

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta medzinárodných vzťahov

Zborník príspevkov
zo 14. medzinárodnej vedeckej konferencie

Medzinárodné vzťahy 2013
AKTUÁLNE OTÁZKY SVETOVEJ EKONOMIKY A POLITIKY

Conference proceedings
14th International Scientific Conference

International Relations 2013

**CONTEMPORARY ISSUES OF WORLD ECONOMICS
AND POLITICS**

Smolenice Castle
December 5 – 6, 2013

3. časť
M - Sta

Financial support: Taipei Representative Office, Bratislava

Editors: Dr.h.c. prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc.
PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.

Reviewers : prof. Ing. Helena Strážovská, PhD.
Ing. Ladislav Lysák, DrSc.
doc. Milan Kurucz, CSc.

Executive editor: Ing. Alena Michalová

International scientific committee:

Chairman:

Lipková Ľudmila, Dr.h.c. prof. Ing., CSc.
University of Economics in Bratislava (SK)

Members:

Fábián Attila, doc. Dr., PhD.

University of West Hungary (HU)

Kościelniak Helena, Prof. PCz. dr hab.

Politechnika Częstochowska (PL)

Li, Hsi-mei, prof., Ph. D.

Chinese Culture University (Taiwan)

Lid'ák Ján, prof. PhDr., CSc.

University of Economics in Bratislava (SK)

Nan-Yang Lee

Taipei Representative Office Bratislava (Taiwan)

Nesterenko N. Julija, prof. doc., DrSc.

Russian State University for the Humanities, Moscow (RU)

Osiński Joachim, prof. Dr. hab.

Warsaw School of Economics, Warsaw (PL)

Pálinčák Mykola, doc., CSc.

National University of Uzhgorod, Uzhgorod (UA)

Škvrnda František, doc. PhDr., CSc.

University of Economics in Bratislava (SK)

Tuleja Pavel, doc. Ing., Ph.D.

Silesian University in Opava (CZ)

Veretennikova B. Oľga, prof.

Ural State University of Economics , Jekaterinburg (RU)

Zavri Irena, Univ-Prof. Dr., Ph.D.

University of Applied Sciences, Eisenstadt (AT)

Zágoršková Marta, doc. PhDr., CSc.

University of Economics in Bratislava (SK)

Authors are responsible for content of presentations.

Vydavateľstvo EKONÓM, 2013

ISBN: 978-80-225-3802-2

Program Committee:

Chairman:

Kucharčík Rudolf, PhDr., PhD.

Members:

Dudáš Tomáš, doc. Ing., PhD.

Grešš Martin, doc. Ing., PhD.

Sorby Karol, doc. PhDr., DrSc., mim.prof.

Organization Committee:

Chairman:

Kucharčík Rudolf, PhDr., PhD.

Vice-chairman:

Michalová Alena, Ing.

Members:

Brocková Katarína, Ing. Mgr. PhD.

Černota Mikuláš, Ing., PhD.

Draková Silvia, Ing.

Drutarovská Jana, Ing.

Držka Michal, Ing.

Fodorová Veronika, Ing., PhD.

Grančay Martin, Ing., PhD.

Kunychka Mykhaylo, Ing.

Meričková Laura, Ing.

Nemešová Marta

Polgár Michal, Ing.

Satková Monika, Ing., Mgr.

Šálek Martin, Mgr.

Content:

COLLAPSE OR PROSPERITY OF THE EUROZONE IN 2014/15? MARGAN FLORIAN	460
INDIVIDUALIZÁCIA, SOCIABILITA, SOCIÁLNY KAPITÁL MÁRTON MILAN	471
PANDIA DIPLOMACIA - PANDA VEĽKÁ AKO ZDROJOVÝ PROSTRIEDOK MÄKKEJ SILY ZAHRANIČNEJ POLITIKY A DIPLOMACIE ČÍNSKEJ ĽUDOVEJ REPUBLIKY MATTOŠ BORIS	476
VEREJNÁ DIPLOMACIA V KONTEXTE VEREJNEJ MIENKY MERIČKOVÁ LAURA	483
THE COMPARISON OF REAL WAGES AND UNEMPLOYMENT RATE IN SELECTED EUROPEAN UNION COUNTRIES MIELCOVÁ ELENA, BOTLÍK JÁN	491
THE ALERT MECHANISM IN CASE OF MACROECONOMIC IMBALANCE IN THE EU COUNTRIES AND ITS EFFECTS NAVRÁTIL BORIS	500
THE NEW THAI MIRACLE DURING THE GLOBAL CRISIS NEDELKA ERZSÉBET	510
LABOUR PRODUCTIVITY GROWTH, CONVERGENCE IN THE EU NOVOTNÁ MARTINA, VOLEK TOMÁŠ, ŠULISTA MAREK	519
THE SITUATION ON THE LABOR MARKET IN THE MORAVIAN-SILESIA REGION IN RELATION TO EUROPEAN UNION'S LABOR MARKET POLICY PALOVÁ ZUZANA, BOTLÍK JOSEF	529
DOPADY PRÍRODNÝCH KATASTROF NA ENVIRONMENTÁLNU MIGRÁCIU EVA PINTOVÁ	538
POSTOJE SLOVENSKEJ VEREJNOSTI K DEMOKRATICÝM HODNOTÁM A INŠTITÚCIÁM NA ZAČIATKU 21. STOROČIA PLÁVKOVÁ OLGA	546
SELECTED ASPECTS OF THE PRESENTATION OF THE CZECH, HUNGARIAN AND POLISH EU COUNCIL PRESIDENCIES – RECOMMENDATIONS FOR SLOVAKIA POLGÁR MICHAL	558
SUPPORT INSTRUMENTS OF POLISH EXPORTS TO EUROZONE PUTO AGNIESZKA, KOŚCIELNIAK HELENA	576

TRESTANIE ZLOČINOV GENOCÍDY V MEDZINÁRODNOM PRÁVE PYTELOVÁ KLAUDIA	584
PROBLÉM KALKULÁCIÍ A ICH REÁLNEHO VYČÍSLENIA RALBOVSKÝ MILAN	596
GENÉZA PODNESTERSKÉHO KONFLIKTU RANETA LEONID	603
ANALÝZA POTENCIÁLU PREZENTÁCIE ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV PROSTREDNÍCTVOM ČINNOSTÍ MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ V PODMIENKACH SR SATKOVÁ MONIKA, GALANSKÁ NINA	610
PROCES GLOBÁLNEJ ROVNOVÁHY SINPROH CHALOTORN	618
MANAGING REVERSE LOGISTICS IN POLISH COMPANIES SKOWRON-GRABOWSKA BEATA	630
VYHLIADKY GLOBALIZÁCIE NA BLÍZKOM VÝCHODE SORBY KAROL R.	643
EKONOMICKÁ DIMENZIA REGIONÁLNEJ POLITIKY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY STACHOVÁ PAULÍNA, ŠUPLATA MARIÁN	650

COLLAPSE OR PROSPERITY OF THE EUROZONE IN 2014/15?

Florian Margan

HOLDING SLOVENSKÉ ELEKTRARNE
LJUBLJANA, SLOVENIA

Abstract:

Economics countries Eurozone agreed about solution to the debt crisis. After all those problems about an increase EFSF can be expected to write off the debt of other troubled countries could come as early 2015 year. This fact may contribute to the need for further capital injections into European Banks, increasing the debt of the European Financial Stability Fund (EFSF) and other loans from the MMF. Europe would have had to become the Union's stability and the condition that they have must to deal with debt and low competitiveness in the Eurozone. The partial revision of the Lisbon Constitution, the strong and tremendously Central Bank, and the establishment of a joint Ministry of Finance to carry out the necessary economic - financial reform they can reach prosperity in 2014/15 years..

Key words Economic-Financial, Crisis, Future, EU, Eurozone,

JEL Classification: 3-5 JEL codes

Introduction

Stability, growth and prosperity in Europe is the slogan of the EU. The basis of the EU economy is, creates growth, well-functioning economic, monetary union and a strong and stable euro ¹⁾. And what happened today? According to the latest Eurostat data, the economic crisis in the EU Eurozone and improved. The deficit cannot press the desired maximum 3% of GDP and public debt continues to grow ²⁻⁴⁾. Unfortunately, in all the economies in which the European Commission, ECB and IMF cuts of strict public debt grew very rapidly (*except Greece, which private creditors write off part of the debt*).

According to IMF estimates, the GDP in the euro area in 2013 to decline by 0.6%, the same as in 2012. It is true that the economic data show for Q2 -2013 mainly grow two largest economies, Germany and France, and helped to ensure that the economy emerged from recession euro area and the EU. Euro area and EU GDP, compared with the previous three months rose by 0.3%. However, year on year GDP in both regions continued to decline by 0.2%! The main causes of weaker growth IMF marked downturn in emerging economies in the euro zone deeper recession than expected, and slower growth in the U.S. The Fund significantly decreased estimates for China, which is the second largest economy in the world, and other BRICS countries, namely Russia, India, Brazil and South Africa. The decline in commodity prices also worsened the outlook for growth in their exporters in Africa and the Middle East, ⁵⁾.

The World Bank estimate indicates that world growth in 2013 will slow slightly to 2.2% from 2.4% previously expected. The reason is the unexpectedly strong recession in Europe and slowing growth in some emerging economies.

---

¹⁾ EK, Generální ředitelství pro komunikaci, Politiky EU, Hospodářská a měnová unie a euro, ISBN 978-92-79-23920-5, 2013

²⁾ Česká spořitelna, Měsíčník EU aktualit, *Rozpočtové úspory narážejí na mantinely*, Květen 2013, str. 2

³⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_STAT-13-64_En.htm?locale=en 27.7.2013

⁴⁾ <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/barroso-rozpocetove-uspory-narazeji-na-mentinely-010783>

The main risks for the future development of the world economy by banks represent the economic situation in the euro area and fiscal uncertainty in the U.S.⁶⁻⁸⁾. Estimation of Fitch Agency in the forecast for the global economy worsens outlook for growth in 2013 from 2.4% to 2.2% and the U.S. economy even from 2.3% to 1.9%⁹⁾. We expect in the near future, that the EU and Eurozone got out of the economic - financial crisis? The prospect of the EU has never before been so no chance as in recent years. I ask myself, what is with the integrative power of the states that developed into increasingly less modernizing, more time in the new blocking system and no system based on solidarity and on myself sometimes skeptical guarded 28 countries Member states. Also, Euro which in one side is bigger and stronger (*example for Germany, Austria, Netherlands*) and in other side he is the latter unable competition and unstable in some countries (*Spain, Portugal, Slovenia, Greece, etc.*). Personally, I see no signs of equal living and working conditions, social systems that show how perspective in the global competition and prospects for its citizens especially young people.

Evidence is power and not only the population of Greece, Spain, Slovenia, Czech and longer state of the EU is experiencing in recent years Europe that radically slashes social system, wages, pensions and people often take a job. Lose much of their young citizens who see no other prospect than going for it as the work (*an example of a young telecommunications engineer with Slovenia, which kick earth, where is considered telecommunications cable in Germany*). Sam I experienced that the main obstacle to job ignorance of the rules or a lack of understanding of the complexity of the rules that apply for example in Germany. Newly arrived workers do not know who to turn to problems. The problem is that, as Germany has its own rules regarding work for workers with other EU States in Germany. EC prepared some suggestions, in my opinion, insufficient¹⁰⁻¹¹⁾.

If today someone has the lion's share of the deterioration of relations between the peoples of Europe, it is the European Union and its euro held, whether it is worth what it costs, and enforcement to further integration into centralized federal structure of the United States of Europe. He dreamed about them for sure Napoleon Bonaparte¹²⁾. However, the same truth is that the founding fathers and since the Treaty of Rome has always been the idea that economic integration will result in political integration and the creation of a European super-state, which is equivalent to counterbalance both the U.S. and the Soviet Union. And in this super recover lost international influence especially French, hand in hand with the Germans. For me, Euro meanwhile destabilized in the first crisis that has befallen the whole of Europe, and leads, in contrast to the earlier system of nation-states, the divergence of national economies, and the deterioration of relations between nations.

Financial crises tend to start suddenly and surprisingly end. The euro crisis broke out three years ago when Greece became a cause of concern among politicians and cause for excitement among financial managers. Since the end of 2012, there prevails a certain pathways truce.

⁵ <http://byznys.ihned.cz/analyzy-a-komentare/c1-60216260-mmf-svetova-ekonomika-mirne-poroste-eurozona-ale-bude-klesat-jako-loni> 29.6.2013

⁶ <http://www.worldbank.org/globaloutlook> Andrew Burns, World Bank, Global Economic Prospect, Jun 2013

⁸ <http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-svet/c1-60062530-vyspele-zeme-jeste-dlouho-neporostou-jako-pred-financni-krizi-predpovida-svetova-banka>

⁷ http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1322593305595/8287139-1371060762480/GEP2013b_full_report.pdf

⁹ <http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2290195/el-erian-a-fitch-vyhladovey-soukromy-sektor-muze-stahnout-eurozonu-hloubeji-do-recese-trhy-predbihaji-realitu.html> 15.3.2013

¹⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-372_cs.htm,

¹¹ <http://www.euroactiv.cz/podnikani-a-zamestnanost/clanek/evropska-komise-pracovat-v-jine-zemi-eu-by-melo-byt-jednodussi-010794>

¹² Pavel Páral, *Nobel rotující*, Euro 42, 15.10.2012

This means that the crisis is over? The usual ratio of the financial crisis is about three years long. A year after the collapse of Lehman Brothers in September 2008 was able to restore confidence in the financial system of the United States and began to recover. A little more than a year after the debacle of the exchange rate in 1997 caused the worst recession Asian economies over the last few decades, have said the economy is prospering¹³⁾. Reached, thus the Eurozone finally inflection point? Maybe yes maybe not. The current changes in market sentiments also motivate two significant policy decisions and to:

a) European leaders in June 2012 agreed on a major renovation Eurozone. Running the banking union, where transferred to the European level responsibility for supervising banks and ultimately for solutions to their problems and recapitalization have expressed readiness to address systemic weakness in the construction of EMU.

b) ECB adopted starting your new plan "direct monetary transactions" (Outright Monetary Transactions - OMT) in September 2012 the responsibility for maintaining the integrity of the euro area. Program OMT was a serious commitment and it also markets so interpretation interaction for, especially when it despite the opposition of the Bundesbank supported by German Chancellor Angela Merkel (J. Pisani Ferry: HN, 9).

What about social cohesion? I'm sure that in the EU social cohesion in such form as it is, falls apart because of a radical change of course, the EU cannot see. That the EU integrated in the sense of "Europe 2020 Strategy"? So I do not see any perspective and hope. Why? Because the EU practiced brutal austerity policy that stifles economic growth and the unemployment sharpens. Sam I see the fact that politicians should support the economy measures on the supply side, i.e. liberalization, tightening a genuine internal market in services in the EU by deleting some inefficient forms of regulation, or the negotiation of a transatlantic trade and investment partnership¹⁴⁾.

Relations between nations in Europe and maybe collapse of the Eurozone?

Historically see the path to political union across the monetary union. In 1950, French economist Jacques Rueff, advisor to Charles de Gaulle, says: "L'Europe is fera par la monnaie, ou is not fera." (Europe has created a common pot, or not created).

---

¹³⁾ Jean Pisani Ferry, *Je krize eura opravdu u konce?*, Universitě Paris-Dauphine, HN, 8-10/2-2013, str. 9

¹⁴⁾ Ongoing negotiations on the Transatlantic trade and investment partnership between the EU and the USA. Between the EU and the USA is to be a comprehensive agreement on trade and investment. This agreement would be of paramount importance because it was the largest trade agreement between the two superpowers and could represent a total annual profit of up to 0.5% of GDP for the EU and 0.4% GDP growth for the United States. The form of this transatlantic trade and investment partnerships should go beyond the traditional elimination of tariffs and opening markets in terms of investment, services and procurement. The discussions, which took place in early February 2013 in Washington, DC, is the result of mutual rapprochement in the following areas:

Access to the market

Under this agreement will be to maximize the simplification of customs duties and charges in the removal of the transatlantic trade in industrial goods and agricultural products. In addition, both Parties intend to open their services markets in new sectors. The investment will want both superpowers to achieve the highest level of liberalization and investment protection by both parties has negotiated under other trade agreements. Other areas will present procurement.

Regulatory issues and non-tariff barriers to integrated transatlantic market

The aim of this trade agreement is to reduce unnecessary business costs and delays and also to guarantee a high level of protection of health, safety, consumer protection and the environment, focusing primarily on unification rules, procedures, technical barriers and standards for products that are currently the greatest obstacle to transatlantic trade .

Global solutions to common business challenges and opportunities

In this area are the intellectual property right in an effort to preserve and promote a high level of protection of intellectual property, as well as trade and sustainable development, challenges and opportunities of global importance and the working group on high-level jobs and growth.

EU and U.S. now start the internal procedures that will lead to self-initiate negotiations in the near term in Washington.

German President Richard von Weizsäcker has the same view showing almost half a century later said that Europeans will be able to achieve foreign policy only with a single currency. Recently, German Chancellor Angela Merkel stressed that "if the euro fails, Europe fails as well." Why, because public support for "Europe" is heavily dependent on economic success. It is the economic performance of Europe to have political power in the world. But the current crisis has shown that the most efficient economy in the EU is one that has a relatively flexible labor market, favorable tax rates and free access to professions and businesses.

In addition, the momentum for economic reform does not come from the EU, rather than national governments, which is one of the most successful examples of "Agenda 2010", which was launched ten years ago, which sought German Chancellor Gerhard Schröder. A number of academic studies that are based on the work of American economic historian Douglass North, support the idea that the basis for technological progress and economic growth is also important competition between countries and regions. Weakness centralized approach was confirmed by the complete failure of the Lisbon Treaty in March 2000, which should make the EU "the most competitive and dynamic knowledge-based economy and research base in the world" ¹⁵⁾.

The crisis, in which "Europe" is, is not so much the result of political union, but rather a result of European economic and monetary union. Many European leaders believe that the Eurozone crisis shows the need for "more Europe" and the ultimate goal is to be a complete political union. According to the history of wars and ideological differences, taking into account the challenges of today's globalization is the importance of tranquility, prosperous and united Europe with an authoritative influence in international politics very desirable goal. However, the EU is unfortunately wide disagreement on how to achieve this. Respect for the rights and the legality of the law is a fundamental pillar of successful functioning of European civilization. A good example is the ancient Greece ¹⁶⁾.

Officials say that even if some countries receiving bailout loan not part of the borrowed money back Eurozone governments, the alternative - a breakup of the Eurozone - would be much more expensive than any loss of conservation programs. The study, commissioned by the German Bertelsmann Stiftung Foundation, showed that if Germany should return to DM, he would have his annual GDP between 2013 and 2025 by 0.5% points lower. It would be during these 13 years has meant a loss of € 1.2 billion - half the size of the German economy in 2012 and caused the loss of 200,000 jobs. Germany would lose its international competitiveness ¹⁷⁻¹⁸⁾. In the longer study German insurance giant Allianz has calculated that Berlin in 2010-2012 saved € 10.2 billion thanks to cheaper credit costs. The yield of ten-year government bond yield is decreased from 3.39% to 1.18% today. "If we add the benefits of the interest rates of the period 2010-2012 and those which will benefit Germany in the coming years, we will get in terms of estimated accrued interest to the amount of € 67 billion, which will be a relief for the German budget," said Allianz in report in September 2012.

---

¹⁵⁾ Otmar Issing, University Goethe, Frankfurt, 29. July, 2013, <http://www.finance.si/8344610/Nevarnost-evropske-centralizacije>

¹⁶⁾ In ancient Greece, was one of the pillars of European civilization. The amount of the gods, demigods and other creatures, also from Zeus descended Hore, three goddesses of the seasons, which express the legality - Evnom, right - Dyke and peace - Egrene. It is no coincidence that the omnipresent ancient Greek spirit is also associated with the law of peace and legality. Life and works of ancient Greek cities to regulate the legal system, based on a pantheistic religious structures. He is a complex and very thoughtful. Yes, even democratic, but democracy in ancient cities cannot be directly measured by today's standards of democracy. However, it does not solve the certain death of Socrates, the Athenian respectable decided to remove him. Socrates search for truth and justice, which caused discomfort because it has exposed their hypocrisy, and therefore had to be killed. This was due to a trial in Athens on the basis of justice. Plato's Apology and Kriton record proves it.

¹⁷⁾ http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xchg/SID-8C17B3E8-D331E8C3/bst/hs.xml/nachrichten_116155.htm

¹⁸⁾ <http://ec.europa.eu/avservices/focus/index.cfm?sitelang=en&focusid=305>

Another study by Jens Boysen-Hogrefe of economic IFW Institute suggests that the German federal budget in 2011 saved € 8.6 billion due to lower interest rates, ECB and investors in Germany, considered a safe place to put their money. These savings increased in 2012 to € 9.6 billion and a pure effect "safe harbor" will have this value of 2 billion €, says IFW ¹⁹⁾.

In 2012, a British research institute National Institute of Economic and Social Research very interesting analysis. Compared to the economic development during the great crisis of the thirties years with the development of the crisis 2008. And the result was certainly not flattering for today's politics - Britain, Spain and Italy in the thirties showed a much faster recovery than the current crisis.

The reasons are obviously more, but the head it was (and still is) senseless policy "- policy of responsibility" at a time when the economy needed to start and rolling needs structural changes. It was (and still is) a special watch as politicians pushed his unsubstantiated plans regardless of the obvious economic analysis demonstrating the harmfulness of this policy. It was while on a "leftist" analysis, which would be off the table waved a contemptuous phrase of outdated ideology, but the results of the work of a number of recognized institutions including the International Monetary Fund ²⁰⁾.

Unfortunately, there are still three reasons to worry about the future, namely:

- Politics is lagging behind the economy and lags behind the development of the markets. The economic and social situation in Southern Europe be preach, either way will remain bleak for several years. In early situation faced by southern European countries a real threat of lost decade: according to the IMF that the GDP per capita in 2013 was lower than in 2007. And if there is no lasting economic improvement, remains ever-present as well as political risk. Political unrest in any southern European country would yet be sufficient to re-fuel the doubts about the future of the Eurozone. Competitiveness of France and the gap between the economic performance and the performance of Germany is also a growing cause for concern.

- The fact is that in Europe there is only limited consensus on the question of exactly what it takes to make the monetary union and flexible and prosperous. Union Bank is a positive development, but there is no agreement on other reforms, such as a joint or common fiscal capacity of the Ministry of Finance. In particular, northern Europe on crisis re – interpreted primarily as a result of inability to enforce existing rules, in particular the criteria for EU fiscal stability. Southern Europe has tended to be contrary to the crisis rather as the result of systemic defects. Northern Europe in addition considers tightening the mother of all reforms, while southern Europe is concerned that the government may not have enough political capital to be able to do all time.

- The last three years have revealed a clear diagram in crisis management: almost no decision is the result of calm discussion, most of them were taken under pressure from financial markets and to avoid the worst. And every time, when the pressure ceases, the plans for political reform relegated - this approach is best described by Angela Merkel and the principle of last resort: the action is undertaken only if it is indispensable for the survival of the euro. In other words, Europe has a strong sense of survival, but lack a strong sense of common goals (Ferry: HN).

---

²⁰⁾ Tomáš Prouza, *Krach rozpočtové odpovědnosti*, LN, 5.5.2013, str. 11

¹⁹⁾ <http://www.novinky.cz/ekonomika/300863-mytus-o-pilnem-nemecku-platicim-za-liny-jih-evropy-pada-sever-na-krizi-vydelava.html> Novinky, 2.5.2013

To economies Union managed the crisis as quickly as possible to recover, the EU must respond flexibly to new situations (*for example, the relative loss of competitiveness within the euro area*). Otherwise there is a gradual decline in the region between the countries of the second order. Europe is also characterized by very high taxation and generous social welfare system hampering growth rate of ²¹⁾. More about this show data on the internet ²²⁾.

What is needed is to me prepare for radical reform of the Eurozone where a monetary union should present a significant part of its budgetary sovereignty Brussels and the euro area should have its own parliament. This is one of the possible ways to address the financial crisis in Eurozone. The core of the reform is to be change in fiscal policy. Governments have suggestions of their domestic budgets first to submit Brussels for approval. If there were excessive deficit, the Commission may apply against such a veto ²³⁾.

It could also be used in the event that the proposal did not contain any austerity measures to reduce high state debt. In both cases, governments will have to adjust such a proposal before submit it to Parliament home. They're going to impose a minimum tax rate for companies, which sooner or later will be approved. The amendment would also require the modification of the Lisbon Treaty on the Functioning of the EU, which is not as functional.

In the direction of "muddling through" the policy continues to attempt to avert the impending collapse, while financial markets will subside primarily ECB intervention, without, however, held diverted from real economic saving rate. This direction precipitating Eurozone recession in 2012, which due to ever new austerity measures and adverse developments in the global economy (*a drop in the U.S., problems in developing countries*) it will be probably continue in 2014. Will the policy of the ruling circumnavigate all the pitfalls leading to a collapse in the euro area could be from the 2014/2015 budgets in the southern countries consolidate. Based on the decline in interest rates, improved economic competitive conditions outside and the consolidated public budgets could then occur in southern Europe, a new phase of economic growth.

Short-term stabilization of financial markets, at this rate combined with a decline in the real economy in 2013 and 2014. The governing policy is at this acrobatic act several times threatened collapse. Of the various economic, social and political reasons, this can be path fail. If it can be, however, to avoid all these pitfalls could be stabilizing since 2014/15 fait accompli. At this time could be public budgets in the southern states largely consolidated, so that phase throttling public demand was terminated. Massive reduction in real wages could the international competitiveness of these countries until considerably increase. Finally, could also reduce medium and long-term interest contribute to a substantial improvement of investment conditions ²⁴⁾.

---

²¹⁾ Professor Xavier Sala-i-Martin, Columbia University, Chief Advisor of the Centre for Global Competitiveness and Performance the Global Competitiveness Report 2011-2012, World Economic Forum, Geneva, Switzerland 2011, ISBN-13: 978-92-95044-74-6, ISBN-10: 92-95044-74-6

²²⁾ http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/GE_BE_gap.pdf
<http://www.imd.org/research/publications/wcy/World-Competitiveness-Yearbook-Results/#/wcy-2012-rankings/>
<http://www.imd.org/news/IMD-announces-its-2012-World-Competitiveness-Rankings.cfm>

²³⁾ Handesblatt, Novinky, Eurozóna má mít vlastní parlament. čekají se ostré spory, 9.9.2012,
<http://www.novinky.cz/ekonomika/278007-eurozona-ma-mit-vlastni-parlament-cekaji-se-ostre-spory.html>

²⁴⁾ Platzer Hans, Vom Euro-Krisenmanagement zu einer neuen politischen Architektur der EU? Optionen einer sozialen und demokratischen Vertiefung des Integrationsprojekts, Friedrich-Ebert-Stiftung, Internationale Politikanalyse, Jul 2012, Berlin

For the development of the European social model would be such a long phase of austerity policies, which, according to these assumptions lasted about five years, can be fatal. Savings, savings, savings would amount due to worsening of the recession on the one hand, higher unemployment and thus further weakening of trade unions, as well as declining real wages. On the other hand, it would mean additional reductions in spending on education, health, support the labor market and pension policies.

COLLAPSE EUROZONE?

Indeed imminent collapse of the Eurozone? Although they are already in the prevailing economic development direction confused collapse (*muddling through*) the consequences for the European social model very negative, there would be a collapse of the euro zone directly catastrophic. This catastrophic scenario is not just, it's an evolutionary perspective, the probability is from spring 2012 month after month increases. Although ECB President Draghi tried to calm the markets and the euro proclaimed »irreversible", drives the policy governing its failure euro area more toward the abyss. He cannot even Malian steps towards banking, fiscal and political union euro area provide critical perspective, or is unable to say goodbye to his austerity policies, which only deepens the crisis. This policy leads Europe deeper into recession risks linked to decline in precarious recovery in the U.S. (*automatic tax increases and spending cuts from January 1, 2013*) and signs of weakness in developing countries - Emerging Countries in the world economic crisis, which could still cross the from 2008/2009.

For various reasons, in the coming years to the collapse of the Eurozone occur. Economic and political risks in Greece, Spain, Slovenia, Italy, the political risks in Germany and a new global economic crisis - it is a constellation that could cause a collapse.

In case the result of the collapse of the euro can be described: Breaking the euro area countries with currency appreciation Germany, the Netherlands and Austria led to a drop in exports, as well as a decline in employment growth. In southern countries would be depreciated currency due to an exploding national debt and rising interest burden on state bankruptcy could no longer be avoided. Access to international financial markets would remain closed to these countries. Income and employment would dramatically dropped. As a result of growing economic problems in the north and south countries would most likely occurred as a new protectionism and thus to split the single market. EU would be end. That would also be the end of the European social model and national levels end prosperous country as we know it?

What is needed is a paradigm shift. Finally, it is also conceivable that the EU out of the crisis instruct you give up the policy of austerity and fill the gaps of the Maastricht Treaty. This third way cannot be excluded from the policy. The concept of the President of the European Council, Herman van Rompuy, who was re-established at the June 2013 summit, this trend suggests at least in terms of institutional reforms (Platzer: 2012).

Analysts from Eurozone events now divided - simply put - the two species. Some rely on the crucial role of central banks, others say that the best monetary union does not stand alone on this one pillar, but still have a common duty, common bond, a common ministry of finance and banking union. No matter how brave and active central bank is, politicians and legislators can only buy time to finished building the other pillars. If not build, crisis time returns with all the power.

Construction of pillars, yes, but today in the euro area either not occur, or is tepid and too slowly and in addition markets do not behave rationally exactly. Maybe it was their exaggerated pessimism few years and so it is possible that it is now overdone to change their peace and optimism. What can be more igniter to test Draghi "anything", for example, a sharp decline in the Chinese economy. End experimental monetary policy, or so-called quantitative easing in the U.S.A. Return of protectionism in global trade. Risk of inflation, which forces

the Germans to re-tied his hands central bank (*at the moment this is due to global developments very unlikely*), exchange Draghi, dramatic political events in Spain apod.²⁵⁾ or something special?

Measures to stabilize the economic situation in Germany, after federal elections (CSU/CDU + SPD?), could be strengthened calls for the release of austerity policies in southern Europe and a major paradigm go shift in Europe. It is high time to break the logic of the Maastricht Treaty and stabilize a radical change of policy in Europe. In addition to re-regulate the financial markets are important elements of such an alternative program's²⁶⁾:

- A European strategy for qualitative growth and reduce unemployment,
- European debt management,
- Pan-European coordination of wage, social and tax policy
- Transnational European economic government.

It is necessary first of all new European strategy of qualitative growth and jobs, which recognizes that the national debt cannot permanently reduce savings, but only increase²⁷⁻²⁸⁾.

The second element of the alternative program would be a common European debt management. Joint issue of euro loans would be achieved in strongly indebted countries improve the creditworthiness of government bonds and thus a significant reduction in interest²⁹⁾.

The third paradigm shift in Europe must be to overcome the competing countries, and that will wage, social and tax policies of the European coordination. The introduction of European coordination rules in these areas need to be curbed processes payroll, social and tax dumping and thereby compensate for imbalances in the balance.

What a New Deal for pro-growth policies in Europe, establishing a common debt management in the form of Eurobonds and European coordinated control of welfare and tax policy, it would have been all tasks for the democratically elected supranational economic governance in the euro area. This is the final step in the general revision of the deficits of existing EU treaties. Who is right in this moment we don't know. However, if the existential crisis of the euro no return, the future will be that the monetary union can only exist long enough with a determined central bank. Guarantee prosperity or economic recovery, but it will not. I still will pay that determines the quality of a particular economic policy.

---

²⁵⁾ Jan Macháček, *Eurofronta hlásí klid*, Respekt, 29.7-4.8.2013, str. 16-17

²⁶⁾ Dullien Sebastian, *Finanzmarktreformen nach der Krise und Versprechungen der G20*, Was wurde umgesetzt? In SPW Heft 190, 19-24 Dortmund

²⁷⁾ Dauderstädt Michael, *Eine europäische Wirtschaftsregierung muss Wachstum durch Schulden steuern*, WISO direkt, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, 2011

²⁸⁾ Schulmeister Stephen, *Ein New Deal für Europa- Überwindung der grossen Krise und Erneuerung des Europäischen Sozialmodells*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Perspektive, jun 2012, Berlin

²⁹⁾ Delpla, Jacques von Welzacker, Jakob, *Eurobonds-Das Blue Bond-Konzept und seine Implikationen*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Perspektive, Juni 2011, Berlin

No one thought and none of this means that the euro collapse. General belief is if you leave monetary union fall apart, it will amount to collective suicide economic and thus a strong incentive to weather any storm and replace obstacles. Yet achieved results re addition, they may well prove to be sufficient to handle three risks in the near future as plans for fiscal capacity, common bonds and a European Treasury is still on the drawing board. From a practical point of view, the difference between reforms that could be introduced, and the reforms have been introduced or will introduce less significant than it first appears.

The fact that the European leaders deliberately avoid discussion of the issue that the reform would make membership in the euro area less risky and more beneficial for all, we leave the missed opportunity to make it clear that the euro is just one stop on the way to a prosperous, strong and coherent EU and also let you miss the opportunity to make it clear that tough economic measures that continue to dominate the political agenda in much of the continent, not a goal in itself³⁰⁾.

CONCLUSION

Europe shows that a strong sense of survival, but in today totally inadequate for a common goal. Another alternative is a chaotic collapse: reforms will put off a strong economy will send money to the weaker until themselves do not come on the edge of the cliff. Sooner or later, all rescues ends either when the states run out of money or patience to voters. Then run away from the markets of large euro economies and Europe sweeps tsunami of bankruptcies and banking crises. Sooner or later Europe will have to stop pouring piles of euros into the black hole. Perhaps it will lead to an orderly fashion, in the form of debt restructuring, large long-term plans for debt reduction and pro-growth reforms.

I can say that Europe faces a number of long-term challenges that will have a profound impact on the process of European integration in the coming years and decades. Global economic integration and interdependence, the rise of China, India and Brazil as economic powerhouses and competition in the knowledge economy, European companies will be the big test. At the same time the need to incur high investment spending to combat climate change, diversification of energy sources and supply, increase energy efficiency, demographic changes and their impact on public finances and growth potential to tackle rising unemployment and the risk of poverty and social exclusion will still be increasing extent, shape the policy agenda.

---

³⁰⁾ For example, a Nobel laureate in economics Paul Krugman warns that the throttling state spending may cause more havoc. Now, however, the Greek problems and huge debt in many countries advise rather save. Therein Krugman sees a problem. If he said a group of economically developed countries, the so-called G-20, promote economies of scale, said there is no double-dip, which was discussed for a long time, but even a "third depression". In history, only two are known depression, followed in the first period after 1873 and the other said the thirties of the last century. These are known as the Great Depression.

Bibliography

Česká spořitelna, Měsíčník EU aktualit, Rozpočtové úspory narážejí na mantinely, Květen 2013

Dauderstädt Michael, Eine europäische Wirtschaftsregierung muss Wachstum durch Schulden steuern, WISO direkt, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn, 2011

Delpla, Jacques von Welzacker, Jakob, Eurobonds-Das Blue Bond-Konzept und seine Implikationen, Friedrich-Ebert-Stiftung, Perspektive, Juni 2011, Berlin

Dullien Sebastian, Finanzmarktreforment nach der Krise und Versprechungen der G20, Was wurde umgesetzt? In SPW Heft 190, 19-24 Dortmund

Handesblatt, Novinky, Eurozóna má mít vlastní parlament, čekají se ostré spory, 9.9.2012
<http://www.novinky.cz/ekonomika/278007-eurozona-ma-mit-vlastni-parlament-cekaji-se-ostre-spory.html>

Jan Macháček, Eurofronta hlásí klid, Respekt, č. 29. 7-4. 8. 2013,

Jean Pisani Ferry, Je krize eura opravdu u konce?, Universitě Paris-Dauphine, HN, 8-10/2-2013,

Otmar Issing, University Goethe, Frankfurt, 29. July, 2013
<http://www.finance.si/8344610/Nevarnost-evropske-centralizacije>
Pavel Páral, Nobel rotující, Euro 42, 15.10.2012

Professor Xavier Sala-i-Martin, Columbia University, Chief Advisor of the Centre for Global Competitiveness and Performance the Global Competitiveness, Report 2011-2012, World Economic Forum, Geneva, Switzerland 2011, ISBN-13: 978-92-95044-74-6, ISBN-10: 92-95044-74-6

Tomáš Prouza, Krach rozpočtové odpovědnosti, LN, 5.5.2013,

Platzer Hans, Vom Euro-Krisenmanagement zu einer neuen politischen Architektur der EU? Optionen einer sozialen und Demokratischen Vertiefung des Integrationsprojekts, Friedrich-Ebert-Stiftung, Internationale Politikanalyse, Jul 2012, Berlin

Schulmeister Stephen, Ein New Deal für Europa- Überwindung der grossen Krise und Erneuerung des Europäischen Sozialmodells, Friedrich-Ebert-Stiftung, Perspektive, Juni 2012, Berlin

Internet

http://europa.eu/rapid/press-release_STAT-13-64_En.htm?locale=en 27.7.2013

<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/barroso-rozpocetove-uspory-narazeji-na-mantinely-010783> 15.4.2013

<http://byznys.ihned.cz/analyzy-a-komentare/c1-60216260-mmf-svetova-ekonomika-mirne-poroste-eurozona-ale-bude-klesat-jako-loni> 29.6.2013

<http://www.worldbank.org/globaloutlook>

Andrew Burns, World Bank, Global Economic Prospect, Jun 2013 12.7.2013

<http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-svet/c1-60062530-vyspele-zeme-jeste-dlouho-neporostou-jako-pred-financni-krizi-predpovida-svetova-banka> 18.7.2013

http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1322593305595/8287139-1371060762480/GEP2013b_full_report.pdf

<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2290195/el-erian-a-fitch-vyhledovele-soukromy-sektor-muze-stahnout-eurozonu-hloubeji-do-recese-trhy-predbihaji-realitu.html> 15.3.2013

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-372_cs.htm, <http://www.euroactiv.cz/podnikani-a-zamestnanost/clanek/evropska-komise-pracovat-v-jine-zemi-eu-by-melo-byt-jednodussi-010794> 13.8.2013

http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xchg/SID-8C17B3E8-D331E8C3/bst/hs.xsl/nachrichten_116155.htm

<http://ec.europa.eu/avservices/focus/index.cfm?sitelang=en&focusid=305>

<http://www.novinky.cz/ekonomika/300863-mytus-o-pilnem-nemecku-platicim-za-liny-jih-evropy-pada-sever-na-krizi-vydelava.html> Novinky, 2.5.2013

http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/GE_BE_gap.pdf 18.6.2013

<http://www.imd.org/research/publications/wcy/World-Competitiveness-Yearbook-Results/#/wcy-2012-rankings/> 19.12.2012

<http://www.imd.org/news/IMD-announces-its-2012-World-Competitiveness-Rankings.cfm> 11.11.2012

Contact

Ing. et. ing. Florian Margan, PhD.

Holding slovenské elektrarne

Ljubljana, Slovenia

florian.margan@gmail.com

INDIVIDUALIZÁCIA, SOCIABILITA, SOCIÁLNY KAPITÁL

Milan Márton

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Abstrakt

V dejinách ľudskej spoločnosti, najmä v novoveku, je proces individualizácie chápaný ako výrazné rozšírenie hraníc slobody. V postmodernom období vedie nadmerná individualizácia k narušeniu predchádzajúceho vzťahu medzi indivídou a spoločnosťou, k rozkladu existujúcich sociálnych štruktúr, poklesu sociability indivídu a poklesu sociálneho kapitálu, ktorým indivídum i spoločnosť disponujú.

Kľúčové slová: postmoderna, individualizácia, sociabilita, sociálny kapitál

Abstract

During the history of human society, especially in modern times, the process of individualization is seen as a significant extension of the boundaries of freedom. In the postmodern period the excessive individualization causes the distortion of the previous relationship between the individual and the society, the disintegration of existing social structures, the decline in the sociability of the individual and the decline of the social capital, which the individual and the society dispose of.

Key words: postmodern period, individualization, sociability, social kapital

V nasledujúcich úvahách vychádzame z toho, že tým čím sme, sme historicky. Človek sa utvára vo svojich dejinách. Výrazným prvkom tohto vývoja je aj individualizácia, vývoj ľudskej individuality, ktorej sebautváranie je neoddeliteľné od vývoja spoločnosti. Tento proces je charakterizovaný protikladnosťou indivídu a spoločnosti, ktorá vo vývoji nadobúda rôzne formy. Dôsledne sa individualizácia realizuje v novoveku, v modernej spoločnosti, ktorá verí v pokrok, rozum, v silu formálnych organizácií, národného štátu, v možnosť racionálne usporiadať a dať pevné základy spoločnosti. Postmodernej spoločnosti sa však už tieto predstavy javia ako „padlá romanca“ (Bauman). Svet sa tu javí ako nejasný, nepredvídateľný, mnohoznačný, dominuje neistota.

Posun spoločnosti od industriálneho k postindustriálnemu vývoju, k postmodernite, je charakterizovaný dominanciou individualizácie, zakotvenej vývojom v ekonomike, v kultúre, vo všetkých sférach života spoločnosti. Zosilňuje sa otvorenosť, oslabujú sa tradičné istoty a silnejú riziká rozhodovania. Orientovať sa v riziku a vytvárať si individuálne stratégie úspechu je dôležitým znakom spoločnosti, ktorá sa podľa niekedy nazýva i riziková (U. Beck).

Dôslednú atomizáciu spoločnosti na indivíduá, stratu viery v potenciu rozumu a vedy usporiadať dokonale svet čo A. Giddens nazýva stratou ontologickej istoty, porozumenia vonkajšiemu svetu. Neistota, existenciálny neklud sú súčasťou toho, čo U.

Beck nazýva spoločnosťou globálneho rizika. Globalizácia je súčasťou postmoderného sveta a ako taká je tiež charakterizovaná nejednoznačnosťou. Svet moderny so svojim hierarchickým usporiadaním vecí, jednoznačnosťou významov a hodnôt je svetom kde vieme predvídať udalosti. Postmoderna ho však nahradzuje svetom náhody, neusporiadanej a relatívnej významov.

Situácia dôslednej individualizácie človeka prináša nové dimenzie toho čo môžeme nazvať život v spoločnosti, či spoločnosť. Existenciálna ľudská túžba prekonať svoju individuálnu, či kolektívnu, konečnosť a ohraničenosť v čase i priestore prináša práve radikálnosťou individualizácie nové kontexty tradičných problémov človeka. Poznanie svojej konečnosti vyvoláva túžbu po jej prekonaní, po transcencii, či už trvalosťou diela jednotlivca, alebo „konzumom“ neustále silnejších pominuteľných zážitkov. Platónska „žiadostivá duša“ vyvoláva stále nové a nové potreby, povzbudzuje prahunie po predmetoch. Táto žiadostivosť je sýtená a vyvolávaná produkciou neustále nových predmetov i produkciou potrieb samotných médiami, reklamou,... Subjektivizáciou a individualizáciou ekonomickej hodnoty sa pretrháva puto, ktoré cez činnosť, prácu, poukazuje na prírodu; puto, ktoré ešte umožňuje dosť bezprostredne rekonštruovať cieľavedomosť, isté smerovanie úsilia, projekt komunikácie s prostredím. Toto je nahradené ilúziou naplnenia zmyslu v konzume, stratou ontologickej sebareflexie. Je zmenená pragmatika medziľudských vzťahov, ktorú dnes prestupuje duch konzumerizmu a pre ktorú je Druhý predovšetkým potenciálnym zdrojom pôžitku. „...tento nový pragmatizmus nevie vytvárať trvalé putá.“¹ Posun v oblasti ekonomickej racionality akoby predznamenávala i ekonomická teória, keď sa z pozície ekonomickej hodnoty postavenej na práci s jej dualistickým oscilovaním medzi výmennou a úžitkovou hodnotou, teóriou, ktorá je zakotvená v práci ako činnosti, ktorá sprostredkuje prírodu, či materiálny substrát, dostávame k teórii, ktorá je založená na preferencii individuálnych subjektívnych hodnotení a volieb a ich agregácii.

Pre jednotlivca sa stráca vedomie fungovania spoločnosti ako celku.² Spoločnosť voči nemu vystupuje v podobe podmienok, pravidiel hry vystupujú ako vonkajšie a individuálne stratégie transcencie neumožňujú nájsť stratégiu, ktorá by ich zmenila. Človek je ideológiou presviedčaný, že je za seba zodpovedný v celom rozsahu, závisí ale od podmienok, ktoré nemôže ovplyvniť. Dochádza k „biografickému riešeniu“ systémových problémov (U. Beck).

Ekonomická racionalita, ktorej individualizovaná podoba je vyabstrahovaná v pojme homo oeconomicus, má podľa neoliberálov neobmedzené možnosti. Pritom aj tí úspešní sú prakticky „vlečení“ touto racionalitou a v prípade ak si získajú istý individuálny odstup je to za cenu istej dichotómie v ich vedomí, ktoré podľa situácie v ktorej takýto jedinec koná, reprodukuje sféry ekonomiky, racionality a spoločenské, normatívne, etické, ekologické hodnoty a postoje, kde druhá časť hodnotí s odstupom prvú, alebo sa v istých intenciách vzoprie prvej. Silní globálni hráči reprodukujú túto racionalitu, tieto pravidlá hry, pričom aj oni ich skôr personifikujú a cítia sa v nich dobre, pretože v týchto podmienkach dosiahli uznanie a ich pozícia im dodáva vnútorný pocit a pre ich okolie zdanie ich transcencie smrti, prekročenie vlastných hraníc, participácie na hlbšom zmysle.

Pre udržanie sebareprodukcie pravidiel hry a konania v istých hraniciach stačí ponorenie sa do každodennosti, ktorá samotná je formovaná jasnými pravidlami, ponorenie sa do sveta obstarávania a manipulácie, v rámci ktorého individuum dúfa realizovať vlastný prospech, reprodukuje tieto vzťahy, tento „cement“, ktorým ekonomická racionalita drží konajúce subjekty pokope ako skrytá osnova, ako prirodzený individuálny záujem. Táto osnova je prezentovaná i ako ideológia vlastného individuálneho záujmu

¹ Bauman, Z.: Individualizovaná spoločnosť, s. 107.

² Tamtiež, s.12 a n.

a univerzálnej absolútnej zodpovednosti za svoj osud. Riadiace globálne, či regionálne elity sa týmto zbavujú zodpovednosti za problémy, ktoré vyplývajú z nadindividuálnych, globálnych dôsledkov ich rozhodnutí. Vyhybajú sa zodpovednosti za dlhodobé záväzky. Dnes je v kurze mobilita, deregulácia, flexibilita. Možnosť voľby v týchto intenciách je však reálna iba pre istú malú časť populácie.

Horizont vlastného osudu je však prezentovaný cez prizmu „krátkodobej“ mentality, ktorá nahradila dlhodobú. V kurze sú krátkodobé zmluvy, či absencie zmluvy vôbec, časté striedanie zamestnaní (v niektorých krajinách, najmä v USA, kde je to v priemere u stredoškôľakov 11 zamestnaní za život). Tieto a ďalšie, a nielen ekonomické, faktory, produkujú silnú neistotu, ktorá prispieva k výraznej individualizácii. Dôsledná atomizácia, individualizácia spojená s vysokou dynamikou vývoja trhov, investícií, technológií,... vyvoláva situáciu vysokej rozdrobenosti, izolovanej sebareflexie individua neschopnej reflektovať v situácii nepredvídateľnosti, turbulencií nejaký spoločný záujem, nejaký predvídateľný vývoj. Združovanie sa, solidarita strácajú svoj status účinnej taktiky.³ I z pohľadu jednotlivca sa tak vytvára v pozadí sieť vzťahov, ktorá predpokladá len utváranie individuálnych stratégií. Presvedčenie o tom, že každý je bezo zvyšku zodpovedný za všetko vo svojom živote uľahčuje konanie ekonomických subjektov vedených vlastnou racionalitou. Život individua, jeho príbeh je irelevantnou epizódou, ktorá nemá nijaké pevné kontúry v celku pohybu, nemá nijaké pevné rámce, či projekt budúcnosti.

Je pochopiteľné, že vo svete neistoty a rizika vzrastá túžba po zrozumiteľnosti sveta, po jednoduchosti, usporiadanosti. Je v tom aj istá nostalgia po dichotomickej racionalite novoveku. Z istého aspektu práve to, čo spôsobuje individualizáciu, rast neistoty, neprehľadnosti sa prezentuje ako usporadujúci princíp. Komplexnosť v ktorej je prezentovaná globalizácia je komplexnosťou jedného usporadujúceho princípu – svetového trhu, ekonomickej racionality. „V tomto zmysle je neoliberalný globalizmus formou *jednodimenzionálneho* myslenia a konania, variantom *monokauzálneho* svetonázoru...“⁴ Postmoderná situácia v období globalizácie sa nám teda javí ako dovedenie dichotómií novoveku do dôsledkov v podobe, na jednej strane, dôslednej individualizácie, na druhej strane, podriadenie ekonomickej racionalite. Sociálna skutočnosť je rekonštruovaná v individualisticko-racionalistickej forme. V tomto chápaní je potom individualizácia komplementárnou súčasťou globálnej idey ekonomickej racionality

Tento pohyb sa výrazne odráža v nedostatku sociability individua, v nedostatku sociálneho kapitálu⁵, ktorý zaniká rozpadom doterajších sociálnych štruktúr. Ich rozpad je súčasťou zmien v globálnej i lokálnej ekonomickej štruktúre. Rozpad tradičného hodnotového rámca v rodine, komunite, je nahradzovaný novým typom „komunity“ – firmou, ktorá motivuje zamestnancov k súdržnosti a najmä k zvýšeniu výkonu.⁶ Racionalita ekonomickeho pohybu tak, paradoxne, rozbíja tradičné formy komunity, ale zároveň sa cez vnútrofirminú kultúru, etické kódexy, cez PR oddelenia snaží vzbudiť zdanie motivovanej súdržnosti a dôvery cez spoločné hodnoty, pričom je často táto „kohézia“ udržiavaná skôr vonkajším tlakom, lojalita je vynucovaná strachom z prepustenia, etc.

Individualizácia v postmoderne (či druhej moderne) je skôr vynútená (Beck), pretože kým v doterajšom procese individualizácie sa človek vynaňoval z područia síl prírody, získaval osobnú slobodu, v procese postmodernity je individuum vyviazané zo vzťahov komunity, rodiny, statusovej skupiny, je obmedzená možnosť slobodnej voľby.

³ Tamtiež, s.35.

⁴ Beck, U.: Riziková spoločnosť. Na ceste k inej moderně. s.138.

⁵ Podrobnejšie sa pojmu sociálny kapitál venujeme v štúdiu *Sociálny kapitál, ekonómia, hodnoty*. In : Almanach FMV č.1, 2012.

⁶ Pozri aj Keller, J.: Nejistota a dôvera, s.20

Statusové skupiny „zaistovali spoločnú ochranu cez zdieľané práva a privilégia. Všetky tieto znaky dnes vykazuje v plnosti jedine elita, predovšetkým jej diskrétna časť.“⁷ Sociálnu súdržnosť v podstate zaistuje trh. Sociálne väzby ešte môžu vznikajúť v oblasti rodiny, práce, profesie, sú však málo stabilné a účinné, resp. sú účinné potiaľ, pokiaľ nevstupujú individuá do vzťahov konkurencie. Vtedy obvykle nie sú schopné hájiť skupinové záujmy.

Napriek rôznorodému vymedzeniu sociálneho kapitálu sa väčšina autorov z rôznych disciplín a častí názorového spektra zhoduje v tom, že sociálny kapitál klesá, spotrebúva sa v procesoch krajnej, vynútenej, individualizácie. Do istej miery je spoločnosť schopná vytvárať nové formy spolupráce, uznania v procese vzájomného sebaopotvrčovania. Túžba po uznaní inými členmi spoločenstva produkuje, najmä v súkromnej, ale čiastočne aj v pracovnej sfére nové väzby. Aj tu sa však prejavuje v istej podobe zhoršujúca sa situácia v stave zručností v sociálnej komunikácii, ktorá je čoraz viac nahradzovaná technickými prostriedkami, ktoré umožňujú participovať na istom, aj keď virtuálnom spoločenstve prostredníctvom nových komunikačných technológií a sietí.

Čoraz silnejšia je však neistota vo svete kde sa môže stať čokoľvek, medziľudské vzťahy sa rozpadávajú, obmedzujú sa čoraz viac na náhodné stretávanie, osobná identita sa mení na časovo diskontinuitnú sieť masiek, životný príbeh je mozaika zložená z mnohých častí, budúcnosť je neistá. Istú nádej nám dáva existenciálna túžba človeka porozumieť svetu, jeho usporiadaniu, ktorá môže priniesť dôstojnejšie postavenie človeka, individuality, v jeho sociálnom svete.

Príspevok bol vypracovaný v rámci úlohy VEGA č.1/1009/11: Medzikultúrne vzťahy a sociálny kapitál.

Literatúra

BAUMAN, Z.: Individualizovaná spoločnosť. Praha, Mladá fronta 2004.

BECK, U.: Riziková spoločnosť. Na ceste k jinej moderně. Praha, Slon 2004.

BECK, U.: Čo je globalizácia? Omyly globalizmu. Odpovede na globalizáciu. Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2004.

FUKUYAMA, F.: Veľký rozvrat. Ľudská prirodzenosť a opätovné nastolenie spoločenského poriadku. Bratislava: AGORA, 2005.

KELLER, J.: Tři sociální světy. Sociální struktura postindustriální společnosti. Praha: SLON, 2012.

KELLER, J.: Nejistota a důvera aneb K čemu je modernite dobrá tradice. Praha: SLON, 2010.

MÁRTON, M.: Sociálny kapitál, ekonómia, hodnoty. In: Almanach FMV č.1, 2012.

---

⁷ Keller, J.: Tři sociální světy, s.158.

Kontakt**doc. PhDr. Milan Márton, PhD.**

KMPV FMV

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska 1/b

852 35 Bratislava 5

e-mail:marton@eub

PANDIA DIPLOMACIA - PANDA VEĽKÁ AKO ZDROJOVÝ PROSTRIEDOK MÄKKEJ SILY ZAHRANIČNEJ POLITIKY A DIPLOMACIE ČÍNSKEJ ĽUDOVEJ REPUBLIKY

Boris Mattoš

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Abstrakt

Pandia diplomacia je pojem označujúci snahu o približovanie ČĽR s inými štátmi, prostredníctvom diplomatických darov, ktoré reprezentuje panda veľká. Vláda ČĽR má suverénne postavenie nad touto komoditou a jej využitie na politické účely sú v článku demonštrované na príkladoch Tchaj-wanu a Rakúska. V 80-tych rokoch Čína pozmenila status darovania na komerčné zapožičanie pandy veľkej do dlhodobého prenájmu. Diplomacia je založená na tradíciách a symboloch. Pandy sa v spojitosti s ich využívaním v rámci bilaterálnych diplomatických a obchodných vzťahov a politickej spolupráce ČĽR s inými štátmi zaradili medzi diplomatické symboly. Ich cena je daná komplexom aspektov ich jedinečnosti v rámci fauny, symboliky, ktorú zohrávajú v čínskej kultúre, problematikou ich zachovania a tiež globálnou expanziou ČĽR v medzinárodnej politike a ekonomike. Pre ČĽR predstavujú jeden zo zdrojov mäkkej sily.

Kľúčové slová: pandia diplomacia, panda veľká, mäkká moc, ČĽR, USA, Tchaj-wan, Rakúsko

Abstract

Panda diplomacy is a term that describes the efforts of moving the PRC with other countries through diplomatic gifts that represents panda. Government of the People's Republic of China has sovereign role of this commodity and its use for political purposes are in the article demonstrated on examples of Taiwan and Austria. In the 80' China has altered the status of the donation on commercial lending giant pandas on long-term lease. Diplomacy is based on traditions and symbols. Pandas ranks to diplomatic symbols because of their use in bilateral diplomatic and trade relations and political cooperation of PRC with other states. Their price is determined by complex aspects of their uniqueness within the fauna, symbolism played in Chinese culture, issues of conservation and also the global expansion of the People's Republic of China in international politics and economics. For the PRC are pandas one of the sources of soft power.

Key Words: panda diplomacy, giant panda, soft power, PRC, U.S.A., Taiwan, Austria

Úvod

Výmena diplomatických darov medzi predstaviteľmi štátov má tradíciu opierajúcu sa o dlhú históriu. Štátne dary sú prirodzenou súčasťou významných udalostí, oficiálnych, či štátnych návštev. Ide o symbolické gesto vyjadrujúce úctu a rešpekt darujúceho k obdarovanému. Variabilita darov je relatívne široká a vychádza z disponibilných možností

darujúcej strany, ktorá sa snaží zohľadniť všetky okolnosti s darom súvisiace. Darmi nie sú len vecné dekoratívne, resp. úžitkové predmety, ale aj živé tvory ako vtáky, krokodíly, kone a pod.

Čínska ľudová republika (ČĽR) zaradila v 50-tych rokoch 20. storočia medzi diplomatické dary okrem iného aj pandu veľkú¹. Ako uvádza Phil Dean z Inštitútu orientálnych a afrických štúdií v Londýne, panda je pre Čínu kľúčovou kultúrnou ikonou a predstavuje symbol priateľstva a mieru. Je to „roztomilé a maznavé zviera, ktoré vysiela tie správne posolstvá dobrej vôle“². Aj vzhľadom k využitiu pandy na zahranično-politické účely je tiež niekedy označovaná ako „politické zviera“³.

Pandia diplomacia, resp. v anglickom jazyku „Panda diplomacy“, je pojem označujúci snahu o približovanie ČĽR s inými štátmi, posilňovanie a pestovanie strategických bilaterálnych vzťahov, resp. spôsob vstupovania do politických diskusií a to prostredníctvom diplomatických, resp. štátnych darov, ktoré prezentuje panda veľká. V niektorých textoch je možné stretnúť sa aj s označením „pandia politika“⁴. Podobne ako pri definíčnom vymedzení pojmu verejná diplomacia, aj v tomto prípade niektorí autori označujú takúto formu daru pojmom „pandia propaganda“⁵.

Diplomatické využitie pandy veľkej

Čínska ľudová republika obnovila v 50-tych rokoch tradíciu zavedenú v 7. storočí a pandu veľkú začala využívať ako diplomatický dar na formálne posilnenie bilaterálnych vzťahov s príslušnou krajinou. Z hľadiska overenia tejto skutočnosti, nepadajú medzi odborníkmi zhoda. Ako uvádza Erling, predmetom diskusie pekinských historikov je skutočnosť, či čínska cisárovná už pred približne 1300 rokmi venovala pandy japonskému panovníkovi. Podľa určitých historických prameňov sa totiž čínska pandia diplomacia viaže k obdobiu dynastie Tang, keď cisárovná Wu Zetian (624-705) dala do daru pár pánd japonskému cisárovi ako prejav dobrej vôle⁶.

V histórii medzinárodných vzťahov mal relatívne veľký ohlas a mediálne medzi najčastejšie uvádzané príklady pandej diplomacie patrí dar páru pandy veľkej **Spojeným štátom americkým**, ktorý bol realizovaný vo väzbe na zahranično-politickú stratégiu Mao Ce-tunga upevniť bilaterálne vzťahy medzi oboma krajinami. Pandy Ling-Ling a Hsing-Hsing boli venované Richardovi Nixonovi, prezidentovi USA, počas jeho návštevy Čínskej ľudovej republiky v roku 1972.⁷ Pandy si okamžite získali veľkú popularitu obyvateľstva a preto sa tento dar uvádza ako diplomatický úspech na strane ČĽR.

---

¹ Panda veľká, lat. *Ailuropoda melanoleuca* - podľa Svetového fondu na ochranu prírody (World Wide Fund for Nature - WWF) žije v bambusových lesoch Čínskej ľudovej republiky cca 1600 pánd veľkých (vyskytujú sa výhradne v Číne), približne 1000 ich žije v čínskej provincii S'-čchuan. Medzi ohrozené druhy zvierat bola Medzinárodnou úniou na ochranu prírody a prírodných zdrojov (International Union for Conservation of Nature International Union for Conservation of Nature - IUCN) zaradená v roku 1984.

Zdroj WWF: <http://wwf.org>

Zdroj IUCN: <http://iucn.org>

² McGeown, K. 2005. *China's panda ambassadors*. In: BBC News, 3.5.2005. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4508873.stm>>

³ Hogenboom, M. 2013. *China's new phase of panda diplomacy*. In: BBC News, 24.9.2013. Dostupné na internete: <<http://www.bbc.co.uk/news/science-environment-24161385>>

⁴ Pozri: Hogg, Ch. 2006. *Taiwan „unlikely“ to want pandas*. BBC News, 9.1.2006. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4594452.stm>>

⁵ Pozri: Kortmann, Ch. 2010. *Der Grosse Panda und die Politik. Die Panda – Propaganda*. In: *Süddeutsche Zeitung*, 17.5.2010. Dostupné na internete: <<http://www.sueddeutsche.de/kultur/der-grosse-panda-und-die-politik-die-panda-propaganda-1.830812>>

⁶ Magnier, M. 2006. *Attack of the Pandas*. In: *Los Angeles Times*, 21.3.2006. Dostupné na internete: <<http://articles.latimes.com/2006/mar/21/world/fg-pandas21>>

⁷ Erling, J. 2007. *Ende der Panda Diplomatie*. In: *Die Welt*, 15.09.2007. Dostupné na internete: <http://www.welt.de/welt_print/article1185509/Ende-der-Panda-Diplomatie.html>

Prvé diplomatické dary ČĽR však boli adresované Nikitovi Chruščovovi, predsedovi Rady ministrov Zväzu sovietskych socialistických republík a Kim Ir-senovi, predsedovi vlády Kórejskej ľudovo-demokratickej republiky.

Pre zvýraznenie mimoriadneho charakteru bilaterálnych vzťahov vedenie Čínskej ľudovej republiky pandu veľkú ako diplomatický dar využilo, resp. zrealizovalo pandiu diplomaciu aj v prípade ďalších krajín ako Veľká Británia a Severné Írsko⁸, Nemecko⁹, Tchaj-wan, či Rakúsko. Vláda Čínskej ľudovej republiky venovala v rokoch 1958 – 1982 celkove 23 kusov pandy veľkej do deviatich krajín.¹⁰

Vláda Čínskej ľudovej republiky má suverénne postavenie nad touto vzácnou komoditou a jej využitie na politické účely by sme demonštrovali na dvoch príkladoch: Tchaj-wanu a Rakúskej republiky.

Ponuka čínskeho vedenia darovať dva kusy pánd vyostřila pred ôsmimi rokmi bilaterálne vzťahy medzi vládou Čínskej ľudovej republiky a Čínskou republikou, ako sa oficiálne nazýva **Tchaj-wan**.

Lien Chan ako predseda opozičnej strany Kuomintang navštívil v roku 2005 kontinentálnu Čínu, kde vykonal viaceré oficiálne stretnutia s najvyššími predstaviteľmi krajiny. V rámci prednesených tém vyjadrila ČĽR vôľu darovať tchajwanskému ľudu dve pandy. Tento akt vyvolal znepokojenie na strane tchajwanskej vlády, vedenej Demokratickou progresívnou stranou (DPP). Táto strana presadzuje tchajwanskú nezávislosť, stavia sa proti zjednoteniu s Čínskou ľudovou republikou a preto vnímala tento dar ako pokus čínskej strany zatiahnuť tchajwanskú vládu do „zjednocovacieho frontu“. Viaceré zoológické záhrady na ostrove prejavili záujem o pandy, centrálna vláda však namietala, že chov pánd nie je vhodný na život v tchajwanskom podnebí. Toto stanovisko bolo chápané ako politické rozhodnutie vládnucej strany DPP v snahe o udržanie odstupu s vládou ČĽR. Tchajwanská vláda formálne dar odmietla 11. marca 2006. Chen Shui-bian, vtedajší prezident Tchaj-wanu, prostredníctvom oznamu na vládnej internetovej stránke vyhlásil: „Apelujem na čínsku vládu, aby ponechala pandy v ich prirodzenom prostredí, keďže nebudú môcť byť šťastné, keď budú vychovávané ľuďmi a dané preč ako darček.“¹¹ Odmietnutie toho, čo bolo vládnymi predstaviteľmi označované pojmom "Trójske pandy", odrážalo nedôveru prezidenta a jeho stúpencov voči Čínskej ľudovej republike, ktorá označuje Tchaj-wan za neoddeliteľnú súčasť krajiny, a ktorá má byť prevzatá v prípade potreby silou.¹²

---

⁸ V roku 1974 Čína venovala pár pandy veľkej (Ching-Ching a Chia-Chia) Edwardovi Heathovi, predsedovi vlády Veľkej Británie a Severného Írska. Pandy boli deponované v zoológickej záhrade v Londýne. Zdroj: McGeown, K. 2005. *China's panda ambassadors*. In: BBC News, 3.5.2005. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4508873.stm>>

⁹ V roku 1980 boli ako štátny dar Helmutovi Schmidtovi, kancelárovi Nemeckej spolkovej republiky, venované dve pandy veľké: Tjen Tjen (úhyn v roku 1984) a Bao Bao (úhyn v roku 2012 vo veku 35 rokov ako najstarší žijúci samec pandy veľkej svete). Pandy boli zverené do správy zoológickej záhrady v Berlíne. Pri príležitosti návštevy Li Pchenga, predsedu vlády Čínskej ľudovej republiky v Spolkovej republike Nemecko v júli 1994, bola nemeckému spolkovému kancelárovi Helmutovi Kohlovi prisľúbená samička pandy veľkej. V roku 1995 zoológickú záhradu v Berlíne rozšírila panda Yan Yan (úhyn v roku 2007 vo veku 22 rokov). Zdroj: Handelsblatt, 24.3.2006. Dostupné na internete:

<<http://www.handelsblatt.com/politik/international/baerenstreit-taiwan-fuerchtet-chinas-panda-diplomatie/2632994.html>>

¹⁰ Magnier, M. 2006. *Attack of the Pandas*. In: Los Angeles Times, 21.3.2006. Dostupné na internete: <<http://articles.latimes.com/2006/mar/21/world/fg-pandas21>>

¹¹ Handelsblatt, 24.3.2006. Dostupné na internete:

<<http://www.handelsblatt.com/politik/international/baerenstreit-taiwan-fuerchtet-chinas-panda-diplomatie/2632994.html>>

¹² Spencer, R. 2006. *We're not wild about your pandas, China told*. In: The Telegraph, 24.3.2006. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/taiwan/1513878/Were-not-wild-about-your-pandas-China-told.html>>

Čínska strana vyhlásila, že je pripravená pandy doručiť kedykoľvek. Do tohto prípadu navyše zapojila aj verejnosť na oboch stranách. Občania ČĽR mali možnosť vybrať mená pre pár pandy veľkej, kde zvíťazili „Tuan Tuan“ a „Yuan Yuan“, čo však vyvolalo ostré reakcie na strane tchajwanských politických predstaviteľov, keďže výraz "tuan yuan" znamená zjednotenie. Pandy sa však medzi verejnosťou tešia veľkej obľúbenosti a preto Hogg predpokladal, že ak vládni úradníci budú spájaní s blokovaním prenosu pánd výhradne z politických dôvodov, mohlo by to ohroziť ich popularitu medzi verejnosťou a zvýšiť podporu pro-čínskej opozícii¹³. Podľa jedného z prieskumov, sa viac ako 70% obyvateľov vyjadrilo za prijatie čínskeho daru¹⁴.

Dva týždne po víťazstve Maa Ying-jeoua, pro-pekinského kandidáta Kuomintangu v prezidentských voľbách, podnikla čínska strana nový pokus na darovanie pandieho páru Tchajwančanom. Proces odovzdávania daru sa nezaobišiel bez diplomatických komplikácií. Tchaj-wan trval totiž na tom, aby boli pri transfere zvierat dodržané predpisy Medzinárodného dohovoru o obchode s ohrozenými druhmi zvierat a rastlín (CITES)¹⁵. To by predpokladalo uznanie Tchaj-wanu ako samostatného štátu, na čo Čína nebola pripravená. Samotný transfer označila za vnútroštátny, kde sa vyžaduje len dohoda s príslušnou zoológickou záhradou.¹⁶ Juan Carlos Vasquez, tajomník CITESu, poskytol oficiálne vyhlásenie, že v súlade s politikou Organizácie spojených národov by mala byť preprava dvoch pánd na Tchaj-wan otázkou "vnútorného alebo domáceho obchodu" a ten ako taký nie je potrebné nahlásiť CITESu. Nasledovala reakcia predstaviteľov Tchaj-wanu, keď sa Lai Shin-yuan, predsedníčka Rady pre záležitosti pevninskej Číny, voči tomuto vyjadreniu ohradila. Obe strany dospeli nakoniec ku kompromisnému riešeniu, ktorý predpokladal súlad s čínskymi predpismi o vývoze a dovoze ohrozených rastlín a živočíchov.¹⁷

Druhý prípad sa viaže k predĺženiu zmluvy o prenájom pánd veľkých s **Rakúskou republikou**. Išlo o zmluvu medzi zoológickou záhradou v Schönbrunne, ktorá patrí k najstarším záhradám svojho druhu na svete a China Wildlife Conservation Association.

Podpísanie kontraktu skomplikovalo oficiálne prijatie Dalajlámu XIV. najvyššími štátnymi predstaviteľmi a to rakúskym kancelárom Wernerom Faymannom a podpredsedom vlády a ministrom zahraničných vecí Rakúska Michaelom Spindeleggerom vo Viedni v máji 2012. Čínska ľudová republika sa voči tejto návšteve ostro ohradila. Do bilaterálneho diplomatického sporu zatiahla aj pandy a to tým, že čínska strana odmietla podpísať zmluvu o predĺžení výpožičky pánd pre viedenskú zoológickú záhradu. Zmluva vypršala 15.2.2013 a podpísaná bola len prechodná zmluva s polročnou platnosťou. Oficiálnymi dôvodmi bola nemožnosť nájdania spoločného termínu. Požiadavku Číny, že Rakúsko Dalajlámu nikdy viac neprijme, rakúske ministerstvo zahraničných vecí kategoricky odmietlo. Následne sa uskutočnili viaceré bilaterálne rokovania na úrovni veľvyslanectva ČĽR vo Viedni a riaditeľov odborov rakúskeho ministerstva zahraničných vecí, ktorých výsledkom bolo oficiálne vyhlásenie Rakúska o rešpektovaní politiky jednej Číny, o odmietnutí akýchkoľvek separatistických aktivít a o ľútošti nad negatívnymi dopadmi stretnutia rakúskych

¹³ Pozri: Hogg, Ch. 2006. *Taiwan „unlikely“ to want pandas*. In: BBC News, 9.1.2006. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4594452.stm>>

¹⁴ Magnier, M. 2006. *Attack of the Pandas*. In: Los Angeles Times, 21.3.2006. Dostupné na internete: <<http://articles.latimes.com/2006/mar/21/world/fg-pandas21>>

¹⁵ Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES). Medzinárodný dohovor bol podpísaný dňa 3.3.1973 vo Washingtone. Zdroj: <http://www.cites.org/>

¹⁶ Bartsch, B. 2008. *Pekinger Panda-Diplomatie*. Berliner Zeitung, 5.4.2008. Dostupné na internete: <<http://www.berliner-zeitung.de/archiv/seit-drei-jahren-versucht-china--den-taiwanern-ein-baeren-paar-zu-schenken--jetzt-koennte-es-klappen-pekinger-panda-diplomatie,10810590,10550094.html>>

¹⁷ Shu-ling, K. 2008. *PANDA DIPLOMACY: Use of „domestic“ by CITES secretariat was wrong: MAC*, 25.12.2008. In: Taipei Times, s. 4. Dostupné na internete: <<http://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2008/12/25/2003431994>>

predstaviteľov s Dalajlámom. Za samotné stretnutie s nositeľom Nobelovej ceny mieru z roku 1989 sa Rakúska republika neospravedlnila.¹⁸ K podpisu zmluvy, na základe ktorej bola predĺžená výpožičná doba pánd do rok 2023 bola podpísaná dňa 9.11.2013 a platí so spätnou platnosťou od 15.9.2013.¹⁹

Komerčné využitie pandy veľkej

Čínska ľudová republika v 80-tych rokoch zmenila pravidlo využívania pánd v diplomacii ako forme diplomatického daru a ponúkla možnosť ich komerčného zapožičania iným krajinám na dobu 10 rokov. Štandardné podmienky prenájmu zahŕňajú poplatok za prenájom cca jeden milión dolárov na jeden rok a ustanovenie, že každé mláďa narodené v čase trvania zmluvy zostáva majetkom Čínskej ľudovej republiky. Jediným precedensom v medziobdobí bolo venovanie dvojice pánd Hongkongu po jeho návrate k čínskej zvrchovanosti v roku 1997²⁰.

Tím Oxfordskej univerzity vo vedeckom článku publikovanom v časopise *Environmental Practice* kvantifikoval novú, 3. vlnu pandej diplomacie. Prvú vlnu viaže s érou Mao Ce-tunga, kde bola panda veľká využívaná ako diplomatický dar. Druhá vlna, spojená s érou Teng Siao-pchinga, bola založená na modeli dlhodobých prenájmov. Ako vo svojej štúdii uviedli členovia vedeckého tímu, na základe zistených skutočností očakávajú narastajúci trend pandej diplomacie. Pandu je možné využiť na uzavretie obchodnej zmluvy, ktorá predznamenáva dlhý a prosperujúci vzťah. Uzatvorenie takejto zmluvy neznamená uzavretie obchodu v zmysle jeho ukončenia, ale v niektorých ohľadoch nový začiatok obchodného vzťahu. Buckinghamová, vedúca autorského kolektívu uvedenej štúdie tvrdí, že Čína má záujem o vplyv cez mäkkú silu realizovanú prostredníctvom globálnych vizuálnych „pečatí“ získaných zapožičaním pánd.²¹

Vedci skúmali úvery prenájmu pandy veľkej, ktoré boli uzatvorené v ostatnom polstoročí a dali ich do súvisu s obchodnými zmluvami, ktoré Čínska ľudová republika uzatvorila od roku 2008. V uvedenom roku došlo z dôvodu zemetrasenia k zdevastovaniu centra na zachovanie pánd v S'-čchuane, čo vyvolalo potrebu hľadať pre pandy nový domov. Vedecký tím zistil, že pôžičky na dlhodobý prenájom pánd uzatvorené po roku 2008 sa zhodovali s obchodom zameraným na cenné zdroje a technológie. Táto nová fáza obchodných väzieb je založená na tzv. "guanxi" úveroch, čo je čínsky termín používaný na opis personalizovaných sietí vplyvu, dôvery, reciprocity a lojality.²²

---

¹⁸ „Panda-Diplomatie“: *Wien und Peking versöhnen sich*. In: Die Presse, 6.9.2013. Dostupné na internete: <http://diepresse.com/home/politik/aussenpolitik/1449625/PandaDiplomatie_Wien-und-Peking-versoehnen-sich>

¹⁹ *Vertrag unterzeichnet: Panda bleiben in Schönbrunn*. In: Die Presse, 12.11.2013. Dostupné na internete: <http://diepresse.com/home/panorama/wien/1475349/Vertrag-unterzeichnet_Pandas-bleiben-in-Schonbrunn>

²⁰ Spencer, R. 2006. *We're not wild about your pandas, China told*. In: The Telegraph, 24.3.2006. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/taiwan/1513878/Were-not-wild-about-your-pandas-China-told.html>>

²¹ Buckingham, K. C., David, J. N. W. a Jepso, P. 2013. *Diplomats and Refugees: Panda Diplomacy, Soft "Cuddly" Power, and the New Trajectory in Panda Conservation*. In: *Environmental Reviews and case studies*. Dostupné na internete: <http://www.academia.edu/4289360/ENVIRONMENTAL_REVIEWS_AND_CASE_STUDIES_Diplomats_and_Refugees_Panda_Diplomacy_Soft_Cuddly_Power_and_the_New_Trajectory_in_Panda_Conservation>

²² Hogenboom, M. 2013. *China's new phase of panda diplomacy*. In: BBC News, 24.9.2013. Dostupné na internete: <<http://www.bbc.co.uk/news/science-environment-24161385>>

Záver

V kontexte s environmentálnym vnímaním medzinárodných vzťahov je potrebné tiež uviesť, že voči pandej diplomacii sa ohradujú aj ochrancovia zvierat, ktorí transfer pandy veľkej medzi krajinami označujú za nebezpečný a rizikový pre ich život. „Nie je dobré zaobchádzať so zvieratami ako s tovarom a tieto "dary" ustanoviť ako precedens", uviedla Rosa Hill, hovorkyňa Medzinárodného fondu pre ochranu zvierat.²³

Pandy veľké sa však vo všeobecnosti medzi verejnosťou tešia obrovskej obľube. V publicistickom štýle sú niekedy označované aj za „veľvyslancov srdca“²⁴. O pandy, ktoré v 70tych rokoch venovala Čínska ľudová republika americkému prezidentovi, prejavilo v prvý deň ich vystavenia záujem vyše 20-tisíc návštevníkov a odhadované je, že prvý rok ich v Národnej zoologickej záhrade vo Washingtone, D.C. videlo až 1,1 milióna návštevníkov.²⁵

Ako uvádza Hogenboom, pandy priťahujú veľa pozornosti, sú to ikony pre zachovanie a posilnenie značky príslušnej zoologickej záhrady.²⁶ Ich držba je síce po zarátaní sumy za prenájom nákladná, ale na druhej strane pre zoologickú záhradu v kontexte ich popularity predstavuje z komerčného hľadiska významný ekonomický prínos. Kortmann však na druhej strane upozorňuje na skutočnosť, že ide o pandiu propagandu a verejnosť je zmanipulovaná. Ako tvrdí, najúčinnejšie v tomto prípade je mediálne rozšírenie fotografií a videí pánd.²⁷

Diplomacia je do veľkej miery založená na tradíciách a symboloch. Pandy sa v spojitosti s ich využívaním v rámci bilaterálnych diplomatických a obchodných vzťahov a politickej spolupráce Čínskej ľudovej republiky s inými krajinami zaradili medzi symboly v oblasti diplomacie a medzinárodných vzťahov. Ich cena je daná komplexom aspektov ich jedinečnosti v rámci fauny, symboliky, ktorú zohrávajú v čínskej kultúre, problematikou ich zachovania a tiež globálnou expanziou Čínskej ľudovej republiky v oblasti medzinárodných politických a ekonomických vzťahov. Pre ČLR predstavujú jeden zo zdrojov mäkkej sily.

Literatúra

BARTSCH, B. 2008. *Pekinger Panda-Diplomatie*. In: Berliner Zeitung, 5.4.2008. Dostupné na internete: <<http://www.berliner-zeitung.de/archiv/seit-drei-jahren-versucht-china--den-taiwanern-ein-baeren-paar-zu-schenken--jetzt-koennte-es-klappen-pekinger-panda-diplomatie,10810590,10550094.html>>

BUCKINGHAM, K. C., DAVID, J. N. W. a JEPSO, P. 2013. *Diplomats and Refugees: Panda Diplomacy, Soft "Cuddly" Power, and the New Trajectory in Panda Conservation*. In: Environmental Reviews and Case Studies, s. 1-9. Dostupné na internete: <http://www.academia.edu/4289360/ENVIRONMENTAL_REVIEWS_AND_CASE_STUDI>

---

²³ McGeown, K. 2005. *China's panda ambassadors*. In: BBC News, 3.5.2005. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4508873.stm>>

²⁴ Pozri: Bartsch, B. *Pekinger Panda-Diplomatie*. Berliner Zeitung, 5.4.2008. Dostupné na internete: <<http://www.berliner-zeitung.de/archiv/seit-drei-jahren-versucht-china--den-taiwanern-ein-baeren-paar-zu-schenken--jetzt-koennte-es-klappen-pekinger-panda-diplomatie,10810590,10550094.html>>

²⁵ Magnier, M. 2006. *Attack of the Pandas*. In: Los Angeles Times, 21.3.2006. Dostupné na internete: <<http://articles.latimes.com/2006/mar/21/world/fg-pandas21>>

²⁶ Hogenboom, M. 2013. *China's new phase of panda diplomacy*. In: BBC News, 24.9.2013. Dostupné na internete: <<http://www.bbc.co.uk/news/science-environment-24161385>>

²⁷ Kortmann, Ch. 2010. *Der Grosse Panda und die Politik. Die Panda – Propaganda*. In: Süddeutsche Zeitung, 17.5.2010. Dostupné na internete: <<http://www.sueddeutsche.de/kultur/der-grosse-panda-und-die-politik-die-panda-propaganda-1.830812>>

ES_Diplomats_and_Refugees_Panda_Diplomacy_Soft_Cuddly_Power_and_the_New_Trajectory_in_Panda_Conservation>

DIE PRESSE - Dostupné na internete: <<http://diepresse.com>>

ERLING, J. 2007. *Ende der Panda Diplomatie*. In: Die Welt, 15.09.2007. Dostupné na internete: <http://www.welt.de/welt_print/article1185509/Ende-der-Panda-Diplomatie.html>

HANDELSBLATT - Dostupné na internete: <<http://www.handelsblatt.com>>

HOGG, Ch. 2006. *Taiwan „unlikely“ to want pandas*. In: BBC News, 9.1.2006. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4594452.stm>>

HOGENBOOM, M. 2013. *China's new phase of panda diplomacy*. In: BBC News, 24.9.2013. Dostupné na internete: <<http://www.bbc.co.uk/news/science-environment-24161385>>

KORTMANN, Ch. 2010. *Der Grosse Panda und die Politik. Die Panda – Propaganda*. In: Süddeutsche Zeitung, 17.5.2010. Dostupné na internete: <<http://www.sueddeutsche.de/kultur/der-grosse-panda-und-die-politik-die-panda-propaganda-1.830812>>

MAGNIER, M. 2006. *Attack of the Pandas*. In: Los Angeles Times, 21.3.2006. Dostupné na internete: <<http://articles.latimes.com/2006/mar/21/world/fg-pandas21>>

MCGEOWN, K. 2005. *China's panda ambassadors*. In: BBC News, 3.5.2005. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4508873.stm>>

SHU-LING, K. 2008. *Panda diplomacy: Use of „domestic“ by CITES secretariat was wrong: MAC*. In: Taipei Times, 25.12.2008., s. 4. Dostupné na internete: <<http://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2008/12/25/2003431994>>

SPENCER, R. 2006. *We're not wild about your pandas, China told*. In: The Telegraph, 24.3.2006. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/taiwan/1513878/Were-not-wild-about-your-pandas-China-told.html>>

Kontakt

Mgr. Boris Mattoš, PhD.

Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie

Fakulta medzinárodných vzťahov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava 5

Slovenská republika

E-mail: boris.mattos@euba.sk

VEREJNÁ DIPLOMACIA V KONTEXTE VEREJNEJ MIENKY¹

Laura Meričková

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Abstract

Cieľom článku je preskúmať problematiku verejnej diplomacie z pohľadu výskumu verejnosti a verejnej mienky. Článok analyzuje charakter verejnej mienky prostredníctvom dostupných poznatkov predovšetkým z politickej sociológie, ktorá je podľa autorky jednou z kľúčových oblastí pre pochopenie teórie verejnej diplomacie. V závere autorka formuluje prekážky uskutočňovania verejnej diplomacie, ktoré odhaľuje práve interdisciplinárny prístup.

Kľúčové slová: diplomacia, názor, verejnosť, verejný

Abstract

The aim of this article is to examine public diplomacy through the knowledge and research of publics and public opinion. This contribution analyses character of public opinion from the view of political sociology, which is according to the author one of the crucial fields for understanding the theory of public diplomacy. In the end the author tries to formulate obstacles to public diplomacy which are uncovered through the interdisciplinary approach.

Key words: diplomacy, opinion, publics, public

Úvod

Druhá polovica 20. storočia prináša do medzinárodného diania nových aktérov. Tí sa podieľajú na tvarovaní medzinárodných vzťahoch vrátane diplomacie, čo spôsobuje, že oblasť diplomacie podlieha ďalším zmenám. Klasická (medzivládna) diplomacia však nezaniká, naďalej zostáva nevyhnutnou súčasťou medzinárodných vzťahov, prevencie a mierového riešenia sporov medzi štátmi. Popri nej sa ale do popredia dostáva nová dimenzia, ktorá je pomenovaná ako *verejná* – odohrávajúca sa úrovni občanov v prijímajúcom štáte.

Edmund Gullion, použil pojem verejnej diplomacie v zmysle vplyvu verejnosti na formovanie zahraničnej politiky v 60. rokoch 20. storočia. Boli to Spojené štáty americké, v ktorom sa daný pojem zrodil, a preto aj významným spôsobom ovplyvnili tvorbu jej konceptu doma ako aj v zahraničí. Avšak aj verejná diplomacia od svojho vzniku v USA prechádza transformáciou a rôzne štáty k nej pristupujú rôznym spôsobom. Napríklad pre obdobie studenej vojny „moc vlády presviedčať spočívala viac v kvantite informácií, ako v samotnej kvalite, množstvo bolo dôležitejšie ako dôveryhodnosť.“² Išlo o jednosmernú komunikáciu, ktorá bola všemožne vládou kontrolovaná.

Po 90-tych rokoch sa samotný spôsob uskutočňovania verejnej diplomacie mení. Do popredia sa dostávajú informačné toky, ktoré nie sú vládami viac kontrolované (v prípade demokratických štátov) alebo v niektorých prípadoch ťažko kontrolovateľné (prípady aj

¹Článok bol vypracovaný za finančnej podpory z grantu pre mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov Ekonomickej univerzity v Bratislave a je súčasťou projektu č. I-13-114-00 *Meniace sa mocenské usporiadanie sveta a jeho prejavy a vplyvy na vybrané aspekty medzinárodných vzťahov*.

² ZAHARNA, R.S. "The Network Paradigm of Strategic Public Diplomacy." 2005. s.2

autokratických štátov); či idey a predstavy obyčajných ľudí, ktoré sú vo svete medzinárodných vzťahov rozhodujúce. Verejnosť nie je len častejším vysielateľom týchto správ, ale aj ich prijímateľom. Občanovi sa naskytuje možnosť vyjadrovať sa k rozsiahlej škále každodenných udalostí a problémov alebo obraňovať svoju pozíciu a záujmy. Verejnosť je informovanejšia; svet preplnený správami. Aktivuje sa činnosť verejnosti prostredníctvom neštátnych aktérov. Postupne sa obracia trend: už to nie je kvantita, ktorá rozhoduje, ale *kvalita* podanej informácie. Obyvateľ sa stáva kritickým pozorovateľom, ktorý získava silu a schopnosť ovplyvňovať politické rozhodnutia cez nových aktérov v medzinárodných vzťahoch ako sú napr. mimovládne organizácie ale aj cez kolektívne akcie.

Verejná mienka z pohľadu verejnej diplomacie je rozhodujúca. Cieľ verejnej diplomacie je vytvárať priaznivé prostredie pre verejnú mienku v prijímajúcom štáte. Priaznivé prostredie znamená vytvárať priaznivé postoje či už rozhodujúcej elity alebo verejnosti, ktorá má na túto elitu dosah.

Verejná mienka nie je už len terčom záujmu domácich vlád, ale zaujímajú sa o ňu aj zahraničné vlády. Napríklad Čína ako nová supervelmoc dokázala svojou rozvojovou pomocou zvýšiť prestíž a náklonnosť obyvateľstva v Latinskej Amerike či Afrike. Vo verejnej diplomacii a v jej výskume sa je preto nutne stáva bodom záujmu *verejnosť*.

Klasická verzus verejná diplomacia

Dôvody uskutočňovania klasickej a verejnej diplomacie nie sú rozdielne, práve naopak sú totožné – obom ide o presadenie štátneho záujmu. Odlišnosti medzi danými dimenziami diplomacie hľadáme inde – v spôsobe ich realizácie. „Tradičná diplomacia hľadá spôsoby, ako presadiť záujmy USA prostredníctvom súkromnej výmeny so zahraničnými vládami. Verejná diplomacia hľadá spôsoby ako podporiť tradičnú diplomaciu a to pomocou adresovania neštátneho publika, masovo a elitne, okrem daného vládneho. Pracuje na koordinácii a paralelne s tradičnou snahou diplomacie.“³ Verejná diplomacia sa realizuje v novom prostredí a novými prostriedkami, ktoré sú zamerané na odlišné cieľové skupiny. „...verejná diplomacia zahrňuje oveľa širšiu skupinu ľudí na oboch stranách a širšiu škálu záujmov, ktoré presahujú rámec súčasných vlád.“⁴

Dôležitým znakom medzinárodného prostredia od druhej polovice 20. storočia je zvyšujúci sa počet medzinárodných aktérov. Už to nie je len štát, ako to bolo v klasickej diplomacii, ale aj neštátne subjekty, ktoré sa začleňujú do činnosti diplomacie. Medzinárodné prostredie sa stáva multistakeholderovým, čo znamená, že títo neštátni aktéri majú prirodzene svoje vlastné záujmy (nie nevyhnutne zlučiteľné s prioritami štátu) a snažia sa o ich presadenie v domácej ako aj medzinárodnej politike. Napriek ich rôznym záujmom, by bolo v takomto prostredí pre vlády neefektívne, keby uskutočňovali komunikáciu s verejnosťou bez spolupráce s ostatnými subjektmi a preto štáty volia spoluprácu s nimi. „Na to, aby mohli ministerstvá zahraničných vecí v súčasnosti vykonávať úlohu tvorca a hlavného realizátora zahraničnej politiky, slúžili ako centrum, kde sa zbierajú a vymieňajú informácie o globálnych záležitostiach, udávali tón v zahraničnopolitickej diskusii a zároveň poskytovali služby občanom, potrebujú zvýšenú spoluprácu s občianskou spoločnosťou, súkromnými spoločnosťami, mimovládnyimi organizáciami a inými autoritami, ale aj s regionálnymi inštitúciami a organizáciami, médiami a v niektorých prípadoch kultúrными a náboženskými skupinami – a to či už doma alebo v zahraničí.“⁵ Dôležitou úlohou vlády sa stáva vytváranie sietí ako smerom von, tak i dovnútra štátu a zabezpečenie efektívnej koordinácie a spolupráce medzi štátnou a neštátnou sférou.

³ LEONARD, M. – STEAD, C. – SMEWING, C. *The Public Diplomacy*. 2002. s.13

⁴ LEONARD, M. – STEAD, C. – SMEWING, C. *The Public Diplomacy*. 2002. s.8-9

⁵ SLÁVIKOVÁ-BILČÍK-DULEBA. *Strednodobá koncepcia rozvoja verejnej diplomacie v podmienkach Ministerstva zahraničných vecí SR: Analýza skúseností a návrh odporúčaní* [online]. 2009 s.8. [cit. 2010-12-10] Dostupné na <<http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/222>>

Druhou dimenziou verejnej diplomacie je jej cieľová skupina. Zatiaľ čo cieľom klasickej diplomacie je komunikácia na najvyššej úrovni – medzi vysielajúcou vládou a diplomatmi ako zástupcami, verejná diplomacia sa upriamuje na *obyvateľstvo*. Jednotlivec však predstavuje netradičný subjekt medzinárodných vzťahov, ktorý sa neriadi pravidlami ako iní medzinárodní hráči. Jeho hodnoty sa líšia od tých, ktoré presadzujú štáty a je vnímaný ako subjekt, ktorý podporuje mier na plnohodnotné prežitie svojho života. Pretože sa komunikácia stáva osobnou a zvyrazňuje význam emócií, môže verejná diplomacia dosiahnuť to, čo klasická diplomacia nedokáže. „Jednou špeciálnou kvalitou verejnej diplomacie je schopnosť ísť tam, kde sa tradičná diplomacia nedostane.“⁶

Klasická diplomacia prevláda do druhej svetovej vojny. „To však neznamená, že čas medzivládnej diplomacie a jednaní za zatvorenými dverami definitívne vypršal, skôr ide o súhrn oboch typov diplomacie a ich použitie v situáciách kde je to vhodné. V každom prípade by sa verejná diplomacia mala stať bežnou súčasťou každodenných diplomatických stratégií.“⁷

Ak to stručne zhrnieme, z náhľadu na verejnosť vyplýva skutočnosť, že verejnosť možno skúmať pri verejnej diplomacii z dvoch aspektov – ako *spoluvorcu* verejnej diplomacie alebo ako *cieľový terč* verejnej diplomacie.

Verejná diplomacia a verejná mienka

V našom článku sa budeme ďalej zaoberať verejnosťou ako *konečným* prijímateľom stratégie verejnej diplomacie. Keďže jednotlivec a teda verejnosť ako aktér medzinárodných je charakteristická odlišnými znakmi ako pôvodní aktéri medzinárodných vzťahov, je potrebné do teórie diplomacie vniesť poznatky, ktoré sa zaoberajú jednotlivcom a verejnosťou, čím sa zvyšuje interdisciplinárny charakter medzinárodných vzťahov. Podkladom pre daný cieľ v tejto dimenzii budeme čerpať najmä zo sociológie (najmä politickej). „Verejná diplomacia by mala, ako prvý spomedzi krokov, zahŕňať solídnu analýzu politickej diskusie cieľovej skupiny, alebo ako Malone sformuloval: „Ak sa snažíme uspieť a dosiahnuť porozumenie v spoločnosti pre naše politiky, musíme najprv chápať motívy, kultúru, históriu a psychológiu ľudí, s ktorými chceme komunikovať.“⁸

Na otázku, ako je možné, že dochádza k odlišnému výkladu posolstva, zodpovedajú v rámci teórie medzinárodných vzťahov postpozitívisti. „Väčšina postpozitivistov sú konštruktivisti, ktorí veria, že my všetci konštruujeme naše názory na svet podľa [subjektívneho] vnímania.“⁹ Podobne aj „verejná diplomacia sa uskutočňuje v prostredí, v ktorom aktéri definujú seba, svoje záujmy a svoje pravdy o svete.“¹⁰ Preto sa názory verejnosti na „objektívnu“ pravdu v rámci určitej kultúry môžu líšiť od názorov ľudí pochádzajúci z inej. Vo verejnej diplomacii by sa nemalo zabúdať, že aktéri konajú podľa subjektívnych hodnôt a ideí, ktoré vyznávajú. „Politický vplyv sa dosahuje pomocou artikulácie určitých konceptových významov, ktoré ostatní následne prijímajú, čím sa stávajú sociálne konštruovanou pravdou.“¹¹ Sociálne konštruovaná pravda sa medzi kultúrami môže líšiť.

⁶ GONESH, A. MELISSEN, J.: *Public Diplomacy: Improving Practice*. 2005. s.5

⁷ PETERKOVÁ, J.: *Veřejná diplomacie*. 2008. s.53

⁸ RASMUSSEN, S.B. *Discourse Analysis of EU Public Diplomacy Messages and Practices*. 2009. s.6

⁹ TROCHIM, W. *Positivism & Post-Positivism*. 2006. [cit. 2011-18-01] Dostupné na internete:

<<http://www.socialresearchmethods.net/kb/positivism.php>>

¹⁰ RASMUSSEN, S.B. *Discourse Analysis of EU Public Diplomacy Messages and Practices*. 2009. s.5

¹¹ *Ibid.* s.5

Dôležitosť poznatkov verejnej mienky v kontexte verejnej diplomacie

Verejná mienka

Každá monografia naráža na problém jednotnej definície verejnej mienky. Jednotná definícia verejnej mienky tak nebola ešte vytvorená, avšak odborníci ju dokážu charakterizovať. James Bryce sa zmieňuje o nedorozumeniach pri charakteristike verejnej mienky. Podľa Bryceho ťažkosti v diskusii najčastejšie vznikajú z pomýlenia samotnej mienky s orgánmi, kde sa ju občania snažia zhromaždiť; z používania pojmu pre pomenovanie všetkých pohľadov t.j. agregátu všetkého čo je o danej téme myslené a povedané; alebo pomenovania pohľadu väčšiny, t. j. prevládajúcej myšlienky alebo rétoriky.¹²

Aby sa verejná mienka mohla nazývať verejnou mienkou; kritérium väčšiny nestačí a jednomyselnosť nie je potrebná. Je to kolektívna mienka, pod ktorou Herber Blumer rozumie „...poskladanú mienku vytvorenú z viacerých názorov, ktoré sa vyskytujú medzi verejnosťou...“¹³ Verejná mienka predstavuje mienku celej verejnosti a tak aj tých, ktorých individuálny názor sa od nej odlišuje (preto nie je jednomyselnosť nevyhnutná). Je však pre ňu typické, že s ňou súhlasí aj menšina, ktorá ju nezdiera, avšak akceptuje, pretože cíti povinnosť ju prijať nie zo strachu ale z presvedčenia.¹⁴ Verejná mienka má odrážať pravú demokraciu, takú ktorá je založená na súhlase ľudu. „...Potrebný súhlas [však] nie je univerzálnym odsúhlasením všetkých uzákonených opatrení všetkým ľuďmi, ale súhlas legitimizujúci charakter vládnucej autority a právo rozhodnúť o otázkach, ktoré sa vyskytnú.“¹⁵

Dôležité poznatky verejnej mienky pre verejnú diplomáciu

Vychádzame z predpokladu, že pri ovplyvňovaní zahraničnej verejnej mienky je potrebné vychádzať z dostupných všeobecných poznatkov o verejnej mienke.

Podľa Lane a Searsa je v spoločnosti o konkrétnej problematike rozložené určité množstvo názorov. Predpokladáme, preto, že je tomu tak aj v cieľovom štáte, kde pôsobí verejná diplomacia vysielajúceho štátu, ktorá sa snaží o získanie podpory pre svoj cieľ zahraničnej politiky. (Napríklad podpora americkej politiky boja proti terorizmu v arabských štátoch). Prirodzene v tomto prípade u verejnosti prijímajúce štátu sa môže vyskytnúť informačný deficit. Avšak predpokladáme, že aktívny štát vyhľadáva príležitosti a možnosti ako ovplyvniť verejnú mienku prijímajúceho štátu a v súčasnom informačnom veku je verejnosť konfrontovaná aj správami týkajúce sa medzinárodnej politiky.

V každom rozložení názorov existuje tzv. *modálna mienka*, ktorá predstavuje väčšinovú mienku.¹⁶ Modálna mienka nemusí byť jedna; významných názorových prúdov môže byť viac (bimodálny, multimodálny). Vedomosť o existujúcich prevládajúcich názorov v cieľovej spoločnosti je pre tvorcov verejnej diplomacie kľúčová – spoznať hlavné názorové tendencie k presadzovanej politike zahraničného štátu a postojiť k nej.

Za nevyhnutné vo verejnej diplomácii preto považujeme poznanie *spôsobu, akým sa verejná mienka tvorí*.

Odborníci poukazujú na zaujímavé poznatky z výskumu verejnej mienky. „Často sa zdá, že ľudia vyjadrujú silné názory na otázky, o ktorých sa zdá, že vedia veľmi málo.“¹⁷ Pre jednotlivcov býva v mnohých prípadoch charakteristické, že názor sa vytvorí skôr ako získajú informácie. „Názory sú často určené ako afektívne tendencie „za“ a „proti“ bez

¹² BRYCE, J. „Nature of Public Opinion“. 1966 s. 13

¹³ BLUMER, H. „The Mass, the Public, and Public Opinion“. s. 48

¹⁴ LOWEL, L. Public Opinion. 1966. s. 26

¹⁵ Ibid. s. 23

¹⁶ LANE, SEARS. 1964. *Public Opinon*. s. 9

¹⁷ BERELSON, B. 1966. „Democratic Theory and Public Opinion“. s. 493

adekvátnej informačnej podpory.“¹⁸ Takýto postup sa vyskytuje najčastejšie v ranom období života, v ktorom človek preberá názory a normy od rodiny, referenčnej skupiny a kultúry v ktorej žije. Naučené vzorce sa však preberajú do dospelosti. V dospelom veku ide najmä o potreby vytvorenia si názoru pri neznámych otázkach. „Skupinová referencia slúži na orientáciu v prípade absencie inej informácie alebo pozornosti k problematike.“¹⁹ V takýchto prípadoch názory referenčnej skupiny patria medzi tie najvplyvnejšie.

Lane a Sears poukazujú na skutočnosť, že ak subjekt získal silné emócie voči objektu bez dostatočných informácií, neskôr vykazuje tendenciu nadobúdať a prijímať iba také presvedčenia, ktoré jeho mienku viac podporujú. V praxi preto jednotlivec aplikuje selektívny prístup: „Opačné informácie sú často ignorované...“ alebo „informácia ktorá podopiera už silný názor je veľmi často akceptovaná bez ohľadu na spoľahlivosť zdroja; argument z neoblíbeného zdroja býva zmetený zo stola bez adekvátneho zváženía jeho zásluh.“²⁰ Tu dochádza k prejavu sily naučených vzorcov: „...Občan si spravidla myslí, že akceptuje informáciu na základe svojich intelektuálnych predností, zatiaľ čo v skutočnosti, dôvod [k akceptácii] má často bližšie ku kompatibilite s nepremyslenými poznatkami z detstva.“²¹ Takúto skutočnosť preto nazveme *paradoxom racionality*, pod ktorým rozumieme jav, v ktorom je subjekt presvedčený, že koná racionálne; v skutočnosti však koná opačne. Táto prekážka v racionalite potvrdzuje tvrdenie, že si v mnohých prípadoch ľudia mienku najprv vytvárajú a až potom prijímajú informácie.²²

Dôvody možno ako bolo spomenuté hľadať aj vo funkcii skupiny. Pre jednotlivca plní skupina funkciu „kotvy“, ktorá je odolná voči vplyvom. Schenk a Rössler tvrdia, že média nie sú úspešné pri vplyve proti názorom skupiny, ale darí sa im, ak skupinovú mienku podporujú.²³

Zistenia z výskumu o verejnej mienke

Zaujímavé závery pre verejnú diplomaciu sa dajú odvodiť z už existujúcich historických výskumov. Príkladom je štúdia „Efekty verejnej mienky na občiansku mienku,“ v ktorej Bergmann skúmal vývoj antisemitických postojov v Spolkovej republike Nemecko od roku 1945. Tie sa zmenili z prevládajúcich (40. roky), na ustupujúce (60-te roky) a v súčasnej dobe na marginalizované. Bergmann sa zaoberá otázkou *ako dokázala spoločnosť premeniť normu silného antisemitizmu z čias druhej svetovej vojny na normu opačnú* t.j. anti-antisemitizmu v priebehu 40-tich rokov.

Štúdia odhaľuje, že zmena sa udiala prostredníctvom novo-nastavených socializačných podmienok. Išlo o „vedomelý boj proti protižidovským predsudkom [ktorý] začal proces zabúdania každodenných protižidovských nálad a preúčanie“²⁴. Dôležitým prvkom v danom procese bola skutočnosť, že v boji existoval konsenzus a jednota všetkých významných tvorcov verejnej mienky t. j. strán, cirkví, škôl, médií atď., čo zabezpečilo jednotnú verejnú mienku premietajúcej sa do mienky jednotlivcov.

Avšak zmena komunikačnej normy, ako Bergmann uvádza vedie zriedka priamo k zmene osobných postojov. Nevyhnutným faktorom pre takúto zmenu bolo preto niečo viac – zmena *politckej kultúry*. Tá sa v prípade Nemecka uskutočnila postupne. Možno rozoznať niekoľko rozhodujúcich faktorov medzi nimi spojenecký vplyv: „*V obsadenom Nemecku mali Spojenci masovú komunikáciu prostredníctvom svojich alebo licencovaných nemeckých novín a rádiových staníc pod kontrolou. Tým boli negatívne zobrazenia Židov vylúčené.*“²⁵ Do čela

¹⁸ LANE, SEARS. *Public Opinon*. 1964.s. 74

¹⁹ Ibid. s. 81

²⁰ Ibid. s. 75

²¹ Ibid. s. 75

²² Ibid. s. 70

²³ SCHENK, RÖSSLER. *Das unterschätzte Publikum*. 1994.s. 267

²⁴ BERGMANN. W. „Effekte öffentlicher Meinung auf die Bevölkerungsmeinung“. 1994.s. 316

²⁵ BERGMANN. W. 1994. „Effekte öffentlicher Meinung auf die Bevölkerungsmeinung“. s. 300

sa dostali nové politické a publicistické elity, ktoré tieto opatrenia podporovali. Antisemitizmus sa vyskytol pod nátlakom, ktorý bol garantovaný štátnou vôľou, vrátane zákazu radikálnej pravicovej strany ústavným súdom. Akékoľvek verejné vyjadrovanie antisemitskej mienky bolo škandalizované a nezostalo bez následkov.

Hoci sa transformácia spočiatku (50-60 roky) stretávala s pretrvávajúcou negatívnou verejnou mienkou, od 80-tych rokov je vidieť značný posun. Výsledkom tejto transformácie je v súčasnosti citlivá reakcia verejnej mienky na antisemitské postoje. Bergmann však upozorňuje, že ide viac o generačnú zmenu v postojoch novej generácie, ktorá získala nový postoj prostredníctvom nových socializačných podmienok, ako zmenu v postojom starej generácie.

Východiská pre verejnú diplomaciu?

Existuje niekoľko spôsobov ako zvyšovať racionalitu človeka. Ako bolo spomenuté na jednej strane má skupina silný vplyv na jednotlivca a prelomiť jej vplyv nebýva jednoduchou záležitosťou, pričom prebrané normy a mienky vedú subjekt k iracionálnemu rozhodovaniu. Avšak na druhej strane, samotná skupina dokáže aj zvyšovať racionalitu jednotlivca. „...často je pravda, že patológie ľudských myšlienok sú redukované skupinovou pôsobnosťou a filtrované cez líderstvo v skupine, tak že sa vytvorí racionálnejší produkt.“²⁶

Ďalším z riešení ako zvyšovať racionalitu v konaní jednotlivca je vzdelávanie. „Vzdelanie učí logickému mysleniu, ukazuje ako kontrolovane prejsť z konkrétnej na abstraktnú úroveň, učí ako narábať s dôkazmi a hodnotiť realistického vnímania, podporuje do istej miery kontrolovanú flexibilitu ideí a robí mentálne úsilie jednoduchším“.²⁷

Avšak zatiaľ čo vzdelanie zvyšuje schopnosti a prehĺbuje možnosti jednotlivca; na druhej strane nemožno ignorovať fakt, že jeho obsah je závislý od spoločnosti. „Vzdelanie pozitívne koreluje s hlavným prúdom verejnej mienky.“²⁸ Je filtrované cez sociálne inštitúcie, ktoré sú prednastavené na istú *ideológiu*. „V každej spoločnosti sú hodnoty tvarované a rozširované prostredníctvom viac-menej charakteristických inštitúcií. Inštitúcie zahrňujú komunikáciu, ktorá je zahrnutá do celkovej siete. Táto komunikácia predstavuje ideológiu.“²⁹

Záver

Verejná diplomacia sa stala dôležitým nástrojom zahraničnej politiky štátu. Avšak pokiaľ ide o presadzovanie politických cieľov zahraničnej politiky, verejná diplomacia naráža na mnoho prekážok. Vplyv vysielajúcej vlády (nevylučuje sa spolupráca s mimovládnyimi subjektmi), ktorý sa snaží dosiahnuť podporu zahraničného publika (verejnosť) v prvom rade naráža na odlišný kultúrny kontext. Daný fakt je veľmi dôležitým, pretože od neho sa odvíjajú ďalšie skutočnosti. Ako sme ukázali, v mnohých prípadoch si jednotlivec tvorí svoju mienku na základe vštepených a naučených vzorcov správania, ktoré vedú k paradoxu racionality. Pre verejnú diplomaciu, nie je ľahkým údelom meniť postoje zahraničného publika. Na prípadovej štúdií od Bergmanna bolo demonštrované, že, na zmenu verejnej mienky je potrebná zmena politickej kultúry. Tá je však dosiahnuteľná skôr cestou zhora-nadol ako zdola-nahor, čo je cieľom verejnej diplomacie.

²⁶LANE, SEARS. 1964. *Public Opinion*. s. 81

²⁷Ibid. s. 77

²⁸BERGMANN. W. 1994. „Effekte öffentlicher Meinung auf die Bevölkerungsmeinung“. s. 310

²⁹LASSWELL, H. D. „Structure and Fuction of Communication in Society“. 1966. s. 183

Literatúra

BERGMANN, W. 1994. „Effekte öffentlicher Meinung auf die Bevölkerungsmeinung“. IN Neidhardt, F. ed. *Öffentlichkeit, öffentliche Meinung, soziale Bewegungen*. Opladen: Westdeutscher ISBN 978-3-531-12650-4

BRYCE, J. 1966. „Nature of Public Opinion“. IN KATZ, D. 1966. *The functional Approach to the Study of Attitudes. Reader in Public Opinion and Communication*. 2nd ed. London: Collier Macmillan, Limited.

BLUMER, H. 1966. „The Mass, the Public, and Public Opinion“. IN KATZ, D. 1966. *The functional Approach to the Study of Attitudes. Reader in Public Opinion and Communication*. 2nd ed. London: Collier Macmillan, Limited.

LOWEL, L. 1966. „Public Opinion“. IN KATZ, D. 1966. *The functional Approach to the Study of Attitudes. Reader in Public Opinion and Communication*. 2nd ed. London: Collier Macmillan, Limited.

BERELSON, B. 1966. „Democratic Theory and Public Opinion“. IN KATZ, D. 1966. *The functional Approach to the Study of Attitudes. Reader in Public Opinion and Communication*. 2nd ed. London: Collier Macmillan, Limited.

GONESH, A. MELISSEN, J. 2005. *Public Diplomacy: Improving Practice*. Hague : Netherlands Institute of International Relations *Clingendael*, 2005. 24 s. ISBN 90-5031-105-39.

KATZ, D. 1966. *The functional Approach to the Study of Attitudes. Reader in Public Opinion and Communication*. 2nd ed. London: Collier Macmillan, Limited.

LANE and SEARS. 1964. *Public Opinon*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall Lynch, M.

LASSWELL, H. D. 1966. „Structure and Fuction of Communication in Society.

LEONARD, M. – STEAD, C. – SMEWING, C. 2002. *The Public Diplomacy*. London : The Foreign Policy Centre, 2002. 183 s. ISBN 1-903558-131.

PETERKOVÁ, J. 2008. *Veřejná diplomacie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 191 s. ISBN 978-80-7380-125-0.

RASMUSSEN, S.B. 2009. *Discourse Analysis of EU Public Diplomacy Messages and Practices: Discussion Papers in Diplomacy*. Hague : Netherlands Institute of International Relations *Clingendael*. 2009. 33 s. ISSN 1569-2981

SCHENK, RÖSSLER. 1994. Das unterschätzte Publikum. IN Neidhardt, F. ed. *Öffentlichkeit, öffentliche Meinung, soziale Bewegungen*. Opladen: Westdeutscher ISBN 978-3-531-12650-4

SLÁVIKOVÁ-BILČÍK-DULEBA. 2009. *Strednodobá koncepcia rozvoja verejnej diplomacie v podmienkach Ministerstva zahraničných vecí SR: Analýza skúseností a návrh odporúčaní*. [online]. Bratislava : Výskumné centrum slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n.o. 50 s. Dostupné na <<http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/222>>

TROCHIM, W. 2006. Positivism & Post-Positivism. 2006. [cit. 2011-18-01] Dostupné na internete: <<http://www.socialresearchmethods.net/kb/positvsm.php>>.

ZAHARNA, R.S. 2005. "The Network Paradigm of Strategic Public Diplomacy." Ib. *Policy Brief*. 2005. vol. 10. č. 1. Silver City, NM & Washington, DC : Foreign Policy in Focus (FPIF). 4 s.

Kontakt

Ing. Laura Meričková

Katedra medzinárodných politických vzťahov

Fakulta medzinárodných vzťahov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska 1, 85235, Bratislava

Slovenská republika

laura.merickova@euba.sk

THE COMPARISON OF REAL WAGES AND UNEMPLOYMENT RATE IN SELECTED EUROPEAN UNION COUNTRIES

Elena Mielcová, Ján Botlík

SCHOOL OF BUSINESS ADMINISTRATION IN KARVINA
SILESIA UNIVERSITY IN OPAVA

Abstrakt

Hlavním cílem článku je zkoumat krátkodobou a dlouhodobou závislost mezi reální mzdou a mírou nezaměstnanosti ve čtyřech vybraných státech Evropské Unie – konkrétně v České republice, na Slovensku, v Polsku a Maďarsku v období 2000-2013. Navíc bychom rádi zkoumali vliv skokově zvýšené nabídky práce na mzdy v těchto krajinách; také bychom chtěli shrnout možné příčiny krátkodobé a dlouhodobé závislosti mezi zkoumanými proměnnými.

Klíčové slová: míra nezaměstnanosti a platy, VECM, Grangerova kauzalita, šok v nabídce práce.

Abstract

The main aim of this article is to study the possible short and long run relation between real wages and unemployment rate for the case of four European Union countries – namely the Czech Republic, Slovakia, Poland, and Hungary in the period of 2000-2013. Moreover, we would like to study the impact of aggregate labor demand shock on wage variable in those countries, as well as to discuss main causes of existence of the long-run and short-run relation between the two variables.

Key Words: unemployment rate and wages, VECM, Granger causality, labor demand shock.

Introduction

Concept of relation between real wages and unemployment rate seems straightforward – increasing supply in labor force (indicated by increased unemployment rate) should be accompanied by decrease of real wages. However, not all empirical results are in favor of this construction.

For example Bernanke, and Parkinson (1989) [2], who described unemployment, inflation and wages during the Great Depression, have described 1930s as a period of robust real wage growth, accompanied with decline in average hours of work per week. They have explained that the results reflect shorter workweeks, emerged due to “work sharing”, as firms were afraid of possible high unemployment compensations in the case of too many layoffs. Another reason for growing wages was in higher productivity of employed people. Bernanke and Parkinson (1989) [2] wrote: “if the ... hypothesis is true, part of the answer may be the higher wages to some extent ‘paid for themselves’ through increased productivity of labor.”

On the other hand, Malley and Moutos (1996) [7], have shown that the aggregate unemployment rate is the valuable measure of aggregate income uncertainty that partially contradicts to Bernanke argumentation. Similarly, Nickell, Nunziata, and Ochel (2005) [10]

studied unemployment patterns in OECD countries since 1960s. They have found that employment protections as well as employment taxes have a significant positive effect on unemployment rate; however, the employment protection is raising unemployment rate persistence. The Czech case study (Mielcová, 2011, [9]) support the theory of mutual relationship between the real wages and unemployment rate time series; the study has proven that that the increase in unemployment rate induces increase in real wage index.

Possible structural changes as a changes in unit roots results of unemployment time series were studies by Papell, Murray and Ghiblawi (2000) [11]. They have used postwar unemployment rates in sixteen OECD countries. Another model, that covers the economic cycle influence, was the one studied by Van Dijk, Franses, and Paap (2002) [12]. Authors studied the influence of shocks on US unemployment time series and they have found that “shocks to the series seem rather persistent and that it seems to raise faster during recessions than that it falls during expansions”. As for reasons of the different effect in different studies, Ljungquist and Sargent (2008) [6] tried to explain why the unemployment rate in Europe was different comparing to US, and they have found that the main difference is in reservation price of work.

The main aim of this article is to test if the selected data show mutual relationship between real wage and unemployment rate, and if this relation is negative, as observed on data from Sweden, or positive, as observed on historical data from US (Bernanke, 1989 [2]), or this effect is negligible, as for the case of Italy (Papell, Murray, Ghiblawi, 2000 [11]). The main inspiration to this analysis was the work of Jacobson, Vredin, and Warne (1998) [4], who investigated short-run and long run relation between real wages and unemployment rate in Sweden 1965-1990. They put three basic questions, earlier studied by other researchers: “What is the relative importance of supply and demand factors behind the development of unemployment? How quickly do real wages and unemployment respond to different types of shocks? How strong are the long-run relations between real wages and unemployment rate?” Their results for the Swedish data has revealed that a negative aggregate demand shock that increases unemployment by one percentage point after three quarters lowers real wages by five percentage points after nine quarters.

In this article, we would like to reveal basic long run and short-run dependence of unemployment rate and wages in four EU countries - the Czech Republic, Slovakia, Poland and Hungary for the period of 2000-2013 and compare them with results from other analyses. The next parts cover overview over the theoretical model, data and econometric tools used in the analysis followed by estimation results and discussion. The conclusion followed by references ends the text.

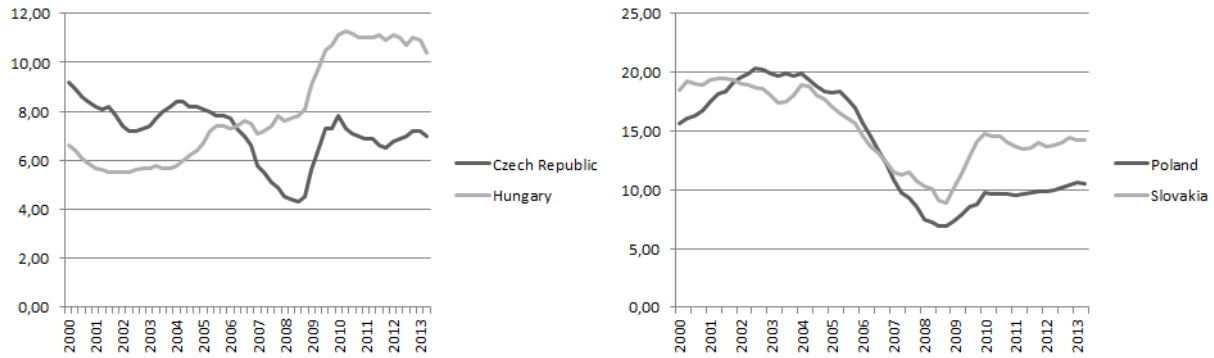
Data and Model

This study is based quarterly data from the Eurostat databases for the Czech Republic, Slovakia, Poland and Hungary, for years 2000-2013, namely seasonally adjusted quarterly data of harmonized unemployment rates (in per cent) and total wages and salaries index (year 2008=100) adjusted to total working days as well as seasonally adjusted. We recalculated the index using harmonized indices of consumer prices in order to get real wage index data series.

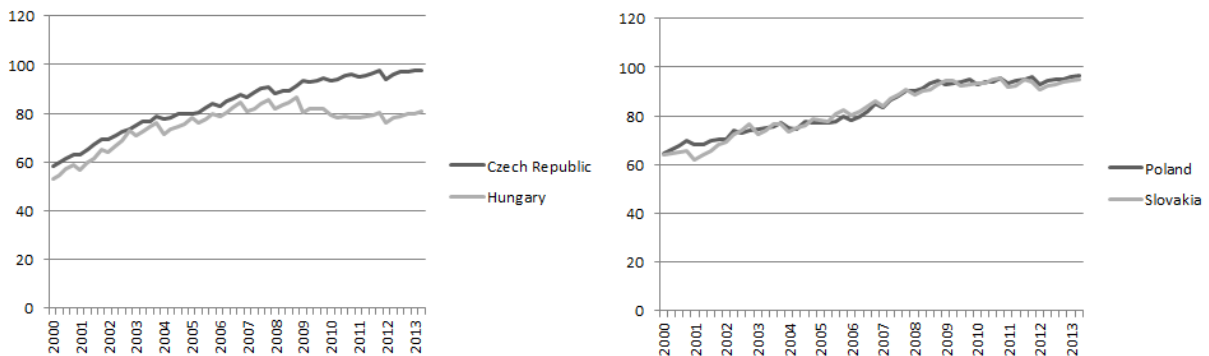
For illustration, both data series are given in Figures 1 and 2. All unemployment rate series (Figure 1) show a steep increase in unemployment rate in the last 2/2008-2/2010 period caused by the global economic crisis. The seasonally adjusted real wage index (Figure 2) roughly copies the trend in unemployment rate series. The index was increasing in the period of 1/2000-3/2009.

This analysis is based on the work of Jacobson, Vredin, and Warne (1998) [4], who proposed an alternative model for investigating mutual behavior of wage and unemployment rate. They have found that cointegration methods reveal the difference in Swedish data that reflects possible importance of different types of shocks. Even though common trends models

support the idea of quicker unemployment response to an aggregate demand shock, comparing to wages response – the Jacobson, Vredin, and Warne’s study only partially supports the theory with results that unemployment rate Granger causes real wages. However, in the long run, these variables are unrelated.

Figure 1 Quarterly data series of unemployment rate for years 2000-2013. Source: Eurostat data; calculations.

Figure 2 Quarterly data series of real wage index for years 2000-2013. Source: Eurostat data; calculations.

The labor market model described by Jacobson, Vredin, and Warne (1998) [4] consists of a production function and relations describing labor demand and supply, and wage setting. Labor demand (E_t) is a function of output and the real wage, while labor supply (L_t) is given as a function of the real wage and a stochastic (exogenous) labor supply variable $\tau_{L,t}$, we write $E_t = e_t(Y_t, W_t)$ and $L_t = l_t(W_t, \tau_{L,t})$. The respective production function is determined by employment variable and a stochastic (exogenous) technology variable $\tau_{Y,t}$, hence $Y_t = y_t(E_t, \tau_{Y,t})$. The wage-setting relation gives the real wage as a function of unemployment and productivity $W_t = w_t(L_t - E_t, Y_t - E_t)$. Thus, the basic model expects that the real wage index (represented by variable *Wage*) is dependent on the level of unemployment rate (variable *Unempl*), taking productivity influence negligible, $Wage = f(Unempl)$.

In the model, the expected linear dependence can be performed using ordinary least squares estimation. However, in the original research, the existence of serial correlation and spurious regression model has led to the error correction model (described for example in Hamilton, 1994 [5], Arlt, 1999 [1]).

Estimation Results and Discussion

The main hypothesis of the model is the assumption, that the wage and unemployment rate variables exhibit a long-term equilibrium positive relationship. The first step in this analysis is an estimation of the linear dependence of variable *Wage* on the unemployment rate

data – the variable *Unempl*, namely the linear regression model $Wage = \beta_0 + \beta_1 Unempl + \varepsilon$.

Results of the regression estimation are given in Table 1:

wage	Czech Republic	Hungary	Poland	Slovakia
Constant (β_0)	125,00	57,96	109,63	125,21
Coefficient (β_1)	-5,80	2,17	-1,92	-2,80
Std. error	1,10	0,46	0,14	0,26
t-ratio	-5,25	4,74	-13,37	-10,63
p-value	$2,89 \cdot 10^{-6}$ ***	$1,68 \cdot 10^{-5}$ ***	$1,84 \cdot 10^{-18}$ ***	$1,19 \cdot 10^{-14}$ ***
R-squared	0,35	0,30	0,77	0,68
Durbin-Watson	0,06	0,11	0,11	0,17

Table 1 Results of ordinary least squares (OLS) regression estimation $Wage = \beta_0 + \beta_1 Unempl + \varepsilon$. Source: Own calculations.

The estimation results of the regression function $Wage = \beta_0 + \beta_1 Unempl + \varepsilon$ in the case of Hungary support the original assumption that the wage variable is positively influenced by the unemployment rate, while in the case of the Czech Republic, Poland and Slovakia the relation is negative. All results are statistically significant at 0.01 level of significance. However, Durbin-Watson values indicate problems with autocorrelation of disturbances.

We want to use either a vector autoregression model or a vector error correction model to investigate the relationship among the real wage index and unemployment rate time series of the four studied countries. Thus, we need first to test for stationarity of the time series; here we use the Dickey-Fuller test for each individual time series, assuming that the true process follows in each case a simple one-lag regression with a generally nonzero constant term. Thus, the test is based on the estimation of the equation:

$$y_t = \beta_0 + \rho y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

The test checks whether the coefficient ρ is different from 1. Equation (1) can be rearranged such that:

$$y_t - y_{t-1} = \Delta y_t = \beta_0 + (\rho - 1)y_{t-1} + \varepsilon_t = \beta_0 + \beta_1 y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

If the coefficient β_1 is not statistically different from 0, then ρ is not statistically different from 1.

Results of the estimations of (2) on all ten data sets are given in Table 2. None of expected β_1 for the unemployment rate time series is statistically significant at $\alpha = 0.05$ significance level, and so the presence of the unit root in these data series cannot be rejected.

	Unemployment Rate		Real Wage index	
	β_0	β_1	β_0	β_1
Czech Republic	0,46	-0,07 (0,0754)*	3,89	-0.04 (0,0088)***
Hungary	0,06	0,00 (0,9753)	7,78	-0.10 (0,0055)***
Poland	-0,03	-0,004 (0,792)	2,70	-0,03 (0,2034)
Slovakia	0,33	-0,03 (0,3010)	3.36	-0.03 (0,1879)

Table 2 Results of Dickey-Fuller tests estimation based on equation (2), p-values for the coefficient β_1 are given in parentheses. Source: Own calculations.

The same situation is in the case of real wage index data in the case of Poland and Slovakia. However, tests performed on the Czech and Hungarian quarterly data indicate, that the unit root using the Dickey-Fuller test can be rejected on the 5% level of significance; $p=0.0088$ and $p=0.055$, respectively. However, the unit root for these two variables cannot be rejected using augmented Dickey-Fuller test for 4 lags, asymptotic p-values are 0,2261 and 0,6182 respectively.

The Dickey-Fuller unit root test on residuals (variable *res*) from the original estimation $Wage = \beta_0 + \beta_1 Unempl + \varepsilon$ indicates that the two variables have a long-run equilibrium relationship in the case of Hungary and Poland (Table 3).

Δres	Czech Republic	Hungary	Poland	Slovakia
Constant (β_0)	0,496	0,368	0,399	0,338
Coefficient (β_1)	-0,029	-0,127	-0,126	-0,085
Std. error	0,033	0,043	0,043	0,057
t-ratio	-0,85	-2,97	-2,898	-1,501
p-value	0,3981	0,0045 ***	0,0055 ***	0,1395
R-squared	0,014	0,147	0,141	0,042
Durbin-Watson	1,10	2,27	2,12	1,86

Table 3 Results of regression estimation $\Delta res_t = \beta_0 + \beta_1 res_{t-1}$. Source: own calculations.

The respective error correction model is expected to be

$$\Delta Wage_t = \beta_0 + \beta_1 \Delta Unempl_t + \beta_2 res_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

Results of this estimation are given in Table 4.

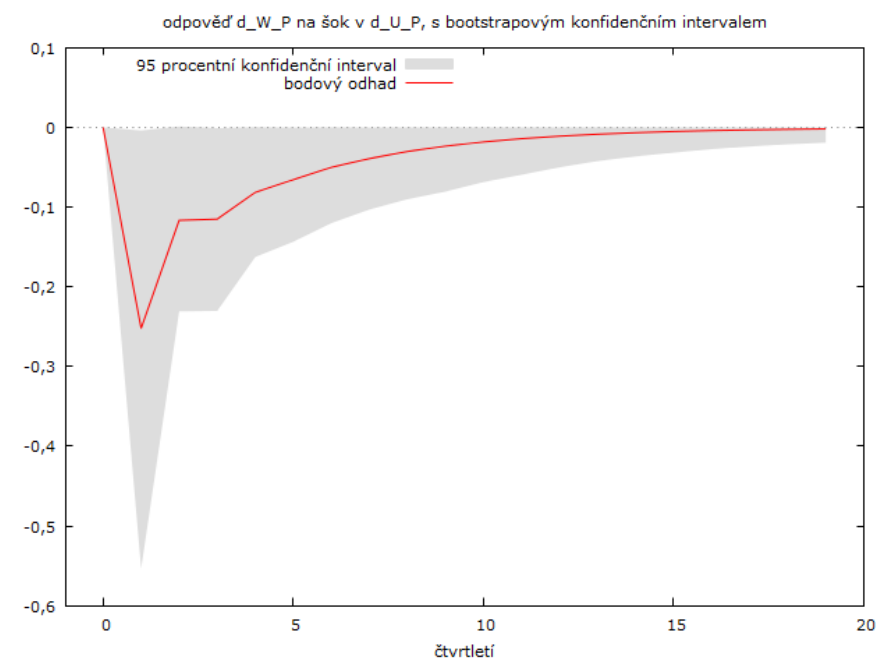
Δres	Czech Republic	Hungary	Poland	Slovakia
Constant (β_0)	0,724	0,559	0,520	0,543
Coefficient (β_1)	-0,215	-0,498	-0,689 **	-0,247
Coefficient (β_2)	-0,044 **	-0,082 *	-0,108 ***	-0,095 **
R-squared	0,117	0,091	0,177	0,091
Durbin-Watson	2,37	2,46	2,70	2,37

Table 4 Estimation results of VECM based on equation (3). Source: own calculations.

The VECM estimation reveals the mutual negative relation between the real wage indices and unemployment rate variables. From the model, the 1 percentage point increase in unemployment rate induces a reaction in lagged residuals of the model; approximately 4-11% of this positive shock is absorbed in the subsequent period (coefficient β_2 is -0.044, -0.082, -0.108, and -0.095 for the Czech Republic, Hungary, Poland, and Slovakia, respectively) and is totally absorbed in more than ten periods. However, index determination results are quite poor, so the model does not describe the real situation properly.

The short-run dependency was studied by Granger causality test (Engle, Granger, 1987 [3]), however results did not reveal any existing short-term Granger causality the Czech, Hungarian and Slovak data sets. In the case of Poland data indicate that the change in unemployment rate Granger causes change in real wages (F test value 4.4816 (p=0.0394) for one lag of the model). The unit shock in unemployment rate change is accompanied with decrease in real wage and is totally absorbed in about 15 periods, as indicated in Figure 3.

Obtained results do not correspond with the results of Bernanke (1989) [2] – the error correction model supports the hypothesis that the increase in unemployment rate induces the decrease in real wage. These results are in accord with results of Jacobson, Vredin, and Warne (1998) [3], who has shown, using Swedish data, that an increase in unemployment rate by one percentage point is followed by decrease in real wages by five percentage points after six quarters, as a result of a demand shock. Positive results of Granger causality tests are reproducible only using Polish data set.

Figure 3 Impulse-response functions of the Polish real wage index change on the unite shock in unemployment rate. Source: Calculations, gretl program.

Conclusion

The main aim of this article was to study the possible short and long run relation between real wages and unemployment rate for the case of four European Union countries – namely the Czech Republic, Slovakia, Poland, and Hungary in the period of 2000-2013. We wanted to test if the selected data show mutual relationship between real wage and unemployment rate, and if this relation is negative, or positive.

The ordinary least squares estimations have revealed that in the case of Hungary the wage variable is positively influenced by the unemployment rate, while in the case of the Czech Republic, Poland and Slovakia the relation is negative. Even though results of the VECM model had small coefficient of determination, they have revealed mutual negative relation between the real wage indices and unemployment rate variables in all four countries. From the model, the 1 percentage point increase in unemployment rate induces a reaction in lagged residuals of the model; approximately 4-11% of this positive shock is absorbed in the subsequent period. These results are in accord with results of Jacobson, Vredin, and Warne (1998) [3], who have shown, using Swedish data, that an increase in unemployment rate is followed by decrease in real wages. As for short-time relationship, Granger-Engle tests were significant only in the case of Polish data sets; in the case of Poland data indicate that the change in unemployment rate precedes change in real wages. The interesting point for the future research should be the incorporation of technological variable and labor productivity variable into the relation.

Bibliography References

- [1] ARLT, J. *Moderní metody modelování ekonomických časových řad*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 307 p. ISBN 80-716-9539-4.
- [2] BERNANKE B., PARKINSON M. Unemployment, Inflation, and Wages in the American Depression: Are There Lessons for Europe? *The American Economic Review*. 1989, vol. 79, no. 2, pp. 210-214, ISSN 0002-8282.
- [3] ENGLE, R. F., GRANGER C. W. Cointegration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing. *Econometrica*. 1987, vol. 55, pp. 251-276, ISSN 0012-9682.
- [4] JACOBSON, T., VREDIN A., WARME A. Are Real Wages and Unemployment Related? *Economica, New Series*. 1998, Vol. 65, No. 257, pp. 69-96, ISSN 0013-0427
- [5] HAMILTON, J. D. *Time series analysis*. Princeton: Princeton University Press, 1994, xiv, 799 s. ISBN 06-910-4289-6.
- [6] LJUNGQVIST L., SARGENT T. J. Two Questions about European Unemployment. *Econometric*. 2008, vol. 76, no. 1, pp. 1-29, ISSN 0012-9682.
- [7] MALLEY J., MOUTOUS T. Unemployment and Consumption. *Oxford Economic Papers, New Series*. 1996, vol. 48, no. 4, pp. 584-600, ISSN 0030-7653.
- [8] MARCELLINO M., MIZON G. E. Small-System Modelling of Real Wages, Inflation, Unemployment and Output per capita in Italy 1970-1994. *Journal of Applied Econometrics*. 2001 vol. 16, no. 3, pp. 359-370, ISSN 0883-7252.
- [9] MIELCOVÁ, E. Real Wages and Unemployment Rate Relation - the Case of the Czech Republic. *Acta Academica Karviniensia*. 2011, vol. 4, pp. 136-144, ISSN1212-415X..
- [10] NICKELL S., NUNZIATA L., OCHEL W. Unemployment in the OECD since the 1960s. What Do We Know? *The Economic Journal*. 2005, vol. 115, no. 500, 2005, pp. 1-27, ISSN 0013-0133.
- [11] PAPELL D. H., MURRAY C. J., GHIBLAWI H. The Structure of Unemployment. *The Review of Economics and Statistics*. 2000, vol. 82, no. 2, pp. 309-315, ISSN 0034-6535.
- [12] VAN DIJK, D., FRANCES, P. H., PAAP, R. A Nonlinear Long-Memory Model with Applications to US Unemployment. *Journal of Econometrics*. 2002, vol. 110, no. 2, pp. 135-165, ISSN 0304-4076.

Kontakt**Ing. Elena Mielcová Ph.D. (CERGE-EI affiliate fellow)**

Department of Mathematical Methods in Economics

School of Business Administration in Karvina

Silesian University in Opava

Univerzitní nám. 1934/3, 733 40 Karviná

Czech Republic

mielcova@opf.slu.cz

Ing. Josef Botlík

Department of Informatics

School of Business Administration in Karvina

Silesian University in Opava

Univerzitní nám. 1934/3, 733 40 Karviná

Czech Republic

botlik@opf.slu.cz

THE ALERT MECHANISM IN CASE OF MACROECONOMIC IMBALANCE IN THE EU COUNTRIES AND ITS EFFECTS

Boris Navrátil

EKONOMICKÁ FAKULTA
VŠB-TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

Abstrakt

Fiskální rozmařilost mnoha členů Evropské unie v uplynulém období se stala náročnou zkouškou odolnosti integračního procesu. Evropská unie jen s vypětím svých politických sil čelila riziku ne-li rozpadu eurozóny, tak minimálně bankrotu některých svých členů. Pokračující „hon“ na předlužené země eurozóny ohrozil její samotnou existenci a přinutil politiky, ale i centrální bankéře horečně a pod tlakem hledat řešení. Zkušenosti získané během nedávné hospodářské, finanční a dluhové krize vedly k reformě pravidel správy ekonomických záležitostí Evropské unie, zavádějící nové systémy dohledu při realizaci hospodářské a zejména fiskální politiky v členských zemích, včetně jejich časového rozvrhu (tzv. evropského semestru). Jednou z terapií se stala aplikace mechanismu varování při indikaci makroekonomické nerovnováhy. Tento příspěvek posuzuje efekty plynoucí z tři roky trvající léčby.

Klíčové slová: makroekonomická nerovnováha, fiskální disciplína, správa hospodářských záležitostí, evropský semestr, mechanismus varování, doporučení pro jednotlivé země, hloubkový přezkum.

Abstract

The fiscal profligacy of many EU members in the past has become a challenging test of resistance of the integration process. European Union only by exerting their political forces faced a risk if not the collapse of the Eurozone and the bankruptcy of at least some of its members. The ongoing "hunt" for indebted eurozone countries threatened its very existence and forced policymakers, but also central bankers to find hectic and under pressure accepted solutions. The lessons learned from the recent economic, financial and debt crisis have led to reforms of the EU's economic governance rules, introducing new surveillance systems for economic and in particular fiscal policies in member countries including timelines (called European Semester). One of the implemented treatments is the mechanism of warning indication of macroeconomic imbalances. This paper assesses the effects resulting from three years of therapy.

Key Words: macroeconomic Imbalance, Fiscal Discipline, Economic Governance, European Semester, Alert Mechanism, Country Specific Recommendations, In-Depth Review.

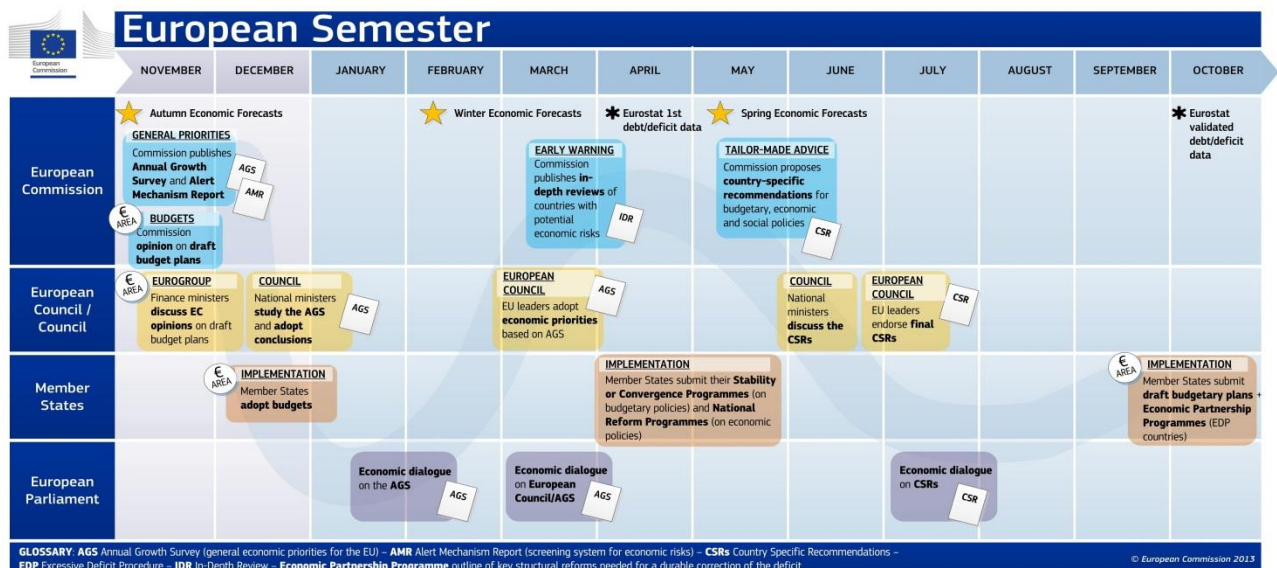
Introduction

Recently published The Annual Growth Survey 2014¹ kick-starts the European Semester for economic policy coordination, which ensures Member States align their budgetary and economic plans with the Stability and Growth Pact and the Europe 2020 strategy. It detects the sustainable recovery as the biggest challenge now facing the EU economy and sets out broad policy priorities for the EU as a whole for the coming year. Its adoption kick-starts the fourth European Semester of economic policy coordination in an environment where growth is beginning to return and Member States are making progress on correcting the imbalances that developed before and during the crisis. That is why the EU maintains its strategy for growth and jobs, and its focus on five main priorities in 2014:

- pursuing differentiated, growth-friendly fiscal consolidation,
- restoring lending to the economy,
- promoting growth and competitiveness for today and tomorrow,
- tackling unemployment and the social consequences of the crisis,
- modernising public administration².

The European Semester covers three blocks of economic policy coordination: structural reforms, focusing on promoting growth and employment in line with the Europe 2020 strategy; fiscal policies, in order to ensure sustainability of public finances in line with the Stability and Growth Pact and prevention of excessive macroeconomic imbalances. The European Semester³ has ensured that EU members discuss their budgetary and economic plans with Commission at specific times throughout the year (see *Fig. 1*). This allows them to comment on each other's plans and enables the Commission to give policy guidance in good time, before decisions are made at national level. The Commission can also monitor whether the member countries are working towards the employment, education, innovation, climate and poverty reduction targets in the EU's long-term growth strategy, Europe 2020.

Figure 1 The European Semester Timetable

1. The Macroeconomic Imbalance Procedure and the Alert Mechanism in General

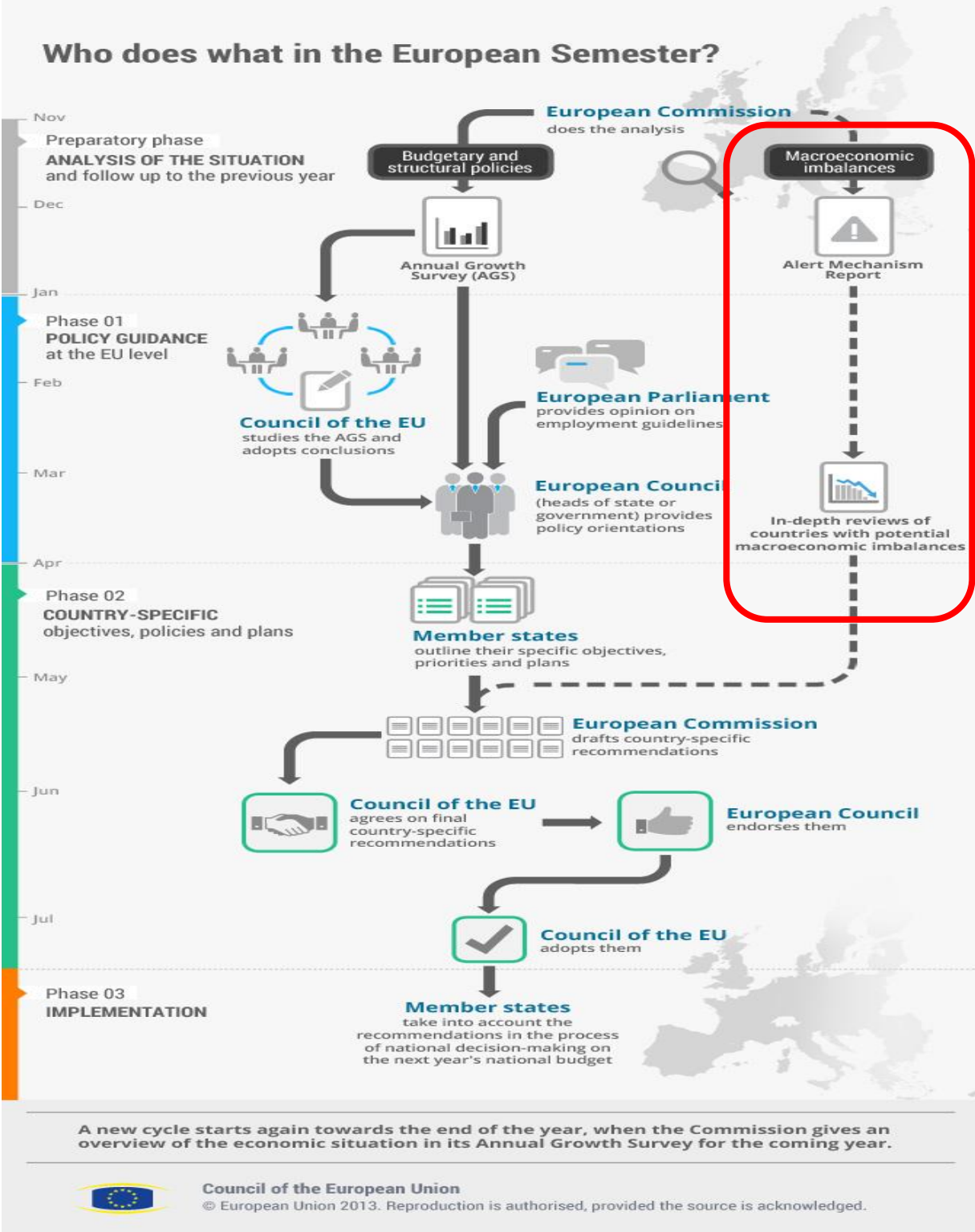
¹ Since 13th November 2013(http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/ags2014_en.pdf)

² COM (2013) 800

³ firstly applied in 2010

The Macroeconomic Imbalance Procedure enables to identify and address imbalances that represent the obstacles for functioning of the EU economies and may jeopardize the proper existence of the Economic and Monetary Union. The *Figure 2* displays the Macroeconomic Imbalance Procedure location in the European Semester timetable (see below).

Figure 2 Incorporation of the Alert Mechanism in the European Semester

If the European Commission has done the analysis and identified the potential macroeconomic imbalance the *Alert Mechanism* can be activated by using the upgraded screening based on a scoreboard of indicators with indicative thresholds. Member States are screened for potential imbalances against a scoreboard of 11 indicators, as well as auxiliary indicators and other information, to measure economic developments over time. Each November, the Commission publishes the results in the Alert Mechanism Report. The report identifies Member States that require further analysis (an in-depth review), but does not draw any conclusions. The in-depth analysis will reveal if macroeconomic imbalances exist or not. If they are benign, the procedure stops. If they are harmful, preventive or corrective action needs to be taken. It is necessary to mention that not all imbalances are dangerous and require economic policy interventions as they may be a part of the economy's adjustment.

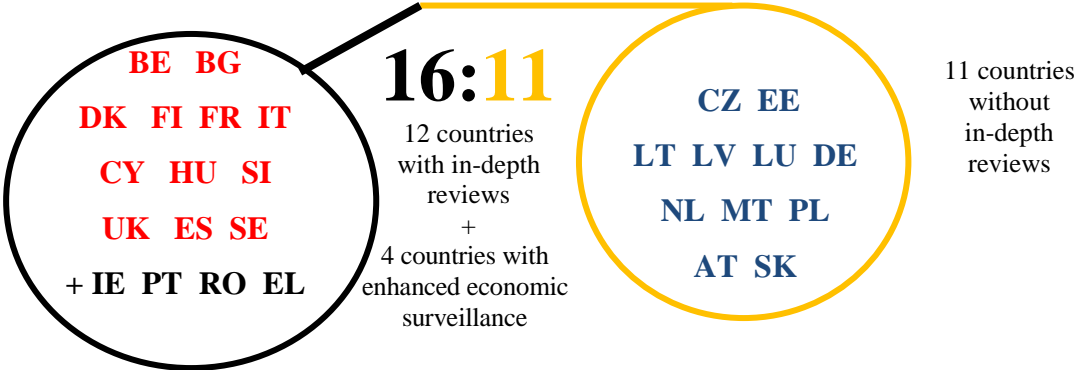
After that the countries with potential macroeconomic imbalances (for which the further analysis in the form of an *in-depth review* was needed) can expect drafts of *country-specific recommendations* processed by the Commission.

The Results of Macroeconomic Imbalance Procedures in the 2012 – 2013 Period

The first *Alert Mechanism Report*⁴ identifying Member States whose macroeconomic situation needed to be scrutinised in more depth was abnormally published as late as February 2012 (because of the six-pack came into force on 13th December 2011). This first Report was based on a scoreboard of only ten macroeconomic indicators, such as a loss of competitiveness, a high level of indebtedness or assets price bubbles and taking into account other economic data.

The European Commission considered that the macroeconomic situation in the following countries needed to be investigated further - Belgium, Bulgaria, Cyprus, Denmark, Finland, France, Italy, Hungary, Slovenia, Spain, Sweden and the United Kingdom. And the following countries did not require a further in-depth review at this point in time: Austria, the Czech Republic, Estonia, Germany, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, The Netherlands, Poland, and Slovakia. However, for these countries, there will be recommendations on fiscal and macroeconomic policies within the scope of the European Semester. In-depth reviews were not proposed for Greece, Ireland, Portugal and Romania, as these countries benefit from a conditional financial assistance programme by the EU and IMF, and are therefore already subject to enhanced economic surveillance.

Figure 3 Countries Which Required/Did Not Required the In-depth Analysis in 2012

Source: own processing

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-132_en.htm

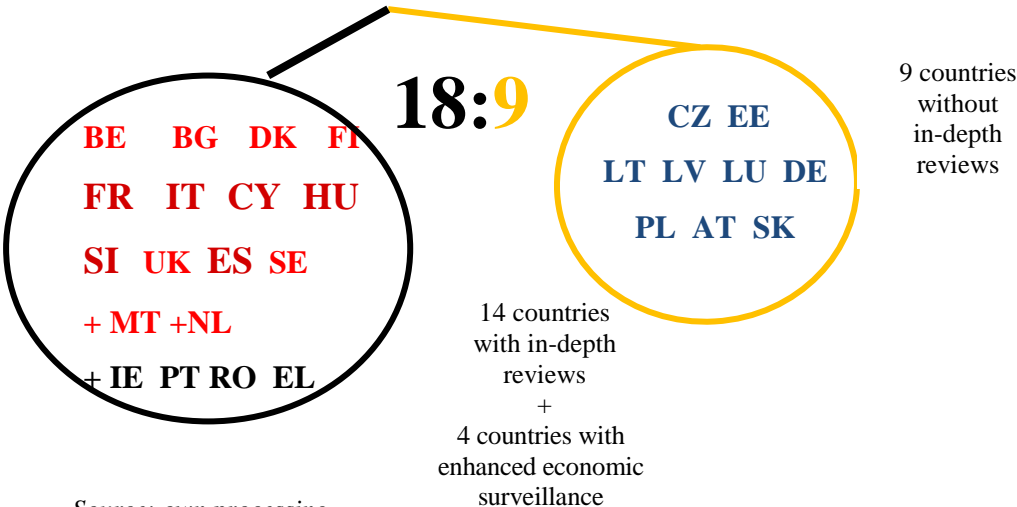
On 30th May 2012 the *in-depth reviews* for twelve Member States were published and concluded on the existence of macroeconomic imbalances in all countries which were reviewed. Appropriate policy responses to the identified imbalances were integrated in the set of *country-specific recommendations* issued by the Council in July under the European Semester,

*The second Alert Mechanism Report*⁵ identifying the potential macroeconomic imbalance risk firstly in regular term (November 2012) was based on a scoreboard of eleven indicators. As regards the scoreboard design, an indicator related to the financial sector has been added to the initial set of ten indicators to respond to the call of the Council and the European Parliament to better take into account the financial sector.

Many member countries have tried to find a solution in terms of pressures in the private and public sector. These pressures reflect the removing of accumulated financial imbalances, which are linked to previous unsustainable expenditure and debt levels. The simultaneous deleveraging is weighing on growth, as expenditures are reduced and revenues are directed to debt repayment, while the correction of the external deficits requires further improvement in relative competitiveness, including through the reductions of costs and increases of productivity. This adjustment of accumulated internal and external imbalances is expected to be a slow process shaping the economic situation for several years. The growth conditions, including the outlook for the year 2013, were considerably weaker than forecast at the time of the previous Alert Mechanism Report (from April 2012).

With reference to conclusions in May 2012 on the existence of macroeconomic imbalances, and the updated scoreboard, the Commission decided that it is necessary to analyse in further detail developments of imbalances and the related risks in 14 Member States: Belgium, Bulgaria, Denmark, Spain, France, Italy, Cyprus, Hungary, Malta, the Netherlands, Slovenia, Finland, Sweden and the United Kingdom. Analogous to the former year countries that implemented a programme of reforms negotiated with the Commission and supported by external financial assistance have been already under enhanced economic surveillance, and therefore their economic situation and policies were not examined under Macroeconomic Imbalance Procedure (Greece, Ireland, Portugal and Romania).

Figure 4 Countries Which Have Required/Have Not Required the In-depth Analysis in 2013

Source: own processing

⁵ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/amreport2013_en.pdf

Apparently the group of countries needed an in-depth analysis with a view to assess whether an imbalance exists has expanded. The Netherlands and Malta have been recently incorporated - the Netherlands because of risks mainly related to the housing market and high private household debt and Malta because of a number of indicators above their indicative thresholds, namely, private sector debt, the current account balance and government debt.

On 10th April 2013 the results of *in-depth reviews*⁶ for fourteen Member States were noted serious problems in many countries. In particular, the need to bring unsustainable levels of public and private debt under control and to get a better balance between revenues and expenditures is temporarily decelerating economic activity and employment. In some economies this situation is exacerbated by the persistence of deep-rooted structural rigidities, which limit the adjustment capacity and escalate high level of unemployment. No in-depth review was published for Cyprus, given the political agreement reached between the Eurogroup and the Cypriot authorities on the key elements of a macroeconomic adjustment programme and official financing.

In several member countries the macroeconomic imbalances identified for 2013 must be closely monitored and to be tackled through a decisive commitment to structural reforms. Many of the measures which need to be taken to ensure smooth absorption of the external and internal imbalances also promote medium-term economic growth. As such, the EU strategy to boost medium-term growth and investment includes the policy responses that should be taken in the context of the Macroeconomic Imbalance Procedure.

The last published in-depth reviews illustrate in particular that:

- The adjustment of external positions is underway, although the high level of net external liabilities continues to make several Member States vulnerable.
- In spite of improvements in export performance, which result from gains in costcompetitiveness, several Member States need to step up efforts to boost or regain competitiveness, both inside the Internal market and globally.
- Non-cost competitiveness factors remain crucial, for example action is needed on export composition and technological content, geographical diversification of exports, firms' structure, the imported contents of exports, the role of intermediary inputs, and investment in R&D and innovation.
- Deleveraging is occurring in the private sector of several economies, but private debt levels remain high and the deleveraging pressures remain strong.
- Housing markets are in the adjustment phase in a number of countries which experienced pre-crisis housing booms. Further downward adjustments cannot be excluded, against a background of a still vulnerable banking sector, tightened credit conditions and economic uncertainty.

The most of member countries are *experiencing macroeconomic imbalances, which deserve monitoring and policy action*. It is related to Belgium, Bulgaria, Denmark, France, Italy, Hungary, Malta, the Netherlands, Finland, Sweden, the United Kingdom.

---

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0199:FIN:EN:PDF>

Worse situation is in Spain and Slovenia – both are *experiencing excessive macroeconomic imbalances*. Although *adjustment is taking place* in Spain, *the magnitude of the necessary correction requires continuous strong policy action*. Spain should maintain the reform momentum by including comprehensive and detailed policy measures in its forthcoming National Reform Programme and Stability Programme. In Slovenia *urgent policy action is needed to halt the rapid build-up of these imbalances and to manage their unwinding*⁷. While in a still manageable position, excessive macroeconomic imbalances are quickly building up. Slovenia should now proceed swiftly and decisively by completing the reforms it has started and include comprehensive and detailed policy measures in its forthcoming National Reform Programme and Stability Programme, in order to halt and reverse this trend.

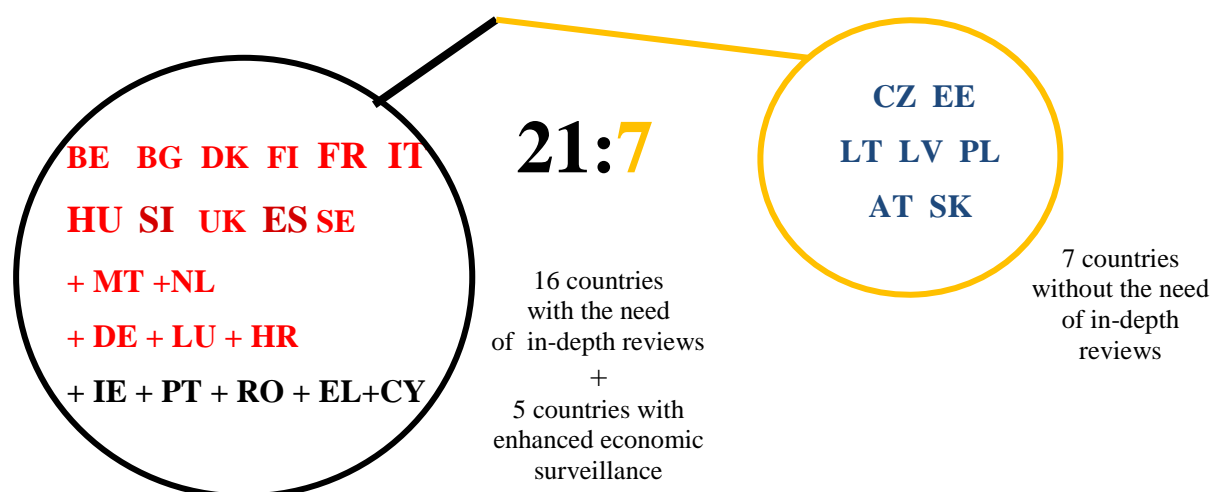
The Third Round of Implementing the Macroeconomic Imbalances Procedure (2014)

Like a year ago also the latest Alert Mechanism Report (published in November 2013) identifies countries which may be affected by imbalances, and for which further analysis should be undertaken before concluding on the persistence of imbalances and their nature. In April 2014 the Commission will conclude on the base of the in-depth reviews whether imbalances or excessive imbalances exist and propose appropriate policy recommendations.

We can already say that Spain and Slovenia are the countries with potential excessive imbalances and France, Italy and Hungary need decisive policy actions. For the other countries with riskful imbalances (Belgium, Bulgaria, Denmark, Malta, the Netherlands, Finland, Sweden, the United Kingdom) the in-depth reviews must contribute to assess for which of them imbalances persist or for which they have been overcome. In case of Germany and Luxembourg must be newly scrutinised and determined if they are also threatened. Finally this review is warranted also for a new member country, thus for Croatia.

For Ireland, Greece, Cyprus, Portugal and Romania that are subject to macroeconomic adjustment programmes and benefiting from financial assistance, the surveillance will take place in the context of their programmes.

Figure 5 Countries Which Will Require/Will Not Require the In-depth Analysis in 2014

Source: own processing

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0199:FIN:EN:PDF>

Despite of the permanently increasing number of countries requiring in-depth review it can be concluded that the correction of imbalances in the described process leads to a remarkable improvement in many indicators and the gradual recovery of the EU' member economies.

The growth outlook is now better than in previous years, and progress in the correction of external and internal macroeconomic imbalances will open the growth and convergence trajectory in the European Union and in 2014 also in the Euro area.

Table 1 Real GDP Growth Rate in the EU Member States

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015				
Belgium				2.7	2.9	1.0	-2.8	2.3	1.8	-0.1	0.1 ^(f)	1.1 ^(f)	1.4 ^(f)
Bulgaria				6.5	6.4	6.2	-5.5	0.4	1.8	0.8	0.5 ^(f)	1.5 ^(f)	1.8 ^(f)
Czech Republic				7.0	5.7	3.1	-4.5	2.5	1.8	-1.0	-1.0 ^(f)	1.8 ^(f)	2.2 ^(f)
Denmark				3.4	1.6	-0.8	-5.7	1.4	1.1	-0.4	0.3 ^(f)	1.7 ^(f)	1.8 ^(f)
Germany (until 1990 former territory of the FRG)				3.7	3.3	1.1	-5.1	4.0	3.3	0.7	0.5 ^(f)	1.7 ^(f)	1.9 ^(f)
Estonia				10.1	7.5	-4.2	-14.1	2.6	9.6	3.9	1.3 ^(f)	3.0 ^(f)	3.9 ^(f)
Ireland				5.5	5.0	-2.2	-6.4	-1.1	2.2	0.2	0.3 ^(f)	1.7 ^(f)	2.5 ^(f)
Greece				5.5	3.5	-0.2	-3.1	-4.9	-7.1	-6.4	-4.0 ^(f)	0.6 ^(f)	2.9 ^(f)
Spain				4.1	3.5	0.9	-3.8	-0.2	0.1	-1.6	-1.3 ^(f)	0.5 ^(f)	1.7 ^(f)
France				2.5	2.3	-0.1	-3.1	1.7	2.0	0.0	0.2 ^(f)	0.9 ^(f)	1.7 ^(f)
Croatia				4.9	5.1	2.1	-6.9	-2.3	0.0 ^(p)	-2.0 ^(p)	-0.7 ^(f)	0.5 ^(f)	1.2 ^(f)
Italy				2.2	1.7	-1.2	-5.5	1.7	0.5	-2.5	-1.8 ^(f)	0.7 ^(f)	1.2 ^(f)
Cyprus				4.1	5.1	3.6	-1.9	1.3	0.4	-2.4	-8.7 ^(f)	-3.9 ^(f)	1.1 ^(f)
Latvia				11.0	10.0	-2.8	-17.7	-1.3	5.3	5.0	4.0 ^(f)	4.1 ^(f)	4.2 ^(f)
Lithuania				7.8	9.8	2.9	-14.8	1.6	6.0	3.7	3.4 ^(f)	3.6 ^(f)	3.9 ^(f)
Luxembourg				4.9	6.6	-0.7	-5.6	3.1	1.9	-0.2	1.9 ^(f)	1.8 ^(f)	1.1 ^(f)
Hungary				3.9	0.1	0.9	-6.8	1.1	1.6	-1.7	0.7 ^(f)	1.8 ^(f)	2.1 ^(f)
Malta				2.6	4.1	3.9	-2.8	4.0	1.6	0.8	1.8 ^(f)	1.9 ^(f)	2.0 ^(f)
Netherlands				3.4	3.9	1.8	-3.7	1.5	0.9	-1.2	-1.0 ^(f)	0.2 ^(f)	1.2 ^(f)
Austria				3.7	3.7	1.4	-3.8	1.8	2.8	0.9	0.4 ^(f)	1.6 ^(f)	1.8 ^(f)
Poland				6.2	6.8	5.1	1.6	3.9	4.5	1.9	1.3 ^(f)	2.5 ^(f)	2.9 ^(f)
Portugal				1.4	2.4	0.0	-2.9	1.9	-1.3	-3.2	-1.8 ^(f)	0.8 ^(f)	1.5 ^(f)
Romania				7.9	6.3	7.3	-6.6	-1.1	2.2	0.7	2.2 ^(f)	2.1 ^(f)	2.4 ^(f)
Slovenia				5.8	7.0	3.4	-7.9	1.3	0.7	-2.5	-2.7 ^(f)	-1.0 ^(f)	0.7 ^(f)
Slovakia				8.3	10.5	5.8	-4.9	4.4	3.0	1.8	0.9 ^(f)	2.1 ^(f)	2.9 ^(f)
Finland				4.4	5.3	0.3	-8.5	3.4	2.7	-0.8	-0.6 ^(f)	0.6 ^(f)	1.6 ^(f)
Sweden				4.3	3.3	-0.6	-5.0	6.6	2.9	1.0	1.1 ^(f)	2.8 ^(f)	3.5 ^(f)
United Kingdom				2.8	3.4	-0.8	-5.2	1.7	1.1	0.1	1.3 ^(f)	2.2 ^(f)	2.4 ^(f)
Euro area (17 countries)				3.3	3.0	0.4	-4.4	2.0	1.6	-0.7	-0.4 ^(f)	1.1 ^(f)	1.7 ^(f)

Conclusion

During the application of the Macroeconomic Imbalance Procedure many countries improved their situation especially regarding the indicators of external imbalances. It concerns the current account deficits and the main competitiveness indicators. This has been the case of Cyprus, Greece, Ireland, Portugal and Romania (with special adjustment programme and financial assistance) and also Bulgaria, Estonia, Latvia, Lithuania, Slovenia and Spain. It is not only the result of a decline in imports, but also of exports improvement. In contrast Poland has worse results as before. For some members the current account surpluses remain conversely very high (Germany, Luxembourg, the Netherlands and Sweden). But the external sustainability of the most vulnerable economies was not stabilized. The most of them register large negative net international investment position, especially in Portugal, Spain, Greece, Hungary, Bulgaria, Latvia and Estonia. There have been gains in price and non-price competitiveness in several vulnerable countries. Export performance has improved for several countries, but most of countries keep losing market shares globally. The private debt stocks remain high. The deleveraging dynamics is influenced by the underlying credit market conditions – the credit growth was generally below the threshold. Reduction in house prices became widespread and gained pace. The employment and social situation deteriorated in a number of countries during the rebalancing process. But intra-EU labour mobility is increasing. The correction of these imbalances can contribute to gradual recovery in 2014.

Historically, the first assessment of the budgetary plans of 16 countries showed the need for further structural reforms. Croatia and Poland will have to submit to disciplinary measures. Other countries (such as Italy, Spain, Finland, France) have been warned that they risk breaking the rules of the SGP. There are doubts about the sustainability of reducing the deficit below three percent also in Slovakia. Due to decisive policy implementation, perceived risks to the integrity of the euro related to the sovereign debt crisis have disappeared. The risk remains that policy slippage could raise uncertainty and re-ignite financial stress, while downside risks in the external environment have increased.

Bibliography

Alert Mechanism Report 2014. Report prepared in accordance with Articles 3 and 4 of the Regulation on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. Brussels, 13.11.2013, COM(2013) 790 final.

FOJTÍKOVÁ, Lenka. Ex-post Assessment of the Global European Strategy. *Národohospodářský obzor-Review of Economic Perspectives*, 2012, roč. 12, č. 2, s.71-91. ISSN1213-2446.

NAVRÁTIL, Boris. The EU Governance – a Contribution to the Economic Policies of the Member States. In: ICEI 2012. Proceedings of the 1st International Conference on European Integration. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2012, s. 231-237. ISBN 978-80-248-2685-1.

NAVRÁTIL, B., R. KAŇA a B. ZLÝ. *Evropská unie a integrační procesy. Terminologický slovník (aktualizovaný po Lisabonské smlouvě)*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2012. 178 s. ISBN 978-80-248-2904-3. (Učebnice)

NAVRÁTIL, Boris. Makroekonomická kondice Evropské unie a její odraz v hospodářské politice EU a ČR. In: *Medzinárodné vzťahy 2011. Zborník príspevkov z 12. medzinárodnej*

vedeckej konferencie [CD ROM]. Bratislava: Vydavateľství EKONÓM, 2011. s. 744-751. ISBN 978-80-225-3357-7.

STANÍČKOVÁ, Michaela. Assessment of Efficiency in Selected EU Member States by Data Envelopment Analysis Models. In: ICEI 2012. Proceedings of the 1st International Conference on European Integration. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2012, s. 303-314. ISBN 978-80-248-2685-1.

Strategie EVROPA 2020. Praha: Newton College, a.s., 2010. ISBN 978-80-904281-4-0.

Real GDP Growth Rate in the EU Member States. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

Contact

Ing. Boris Navrátil, CSc.

Katedra evropské integrace

Ekonomická fakulta, VŠB-Technická univerzita Ostrava

boris.navratil@vsb.cz

THE NEW THAI MIRACLE DURING THE GLOBAL CRISIS

Erzsébet Nedelka

FACULTY OF ECONOMIC
UNIVERSITY OF WEST HUNGARY

Abstract

In my study I try to find answer why the Thai economy did not suffered during the global crisis as much as the other countries. To find answer to this question I took a look at the Asian crisis and the previous years but the main focus was on the economic recovery and structural changes after 1997. I paid special attention to the process of the privatization, to health insurance, to education and to social care system. In the second part of my study I try to find connection among economic growths, structural changes, trade and financial openness and governmental activity in order to explain good economic performance. By the end of my paper I was led to the conclusion that however during the Asian crisis government role was negative and its steps deepened the crisis, in 2008 and in 2009 it had active role in avoidance of global crisis.

Key words: global crisis, Thailand, government active role

Introduction

The first miracle started in 1950 and ended in 1997, when the Asian crisis erupted. This period is divided four parts by Vines and Warr (2003). The first period is 1951-1986, which is called pre-boom; the second one is between 1987 and 1996, it is the boom period; the third one was the time of the crisis in 1997-1998 and finally there is a post-crisis period after 2003.

The reason for miracle was a structural change when economy changed from work-intensive agriculture to capital-intensive industry. This structural change caused not only miracle but it had role in the eruption of Asian crisis as well. While a new structural changes (and the Asian crisis in itself) helped Thailand to avoid global crisis in my opinion. In my study I try to verify my opinion.

The cases of the Asian crisis briefly

Before 1997, as I mentioned above, a structural changes happened in the economy which became not only industry-orientated economy, but also more open country. This openness caused asymmetrical interdependences between Thai economy and abroad. That was one of the main problems. (I think about foreign trade openness and dependence; current account balance deficit and increasing debt in foreign currency.)

Beside of openness a BIS report took over-investment as the main reason for Asian crisis. Over investment caused price-bubble mostly on real estate market; investment decisions was made without due diligence. The reason for due diligence was strong relationship (interpenetration) between commercial and financial organization and between state and economy as well.

Finally I have to mention China and Japan as the reason for the Asian crisis. China between 1990 and 1994 weakened its currency continuously; therefore the Yuan became the

most undervalued currency in the world, which deteriorated (with low inflation rate and fast productivity growth) Thailand's and other Southeast-Asian Countries' export competitiveness. In the fact of Japan, the Japan Financial Ministry and the Treasury of the USA an agreement was born in order to help on Japan export based on the deterioration of the currency. In the background of the agreement was not only the furtherance of the Japan foreign trade but also American domestic politics. Thanks to the devaluation of the yen, from the surplus of the foreign trade the Japan State bought American treasuries helping to the American interest rate policy and Clinton's re-election. As a result of the treatment the export-competitiveness of the above mentioned countries weakened more. (Wade&Veneroso, 1996)

Thailand as the starting point of the Asian crisis

In 1996 the amount of the short term foreign debt exceeded national foreign exchange reserves when exchange rate was modified from pegged to floating which led to the deterioration of Bath. But why the Thai leadership decided to float the currency? Credit Lyonnais warned the country in 1995 that the changes of the financial indicators were very similar to the situation before Mexican currency-crisis and to avoid that state should come over to floating or band exchange rate system. Suggestion was supported by the IMF as well. Other reason why the leadership decided to choose floating system was the high current account deficit which was discovered by investors as well who revalues their investment positions. Investors discovered also oversupply on real estate market and its danger, and high credit portfolio.

In the first step they disinvested portfolio investment which led to deflated foreign exchange reserves; therefore central bank was not able to maintain the exchange rate of the national currency. (Lámfalussy, 2008) Economic situation and the acceptance of the Credit Lyonnais advice contributed to the speculative attack against Bath, which collapsed the weak financial system.

World Bank and IMF not only take advice for regularization of Bath but also worked out a rescue package, when the leadership by itself turned to the organization. The main aim of the rescue package was to stop the devaluation of the currency, try to restore confidence and increase central bank interest rate in order to cut back expenditures. Despite of the plan (in which was much fewer closure) government felt necessary to close 56 insolvent financial companies and to close a commercial bank. On extant companies and banks there was a huge pressure because of the financial panic. Further condition was to expand foreign exchange reserve to 23 billion dollar and in the second step to 25 billion dollar and to decrease government deficit under 5% than 3.5% of the GDP.

The bulking of the foreign exchange rate was important, so the central bank could have enough foreign currency to keep in check the devaluation domestic currency. In 1997 not only the credits of the financial companies and the state increased but also the credits of other companies in other sectors. Credits exceeded companies' capitals; therefore they were not able to pay them back, and this led to cut-back or even to closures. Both increased of course unemployment rate. The situation of business organizations was complicated by the performance of the stock exchange which halved. From the crisis became recession which infected many surrounding countries and took effect on European stock exchanges.

Because of the crisis Thai economy shrank in 1997 and also in 1998. GDP growth turned to decrease, GDP per capita as the indicator of welfare fell back while unemployment rate tripled. It was still on low level with 3% but we have to review this number. However unemployment rate was low, underemployment rate was really high; Horoshi Imai Japan economist estimated it around 20% (6 million people). (Imai, 2000) Because of these the final consumption of households decreased, and the number of those people who live under the poverty line increased reaching 42%. This 42% was extremely bad value.

Table 1st. The main economic indexes in the 1990s.

	1990	1995	1996	1997	1998	1999
GDP changes	11,17%	9,24%	5,9%	-1,37%	-10,51	4,45%
GDP/capital	1508,29	2848,55	3054,75	2506,21	1836,68	1989,99
Unemployment rate	2,2%	n.a.	1,1%	0,9%	3,4%	3%
Households final consumption	6,78%	10,37%	9,21%	-0,48%	-12,09%	2,97%
People living under poverty line	58,1%	42,7% ¹	35,3%	n.a.	38,7%	42,6% ²

Source: World Bank, United Nations

Crisis management and structural changes

The main element of the crisis management was the closure of the weak financial banks, increasing foreign exchange reserves and roll back of the government deficit. The announced austerity program purposed to resettle external balance, to roll back capital outflow, to stabilize Bath and to reach again investors' trust. In order to achieve these aims government changed its budget policy. Consumption taxes were increased; wages of state employees were cut back with 10%. State companies were privatized which was worse for poor working class. Their jobs depended on months. Increasing unemployment rate and underemployment rate aggravated gap between poor and rich population, which was before the crisis 41% according to the GINI.

In the middle 1998 for government became clear that austerity program did not take positive result and with the permission of the IMF government could increase their expenditures in order to intensify demand. A special package was created for those expenditures which aim was to restart economic growth. The package was not financed by own sources but by Japan and World Bank credits. (Lincoln, 2004) In the future the plan was continues, in 1999 the government was able to support home establishment and to encourage new investments. The frame of the first package was 130 billion Bath; the second's was 102 billion Bath.

IMF conditions, programs financed by Miyazawa plan and the first crisis-management indicated the weakness of the high state ownership, the social-health-education system and the regulation. In the following chapters I tried to introduce, how the state role decreased in different sectors and how reduced the burdens which affected poor population.

Privatization

Privatization can be the result of the regime change, it is part of the way which led to the capitalism, or even it could be the tool for manage government deficit and high external debt. In many countries this last reason could be seen during the second part of the 20th century like in Thailand. World Bank of course helped to create a privatization plan. According to this plan a commission was established whose role was to supervise progresses, to conform and to coordinate privatization agencies. Privatization progress was fasten because of the Bath devaluation (income was needed for the state). Metropolitan Water Board, Telephone Organization of Thailand, Authority responsible for electricity and Communication Authority of Thailand were privatized as well. The sales of the companies were carried out through stock exchange, revitalizing itself after crisis shock. Most of the companies went to Japan, American and European investors' ownership. Not all of the companies could have been sold so easy. The biggest problem was with the authority of the

¹ 1994-es adat

² 2000-es adat

airport; whose employees threatened with strike, therefore its privatization was fulfilled only at the end of 2001. (I have to mention, that during the process of privatization, in many companies still had 51% ownership in order to help these companies operation.)

In the government, among the exporters and among non-governmental organization had scruples about privatization plan and about operation of the fund. These scruples were for example the detriment of the national interest, the allocation of the received amounts. My opinion is that these problems were not country-specific problems, in other states, where same processes could have been seen, occurred similar problems.

Because of the privatization state did not have to take care of those that were 100% privatized and those companies which were privatized in 49% became more profit-oriented and more competitive.

Health insurance

Privatization has affected health system as well, the process have been starting before the crisis. State guaranteed service facilities have been decreasing rapidly taking more and more pressure on poorer families risking adequate care for children and elder people. One state insurance company remained for those who lived in poor circumstances. But because of the World Bank category system, only few people were able to take advantage of the free insurance. Due to the new system at the millennium the country struggled with serious demographic and epidemiological problems. Seeing these problems government decided in 2002 to reform the whole system and expands state guaranteed health insurance for those who were not able to avail oneself of it because of the financial reasons or because their insurance covered only a small area. The new regulation was a real easement for 47 million people and it supplies full access to health care system. This system became full in 2008 according to a WHO report.

Health expenditure per capital is still low not only compared to the developed countries but also among developing countries but as we can see on the 2nd diagram expenditure increase continuously. Increasing expenditures of course means burden for the state, but at the same time it means ease for population. Those amounts of savings which were saved for health services could have been used for their own livelihood increasing their welfare and well-being. Moreover increasing consumption helps accelerate the engine of the economic growth

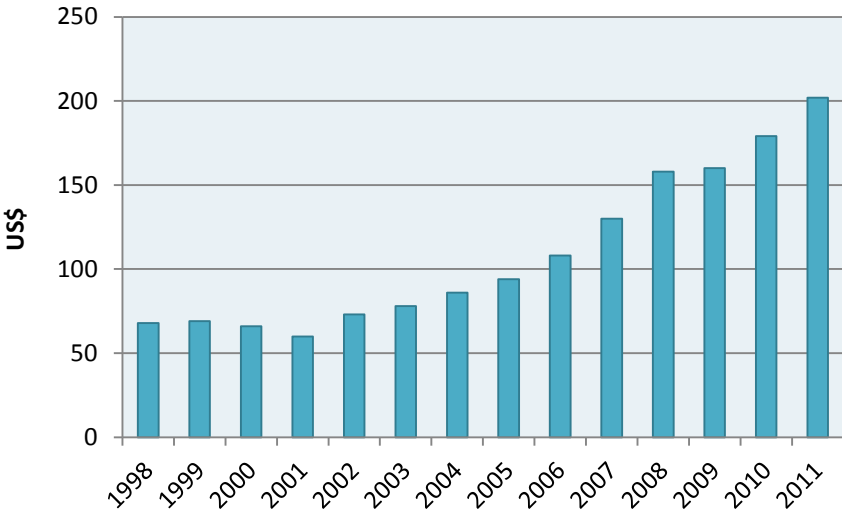

Diagram 1st. Health expenditures per capital between 1998 and 2011.
 Sorce: World Bank Database

Education

On the field of education World Bank also required spending cuts and more efficient use of resources. This led to a paradoxical situation, because the World Bank published a publication a little bit earlier in 1995 in which it has drawn attention to the under-education in the third world including Thailand. 70% of the population had only six-grade education.

Universities were affected not only by spending cuts but also by privatization, therefore social inequality further increased and their perception deteriorated against each other helping on the private universities. In order to release exclusion scholarship were establish for student of private and public universities as well for those whose income was under a level. So they got chance to get high quality education. Beside of the scholarship a credit system was established but also for those who came from low income families. (This scholarship was expanded for secondary education recipients.) In primary education the government made 9 classes compulsory, in secondary schools the first 12 classes were guaranteed free.

Not only was the core of the education system reformed but also administrative area as well. Although the ministry was still responsible for the three levels of education but within levels one committee was responsible for one sector and management became also decentralized with the establishment of 175 educational service areas. The number of universities who get autonomy continuously increased and more became independent from government budget as well.

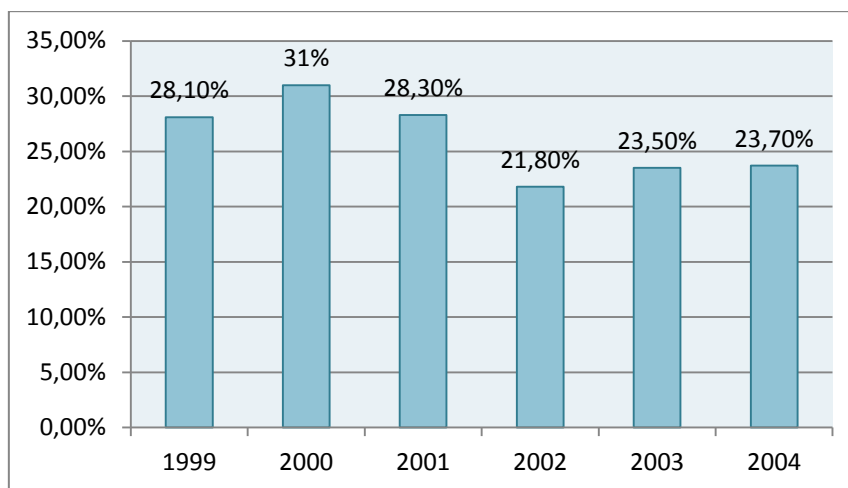

Diagram 2nd. Education expenditures in the % of the government expenditures.

Source: World Bank Database

Social care system

Reducing government spending affected the grants and supports, therefore the living costs (including housing and transport expenditures) increased significantly for those people who were previously supported from this money which led to a deepening poverty. The situation was worsened by privatization, because unemployment rate increased, as I mentioned above. Not only the losing job meant problem, but there was not any safety net which could help affected population through the difficult period.

The Asian crisis has highlighted the need for some safety nets therefore the government established unemployment insurance in 2004. Insurance was available for 180 days and it ensured 50% of the earlier income for unemployed people. To be able to maintain this system the state distracted 1.5% of the income from employees and from employers as well.

A rudimentary pension system has already been established by King V. Rama in 1902. In that time it ensured pension only for state employees. The amount of pension depended on

the income in the last month. Until 1951 this system was available with smaller correction. In 1951 legislation accepted the Premium and Pension Law, introducing a pay as you go system; whose burdens have to be bare by government budget and it was still available only for office-bearers and for soldiers.

In private sector state pension was not ensured for employees until the Asian crisis. However a plan was worked out in 1932, but not in that time not in 1954 actual realization happened (when Social Security Law was adopted).

Reform measures started only before the Asian crisis in 1996 when legislation adopted the Law of Civil Servant's Premium and Pension Fund. It was only available for civil servants, but two years later, during the crisis, Old-age Pension Insurance Fund was established for those people who work in private sector, which is seen as the first pillar of the system.

Disabled people, who were injured through work, are supported since 1994, but those people who became handicapped because of other reasons got support only since 2011. In spite of these supports disabled people cannot find job so easily, their integration possibilities into the world of work is still limited. Most of them can find job only in agricultural sector.

Poverty, economic growth and structural changes

Number of those people who lived under poverty line decreased not only in urban but in rural areas as well as you can see in the Annex. With correlation analyzes I tried to find the reason for it. I had two presumptions, one of them was structural changes, and other was economic growth. Structural changes of course cannot be quantified, but government activities can be, on which structural changes exactly depends. World Bank created an indicator system in order to rate government activities. Evaluation happens on a -2.5 and +2.5 scope scale based on six points of view:

- Voice and Accountability (VA)
- Political Stability and Absence of Violence (PS)
- Government Effectiveness (GE)
- Regulatory Quality (RQ)
- Rule of Law (RL)
- Control of Corruption (CC)

With the help of these Worldwide Governance Indicators I analyzed what kind of correlation is among government activities, economic growth (GDP/capital), GINI and poverty rate. For the sake of comparison, I made similar analyzes on Japan, USA, United Kingdom, Sweden and Germany. After the examination I remarked that the strong of the government weakened between 1996 and 2006 in some areas even so poverty decreased. I found a non-significant negative relationship between GDP/capital and poverty rate, while between government activities and mentioned indicators I discovered a contrary relationship. It does not mean that government actions did not contributed to the poverty reduction but the real help was economic growth.

(My presumption was verified by similar results in the fact of United Kingdom and Japan. In these countries governments follow liberal economic policy, so they do not intervene in the economy, they emphasize self-care; and in these economies poverty also decreased due to economic growth not because of government policies. In the United States government has no effect on poverty, but it influences GDP/capital in a negative direction, which is also verifying my result. Analyzing Germany, where we know conservative Christian economic policy is, I noticed that strong state presence helped to decrease poverty and it bettered income distribution as well, but as by the other states it had negative effect on

GDP/capital growth. In Sweden showed neutrality, this can be explained with stable, for decades existing welfare system.)

Reasons for Thai economic successful during the crisis in 2008

When I started my study my main presumption was that structural changes, which happened after the Asian crisis, affected advantageously population and economy as well and this was the reason for good economic performance during the global financial crisis. But as I determined in the previous chapter government activities did not became more effective, government did not move to the direction of good governance and although it taken some welfare measures, the real reason for decreasing poverty was economic growth. (But what was the engine of the economic growth?)

The aim of this chapter is to find answer for the excellent Thailand's economic performance in 2008 and 2009. I analyze the changes of government activities (after 2006), foreign trade openness and financial openness, measurements which were taken against global crisis and finally the "reaction time" of the government.

Foreign trade and financial openness

If a country, an economy is closed from the aspect of foreign trade and financial as well, than the processes of world economy has not got so strong effect on it. This closeness can be a real closeness or it can be regional closeness. Under the concept of regional closeness I mean that the main partners of a country are the countries in the surrounding area and so the changes of the world economy have moderate effect on it.

I measured foreign trade openness with one of the most famous index which correlates the amount of the export and import to the GDP:

$$\text{foreign trade openness} = ((\text{export} + \text{import})/2)/\text{GDP} \quad (1)$$

To determine financial openness I used two indexes. IFIGDP (international financial integration) correlate the amount of foreign assets and liabilities to the GDP:

$$\text{IFIGDP} = \frac{\text{FA} + \text{FL}}{\text{GDP}} \quad (2)$$

where FA and FL are the whole liability stock and assets stock. The GEQGDGP is a ratio which measure Gross Equity Integration. It sums up the portfolio equity assets and liabilities and foreign direct investment assets and liabilities.

$$\text{GEQGDGP} = \frac{(\text{PEQA} + \text{FDIA} + \text{PEQL} + \text{FDIL})}{\text{GDP}} \quad (3)$$

where PEQA is the portfolio equity assets, FDIA is the foreign direct investment assets, PEQL is the portfolio equity liabilities and FDIL is the foreign direct investment liabilities.

Table 2nd. Thailand economic and financial openness between 2003 and 2009.

	1999	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kereskedelmi nyitottság	44,4%	44,10%	43,80%	47,80%	51,40%	49,20%	60,90%	50,90%
IFIGDP	na.	128,27%	133,06%	135,11%	143,91%	154,02%	135,57%	166,82%
GEQGDGP	na.	52,76%	49,07%	53,53%	56,52%	62,07%	48,69%	66,04%

Source: Own calculation based on World Bank Database, IMF and national statistics.

After Asian crisis Thailand increased their economic openness, but it reached only 60% before the crisis in 2008 which was just a moderate openness in the case of a large country. On the other, financial side in the in- and outflow investment portfolio investments dominated and not foreign direct investments (which represent real ownership). FDI reached on 50-60% of the GDP (by comparison German GEQGDGP is four times higher, IFIGDP is two and half times higher; Hungarian GEQGDGP is three times higher, IFIGDP is two times higher).

50% of Thailand's main trade partners can be found in the region which contributed to the moderate openness (from this 50% 20% are ASEAN countries). Moreover, on the export side partner structure is really diversified, there is no partner whose share exceeds 12%. On the import side there are two major regional economies Japan and China which have bigger portion from the whole Thai import.

The role of the government

At first it seemed that the wind of the crisis would apply only the Thai bank sector because there were only few financial institutes on which foreign financial institutes had effect. However, the second wave of the crisis hit hardly the Thai currency and stock market. The situation was worsened by political crisis; therefore government was not able to work out (and accept) any fiscal package (so we cannot say that the reason for the successful crisis management was the fast reaction time).

Foreign investors disinvested their capital from Thai economy and companies also relocated their investment into the mother countries. Capital disinvestment achieved through some months the 2 billion US dollar. Real economy was also affected. In spite of the diversified export its foreign trade fell back because of the decreasing import demand from partner countries. Living standard worsened therefore households consumption decreased; consumption of durables shrank with 13.3%, semi-durable goods with 9.3% and non-durable goods with 0.7%.

After the election the new government was able to adopted new economic packages in order to stabilize and rev up economy. The first of them had three main elements: spending cuts, tax reduction, financial measures. Some concrete measurements were direct support to low income families (2000 bath) and to retired population (500 bath), free tap water for 3 million households, reduction of the prices of the electricity, free public transport and education. Government contributed to reducing unemployment through infrastructural investments (Völgyi, 2009). The feasibility of the program was supported by stabile financial background. (Before the crisis government deficit was below 1% of the GDP, public debt was 37% of the GDP and the government was able to repay earlier the IMF credit. Debt service did not exceed 15% of the budget. (Sangsubhan & Basri, 2012)

WGI indicators also verify the strengthening government engagement. Government effectiveness, regulatory quality, control of corruption and accountability bettered. But this process was observed only during the crisis and after it the perception of the government activities deteriorated again.

In my opinion, in household's consumption the very small decrease in 2009 and increase in 2010 (which was above inflation rate) and stagnating (2009) than decreasing (2010) poverty was the result of the positive government performance, the welfare measures and the economic stimulus packages.

Literature

Chotigeat, T. and J Barry Lin (2001): Coping with the 1997 financial crisis: Policy issues in Southeast-Asia, *Multinational Business Review*, Detroit, Fall.

Imai, H. (2000): Underemployment in ASEAN countries and future issues. *Asian Economic Review*. <http://www.jri.co.jp/english/periodical/economic/AERe200003unemploy/> Letöltve: 2013.08.24

Lámfalussy, S. (2008): Pénzügyi válságok a fejlődő országokban. Akadémiai Kiadó. Budapest

Lincoln, E.J. (2004): East Asian economic regionalism, The Brookings Institution, Washington. pp. 217-220

Sangsubhan, K. (2008): Managing Capital Flows: The Case of Thailand. Asian Development Bank Institute Discussion Paper. No. 95. Japán
<http://www.adbi.org/files/dp95.managing.capital.flows.thailand.pdf> Letöltve: 2013.08.01

Veneroso, F. – Wade R. (1998): The Asian Crisis: The high debt model versus the Wall Street Treasury-IMF Complex. *New Left Review*, March-April, pp. 3-23.

Vines, D. – Warr, P. (2003): Thailand's investment-driven boom and crisis. *Oxford Economic Papers*. Vol. 55. <http://t7.hu/0kr1-vines-warr>. Letöltve: 2013.07.25

WHO: Thailand:health care for all, at a price. <http://www.who.int/bulletin/volumes/88/2/10-010210/en/>. Letöltve: 2013. 10.14

Data sources:

United Nations

Eurostat

Global Finance

IMF

Thai Statistical Office

World Bank

WTO

Contact

Erzsébet Nedelka

International and Regional Department

Faculty of Economics

University of West Hungary

H-9400 Sopron, Erzsébet Street 9.

Hungary

nedelka@ktk.nyme.hu

LABOUR PRODUCTIVITY GROWTH, CONVERGENCE IN THE EU

Martina Novotná, Tomáš Volek, Marek Šulista

FACULTY OF ECONOMICS
UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA

Abstract

This paper deals with the convergence of labour productivity in the EU countries over the period 2000–2011. The conducted analysis focused on β - and σ -convergence between all the EU states and also between 3 groups of these states which had been created according to the quotient of labour productivity of a particular country in relation to the average productivity of the whole EU, consisting of 27 member states, in the year 2000, which was the initial year of observation. β - and σ -convergence was proven in the whole EU and also between countries in the group consisting of states with labour productivity between 50–100% of the EU average. Most of these states joined the EU in 2004.

Key Words: convergence, labour productivity, EU

Introduction

There is a significant difference between the economic levels of particular member states of the EU. These differences are not caused solely by the number of used production factors, but also by their efficiency – productivity. The main aim of the paper is to assess the labour production convergence with a focus on labour productivity within the EU in a context of different starting positions of particular states. To investigate in detail if countries with lower labour productivity have a higher growth rate than countries with a higher level of this indicator, the absolute converge (β -convergence) and σ -convergence were applied.

The concept of productivity has its roots in neoclassical growth theory. Productivity is defined as the ratio outputs and inputs (Coelli 2005). The basis for measuring productivity and concept of convergence is production function. The Neoclassical production function takes the form $Y(t) = F [K(t), L(t), T(t)]$ where $Y(t)$ is the flow of output produced at time t . Capital, $K(t)$ represents the durable physical inputs, such as machines, buildings, pencils and so on. The second input to the production function is labour, $L(t)$ and it represents the inputs associated with the human body. The third input is the level of knowledge or technology, $T(t)$ (Barro, Sala-i-Martin 2004).

We have many types of productivity. The most frequently measured indicator is labour productivity. Labour productivity plays a significant role in economic growth, labour demand and employment situation of a particular economy (Bhattacharya, Narayan 2010.) Labour productivity is measured as the GDP per hour works (Palazuelos, Fernandez 2010) or value added per labour input - worked hours (Hara, Ichiue 2011). Some of studies showed that labour productivity is a key factor in regional growth (Cuadrado-Roura 2000). Productivity is influenced by business cycle and productivity affects the business cycle. Main concept of

business cycle is theory of real business cycles. Theory of real business cycle is focused on explain economic fluctuations (Kydland, Prescott 1982).

The evolution of the literature on economic growth and productivity developments has resulted in a broad consensus on which are the key factors driving productivity growth across countries, and thus determining patterns of convergence and divergence (Mulder, De Groot 2007). The definition of convergence intuitively says the difference between two or among more variables diminishes in time. It becomes negligible and converges to zero. We understand convergence as a process of approaching to a certain level, diminishing the difference between two variables in time (Melecký, Nevima 2010). The concept of convergence considered thus far is that economies with lower levels of per capita income (expressed relative to their steady-state levels of per capita income) tend to grow faster in per capita terms (Barro 2004). Economic and regional convergence is broadly concerned with whether poor economies catch-up to wealthier economies (Rey, Janikas 2005). Convergence can serve as a prediction concerning the movements through time of each economy along the path leading to a balanced growth (Ulusoy 2011). Some empirical studies have examined labour productivity growth and the convergence hypothesis for various countries, regions (Kumar, Russell 2002, Salinas-Jimenez 2003 or Färe et al. 2006) or sectors (Mulder, De Groot 2007).

Methodology

The objective of this paper is to examine convergence of labour productivity for EU countries over the period 2000 - 2011 and in the context of different starting positions of countries. This period of twelve years was chosen even though some of the countries were not all the time members of the EU. The data examined in this paper were obtained from Eurostat. An international comparison is suitably conducted using indicators in the PPS (purchasing power standard). Based on the difference of the original labour productivity of the member states in 2000, these countries were divided into 3 groups in order to identify in detail differences in the dynamics of this indicator. The starting positions of the examined countries were classified according to the quotient of labour productivity of particular countries (defined a question of the gross value added (GVA) a total employment domestic concept- L) to the average productivity of the EU in the starting year of observation, i.e. in the year 2000:

$$\frac{\frac{GVA_{i,2000}}{L_{i,2000}}}{\frac{GVA_{2000}}{L_{2000}}},$$

(1)

Where

$GVA_{i,2000}$ is gross value added in PPS of individual country EU in year 2000,

$L_{i,2000}$ is number of employees (domestic concept) of individual country EU in year 2000,

GVA_{2000} is total aggregate gross value added of EU (27) in year 2000,

L_{2000} is a number of employees (domestic concept) in EU (27) in year 2000.

Another step was an assessment of the real convergence in the member states of the EU using β -convergence and σ -convergence. The terminology of convergence was created in connection to the theory of growth models. The basic source is, for example, Barro's, Sala-I-Martin's monograph (1995). The concept of convergence is understood as a convergence of the economic level of different countries (the assessment of labour productivity convergence in the member states of the EU is considered in this case).

If we assess the relationship of the economic, based on any indicators, between two economic entities, it is possible to express the converge as follows

$$|y_{1,t} - y_{2,t}| > |y_{1,t+1} - y_{2,t+1}|, \quad (2)$$

where $y_{1,t}$ and $y_{2,t}$ are relevant economic quantities in time t .

It is possible to encounter also a different formal notation which assesses a relative distance of economic levels of countries

$$\frac{y_{1,t}}{y_{2,t}} < \frac{y_{1,t+1}}{y_{2,t+1}},$$

(3)

where $y_{1,t} > y_{2,t}$ and this relationship could be interpreted that the relative distance between two economic quantities decreases in time.

β -convergence comes from the neoclassical conception of the economic growth, where the growth of labour productivity is, in this case, negatively dependent on a starting economic level. It means, in the concept of β -convergence, that countries with a lower labour productivity level increase faster in a starting point of observation in comparison with countries with a higher level of this indicator. β -convergence can be defined using the following regressive equation:

$$\frac{1}{T} \ln \left(\frac{Y_{it}}{Y_{i0}} \right) = \alpha + \beta * \ln Y_{i0} + \mu_i \quad (4)$$

Where the left side of the equation expresses the average labour productivity growth in the period from starting point 0 to t , which is dependent on the initial labour productivity level ($Y_{i,0}$), i denotes an observation number (country), T is the total number of years of the observation period, α is a constant, β is a coefficient and μ_i is a random component. B -convergence occurs when the slope of line beta is negative. B -convergence is mainly rooted in the methodology of Baumol's (1986) who correlated the absolute level of GDP per work-hour and growth rate of GDP per work-hour.

σ -convergence comes also from the neoclassical conception of the economic growth, where all states converge to the same level of economic development or to the same economic performance. σ - convergence means a decline of the „dispersion“ rate of labour productivity (i.e. the relative rate of variability) between countries in time. We can write:

$$\sigma_t > \sigma_{t+1} \quad (5)$$

Ex post we can write

$$\sigma_{t-1} > \sigma_t. \quad (6)$$

As a relative variance rate is used the coefficient of variation c_x , which is a quotient of the standard deviation and the arithmetic mean of the given observed variable

$$c_x = \frac{s_x}{\bar{x}}, \quad \text{where} \quad s_x = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}. \quad (7)$$

σ -convergence takes place if the coefficient of variance of the economic levels of particular countries decreases in time. When defined on absolute differences, for example (Slavík, 2007), the existence of β convergence a necessary condition for σ convergence. However, this relationship need not be true vice versa. The calculation of the average yearly indexes, i.e. the average growth rates of observed productivity, was performed using the geometric mean:

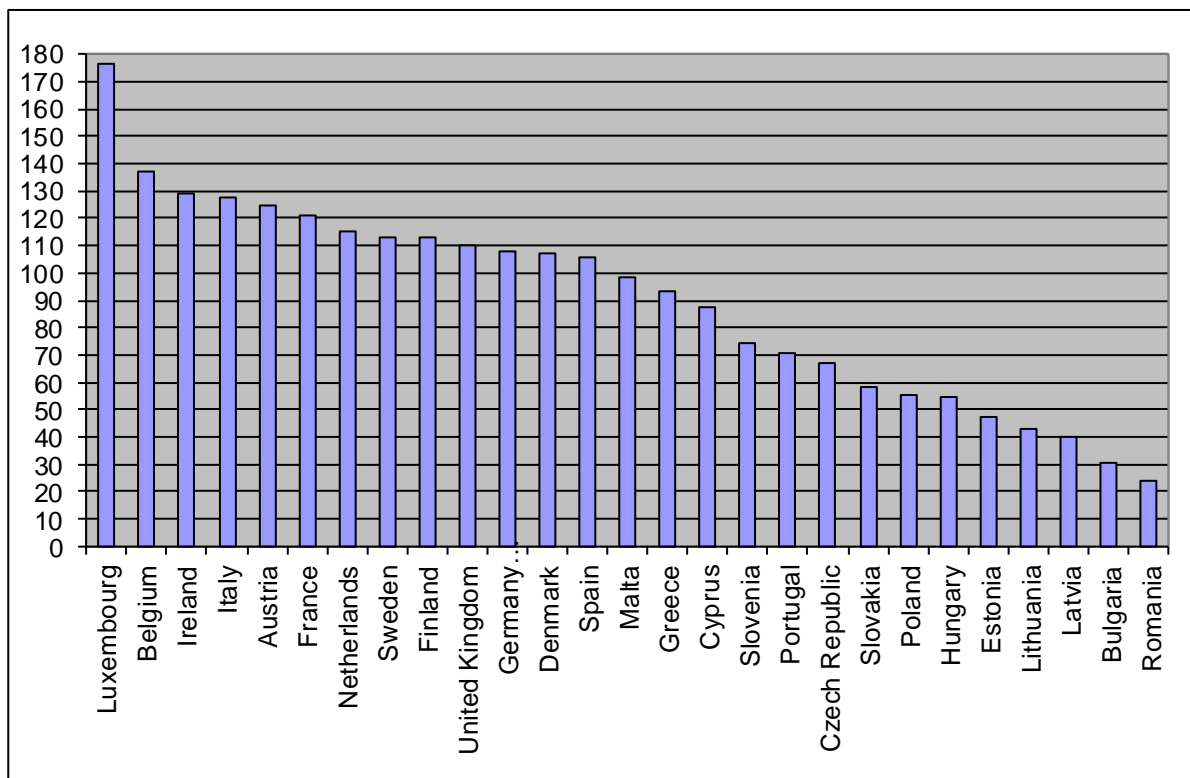
$$\bar{k} = \sqrt[n]{k_1 \cdot k_2 \cdot \dots \cdot k_n} = \sqrt[n]{\frac{u_1}{u_0} \cdot \frac{u_2}{u_1} \cdot \dots \cdot \frac{u_n}{u_{n-1}}} = \sqrt[n]{\frac{u_n}{u_0}}, \quad (8)$$

where $\bar{k}$ is an average growth rate resp. an average grow coefficient,
 $k_1 \dots k_n$ are chain indexes of indicators,
 $u_0 \dots u_n$ are values of particular indicators.

Results

Particular steps of the analysis come from the initial division of the EU states according the above mentioned methodology, i.e. according to the gross value added per employee. Graph 1 presents comparison in (%) of gross value added per employee (domestic concept) of particular member states to the gross value added per employee in the EU (27 states) in the starting year of observation, i.e. in year 2000, in the descending order.

Figure 1. Share gross value added per employee in the starting year 2000

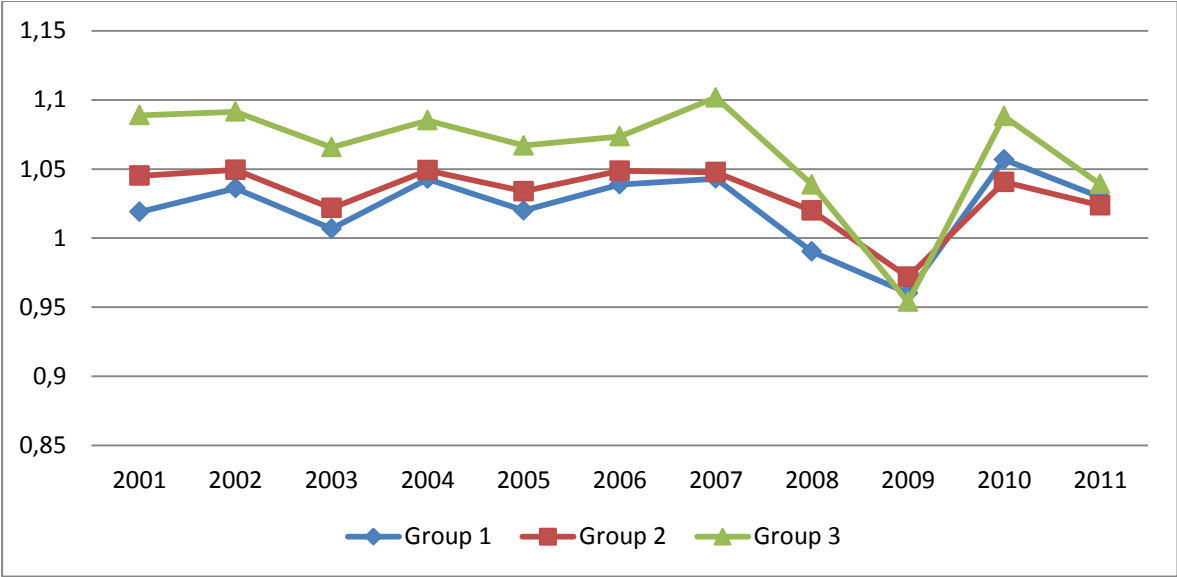
Source: Own calculations based on the data of Eurostat

Based on these data, the EU states were classified into three groups. Group 1 consists of states whose GVA per employee is higher than the average value of the EU (27 states), i.e. the indicator values are more than 100%. Group 2 are states with GVA per employee from 50% to 100% of the average value of the EU. Group 3 is represented by states whose GVA per employee does not reach 50%. As the GVA per employee in Luxemburg is significantly higher than in the other states and it could distort results, this country was expelled from the analysis. The groups are as follows:

- Group 1: Belgium, Ireland, Italy, Austria, France, Netherlands, Sweden, Finland, the United Kingdom, Germany, Denmark, Spain
- Group 2: Malta, Greece, Cyprus, Slovenia Portugal, the Czech Republic, Slovakia, Poland, Hungary
- Group 3: Estonia, Lithuania, Latvia, Bulgaria, Romania

Figure 2 shows that, in the observed period, the particular groups of the states had not only a different economic level, but also the growth rate of labour productivity indicator. The lowest growth rate was identified in Group 3 which, probably, corresponds with the fact that labour productivity level in the starting year is above the average of the whole EU. On the other hand, the highest inter-annual increments are in Group 3 whose starting position was the worst. Particular growth rates copy the real business cycle.

Figure 2. Growth rates of labour productivity by groups

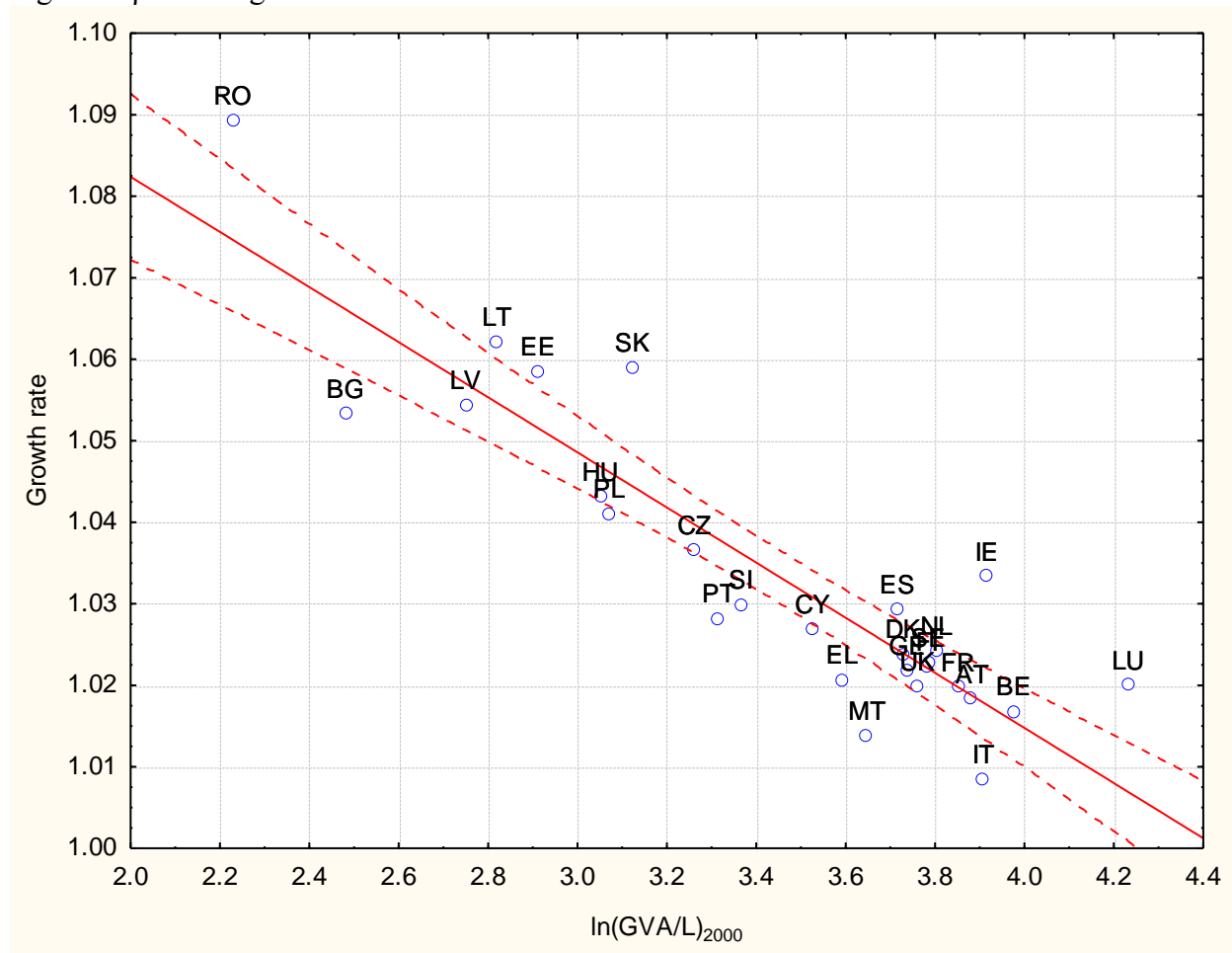

Source: Own calculations based on the data of Eurostat

β-convergence

To make the analysis more detailed and to find out whether labour productivity of the member states converges in time, β-convergence coming from Baumol’s approach (see methodology) was applied. It is derived from the average growth rate of labour productivity in the observed period (the vertical axis) and this increase is dependent on the starting level of labour productivity (the horizontal axis). This relationship is obvious from Graph 3 and the following regressive model.

Figure 3. β convergence of the EU countries

Source: Own calculations based on the data of Eurostat

Table 1 presents an estimation of linear selection function and it summarizes basic statistical characteristics of the estimation of the function. It was proven that 0.82% of variance of the observed average yearly rates of labour productivity can be explained using the regressive model. Results of F-test showed that there a statistically significant dependence.

Table 1. The results of regression

Growth rate; R= .90248124 R2= .81447239 F(1,25)=109.75 p=0.000000000124365962						
	b*	Standard error - z b*	b	standard error - z b	t(25)	p-hodn.
constant term			1.149998	0.011253	102.1992	0.00000
ln (GVA /L)2000	-0.902481	0.086146	-0.033808	0.003227	-10.4762	0.00000

Source: Own calculations based on the data of Eurostat

The estimation of the absolute term of the selection linear (1.15) is a constant α with standard error of estimation 0.011. The selective regressive coefficient, which is a slope of a line, is at the same time coefficient β . As the coefficient is negative and the determination index (R^2) is sufficiently significant, we can claim that the EU states converge mutually. It means that states with a lower level of labour productivity in the starting year of observation

„catch up“ ,by means of a higher growth rate, the countries with a higher level of this indicator at the beginning. If we investigate β -convergence in particular groups of states, we can come to a different conclusions. It is given by the fact that the EU states are classified according to the different starting level of labour productivity and the level does not differ much in particular groups.

The relationship between indicators of particular groups is present in Table 2. In Group 1, consisting of the most developer countries, there is a very low dependency of the observed indicators (determination index only 0.13). The whole F test assesses the dependence of the average growth rate of labour productivity on the starting level of this indicator. As the significance level going with the testing criterion is high (0.2567), we cannot confirm the hypothesis that there is a dependence between the observed variables.

Table 2. The results of regression by groups

Group of country	Regression model	Determination Index R^2	F-test	p -value
Group 1	$1.12 - 0.0262 * x$	0.12639976	1.4469	0.25673
Group 2	$1.21 - 0.0524 * x$	0.76437742	22.709	0.00205
Group 3	$1.16 - 0.0371 * x$	0.48875100	2.868	0.18893

Source: Own calculations based on the data of Eurostat

We cannot claim that the labour productivity level in this group has been converging in the last 12 years. This is caused by the fact that the starting labour productivity level between these states differs only to a very limited extent and while the geometric mean of the yearly growth rate of this indicator differs substantially. A different situation is evident in Group 2 consisting of states with transforming economies including the Czech Republic. The labour productivity level of these states was lower in comparison with the EU average. At the same time, these states evince a bigger variance of the labour productivity values than the states in Group 1. The regressive model (Table 3) shows that β -convergence of labour productivity happened in observed group of states. Results of F-test revealed a significant dependence as well as results of particular t-tests on the determination index equal to 0.76. The dependence was not proven in Group 3 (F-test is not statistically significant).

σ -convergence

The convergence process of the labour productivity levels can be examined using σ -convergence, which uses the coefficient of variation (see the methodology). Table 3 illustrates labour productivity values levels of the EU (27 states) using descriptive statistics in years 2000-2011.

The development of the labour productivity values in PPS shows that there is an evident gradual increase of labour productivity. The increase is broken in the year 2009 (the year of the world economic crisis), when there is a significant decrease of the mean value as well as of the median. From the convergence point of view, the development of the coefficient of variation is important. Considering the development in the EU (27 states) we can assume σ -convergence as the variance values decrease in time. Table 3 also presents the development of coefficients of variation in particular groups of states. It is obvious that in Group 1 the value of the coefficient of variation is the lowest and its values do not change much in time. On the other hand, there is a clear decrease when the coefficient of variation value in 2011 dropped to the middle of the value in the year 2000. In Group 3, there is a decrease, but it is not as significant as in the case of Group 2. For these reasons, we can say that the lowest relative variance concerns the old member states. On the other hand, the biggest variance is in states which joined the EU in 2004.

Table 3. Development of labour productivity and coefficient of variation

	Labour productivity in EU27 (EURO)	coefficient of variation			
	Average	EU (27)	Group 1	Group 2	Group 3
2000	35.06	41.84	8.56	22.58	25.79
2001	36.00	39.29	8.97	19.86	25.36
2002	37.60	38.21	9.32	19.13	22.32
2003	38.28	37.49	9.58	18.69	24.77
2004	40.14	36.49	8.47	17.38	24.50
2005	41.31	35.48	8.56	15.19	25.11
2006	43.35	35.69	8.47	14.78	24.00
2007	45.52	34.65	8.72	13.53	24.00
2008	45.68	32.85	6.84	13.86	21.43
2009	43.81	31.71	7.89	12.79	18.18
2010	46.28	31.84	8.34	12.10	20.86
2011	47.52	31.40	9.23	11.81	20.04

Source: Own calculations based on the data of Eurostat

The last part of the paper deals with the real convergence and growth. The values in Table 4 indicate that the highest real growth of labour productivity is in Group 3. This group of states presents the highest average real growth and, in the observed period of time, it overtakes the average growth rate in the EU to the highest extent. This group of states is catching up the old member states in the highest speed.

Table 4. The relationship between the real labour productivity growth and real convergence

	Labour productivity year 2000	Labour productivity year 2011		Aver. Real growth (2000- 2011)	Overtake real growth to EU 27	Labour productiv ity year 2000 EU(15) =100%	Labour productiv ity year 2011 EU(15) =100%		Overtake real growth to EU (15)
	EU 27 =100%	EU 27 =100%	Differ ence					Differ ence	
EU(27)	100.00	100.00	0.00	3.20	x	88.29	100.00	11.71	1.16
EU(15)	113.26	100.00	-13.26	2.03	-1.16	100.00	100.00	0.00	x
Group 1	117.55	105.41	-12.14	2.18	-1.02	103.79	105.41	1.63	0.14
Group 2	73.18	72.98	-0.20	3.32	0.12	64.61	72.98	8.37	1.29
Group 3	36.99	50.84	13.85	6.35	3.15	32.66	50.84	18.18	4.31

Source: Own calculations based on the data of Eurostat

Conclusion

The paper deals with convergence of the labour productivity indicator in the EU states. For the conducted analysis reason, the EU states were divided into three groups according to the starting position (i.e. according to labour productivity). The analysis showed different dynamics of labour productivity in all three groups of states, even though there is a similar

cyclic development (except of the year 2009 when there was the all-European economic decline), when the states in Group 3 suffered a significantly bigger decline than the rest of the states. Regarding all the EU states, the analysis revealed that the states mutually converge. It means that states with a lower labour productivity level in the starting year of observation catch up the other states with a higher level of this indicator in a higher growth rate. The analysis of the labour productivity proved both β -convergence and σ -convergence. Regarding β -convergence of particular groups of states, β -convergence occurred only in Group 2 consisting of the EU states which joined the EU in 2004. Regarding particular group of states, the conclusion about σ -convergence is not clear. Regarding Group 1 consisting mainly of the old member states, σ -convergence is rare. On the other hand, regarding the other two groups, σ -convergence occurs (the biggest in Group 2). In Group 2, there is a clear significant decrease of the coefficient of variation value dropped to the middle of the initial value. In Group 3, there is a decline, but it is not as significant as in Group 2. The last part of the paper dealt with the real growth rate of the labour productivity in relation with the rate of the EU (27 states) resp. the EU (15 states). The analysis showed that states in Group 3, consisting of the Baltic states, Romania and Bulgaria, reached, the largest real growth of labour productivity and approaching to the level of labour productivity old EU Member States.

Bibliography

BARRO, R. J. – SALA-I-MARTIN, X. (1995): *Economic Growth*, McGraw-Hill, New York, 1995, ISBN 0-07-003697-7

BARRO, J. R., SALA-I-MARTIN, X. *Economic growth*. The MIT Press, London 2004, s 24. ISBN 978-0-262-02553-9

BAUMOL, W. J. Productivity Growth, Convergence, and Welfare: What the Long-Run Data Show. *American Economic Review*, 1986, vol. 76, no. 5, p. 1072-1085. ISSN 0002-8282.

BHATTACHARYA, M., NARAYAN, P. K. Labour productivity trends in Australian manufacturing: some time series properties. *Applied Economics*, 2010, vol. 42, no. 25, p. 3221-3230. ISSN 0003-6846.

COELLI, T., et al. *An introduction to efficiency and productivity analysis*. 2nd ed. New York: Springer, 2005. xvii, 349 s. ISBN 0-387-24266-X

CUADRADO-ROURA, J. R., MANCHA-NAVARRO, T., GARRIDO-YSERTE, R. Regional productivity patterns in Europe: An alternative approach. *Annals of Regional Science*, 2000, vol. 34, no. 3, p. 365-384. ISSN 0570-1864.

FARE, R., GROSSKOPF, S., MARGARITIS, D. Productivity growth and convergence in the European Union. *Journal of Productivity Analysis*, 2006, vol. 25, no. 1-2, p. 111-141. ISSN 0895-562X.

HARA, N., ICHIUE, H. Real-time analysis on Japan's labor productivity. *Journal of the Japanese and International Economies*, 2011, vol. 25, no. 2, p. 107-130. ISSN 0889-1583.

KUMAR, S., RUSSELL, R. R. Technological change, technological catch-up, and capital deepening: Relative contributions to growth and convergence. *American Economic Review*, 2002, vol. 92, no. 3, p. 527-548. ISSN 0002-8282.

KYDLAND, F. E., PRESCOTT, E. C. Time to Build and Aggregate Fluctuations. *Econometrica*, 1982, vol. 50, no. 6, p. 1345-1370. ISSN 0012-9682.

MULDER, P., DE GROOT, H. L. F. Sectoral energy- and labour-productivity convergence. *Environmental & Resource Economics*, 2007, vol. 36, no. 1, p. 85-112. ISSN 0924-6460.

NEVIMA, J., MELECKÝ, L. *Analyza beta-konvergence regionu zemí visegrádské čtyřky prostřednictvím nelineárního regresního modelu*. [on-line]. [cit.2013-09-09]. Source: <http://www.opf.slu.cz/aak/2011/03/nevima.pdf>

PALAZUELOS, E., FERNANDEZ, R. Labour Productivity: A Comparative Analysis of the European Union and United States, 1994-2007. *New Political Economy*, 2010, vol. 15, no. 3, p. 325-344. ISSN 1356-3467.

REY, S. J., JANIKAS, M. V. Regional convergence, inequality, and space. *Journal of Economic Geography*, 2005, vol. 5, no. 2, p. 155-176. ISSN 1468-2702.

SALINAS-JIMENEZ, M. M. Technological change, efficiency gains and capital accumulation in labour productivity growth and convergence: an application to the Spanish regions. *Applied Economics*, 2003, vol. 35, no. 17, p. 1839-1851. ISSN 0003-6846.

SLAVÍK, C. Reálná konvergence České republiky k Evropské unii. In *Politická ekonomie*, 2007, c. 1, s. 23 – 40. ISSN 0032-3233

ULUSOY, V., YALCIN, E. Convergence of Productivity Levels Among the EU Countries: Evidence from a Panel of Industries. *Economic Papers*, 2011, vol. 50, no. 2-3, p. 98-114. ISSN 0004-900X.

Contact

Novotna Martina Ph.D., Volek Tomáš, Ph.D., Marek Šulista, Ph.D.

University of South Bohemia,

Faculty of Economics, Studentská 13, 370 05 České Budějovice,

Czech Republic.

E-mail: novotna@ef.jcu.cz

THE SITUATION ON THE LABOR MARKET IN THE MORAVIAN-SILESIA REGION IN RELATION TO EUROPEAN UNION'S LABOR MARKET POLICY

Zuzana Palová, Josef Botlík

SCHOOL OF BUSINESS ADMINISTRATION
SILESIA UNIVERSITY

Abstract

The European Union puts emphasis on reducing disparities between regions. A major factor that is causing inequality between regions in the European Union is unemployment. The aim of this paper is to analyze the development of unemployment in the Moravian-Silesian region and its districts in comparison with the average in the Czech Republic and the European Union. This paper focuses on the basic characteristics of labor markets. The paper also evaluates the active employment policy implemented in the Moravian-Silesian region as a tool for unemployment reduction.

Key Words: European Union, Moravian-Silesian region, labor market policy, labor market

Introduction

The aim of this paper is by using the comparative analysis to characterize the basic development tendencies of labor market in the districts of Moravian-Silesian region (MSR). MSR is one of the most structurally affected regions in the Czech Republic (CR). Since 1990 there has been extensive restructuring of the economic base, which has been accompanied by increasing unemployment rate. Since 2004, the situation on the labor market in the MSR is slowly beginning to make better. This region is composed of 6 districts, where each district has coped with the high unemployment otherwise. The MSR is one of the regions with the highest unemployment in the CR.

The data base was chosen from the Czech Statistical Office (CSO) and Ministry of Labor and Social Affairs (MLSA) for the database. The analysis compared data for 2005-2012.

The European Union (EU) under the Cohesion emphasizes the balanced development as related to disparities between regions. Among one of the major disparities belong disparity in the labor market. The emphasis on reducing this difference is also observed in the Lisbon Strategy, which aims to increase employment, respectively unemployment (EU, 2010). Unemployment is also one of the most significant and closely watched indicators of the real state of country's economy. Unemployment is commonly expressed as unemployment rate, i.e. percentage of economically active unemployed population. Economically active population or labor force consists of people who finished compulsory school attendance until retirement age - both employed and unemployed (Kliková and Kotlán, 2006). The CR uses to combat unemployment rate employment policy, which consists of active and passive policies.

This paper originated from the project SGS 5/2013 Precedence Analysis of Selected Parameters Influencing Interaction Between Traffic Infrastructure and Regional Expansion.

The characteristics of the Moravian-Silesian region and its individual districts

The MSR consists of the districts: Bruntál, Frýdek - Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava and Ostrava. It is an industrial area with a high proportion of industry - especially metallurgy, heavy engineering and mining. Since 1993 there is a continuous decline in population. The decline in population is mainly due to bad economic situation of the region and a bad environment. The unemployment rate there has been increasing for a long time exceeds average in the CR (CSO, 2013).

District of Bruntál currently has character industrially-agricultural region. Changes in organizational and ownership structure of the economy, inhibition of inefficient operations, the competitive entourage and other factors have led in the last decade to a significant increase in unemployment.

District of Frýdek - Místek had always agro-industrial character with a predominant share of the industry. At the beginning of the nineties made rapid decline of heavy industry. In this period, unemployment was rising gradually. At present the driver of the economy in the district is automobile industry.

In Karviná the early nineties made the rapid decline of heavy industry. Problems with sales of own production, but also changes in the ownership of companies, contributed to the reduction and disposal of non-mining factory capacity in the engineering and electrical engineering and in the district. Only gradually were creating new investment impulses were created industrial zones for new business projects of greater scope. Despite a significant downturn mining industry, it still has the largest representation of view of employment in the district.

Nový Jičín is a district of industrially-agricultural. The economic structure is characterized by predominant specializing in mechanical engineering and electrical production. The other sector is significant production of rubber and plastic products.

District Opava still belongs to the agro-industrial areas. Industry in the region is more diversified than the industry in the MSR and in 1989 had better starting conditions to adapt to the market economy. An important part of this process was also privatization of former state enterprises.

District of Ostrava is area, whose long-term was in progress politically motivated preference of heavy industry. Currently, with the gradual decline of heavy industry in the town it is coming to the fore his role commercial, administrative, educational and cultural center of the region.

Development of individual indicators

Tab. 1 shows the trend in the unemployment in the MSR, its districts, unemployment rate average in the CR and the EU in 2005 - 2012. There is also recorded the percentage change in the unemployment rate between 2005 and 2012. In this period, the average of EU unemployment rate increased by 1.4 percentage points. In contrast, the average in the Czech Republic and MSR decreased. The decline in the unemployment rate in the Moravian-Silesian region (3.3 percentage points) was much stronger than decline in the unemployment rate average in the CR (0.4 percentage points).

If we focus on the development of individual districts in the MSR, we find that there are significant differences in the trend of unemployment rate. The largest declines in the unemployment rate occurred in the Karviná, Frýdek - Místek, Ostrava and Nový Jičín. In contrast, in the district of Opava was only a slight decrease (1 percentage point) and in the district Bruntál was even an increase in the unemployment rate (0.2 percentage point). Except district of Bruntál the largest decline in the unemployment rate was recorded just by districts with the highest unemployment rate. Successful restructuring of the economic base, which

was implemented in the MSR, occurred in these districts to reduce unemployment. In particular, construction of industrial zones and related investment incentives has an impact on reducing unemployment. In the district of Frýdek - Místek the newly opened automaker Hyundai Motor Manufacturing Czech had the largest impact on reducing unemployment rate, which began operation in 2008. If the economic crisis didn't come, probably this district would retain the same unemployment rate or it would be further reduced.

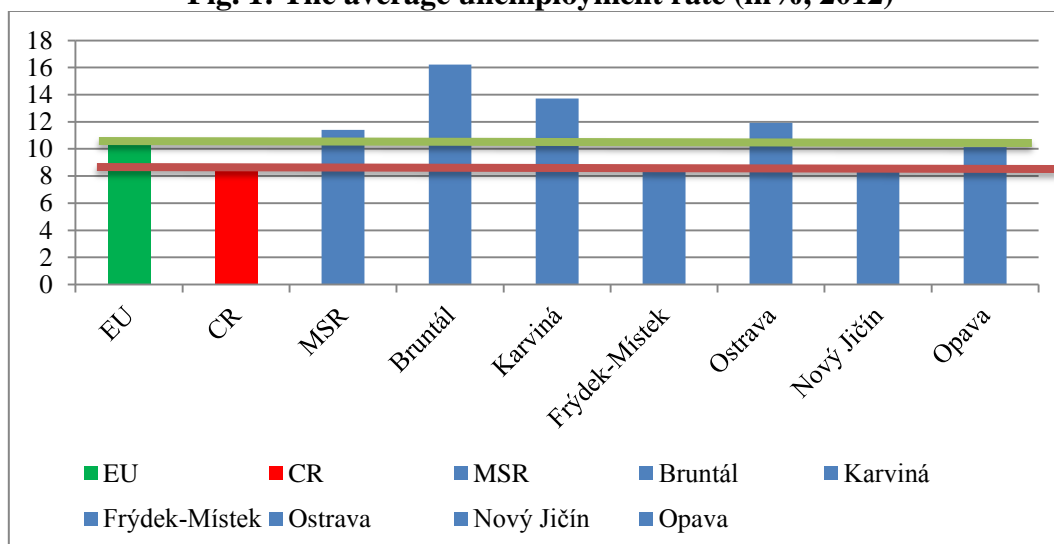
Tab. 1: Unemployment rate

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	changeover in % p. p.
EU	9.1	8.3	7.2	7.1	9.0	9.7	9.7	10.5	1.4
CZ	9.0	8.1	6.6	5.4	8.0	9.0	8.6	8.6	-0.4
MSR	14.7	13.4	11.0	8.4	11.1	11.9	11.3	11.4	-3.3
Bruntál	16.0	14.1	11.4	9.7	13.7	15.6	15.6	16.2	0.2
Karviná	19.0	18.0	15.1	12.1	13.9	14.2	13.5	13.7	-5.3
Frýdek- Místek	12.9	11.0	9.1	6.2	8.5	9.4	8.3	8.4	-4.5
Ostrava	15.6	14.4	11.3	8.4	10.8	11.7	11.5	11.9	-3.6
Nový Jičín	11.3	9.7	7.3	5.3	11.0	11.7	9.3	8.7	-2.6
Opava	11.1	10.7	9.2	7.3	9.3	10.0	10.1	10.1	-1.0

Source: Author's processing based on data by Czech Statistical Office.

The graph (Fig. 1) shows the unemployment rate in 2012. There may be good compared to districts of the MSR which are the most problematic and which are on the contrary, better than average in the Czech Republic and EU. The unemployment rate in the MSR was in 2012, above the national and European average. Bruntál, Karviná and Ostrava were the worst districts. Districts of Nový Jičín and Opava were situated above average in the Czech Republic, but the unemployment rate was lower than the average of unemployment rate in the EU. Only district of Frýdek -Místek is found under average in the Czech Republic and EU. We can therefore conclude that MSR has problems with unemployment rate mainly due districts of Bruntál, Karviná and Ostrava. In these districts in 2012, a total of 56% of the economically active population inherited in the MSR; therefore, their unemployment rate has a significant impact on the entire MSK.

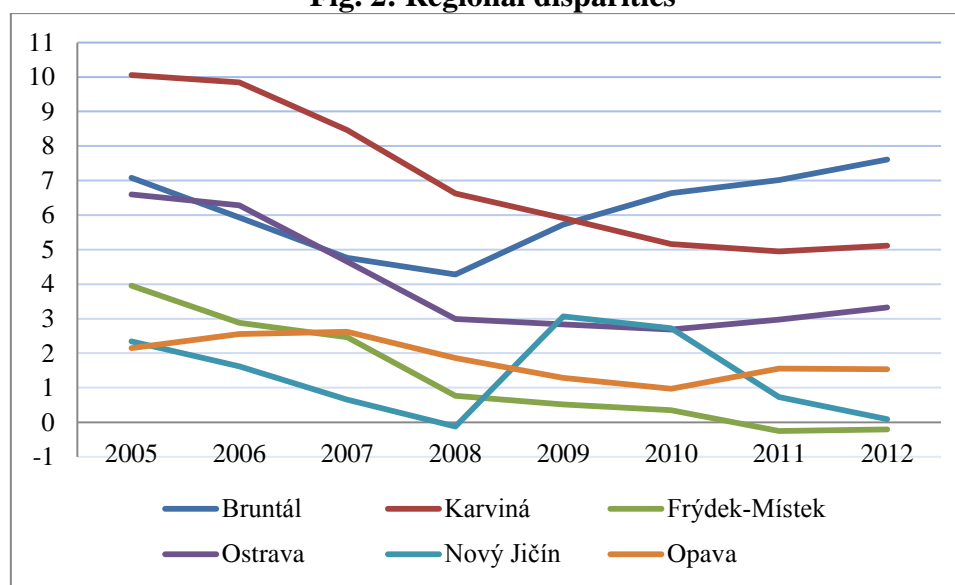
Fig. 1: The average unemployment rate (in%, 2012)

Source: Author's processing based on data by Czech Statistical Office.

The following graph (Fig. 2) shows regional differences in unemployment rates between different districts of the MSR and average in the Czech Republic. There are noticeable disparities in the labor market between almost all the districts of the MSR. Only Frýdek - Místek, Opava and Nový Jičín is closer to the national average of the unemployment rate. Currently Fýdek- Místek is on the best, which in 2012 found even under the national average.

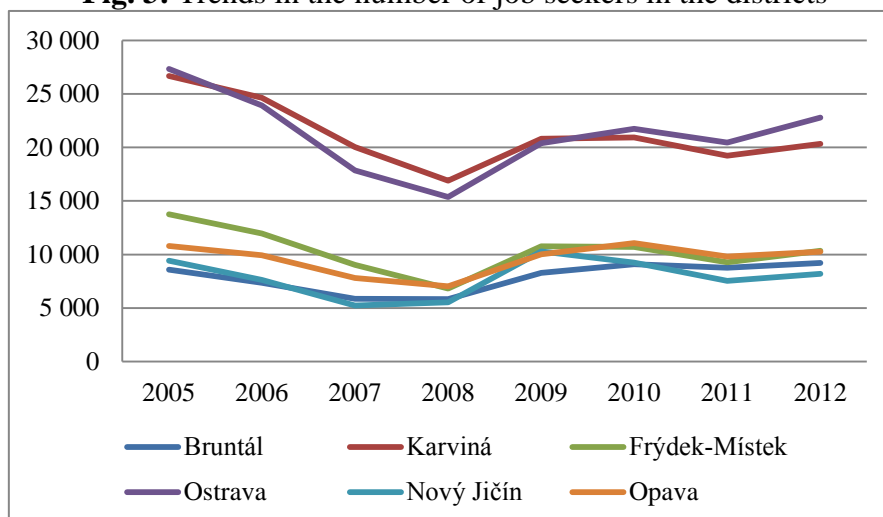
Fig. 2: Regional disparities

Source: Author's processing based on data by Czech Statistical Office.

The graph (Fig. 3) shows the development of the number of job seekers in the districts. In the reporting period had all districts the same trend. Until 2008 there was marked decrease (in Karviná and Ostrava was more intense) and from 2008 to 2010, the numbers of job seekers started in all districts to rise. This increase was caused by the global economic crisis. Between 2010 and 2011 there was again a slight decline in of job seekers in all districts, and in 2012 there is a noticeable new increase. The most of job seekers is located in Ostrava and Karviná, which corresponds to the distribution of the economically active population in the MSR. The most of the economically active population in the MSR is located in the district Ostrava (in 2012 to 27%) and Karviná district (in 2012 - 21%).

Fig. 3: Trends in the number of job seekers in the districts

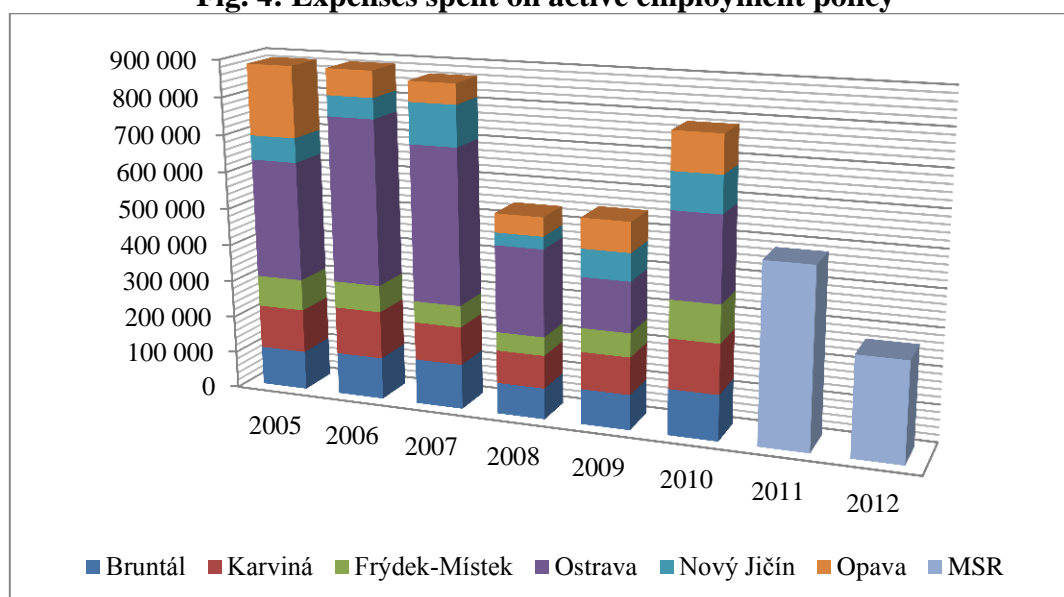

Source: Author's processing based on data by Czech Statistical Office.

The graph (Fig. 4) shows the total financial resources spent on active employment policy in the MSR. Labour offices registered costs for active employment policy by district only in 2010. In 2011, there was a merger each district labor offices under the Regional Labour Office, and any expenses spent on active employment policy are thus recorded only for the Regional Labour Office Ostrava. The graph shows that most of the funds were spent in 2007. Between 2008 and 2009 there was a sharp decline, which was followed by an increase of funds in 2010. The increase in these funds was probably caused by the economic crisis that began to have a negative impact on the economy and employment in 2008 and 2009. In 2011 there was a further decline, which was caused by the reduction in the budget for active employment policy, as well as due to changes in the organizational structure of the LO CR 1, etc.

The last reason was a delay of official information on the possibility of extending the disbursement of funds for community service. In 2012 there was a further decline in funds expended, which was primarily due to delayed information on the approval of a new project "Educate for growth!"

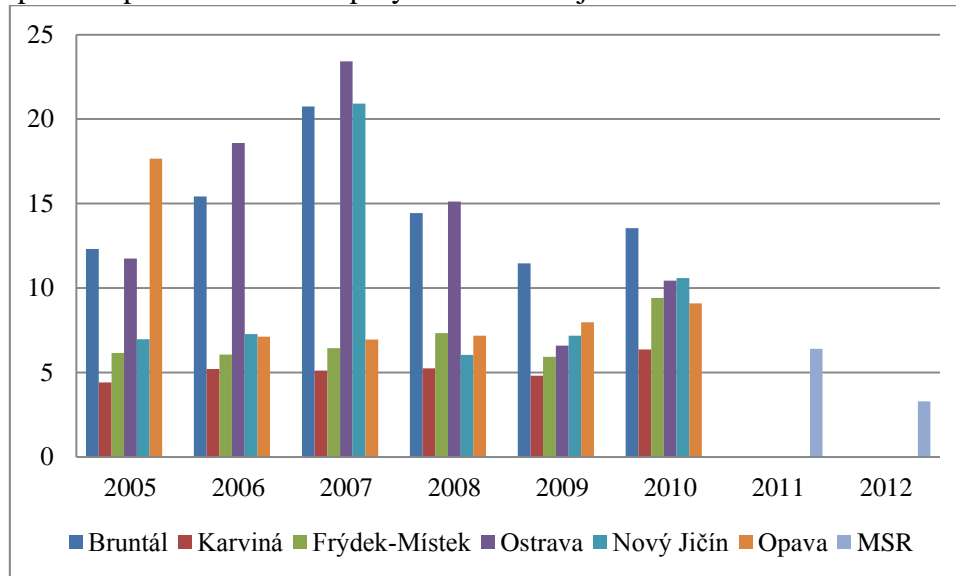
Fig. 4: Expenses spent on active employment policy

Source: Author's processing based on data by MLSA.

Fig. 5 shows the funds spent on active employment policy in the individual districts in the MSR converted to one job seeker. There were large differences between individual districts. For example, in the years 2005 - 2010 the most funds for one job seeker were spent funds in Bruntál, Ostrava and Opava. All of these districts belong to the districts with the highest unemployment rates, although one would assume that with the increase of funds for 1 unemployed will lead to a decline in the unemployment rate. District of Karviná also belongs to the districts with the highest unemployment rates, but the funds spent on one unemployed throughout the period were much lower than in other districts.

Fig. 5: Expenses spent on active employment for one job seeker in thousands of CZK

Source: Author's processing based on data by MLSA.

In order to verify whether it is possible to find a link between the funds spent on active employment policy and unemployment rates in individual districts, we used correlation analysis. The hypothesis here was determined that the percentage of growth of funds spent on one job seeker will be the percentage decrease in the unemployment rate. Data of these variables were adjusted so that annual percent change is observed, therefore used in the correlation analysis. The correlation was performed on period 2005 - 2010 (restated data to annual percentage changes shortened the period by one year) for individual districts and on period 2005 – 2012 for MSR. The results of the correlation analysis are given in Tab. 2. Based on interpretation of the correlation analysis results by Vause (2002) showed the following results. The hypothesis was confirmed only by the district Bruntál, Frýdek-Místek, Ostrava and MSR, where was recorded only low to medium negative correlation.

Correlation by other districts gained non-significant values and even positive correlation was registered by district of Nový Jičín. The given hypothesis can't therefore confirm in all districts of the MSR. This can be caused by too short a time period for analysis, or that the expenses incurred by the active employment policy in one district may reflect by reducing the rate of unemployment in another district. The second reason is that in these districts it is possible that the inhabitants of one of district commute to another and vice versa.

Tab. 2: Results of correlation analysis

The correlation coefficient in Bruntál	-0.26
The correlation coefficient in Karviná	0.03
The correlation coefficient in Frýdek - Místek	-0.27
The correlation coefficient in Ostrava	-0.34
The correlation coefficient in Nový Jičín	0.38
The correlation coefficient in Opava	0.08
The correlation coefficient in MSR	-0.15

Source: Author's processing based on data by MLSA.

Conclusion

This paper is devoted to the analysis of different districts of the Moravian-Silesian region and their unemployment rate. The result of this analysis is the fact that there are significant differences in the unemployment rate in the districts of the Moravian-Silesian region. As a whole, the Moravian-Silesian region is one of the regions with the highest unemployment rate in the Czech Republic and its unemployment rate also exceeded average in the EU. In the period 2005 - 2012 in the European Union there has been even an increase in the unemployment rate by 1.4 percentage points. In contrast, the unemployment rate in the MSR decreased by 3.3 percentage points. Developments in the world economy and the associated economic crisis in 2008 led in the MSR to the increase in the unemployment rate to values before 2008. The highest unemployment rate in the period was located in the district Bruntál (16.2% in 2012) and Karviná (13.7% in 2012). The unemployment rate in these districts consistently exceeds average in the Czech Republic and European Union. In contrast Frýdek - Místek (8.4% in 2012) and Nový Jičín (8.7% in 2012) belongs to the districts with the lowest unemployment rate. These differences in unemployment are mainly caused by different success of the restructuring of the economic base in the districts of Moravian-Silesian region, which began with the advent of the market economy. Because one of the objectives of the European Union is to increase employment in problematic regions, we have focused on reducing unemployment in the Moravian-Silesian region using by active employment policy. Here we tried using correlation analysis demonstrated whether there is an indirect relationship between the amount of funds spent on active employment policy and unemployment rate.

Hypothesis was formulated that the percentage of growth of funds spent on one job seeker, the unemployment rate will decline. This indirect dependence was demonstrated only in the Bruntál, Frýdek-Místek, Ostrava and MSR, where only low to or medium negative correlation was recorded. On the basis of this analysis we can't prove that with the increase of funds for one job seeker in individual districts there will occur to reduce the unemployment rate.

Bibliography

Czech Statistical Office. *Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2012*. [on-line] 2012 [cit. 2013-10-25]. Available from Internet:
[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/AA003E4B63/\\$File/80101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/AA003E4B63/$File/80101112.pdf).

Euroepan Union. 2010. *The European Employment Strategy. Working to improve employment in Europ* [on-line]. [cit. 2013-07-25]. Available from Internet:
<http://web.uvic.ca/jmc/events/sep2011-aug2012/2011-10-modes-of-gov/pdf/European%20Employment%20Strategy%20Booklet%202010.pdf>.

Kliková, Ch., Kotlán, I. 2006. *Hospodářská politika: teorie a praxe*. 2nd Ed. Ostrava: SOKRATES, pp. 91-94, 256-264.

Vaus, D.A. *Surveys in Social Research*. 2002. 5th Ed. St. Leonards, NSW: Allen & Unwin, pp. 36-37.

Contact

Ing. Zuzana Palová

School of Business Administration
Silesian University
Univerzitní náměstí, 1934/3, 733 40 Karviná
Czech Republic
zuzana.palova@centrum.cz

Ing. Josef Botlík

Department of Informatics
School of Business Administration
Silesian University
Univerzitní náměstí, 1934/3, 733 40 Karviná
Czech Republic
bolik@opf.slu.cz

ANNEX. Result of the correlation analyzes among WGI, a GINI, poverty rate, GDP/capital and WGI indicators.

Thaiföld

	GINI	Szegénységi ráta	GDP/fő
VA	0,07	0,85	-0,68
PS	-0,04	0,88	-0,62
GE	0,38	-0,26	0,13
RQ	0,61	0,37	-0,10
RL	0,17	0,95	-0,51
CC	0,34	0,50	0,99
WGI átlag	0,15	0,90	-0,57
GINI	1	0,12	0,51
Szegénységi ráta	0,12	1	-0,64
GDP/fő	0,51	-0,64	1

Japán

	GINI	Szegénységi ráta	GDP/fő
VA	-0,94	-0,70	0,40
PS	0,62	-0,14	-0,36
GE	0,34	0,99	0,16
RQ	0,02	0,91	0,42
RL	0,35	0,17	0,30
CC	0,60	0,98	0,63
WGI átlag	0,31	0,98	0,46
GINI	1	0,43	0,31
Szegénységi ráta	0,43	1	-0,68
GDP/fő	0,31	-0,68	1

USA

	GINI	Szegénységi ráta	GDP/fő
VA	-0,68	0,04	-0,78
PS	-0,46	-0,51	-0,66
GE	-0,81	0,38	-0,56
RQ	-0,29	-0,24	-0,07
RL	0,38	-0,66	0,30
CC	-0,81	0,38	-0,16
WGI átlag	-0,63	-0,27	-0,80
GINI	1	-0,36	0,68
Szegénységi ráta	-0,36	1	0,23
GDP/fő	0,68	0,23	1

Svédország

	GINI	Szegénységi ráta	GDP/fő
VA	0,02	0,08	0,07
PS	-0,64	-0,31	-0,68
GE	-0,51	0,00	-0,26
RQ	0,05	0,79	0,40
RL	0,00	0,59	0,42
CC	-0,07	-0,53	-0,80
WGI átlag	-0,21	0,30	-0,17
GINI	1	0,59	0,32
Szegénységi ráta	0,59	1	0,56
GDP/fő	0,32	0,56	1

Egyesült Királyság

	GINI	Szegénységi ráta	GDP/fő
VA	-0,11	-0,79	0,70
PS	0,01	0,85	-0,73
GE	-0,36	0,24	-0,70
RQ	-0,28	0,68	-0,63
RL	0,39	0,18	0,05
CC	-0,06	0,66	-0,91
WGI átlag	0,73	0,75	-0,76
GINI	1	0,00	0,32
Szegénységi ráta	0,00	1	-0,76
GDP/fő	-0,13	-0,76	1

Németország

	GINI	Szegénységi ráta	GDP/fő
VA	0,90	0,90	0,58
PS	-0,62	-0,67	-0,52
GE	-0,77	-0,84	-0,62
RQ	0,73	0,72	0,30
RL	0,66	0,41	0,70
CC	-0,76	-0,79	-0,61
WGI átlag	-0,57	-0,67	-0,57
GINI	1	0,97	0,64
Szegénységi ráta	0,97	1	0,71
GDP/fő	0,64	0,71	1

DOPADY PRÍRODNÝCH KATASTROF NA ENVIRONMENTÁLNU MIGRÁCIU

Eva Pintová

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Abstrakt

Environmentálna migrácia je presun obyvateľov z jedného územia na druhé v dôsledku jeho degradácie alebo prírodnej katastrofy, či už dlhodobo alebo krátkodobo. Počet a dôsledky prírodných katastrof na ľudí sa každým rokom zvyšujú. Zasaňujú väčšinou chudobné krajiny a ich následok nie sú len straty na ľudských životoch. Spôsobujú ekonomické straty, majú sociálne aj kultúrne dopady a v neposlednom rade menia životy ľudí zasiahnutých katastrofou. Dôležité je preto zameranie na prevenciu a predchádzanie týchto katastrof pred riešením ich dopadov.

Kľúčové slová: environmentálni migranti, prevencia, prírodné katastrofy, degradácia, Kancelária OSN pre znižovanie rizika katastrof

Abstract

Environmental migration is the migration of inhabitants from one to another area, due to environment degradation or natural disaster, either for a longer or shorter period of time. The number and the consequences of natural disasters that are affecting people are growing from year to year. They mainly hit poor countries and cause not „only“ losses on lives. They have also financial impact, social and cultural impact, and last but not least they change the lives of people hit by a catastrophe. It is therefore very important to stress the prevention of catastrophes and not the solution of their impact.

Key Words: environmental migrants, prevention, natural disasters, degradation, UN Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR)

Čo sú to prírodné katastrofy?

Existuje niekoľko definícií, čo je to alebo čo sú to prírodné katastrofy, avšak všetky z nich majú spoločného menovateľa negatívny dopad na ľudí. Podľa definície Úradu OSN pre znižovanie rizika katastrof, je katastrofa náhla a nešťastná udalosť, ktorá spôsobuje vážne narušenie fungovania komunity alebo spoločnosti zapríčiňujúca rozšírne ľudské, materiálne, finančné a environmentálne straty, ktoré prevyšujú schopnosti zasiahnutej komunity alebo spoločnosti sa s ňou vyrovať použitým vlastných prostriedkov.¹

Katastrofa je definovaná tiež ako ohrozujúca udalosť, alebo pravdepodobnosť výskytu potenciálne škodlivých javov v danom časovom období a oblasti.² Je to situácia alebo

¹ UNISDR, Terminology. [cit. 2013-10-17]. Dostupné na internete <http://www.unisdr.org/we/inform/terminology>

² International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies: Types of disasters: Definition of hazard: [cit. 2013-08-19]. Dostupné na internete <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/about-disasters/definition-of-hazard/>

udalosť, ktorá prevyšuje miestne kapacity a vyžaduje tak pomoc na úrovni národnej alebo medzinárodnej alebo je uznaná ako taká niektorou multilaterálnou agentúrou alebo aspoň dvoma zdrojmi, ako sú národné, regionálne alebo medzinárodnej skupiny alebo médiá.³

Prírodné katastrofy alebo riziká sú prirodzene sa vyskytujúce fyzikálne javy spôsobené buď rýchlym, alebo pomalým nástupom udalostí, ktoré môžu byť geofyzikálne (zemetrasenia, zosuvy pôdy, tsunami a sopečné činnosti), hydrologické (lavíny a záplavy), klimatologické (extrémne teploty, suchá a lesné požiare), meteorologické (cyklóny a búrky) alebo biologické (epidémie a mor hmyzu a zvierat).

Označenie prírodných katastrof L. Jacobsonom ako „neprirodzené“ alebo „neprirodné“ katastrofy, však do veľkej miery poukazuje aj nato, že mnohé katastrofy sú vyvolané, resp ich veľkosť a rozsah sú do značnej miery ovplyvnené ľudskou činnosťou alebo pričinením.

Nadmerné využívanie lesov, pôdy a krajiny ľuďmi spôsobilo, že sa ekosystém stal menej odolný a menej schopný vyrovnáť sa so zmenami v prírode. Ako výsledok je kolaps prírody za inak normálnych okolností, vytvárajúc tak prírodné katastrofy obrovských rozmerov ako napr. zosuvy pôdy a záplavy.⁴

V posledných rokoch sa počet prírodných katastrof pohybuje medzi 300 až 400 ročne pričom nie je dôležité sledovať len ich počet, ale najmä ich dopad na ľudské životy a ekonomické straty. V roku 2011 zabilo prírodné katastrofy 30 773 osôb a počet obetí po celom svete sa pohybuje okolo 244.7 miliónov. Finančné straty dosiahli neuveriteľnú výšku odhadovanú na 366.1 biliónov amerických dolárov.

Za posledných 10 rokov sú to najmä krajiny ako Čína, USA, Filipíny, India a Indonézia, ktoré sú najviac postihované prírodnými katastrofami. V roku 2011 zaznamenali Filipíny najväčší počet prírodných katastrof v histórii. Krajina bola zasiahnutá 18timi povodňami a zosuvmi pôdy, 12timi búrkami, dvoma vulkanickými erupciami a jedným zemetrasením. Avšak najsmrteľnejší bol tajfún Bopha v roku 2012, ktorý spôsobil smrť viac ako 1000 ľudí.⁵ Búrka prinútila premiestniť sa stovky ľudí a spôsobila takisto veľké škody na majetku a infraštruktúre. Viac ako 27,000 ľudí bolo evakuovaných do záchranných centier a tí, ktorí mali kam ísť k rodine a priateľom.

Dopad prírodnej katastrofy je často spojený s úrovňou príjmu v danej krajine. Ekonomický stav týchto krajín je zároveň hlavným dôvodom prečo je dopad prírodných katastrof v týchto krajinách ešte väčší ako by to bolo v rozvinutých krajinách.

V prípade environmentálnej katastrofy sú ľudia vo väčšine prípadov donútení odísť z tejto oblasti a jedná sa väčšinou o krátkodobú migráciu.

Štúdie uskutočnené v Spojených štátoch amerických, ktoré čelia rok čo rok čoraz viac katastrofám, dokazujú, že ľudia sa vracajú na postihnuté územia aj napriek vysokému riziku zopakovania sa obdobnej katastrofy.

Kto sú environmentálni migranti alebo čo je to environmentálna migrácia?

Environmentálni migranti alebo často nazývaní aj „environmentálni utečenci“⁶ sú ľudia, ktorí musia opustiť svoje domovy kvôli postupnému zhoršovaniu životného prostredia

³ BELOW, R.: Centre for Research on the Epidemiology of Disasters – CRED: International Disaster Database. [cit. 2013-08-03]. Dostupné na internete <http://www.em-dat.net/documents/bangkok06/Emdat.pdf>

⁴ Jodi L. Jacobson Worldwatch paper 86, environmental refugees: a yardstick of habitability. 1988, ISBN: 0916468879

⁵ BBC News Asia: Typhoon Bopha: Philippines storm toll passes 1,000. [cit. 2013-08-22]. Dostupné na internete <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-20745450>.

⁶ Pojmy ako "environmentálni utečenci" alebo "utečenci klimatických zmien" nemajú žiadny právny základ v medzinárodnom utečeneckom práve. Existuje narastajúci konsenzus medzi rôznymi agentúrami, zahrňujúc aj UNHCR, že by sa daný názov nemal používať. Tieto názvy sú zavádzajúce a môžu potencionálne podkopávať medzinárodný právny režim na ochranu utečencov.

alebo extrémnym zmenám životného prostredia, a môže sa tak stať buď na kratší, dlhší čas alebo natrvalo.

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) definuje túto skupinu ľudí ako: „osoby, alebo skupina osôb, ktoré z dôvodu náhlej alebo postupnej zmeny životného prostredia, ktoré ovplyvňuje ich životy a životné podmienky boli donútené opustiť ich domovy a rozhodli sa tak spraviť to buď dočasne alebo permanentne, či už v rámci krajiny alebo odišli do zahraničia.⁷

Environmentálna migrácia ako pojem sa začal používať v 80tych rokoch 20. storočia. Ako prvý použil tento pojem Lester Brown v roku 1976. (Brown, Mcgrath, & Stokes, 1976) Spravil tak v diele Dvadsaťdva dimenzií populačných problémov, kde opísal pojem environmentálnych utečencov ako následok rôznych javov ako napr. hlad, klimatické zmeny, preľudnenie, environmentálne choroby ako následok používania chemikálií v celom ekosystéme atď. Vychádzal z populačnej teórie Thomasa R. Malthusa⁸, ktorá hovorí o tom, že populácia rastie geometrickým radom, pričom množstvo stravy na zemi aritmetickým. Vzniká tak nepomer obyvateľov a obživy, ktorá je schopná takéto množstvo uživiť. Lester Brown rozšíril túto teóriu a popísal okrem vzťahu potravy a populácie aj vplyv rybolovu, turizmu, znečistenia prostredia, inflácie, populačných chorôb, hladu, bývania, klimatických zmien, pastvy, príjmu, preľudnenia, odlesnenia, politických konfliktov, vody, zdravotníckych služieb, nezamestnanosti atď. na ľudskú populáciu, jej vývoj a migráciu vzhľadom na podmienky v akých žije a aké ju obklopujú.

Každý jeden z týchto faktorov má vplyv na rozhodovanie o mieste obydli a ako prvý spomenul aj samotný vplyv kvality životného prostredia, ktorý nie je jediným, ale v kombinácii s inými faktormi sa stáva spúšťačom migrácie.

Hoci boli environmentálne štúdie zvyčajne zamerané na prírodu, dôsledky znečistenia, odlesňovanie, erózia pôdy, degradácia, dezertifikácia a iné environmentálne procesy týkajúce sa ľudských bytostí sa stali tiež zdrojom záujmu a znepokojenia pre vedcov z oblasti ekológie a sociológie. Bolo to zapríčinené tým, že dôsledky mnohých z týchto procesov boli často opisované ako katastrofálne, pretože vytvárali stres, narušili normálne sociálne procesy, a nútili ľudí, aby sa prispôbili tým, že buď dočasne alebo trvale zmenia svoj spôsob života a tiež jeho miesto.

V roku 1985 opísal Essam El-Hinnawi túto skupinu osôb ako „environmentálni utečenci“.⁹ Environmentálnych utečencov definoval ako ľudí, ktorí boli nútení opustiť svoju vlasť, dočasne alebo na stálo, kvôli značnému narušeniu životného prostredia (zapríčinené prirodzene alebo človekom), ktoré ohrozilo ich existenciu a /alebo vážne ovplyvnilo kvalitu ich života.

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) definuje túto skupinu ľudí ako: „osoby, alebo skupina osôb, ktoré z dôvodu náhlej alebo postupnej zmeny životného prostredia, ktoré ovplyvňuje ich životy a životné podmienky boli donútené opustiť ich domovy a rozhodli sa tak spraviť to buď dočasne alebo permanentne, či už v rámci krajiny alebo odišli do zahraničia.¹⁰

Najviac postihnutí sú ľudia v chudobných rozvojových krajinách, kde v prípade akejkoľvek katastrofy nemajú obyvatelia dostatočné zdroje, žijú v biednych ekonomických

⁷ International organization for migration: Definitional issues. [cit. 2011-04-10]. Dostupné na internete <<http://iom.int/jahia/Jahia/definitional-issues>>

⁸ Reverend Thomas R. Malthus sa narodil v Anglicku v roku 1766. Jedna z jeho najpopulárnejších teórií je je teória o raste a zdrojoch ľudskej populácie. Táto teória je známa ako Malthusiánska populačná teória. Thomas Malthus bol toho názoru, že svetová populácia rástla rýchlejšie, ako zásoby jedla. Argumentuje tým, že populácia sa zväčšuje geometrickým (2, 4, 8, 16), ale zásoby potravín rastú iba aritmetickým (2, 3, 4, 5) radom. Nakoniec rast populácie musí spomaliť alebo bude úplne zastavená. (<http://loi-renee.hubpages.com/hub/The-Malthusian-Population-Theory-and-Criticisms>)

⁹ Sgro A., 2008. Towards recognition of environmental refugees by the European Union. [cit. 2011-04-11]. Dostupné na internete: <<http://www.barthes.ens.fr/TERRA/article844.html>>

¹⁰ International organization for migration: Definitional issues. [cit. 2013-05-20]. Dostupné na internete <<http://iom.int/jahia/Jahia/definitional-issues>>

podmienkach a zostávajú odkázaní na dobrovoľnú pomoc druhých alebo humanitárnych organizácií.

Je to po prvýkrát kedy sa na základe výskumu Červeného kríža preukázalo, že viac ľudí je presídlených z dôvodu environmentálnych ako z dôvodu vojny.¹¹

Environmentálna migrácia z dôvodu prírodných katastrof vo svete

V priebehu posledných dvoch desaťročí, v priemere viac ako 200 miliónov ľudí bolo zasiahnutých každý rok prírodnou katastrofou.¹² Environmentálni utečenci sú neustále rastúcou skupinou utečencov, väčšinou migrujúcich z málo obývaných oblastí do veľkých miest. Avšak v oficiálnych štatistikách UNHCR stále nefiguruje keďže nespĺňajú kritéria Ženevskej konvencie¹³. Nie sú spomenutí ani v štatistikách UN Populations Division a ani v ročnom annual U.S. World Refugee Survey. Túto skutočnosť je dôležité zdôrazniť aj najmä preto, lebo je dôvodom, prečo sa čísla týkajúce sa environmentálnych utečencov líšia od autora k autorovi i keď existuje konsenzus, že ich počet sa pohybuje v miliónoch a mnohí sa prikláňajú k názoru, že skutočnosť môže byť ešte oveľa horšia ako sú odhady.

Viac ako 226 miliónov ľudí ročne je zasiahnutých prírodnou katastrofou. Počas posledných 40 rokov bolo, viac ako 3.3 milióna mŕtvych v dôsledku prírodných katastrof v chudobných krajinách. V rokoch 2000-2010, viac ako 680,000 ľudí zomrelo počas zemetrasenia. Väčšina týchto úmrtí bola spôsobená v dôsledku zle postavených budov, čomu sa mohlo predísť. Medzi rokmi 2002 a 2011 bolo zaznamenaných 4,130 katastrof na celom svete, v ktorých zahynulo viac ako 1.117 miliónov ľudí a starty sa rátajú na minimálne \$1,195 billiónov USD. Vo východnej Ázii a Pacifiku narástol risk úmrtia v dôsledku povodní a cyklónov o dve tretiny od roku 1980.¹⁴

Dôsledky a dopady environmentálnej migrácie

Ako reakcia na environmentálnu degradáciu alebo prírodnú katastrofu sa ľudia buď prispôbia novým podmienkam, budú hľadať alternatívne stratégie na zabezpečenie živobytia alebo sa rozhodnú migrovať. Degradácia životného prostredia nezapríčiňuje len zhoršovanie kvality života, ale je tiež otázkou finančnej istoty, ktorá sa stráca najmä v oblastiach postihnutých záplavami a suchami, kde sú ľudia závislí na poľnohospodárstve. Toto sa vzťahuje najmä na menej rozvinuté krajiny.

V dôsledku ubúdajúcich zdrojov, sa ľudia často pokúšajú znížiť svoju spotrebu, zintenzívňujú pestovanie úrody, dobytku a iných produktívnych činností. Aj napriek nepriazni podmienok sa súčasne pokúšajú zachovať si svoj tradičný systém manažovania zdrojov. Tento druh integrovanej a ekologicky nezávadnej obrannej reakcie sanajčastejšie vyskytuje v pomerne husto a dlhodobo obývaných oblastiach s robustnou organizáciou komunity.¹⁵

¹¹ International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). [cit. 2013-09-10]. Dostupné na internete < <http://www.ifrc.org/en/publications-and-reports/world-disasters-report/wdr2011/>>

¹² International Strategy for Disaster Reduction: Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete http://www.unisdr.org/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf

¹³ Všeobecný pojem utečenca bol zadefinovaný Ženevsou konvenciou v roku 1951 ako „utečenec je každá osoba, ktorá sa následkom oprávnenej obavy pred prenasledovaním z dôvodov rasových, náboženských, národnostných, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo i zastávania určitých politických názorov ocitne mimo svojej krajiny a nie je schopná prijať, alebo vzhľadom k uvedeným obavám odmieta prijať ochranu svojej vlasti. To isté platí pre osobu bez štátnej príslušnosti nachádzajúcu sa mimo krajiny svojho doterajšieho pobytu a ktorá sa vzhľadom k uvedeným obavám do nej nechce alebo nemôže vrátiť“.

¹⁴ UNESCO: Facts and Figures. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete <http://www.unesco.org/new/en/unesco/events/prizes-and-celebrations/celebrations/international-days/international-day-for-disaster-reduction-2013/>

¹⁵ United nations research institute for social development: environmental degradation and social integration, UNRISD Briefing paper No.3, World Summit For Social Development, November 1994, /cit. 2011-05-26/,

Druhou možnosťou je voľba alternatívneho spôsobu obživy. Ako napr. vykonávanie „drobného“ obchodovania, poskytovania služieb susedom, ktorí majú viac zvierat alebo plodín, alebo zabezpečenie si práce v baníctve, výstavbe ciest či iných alternatívnych zdrojov príjmov, ktoré takto vytvárajú riešenie pre tých, ktorých životy sú ohrozené environmentálnou degradáciou.¹⁶

Avšak keď stav poškodenia životného prostredia dosiahne stav, kedy značne znižuje štandard života ľudí, migrácia z tejto oblasti je nevyhnutnou reakciou na tento stav. Existuje celý rad sociálnych a environmentálnych následkov takéhoto premiestňovania obyvateľstva.

Po prvé, sú dopady na životné prostredie v oblastiach, na ktoré sa ľudia sťahujú. Či už idú do miest alebo do nových ekologických hraníc, musia byť tieto ekosystémy prispôbené na mieru populačného rastu, ktorý ďaleko presahuje mieru prirodzeného prírastku. Navyše sa musia sociálne organizácie v danej oblasti in-migrácie vysporiadať s prílivom ľudí.¹⁷

V prípade prírodnej katastrofy sú ľudia nútení migrovať zo zasiahnutej oblasti, čo však neurčuje to, že sa neskôr do tejto oblasti nemôžu vrátiť. Štúdie uskutočnené v Spojených štátoch, ktoré čelia každý rok niekoľkým rôznym katastrofám, ukazujú, že ľudia majú tendenciu sa vracať do svojich domovov napriek vysokému riziku ďalšej podobnej katastrofy. Priame následky prírodných katastrof sú straty na ľudských životoch a strata na majetku.

Nepriame následky sú všetky ďalšie, ktoré vyplývajú z danej situácie. V dôsledku zničenia oblasti, v ktorej ľudia žili a pracovali dochádza veľmi často k strate zamestnania a tak k strate príjmov, ktoré zabezpečovali domácnosť. V prípade, že boli ľudia zasiahnutí prírodnou katastrofou zamestnaní v primárnom sektore hospodárstva, trvá ich začlenenie do spoločnosti a opätovné nájdenie si práce najdlhšie. Keďže je to práve pôda a jej plody, ktorá ich živila, opätovné naštartovanie môže trvať niekoľko mesiacov, v prípade závažnej degradácie alebo katastrofy to môže byť aj trvalý stav.

Strata zamestnania neznamená len stratu finančnú, ale taktiež je neodmysliteľný jej sociálny dopad. Ľudia sa cítia byť odstrčený zo spoločnosti, veľmi často keď sú nútení migrovať do inej oblasti kde ich prítomnosť nie je veľmi žiadaná. Predstavujú totiž potencionálnu hrozbu pre obyvateľov danej oblasti, v oblasti pracovných miest.

Riešenie problematiky a dopadov environmentálnej migrácie; prevencia

Aj napriek rastúcemu pochopeniu a akceptácii dôležitosti znižovania rizika prírodných katastrof a zvyšovanie kapacít reakcie na katastrofy, katastrofy a najmä riadenie a znižovanie rizika naďalej predstavujú globálny problém.¹⁸

Čoraz viac medzinárodného dôrazu sa kladie na znižovanie rizík prírodných katastrof a tieto snahy je potrebné systematicky integrovať do politik, plánov a programov pre trvalo udržateľný rozvoj a znižovanie chudoby, a podporované prostredníctvom bilaterálnej, regionálnej a medzinárodnej spolupráce, vrátane partnerstva. Trvalo udržateľný rozvoj, znižovanie chudoby, správa vecí verejných a znižovanie rizika katastrof sú vzájomne sa podporujúce ciele, a aby dokázali čeliť budúcim výzvam, musí byť vyvinuté úsilie na

---

<http://www.scribd.com/doc/56062803/Environmental-Degradation-and-Social-Integration-UNRISD-Briefing-Paper-1994>

¹⁶ United nations research institute for social development: environmental degradation and social integration, UNRISD Briefing paper No.3, World Summit For Social Development, November 1994, November 1994, /cit. 2011-05-26/, <http://www.scribd.com/doc/56062803/Environmental-Degradation-and-Social-Integration-UNRISD-Briefing-Paper-1994>

¹⁷ United nations research institute for social development: environmental degradation and social integration, UNRISD Briefing paper No.3, World Summit For Social Development, November 1994, /cit. 2011-05-26/, <http://www.scribd.com/doc/56062803/Environmental-Degradation-and-Social-Integration-UNRISD-Briefing-Paper-1994>

¹⁸ International Strategy for Disaster Reduction: Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete http://www.unisdr.org/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf

vybudovanie potrebných kapacít na úrovni spoločenstva aj na úrovni členských štátov pre riadenie a zníženie rizika.

Znižovanie rizika katastrof je pojem a vykonávanie znižovania rizika katastrof prostredníctvom systematického úsilia na analyzovanie a zníženie kauzálnych faktorov prírodných katastrof. Znížovanie vystavenia sa riziku, znižovanie zraniteľnosti osôb a majetku, múdre hospodárenie s pôdou a životným prostredím, a zlepšovanie pripravenosti a včasného varovania pred nežiaducimi udalosťami sú všetko príklady znižovania rizika katastrof.

Znižovanie rizika katastrof sa skladá z takých disciplín akými sú manažment prírodných katastrof, prevencia a pripravenosť na katastrofy, ale je takisto súčasťou udržateľného rozvoja. Aby boli rozvojové aktivity udržateľné, musia takisto znižovať riziko katastrof.¹⁹

Rýchla evakuácia 1000 obyvateľov maličkého ostrova, kde zasiahol tajfún Haiyan a zničil viac všetkých 500 domov, zachránila jeho celú populáciu. Predchádzajúci primátor San Francisca, provincie Cebu, Alfredo Arquillano, povedal, že roky práce na posilňovaní pripravenosti komunity a znižovania rizika katastrof ochránili obyvateľov Tulang Diyot od veľkej katastrofy. San Francisco je oficiálne uznané UNISDR ako vzor is officially recognized as a role model by the UN Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR) ako vysoko riziku náchylná oblasť sveta.

„Deň pred katastrofou, keď už bolo jasné ako ničivý bude tajfún, rozhodli sme sa evakuovať všetkých 1000 obyvateľov. Keďže sme sa prevencii pred prírodnými katastrofami venovali veľmi dlho, každý hneď pochopil, že odísť z oblasti do bezpečia je nevyhnutné,“ povedal Mr. Arquillano.²⁰

Záver

Dopady prírodných katastrof či degradácie životného prostredia spôsobenej či už ľudským pričinením alebo prirodzene sú rôzne a taktiež ich rozsah sa mení od veľkosti samotnej katastrofy a od oblasti, ktorú zasiahla. Obnovenie života v danej oblasti je takisto rôzne a závisí najmä od finančných prostriedkov danej krajiny.

Momentálne menej ako 0.7 percent všetkej pomoci ide na zníženie rizika zásahu prírodnou katastrofou, aj keď každý jeden dolár investovaný do pripravenosti prevencie ušetrí 7 dolárov pri odstraňovaní škôd.²¹

Existuje niekoľko stoviek príkladov, ktoré dokazujú dôležitosť a opodstanenosť prevencie, je preto dôležité, aby sa environmentálna politika štátov bola orientovaná na prevenciu a nie odstraňovanie dopadov.

---

¹⁹ UNISDR, What is Disaster Risk Reduction? [cit. 2013-10-20]. Dostupné na internete <http://www.unisdr.org/who-we-are/what-is-drr>

²⁰ McElroy, A.: Evacuation saves whole island from Typhoon Haiyan, [cit. 2013-11-27]. Dostupné na internete <http://www.unisdr.org/archive/35524>

²¹ UNESCO: Facts and Figures. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete <http://www.unesco.org/new/en/unesco/events/prizes-and-celebrations/celebrations/international-days/international-day-for-disaster-reduction-2013/>

Literatúra

Below, R.: Centre for Research on the Epidemiology of Disasters – CRED: International Disaster Database. [cit. 2013-08-03]. Dostupné na internete <http://www.emdat.net/documents/bangkok06/Emdat.pdf>

International Strategy for Disaster Reduction: Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete http://www.unisdr.org/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf

International organization for migration: Definitional issues. [cit. 2013-05-20]. Dostupné na internete <<http://iom.int/jahia/Jahia/definitional-issues>>

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). [cit. 2013-09-10]. Dostupné na internete < <http://www.ifrc.org/en/publications-and-reports/world-disasters-report/wdr2011/>>

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies: Types of disasters: Definition of hazard: [cit. 2013-08-19]. Dostupné na internete <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/about-disasters/definition-of-hazard/>

Jodi L. Jacobson Worldwatch paper 86, environmental refugees: a yardstick of habitability. 1988, ISBN: 0916468879

McElroy, A.: Evacuation saves whole island from Typhoon Haiyan,. [cit. 2013-11-27]. Dostupné na internete <http://www.unisdr.org/archive/35524>

Sgro A., 2008. Towards recognition of environmental refugees by the European Union. [cit. 2011-04-11]. Dostupné na internete: <http://www.barthes.ens.fr/TERRA/article844.html>

UNISDR, What is Disaster Risk Reduction? [cit. 2013-10-20]. Dostupné na internete <http://www.unisdr.org/who-we-are/what-is-drr>

United nations research institute for social development: environmental degradation and social integration, UNRISD Briefing paper No.3, World Summit For Social Development, November 1994, /cit. 2011-05-26/, <http://www.scribd.com/doc/56062803/Environmental-Degradation-and-Social-Integration-UNRISD-Briefing-Paper-1994>

UNESCO: Facts and Figures. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete <http://www.unesco.org/new/en/unesco/events/prizes-and-celebrations/celebrations/international-days/international-day-for-disaster-reduction-2013/>

UNISDR, Terminology. [cit. 2013-10-17]. Dostupné na internete <http://www.unisdr.org/we/inform/terminology>

Kontakt**Ing. Eva Pintová**

Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie

Fakulta medzinárodných vzťahov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1, Bratislava

Slovensko

evapintova15@hotmail.com

POSTOJE SLOVENSKEJ VEREJNOSTI K DEMOKRATICKÝM HODNOTÁM A INŠTITÚCIÁM NA ZAČIATKU 21. STOROČIA

Oľga Plávková

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Abstrakt

V aktuálnej verejnej mienke sa odrážajú postoje veľkej časti slovenskej verejnosti vyjadrujúce kritiku a nedôveru občanov v politické inštitúcie nášho demokratického režimu. Myšlienka funkčného demokratického režimu je postavená na viacerých kľúčových predpokladoch. Predovšetkým je to presvedčenie občanov o kľúčových hodnotách demokracie, ich schopnosť aktívne participovať na fungujúcich demokratických inštitúciách, vyjadrovať im svoju dlhodobejšiu podporu. Na strane politických inštitúcií a aktérov v politickej sfére si to vyžaduje reagovať na požiadavky ľudí a mobilizovať a obnovovať ich dôveru a spokojnosť. V príspevku je pozornosť sústredená na otázku ako vníma a hodnotí slovenská verejnosť politickú kultúru a aktérov politickej sféry na Slovensku. Dôraz je kladený na skúmanie miery identifikácie občanov SR s demokratickými hodnotami.

Kľúčové slová: demokratické hodnoty, politické inštitúcie a aktéri, verejná mienka

Abstract

The public opinion in Slovakia clearly reflect a high level of criticism and dissatisfaction with political institutions our democratic regime. The key idea of a functional democratic regime stays on more key assumption. Firstly it is a confidence of citizens about democratic values, their ability of active participation on functioning democratic institutions; give them long-lasting support. Secondly, on the side of political institutions and actors, it remains their ability to react towards demands of people and to be able to mobilize and renew their trust and satisfaction. The paper concentrates attention on how Slovakian public reflect and evaluates effective functioning of both the political institutions and actors of political scene on Slovakia. The key question is as how deeply is the identification of different categories of citizens with democratic values.

Key words: democratic values, political institutions and actors, public opinion in Slovakia

Úvod

Príspevok sa opiera o zistenia výskumov mapujúcich názory občanov SR na situáciu v slovenskej spoločnosti v období rokov 2005 až 2013 s cieľom charakterizovať, ako sa naplnili očakávania občanov o nasmerovaní vývoja na Slovensku v oblastiach určených postavením Slovenska v zjednotenej Európe, vnútropolitickým usporiadaním a politickým správaním parlamentných strán a vládnej koalície, celkovou spoločenskou klímou

a hodnotovými štruktúrami občanov.¹ S odstupom necelých dekád je analyzovaný vývoj politických preferencií, splnenie predstáv občanov Slovenska o vývoji politickej kultúry na Slovensku, pohľad na kľúčové oblasti demokracie v sledovanom období a trendy v identifikácii rôznych skupín verejnosti s týmito demokratickými hodnotami a inštitúciami.

Osobitná pozornosť je venovaná názorom občanov na kvalitu spolužitia v priestore Európy. Verejnosť tvoria ľudia, ktorí v spoločnosti prejavujú dlhodobejší a pravidelnejší záujem o určitú oblasť sociálneho života, o určitý aktuálny problém, tému a pod. Verejnosť môže fungovať len v spoločnostiach, v ktorých sa toleruje kontroverznosť názorov a fungujú plynulé informačné a komunikačné toky. Verejnosť sa formuje na základe neorganizovaného a značne individualistického správania jej členov.²

Verejnosť je nositeľom verejnej mienky. Verejná mienka najčastejšie prezentuje kvantitatívne rozloženie názorov skúmaných respondentov na presne sformulované možnosti a návrhy riešení problémov. Musí však ísť o také problémy, ktoré sú predmetom verejného záujmu. V tomto prípade sú zistenia mozaikou individuálnych názorov občanov, spravidla polarizovaných na stúpencov či odporcov riešení skúmaného problému.

Verejná mienka má značnú silu. Možno v nej nájsť kľúčové nálady a postoje obyčajných ľudí. Ide o názory, ktoré nie sú len pozitívne, etické, či hodné akceptovania. Podľa toho či v mienke verejnosti prevážia pozitívne alebo negatívne názory, môže verejná mienka napomáhať niečo zmeniť alebo aj zničiť. Verejná mienka je vždy hodnotiacia, preto nie vždy ide o objektívne podložený názor určitej skupiny ľudí, ktorý môže vzniknúť spontánne, ale nie náhodne.³ Keďže názory ľudí sa v čase menia, verejná mienka je aj jav časovo určený.

Verejná mienka je tiež významným nástrojom politickej komunikácie občanov, ktorí sa jej prostredníctvom snažia ovplyvniť politické orgány. V tejto súvislosti je platná aj definícia verejnej mienky ako najdôležitejšieho nástroja demokracie. Vo vyspelej demokracii sú verejnosti poskytované adekvátne informácie o fungovaní štátu, jeho väzbách a záväzkoch v medzinárodných súvislostiach, ale aj o úlohách kľúčových inštitúcií a ich aktivitách z hľadiska dôsledkov na spoločnosť i život jednotlivcov. Ak si chce mienkotvorná elita udržať podporu verejnosti musí s ňou aktívne komunikovať a prezentovať svoje ciele a riešenia tak, aby tomu verejnosť dôverovala. Politické osobnosti a inštitúcie v súčasnosti hľadajú rôznorodé možnosti ako s verejnosťou komunikovať. Trvale však uprednostňujú prácu s verejnosťou priebežne cez tradičné médiá. Osobné kontakty postupne vytlačujú kontakty cez sociálne siete. V tomto kontexte treba zdôrazniť, že verejná mienka je v zásade manipulovateľná.

Výskumy verejnej mienky sú nástrojom na poznanie autentickkej verejnej mienky. Tieto výskumy teda poskytujú poznatky o tom, ako je skúmaný problém subjektívne vnímaný

---

¹ a/Výskum Verejná mienka o vývoji slovenskej spoločnosti do roku 2015 bol súčasťou riešenia štátneho programu výskumu a vývoja *Ideové zdroje a línie slovenskej politiky* v r. 2003-2005, č. 2003 SP 51/018 06 00/028 06 10, riešiteľské pracovisko Ústav politických vied SAV, Bratislava. Cieľom bolo zmapovať očakávania verejnosti v rôznych oblastiach života spoločnosti v desaťročí 2005 až 2015. Výskumnú vzorku tvorilo 2193 respondentov vo veku nad 18 rokov, výskum sa realizoval metódou štruktúrovaného rozhovoru cez anketársku sieť OMV SRo v Bratislave v septembri 2005. Výsledky výskumu boli publikované v štúdiu Plávková, O. Verejná mienka o vývoji slovenskej spoločnosti do roku 2015. In *Studia politica slovacica*. - Bratislava : Ústav politických vied Slovenskej akadémie vied. ISSN 1337-8163, 2008, č. 2, s. 33-54.

b/ Výskum Hodnotové orientácie obyvateľstva Slovenskej republiky. Výskum bol súčasťou riešenia štátneho programu výskumu a vývoja *Ideové zdroje a línie slovenskej politiky* v r. 2003-2005, č. 2003 SP 51/018 06 00/028 06 10, riešiteľské pracovisko Ústav politických vied SAV, Bratislava. Cieľom bolo zmapovať hodnotové orientácie obyvateľov Slovenska. Výskumnú vzorku tvorilo 2221 respondentov vo veku 18 a viac rokov, výskum sa realizoval metódou štruktúrovaného rozhovoru cez anketársku sieť OMV SRo v Bratislave vo februári 2005.

² Verejnosťou sa najčastejšie rozumejú buď všetci ekonomickí aktívni obyvatelia krajiny alebo všetci jej ľudia v produktívnom veku nad 21, 18 alebo aj 16 rokov.

³ ČUKAN, K., ŠRÁMEK, L. 2013. Verejná mienka (história, teória, výskum). Trnava: UCM Trnava, 2013, s. 49.

v danej populácii. Zverejnením poznatkov výskumu verejnej mienky však možno formovať postoje a správanie ostatných ľudí. V tomto kontexte je dôležité poznávať verejnú mienku a najmä trendy, ktoré odhaľujú v dlhodobejšom časovom horizonte trvanlivosť alebo rozkolísanosť názorovej hladiny v danej spoločnosti.

Postoje verejnosti k systému politických strán na Slovensku

Systém politických strán v každej demokratickej spoločnosti tvorí jej kľúčovú zložku. Ani po viac ako dvadsiatich rokoch od systémovej zmeny na Slovensku nie je možné považovať stranický systém za dobre inštitucionalizovaný, pretože systém politických strán sa trvale mení z hľadiska takých indikátorov ako sú: ukotvenie strán v spoločnosti, ich autonómnosť, organizačná úroveň a koherencia jednotlivých politických strán.⁴

Z hľadiska vymedzenej témy vidíme ako najdôležitejší prvý z uvedených indikátorov, a to mieru ukotvenia politických strán na Slovensku. Uvedený indikátor nás smeruje z analýze toho, do akej miery majú politické strany stabilné korene v našej spoločnosti a splňajú kritériá na stabilitu pri pohľade na ich dĺžku trvania, voličskú podporu, pridanú hodnotu občanmi, kontakty s inými typmi organizácií. Pokiaľ ide o stabilitu voličskej podpory a pridanú hodnotu občanmi, možno konštatovať, že obdobie po roku 2005 až do súčasnosti vykazuje prítomnosť všetkých znakov slabo inštitucionalizovaného stranického systému. V tomto kontexte má zásadnú rolu aj poznávanie názorov a postojov občanov cez výskumy verejnej mienky.

Na začiatku súčasnej dekády sa slovenská verejnosť prikláňala k očakávaniu, že v najbližšom desaťročí sa vo vývoji politického systému a politickej kultúry v SR bezvýhradne presadí parlamentná demokracia. Presvedčenie o nezvratnosti tejto línie vo vývoji našej spoločnosti vyjadrila väčšina občanov oslovených v uvedenom výskume (celkovo takmer 72 %).⁵ Celkovo len menej ako desatina občanov Slovenska v roku 2005 vyslovila predpoklad, že by v najbližšom desaťročí mohlo dôjsť k významnejšej zmene aktuálnej podoby politického systému. O možnosti nástupu pravicovej diktatúry uvažovalo 6,4 % a o obnove komunistickej diktatúry len 4,6 % občanov. Nástup diktatúry (pravicovej či komunistickej) očakávali častejšie občania z veľkých a stredne veľkých miest, generácie nad 45 rokov.

S očakávaniami vcelku stabilného budúceho vývoja politického systému na Slovensku úzko korelujú aj očakávania, že vývoj nebude smerovať k prezidentskému systému; tento názor prezentovalo viac ako 94 % opýtaných. Hoci vývoj na politickej scéne Slovenska po roku 2005 potvrdzuje uvedené očakávania väčšiny našich občanov, v období rokov 2005 až 2013 viaceré výskumy zaznamenali rast obáv občanov o ohrozenie demokratického režimu na Slovensku.⁶ Ide tu najmä o citlivú reflexiu nedemokratických spôsobov upevňovania moci vládnych koalícií, ale aj o obavy z nacionálno-autoritárskych prejavov niektorých politikov na domácej politickej scéne. Rozporuplné a nedoriešené kauzy na politickej scéne, ako sú predaj emisií, prípad Hedvigy Malinovej či kauza Gorila oprávnené vzbudili pochybnosti, resp. obavy o silu demokracie i právneho štátu ako takého.

Z hľadiska spôsobu vykonávania moci a uplatňovania stratégií politickej súťaže v desaťročí 2005 až 2015 verejnosť očakávala pokračovanie politického zápasu medzi politickými stranami. Z hľadiska výsledkov tohto zápasu sa mienka verejnosti polarizuje: skupina, ktorá zásadnejšiu zmenu neočakávala je len o niečo menej početnejšia (celkovo na

⁴ MAINWARING, S. 1998, cit. Podľa ŠTEFANČÍK, R. *Politické mládežnícke organizácie na Slovensku*. Bratislava: IUVENTA 2010, s. 41. ISBN 978-80-8072-111-4.

⁵ Tieto výsledky sú porovnateľné so zisteniami ďalších reprezentatívnych výskumov, napr. realizovaných inštitútom IVO či agentúrou FOCUS a priebežne zverejňovaných v každoročnej Súhrnnej správe o stave spoločnosti na Slovensku. Napr. BŮTOROVÁ, Z., GYÁRFÁŠOVÁ, O. Verejná mienka. In KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BŮTORA, M. 2008. *Slovensko 2008. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2008, s. 254. ISBN 80-89345-15-1.

úrovni 49 %) ako skupina, ktorá vyslovila presvedčenie, že k zmenám v systéme politických strán na Slovensku v nasledujúcej dekáde dôjde (celkovo na úrovni 43 %). Tieto zmeny sa mali týkať predovšetkým nástupu nových neštandardných strán na politickú scénu, čo očakávala v najbližšom desaťročí takmer tretina občanov (32,5 %). Vývoj smerom k vzniku nových neštandardných politických strán očakávala najmä najmladšia veková generácia, respondenti so stredným stupňom vzdelania, podnikatelia, živnostníci.

Vývoj v skúmanom období tieto očakávania občanov SR potvrdil. Na našej politickej scéne sa trvale štiepia jednak parlamentné strany a jednak vznikajú nové, viaceré s krátkodobým trvaním, nelichotivo označované ako „strany na jedno použitie“ (napríklad Aliancia nového občana - ANO). Tieto očakávania značných turbulencií na politickej scéne v najbližšej dekáde sa výrazne premietli do nízkeho podielu hlasov očakávajúcich, že vývoj v rokoch 2005 až 2015 na Slovensku dozreje k vytvoreniu systému dvoch politických strán – o tomto variante uvažovalo v roku 2005 necelých 11 % opýtaných občanov. Vytvorenie systému dvoch politických strán očakávali častejšie muži, staršia stredná generácia (vo veku 45 až 59 rokov), respondenti so stredným stupňom vzdelania, podnikatelia, živnostníci, najmä voliči Smer-SD a SNS.

Podoba politického systému na Slovensku polarizuje názory verejnosti. Občania SR však zároveň svoju predstavu o budúcej politickej scéne nespájajú s ambíciou osobného prepojenia s určitým politickým subjektom, nechcú udržiavať kontakty s osobnosťami nimi preferovaných politických subjektov, ani nemajú snahu vstúpiť do podporovanej politickej strany. To všetko si však neodporuje so zistením, že občania SR nemajú o podobu politického systému či dianie na politickej scéne záujem. Len 8 % respondentov sa v roku 2005 nezaujímal o aktuálny stav a budúcnosť politického stranického systému na Slovensku.

Verejnosť v roku 2005 očakávala, že v nasledujúcej dekáde sa zvýši a posilní vplyv tých politických strán, ktoré vytvorili v tom čase vládnu koalíciu. Spolu nárast vplyvu Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS očakávali takmer dve tretiny občanov. Stranami, zánik ktorých občania predpokladali boli najčastejšie KSS (14 %) a SDKÚ-DS (11 %).

Verejnosť Slovenska očakávala, že hlavnú líniu politiky v dekáde 2005 až 2015 budú určovať politicky najstabilnejšie strany, medzi ktoré zaradovali v roku 2005 stranu Smer-SD, SMK a KDH. Pri hodnotení toho, ako sa bude vyvíjať vplyv politických strán pôsobiacich v roku 2005 na politickej scéne na politiku Slovenska v nasledujúcom desaťročí, väčšina verejnosti v prvom rade uvažovala o posilnení vplyvu Smeru-SD (41 %), resp. o udržaní si pozície z roku 2005 (34,3 %). Vývoj ukázal, že v období 2005 až 2013 si táto strana udržala silné vedúce postavenie aj trvalú a stabilnú podporu členskej základne i sympatizujúcich voličov. Posilnenie vplyvu SNS očakávalo v roku 2005 celkovo 22 % respondentov, udržanie jej pozície 44 % opýtaných. Táto prognóza bola v uplynulej necelej dekáde aktuálnym vývojom na politickej scéne Slovenska najviac spochybnená. Strana SNS stratila nielen podporu svojich sympatizantov, ale aj dôveryhodnosť do takej miery, že prestala byť parlamentnou stranou. Veľký nesúlad nastal v očakávaniach verejnosti aj voči ĽS-HZDS, ktorá takisto stratila svoj silný vplyv a posunula sa medzi mimoparlamentné strany. Po období pomerne veľkej podpory od slovenskej verejnosti prekvapujúco rýchlo klesol záujem verejnosti o obidve tieto politické subjekty a rovnako aj ich politických lídrov.

Spomedzi ďalších politických strán posilnenie vplyvu SDKÚ-DS očakávali 4 %, udržanie jej pozície však očakávalo 33 % opýtaných. Posilnenie vplyvu KDH očakávalo 11 %, udržanie jej pozície očakávala až viac ako polovica (57 %) opýtaných. Posilnenie vplyvu SMK očakávalo 13 %, udržanie jej pozície dokonca až 65 % opýtaných. Tieto očakávania verejnosti v prípade pozície KDH a SMK vyjadrujú trvalú podporu istej časti našej verejnosti, založenú na konfesných (ideologických), resp. etnických pozíciách a pravdepodobne menej na obsahovej, tematickej stránke ich programov a politiky.

Hodnotenie politickej kultúry na Slovensku

Pre objasnenie politickej kultúry možno použiť viaceré uhly pohľadov. Zväčša sa zhodujú vo vymedzení politickej kultúry ako predovšetkým spôsobu voľby prostriedkov, ktorými sa dosahujú politické ciele. S rozvojom demokracie sa radikálne zužuje priestor pre neetické politické správanie politických elít v riešení každodenných problémov a problémových situácií. Mnoho nedostatkov v rámci politickej atmosféry v našej spoločnosti (otázok nielen vo všetkých oblastiach politického, ale aj ekonomického, i spoločenského života na Slovensku) ľudia citlivo vnímajú a reagujú najmä na tie situácie, v ktorých sú použité neštandardné spôsoby správania alebo správanie, sledujúce vlastné záujmy a prinášajúce nezaslúžené výhody.

V pohľade verejnosti na stav a najmä vývoj politickej kultúry v dekáde 2005 – 2015 prevažovali najmä očakávania o jej určitom „zastabilizovaní“ (celkovo na úrovni 48 %. Ide tu o výraz úplnej alebo čiastočnej rezignácie občanov na možnosť zdokonaľovania politickej kultúry ako takej. Vývoj smerom k zlepšovaniu politickej kultúry očakávala tretina občanov, z toho väčšia časť očakávala len akési „kozmetické úpravy“ (čiastočné zlepšenie v najbližšom desaťročí očakávalo 25,5 %). Optimistami v tomto kontexte sa ukázalo byť len necelých 5 % občanov, očakávajúcich výrazné zlepšenie, t. j. nástup novej kvality v politickej kultúre na Slovensku v desaťročí 2005 až 2015.

Komplikované situácie na politickej scéne vyprofilovali aj skupinu pesimistov, ktorá vyjadrila jednoznačne negatívne očakávania v rámci budúceho vývoja politickej kultúry na Slovensku. Napr. vo výskume IVO v novembri 2008 bolo zistené, že 64 % občanov odsudzovalo také prejavy nízkej politickej kultúry ako sú nedôstojné správanie a vyjadrenia niektorých politikov pod vplyvom alkoholu.⁷ Aj tieto prejavy politických lídrov možno vidieť na pozadí negativistických pohľadov na politickú scénu a očakávaní, že v dekáde 2005 až 2015 celkovo 11 percent opýtaných očakávalo čiastočné zhoršenie a 6 % výrazné zhoršenie politickej kultúry na Slovensku.

Pokiaľ ide o sociálno-demografické charakteristiky respondentov v tomto kontexte možno hodnotiť ako pozitívne zistenie, že zlepšovanie politickej kultúry očakávali najčastejšie občania v najmladšej a strednej generácii (do 44 rokov).

S rastúcou úrovňou vzdelania vzrastal aj podiel občanov predpokladajúcich zlepšovanie politickej kultúry na Slovensku (u občanov so základným vzdelaním to bolo 20 percentné zastúpenie, kým v skupine s vysokoškolským vzdelaním 41 %). Zhoršenie politickej kultúry očakávali častejšie občania nad 45 rokov, so základným vzdelaním, nezamestnaní a dôchodcovia, občania maďarskej národnosti, obyvatelia zo sídiel medzi 2 tisíc až 100 tisíc obyvateľmi, z bratislavského kraja.

Očakávania občanov v rámci zmien volebného systému

V uplynulom období, a naposledy v rámci predvolebných diskusií volieb do VÚC v novembri 2013, boli medializované vyjadrenia viacerých politikov a politických strán o možnosti zmien vo volebnom systéme. Väčšinu verejnosti tieto úvahy v roku 2005 neoslovili. Prevažná väčšina občanov (72 %) neočakávala, že v najbližšom desaťročí dôjde k zásadnejšej zmene volebného systému na Slovensku.

V uvedenom výskume boli zisťované tiež názory občanov na súčasné usporiadanie vyšších územných celkov (VÚC). Podobne ako v iných otázkach, aj k tejto problematike sa názory a očakávania občanov SR polarizujú. Takmer polovica občanov považovala stav s počtom ôsmich VÚC na Slovensku za optimálny, ide najmä o respondentov do 30 rokov,

⁷ BÚTOROVÁ, Z., GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2009. Slovensko očami verejnej mienky. In MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M., KOLLÁR, M. 2009. *Slovensko 2008. Trendy v kvalite demokracie*. Bratislava: IVO, 2009, s. 100. ISBN 80-89345-17-5.

ľudí s maturitou alebo vysokoškolským vzdelaním, slovenskej národnosti, podnikateľov, živnostníkov a študentov, ľudí zo sídiel nad 20 tisíc a do 100 tisíc obyvateľov.

Z pohľadu tých, ktorým súčasné územné usporiadanie na Slovensku nevyhovuje, bola očakávaná zmena už v dekáde 2005 až 2015. Táto zmena sa mala udiť jednak smerom k zvýšeniu počtu VÚC (celkovo očakávalo túto zmenu 16,4 % opýtaných) a jednak smerom k ich zníženiu ich počtu (spolu očakávalo túto zmenu 19,4 % opýtaných, z toho takmer 4 % bolo rozhodne presvedčených o takejto zmene).

Úvahy občanov o zmene v počte VÚC sa spájali s obmedzovaním ich počtu smerom nadol, v rámci istých „kozmetických“ úprav na štyri až sedem (21,5 %), alebo s ich radikálnym znížením na dva až tri (18 %). Ak občania uvažovali o možnom zvýšení súčasného počtu VÚC, tak očakávali ich zvýšenie na počet 9 až 12 (tento variant celkovo preferovalo 9 % občanov).

V kontexte zistení k tejto problematike možno konštatovať, že v období rokov 2005 až 2013 nedošlo k významnejším posunom smerom k zaangažovanosti občanov do otázok, týkajúcich sa lokálnej úrovne samosprávy. Svedčia o tom aj výsledky novembrových volieb do VÚC v roku 2013, s preukázateľne nízkym záujmom občanov o spoluúčasť na výbere lokálnych politikov. Očakávania, že minimálne v rámci úrovne samospráv porastie vnímavosť občanov voči lokálnym riešeniam a rozhodnutiam konkrétnych politikov, od ktorých by občania vyžadovali odpočet ich práce, sú zatiaľ nereálne.

Proces reorganizácie v oblasti územného a správneho usporiadania Slovenska priniesol zásadné a hlboké zmeny ako v režime výkonu pôsobnosti štátnej správy, tak aj v každodennom živote občanov. Výskumy však ukázali, že reformu verejnej správy ľudia vnímali ako vzdialenú ich každodennému životu, bez väčšieho dosahu na ich osobný, či rodinný život.⁸

Výsledky výskumov v rokoch 2005 až 2013 zároveň potvrdzujú rastúcu politickú apatiu občanov a neschopnosť ovplyvňovať verejné záležitosti. Malý záujem občanov o ovplyvnenie vecí verejných i lokálnych, kedy sa formou neúčasti na voľbách do VÚC dostal na kritickú úroveň niečo nad 22 %, vzbudzuje oprávnené obavy o zaangažovanosť občanov do volieb pripravovaných na rok 2014: najmä sa možno obávať vysokého nezájmu a nízkej účasti občanov Slovenska na voľbách do Európskeho parlamentu, keďže sú už teraz prezentované názory občanov že ide o záležitosť, príliš vzdialenú od každodennosti obyčajných občanov Slovenska.

Názory a očakávania občanov vo vzťahu k občianskej spoločnosti na Slovensku

Pri posudzovaní rozvoja demokracie hrá významnú úlohu stav rozvoja občianskej spoločnosti, chápanej v zmysle nástroja a reprezentanta na presadzovanie pluralitných záujmov verejnosti. Podľa Vašečku, občianska spoločnosť predstavuje prechodný priestor združovania medzi štátom na jednej strane a základnými stavebnými kameňmi každej spoločnosti na strane druhej (jednotlivci, rodiny či firmy), ktorý je vyplnený spoločenskými organizáciami s istou mierou autonómie a dobrovoľným združovaním svojich členov.⁹ Občianska spoločnosť ukazuje na mieru faktického prehlbenia autonómnosti občana, teda do akej miery občania využívajú možnosť iniciatívne presadzovať svoje záujmy a či si osvojili návyky sociálnej solidarity, spolupráce, tolerancie atď.

Po zásadnej transformácii slovenskej spoločnosti sa väčšina občanov len začala učiť prejavovať svoje názory a postoje. Všeobecne sa potvrdila nízka úroveň znalostí o demokratickom občianstve a možnostiach jednotlivca artikulovať svoje záujmy a ciele

⁸ Napr. výskum Katedry politológie FF UK 2004, IVO, apríl 2004. In: GYÁRFÁŠOVÁ, O.: *Ako súčasné reformy vníma verejnosť. Reformy a zodpovednosť: aktéri, dopady, komunikácia*. Bratislava : IVO, 2004, s. 107.

⁹ VAŠEČKA, M. Občianska spoločnosť v teoretickej perspektíve. In MAJCHRÁK, J., STREČANSKÝ, B., BÚTORA, M. *Keď ľahostajnosť nie je odpoveď: príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu*. Bratislava : IVO, 2004, s. 42. ISBN 80-88935-73-3.

formou legálnych verejných občianskych aktivít, cez občianske organizácie, hnutia a protesty. Výskumy formovania občianskej spoločnosti ukázali, že obnova v tomto duchu na Slovensku úspešne odštartovala koncom roku 1989 jednoznačným odmietnutím pokračovať v podobe formálneho členstva v organizáciách Národného frontu.¹⁰ Nástup nového obdobia vo vývoji spoločnosti znamenal prekonať kultúrno-civilizačnú bariéru v podobe nedostatku občianskej sebadôvery a občianskej nesamostatnosti.¹¹

Obraz o vývoji občianskej spoločnosti na Slovensku po roku 1989 možno nájsť v rôznych koncepciách, popisoch podôb občianskeho združovania či pôsobenia neziskových organizácií.¹² Pohľad na očakávania verejnosti smerom k aktivitám neziskových organizácií ako štrukturálnych jednotiek, i ako určitého typu kolektívnych verejných aktivít smerujúcich k vytváraniu politických rozhodnutí, týkajúcich sa partikulárnych spoločenských problémov potvrdil, že občania vnímajú tieto aktivity ako dôležité a potrebné. Popri tom ale v budúcom vývoji v dekáde 2005 až 2015 len necelá polovica občanov predpokladala nárast týchto aktivít.

Prevažuje skôr istý stagnačný pohľad, keď s pomerne vyrovnaným podielom vo verejnosti rezonovali aj očakávania, že aktuálny stav v oblasti občianskej angažovanosti sa nezmení, resp. udrží sa. Defenzívny pohľad, s úvahou o postupnom znižovaní potreby mimovládnych neziskových organizácií a aktivít tretieho sektora v období dekády 2005 až 2015, prezentovala len malá časť verejnosti, pričom sa tieto úvahy viazali na presvedčenie o znížení ich vplyvu najmä na jednotlivca. Trvale klesajúca angažovanosť súčasného človeka do rozvoja najrôznejších foriem občianskej participácie sa najčastejšie zdôvodňuje nedostatkom času z dôvodu, že ľudia venujú mnoho času práci a spotrebe.

Samotný vývoj v sledovanom období rokov 2005 až 2013 potvrdil aj určitú stagnáciu aktivít tretieho sektora a ústup mimovládnych organizácií z ich dovtedajšej aktívnej i niekedy až agresívnej mediálnej prezentácie. Aktuálny stav a ich činnosť veľakrát pred verejnosťou ostáva „dobře utajená“, neprehľadná a preto aj spochybňovaná.

Hodnotové dimenzie občanov Slovenska na prahu nového tisícročia

Pre súčasné Slovensko je dôležité, že je súčasťou nového spoločenstva, ktoré ponúka vytvorenie spoločnej pamäte na základe dohodnutých hodnôt a noriem, spoločných hospodárskych a politických skúseností, intenzívnej komunikácie a spolupráce. Skúmanie pohľadu občanov Slovenska na nasmerovanie vývoja Slovenskej republiky potvrdzuje trvalú a vysokú mieru identifikácie občanov s ich štátom.

Podľa zistení FOCUS-u trvale sa zvyšuje podiel občanov hrdých na svoju vlasť, a to z podielu 59 % v roku 2005 na 77 % v roku 2008.¹³ Pohľad občanov SR na fungovanie demokratických inštitúcií štátu ukazuje, že z hľadiska dôvery k ústavným inštitúciám, trvale najvyššej dôvere sa teší inštitúcia prezidenta. Ako uvádza FOCUS v roku 2008 jej dôverovali takmer tri štvrtiny občanov.¹⁴ Vláda patrí k tým inštitúciám, ktoré kopírujú volebné preferencie, a teda podľa prívržencov či odporcov vládnej koalície kolíše miera dôveryhodnosti vlády v jednotlivých volebných obdobiach. Obdobne sa občania štruktúrujú aj

¹⁰ ROŠKO, R. a kol. 1997. *Občan a transformácia*. Bratislava : SÚ SAV, 1997. ISBN 80-88544-16-4.

¹¹ MÜLLER, K. 2004. Česká občanská společnost. Předpoklady a problémy. In HRUBEC, M. (ed.) *Demokracie, veřejnost a občanská společnost*. Praha: Filosofia, 2004, s. 243.

¹² MAJCHRÁK, J., STREČANSKÝ, B., BÚTORA, M. *Keď ľahostajnosť nie je odpoveď: príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu*. Bratislava: IVO, 2004. ISBN 80-88935-73-3.

¹³ BÚTOROVÁ, Z., GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2009. Slovensko očami verejnej mienky. In MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M., KOLLÁR, M. 2009. *Slovensko 2008. Trendy v kvalite demokracie*. Bratislava: IVO, 2009, s. 95. ISBN 80-89345-17-5.

¹⁴ BÚTOROVÁ, Z., GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2009. Slovensko očami verejnej mienky. In MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M., KOLLÁR, M. 2009. *Slovensko 2008. Trendy v kvalite demokracie*. Bratislava: IVO, 2009, s. 102. ISBN 80-89345-17-5.

pri vyjadrovaní podpory a dôvery Národnej rade SR. Výsledky týkajúce sa dôveryhodnosti vlády aj Národnej rady SR v rokoch 2005 až 2008 kopírovali polarizované rozloženie verejnosti Slovenska na prívržencov a odporcov aktuálnej vládnej koalície.

V súvislosti so vstupom SR do Európskej únie sa v mnohých prieskumoch zisťovala miera spokojnosti občanov Slovenska s týmto rozhodnutím.¹⁵ Celkovo sa tieto výsledky opakujú v tom, že verejnosť Slovenska je s členstvom v EÚ spokojná a z hľadiska podpory tohto členstva patrí k najspokojnejším občanom únie. K problematickým výsledkom možno v tomto kontexte zaradiť dlhodobejšie trendy našej verejnosti vyjadrovať vysokú mieru dôvery európskym inštitúciám, hoci mnohí z takto hodnotiacich respondentov sa zároveň pravdepodobne nezúčastnili volieb do Európskeho parlamentu, ani nemajú dostatok informácií na základe ktorých by relevantne posudzovali činnosť európskych inštitúcií či našich zástupcov v Európskom parlamente.

Zároveň platí, že občania Slovenska sa trvale prezentujú v Eurobarometroch ako populácia vysoko spokojná s členstvom v EÚ, čo dokumentuje aj ich vysoká dôvera k EÚ. V roku 2009 dôverovalo Európskej únii 71 % občanov SR, čo bol najvyšší počet v rámci celej EÚ,¹⁶ a hoci na jar v roku 2010 túto dôveru prezentovali už menej často (na úrovni 65 %, kým Euroobčania na úrovni 42 %), stále sú v tejto súvislosti najspokojnejšími Euroobčanmi.¹⁷

Najvyššiu dôveru má u občanov SR Európsky parlament (71 %), o niečo menej je tých, ktorých dôveru má Európska komisia (64 %), Rade Európskej únie dôveruje 63 %.¹⁸ Pre porovnanie možno uviesť, že kým zistená miera dôvery voči parlamentom štátov sa v populáciách štátov únie pohybuje na úrovni okolo 30 %, voči NR SR bola táto dôvera vyslovená na jar 2010 na úrovni 38 % a obdobne to platí aj vzhľadom na dôveryhodnosť vlády v konkrétnom štáte, ktorú vyslovili Euroobčania na úrovni 29 %, kým v súbore občanov SR to na jar 2010 bolo 38 %.¹⁹

Pokiaľ ale mali občania SR vyjadriť úroveň svojich znalostí a informovanosť o ich právach ako občanov únie, vyjadrili sa pozitívne častejšie než občania „starých štátov“ (v súbore Euroobčanov sa 42 % opýtaných vyjadrilo v tomto smere pozitívne, kým spomedzi občanov SR takto zareagovalo 55 %). Mnohí občania zároveň vyjadrili snahu prehliť si tieto znalosti (v súbore Euroobčanov to bolo 72 %, kým medzi občanmi SR sa tak vyjadrilo 89 %). Očakávaná občianov SR smerom ku kódexom hodnôt a pravidlám spolunažívania v novej zjednotenej Európe ukazujú, že slovenská verejnosť vníma toto spoločenstvo ako rešpektujúce ľudský život, slobodu jednotlivca, prejavujúce úctu voči iným kultúram a všeobecne tolerantnosť.

Únia z pohľadu občanov rešpektuje rovnosť ľudí, poskytuje im možnosti pre sebarealizáciu a v neposlednom rade im umožňuje prejaviť náboženské presvedčenie. V rebríčku občanov SR sú kľúčovými hodnotami ľudské práva. V poradí nasledujú mier, rešpektovanie ľudského života, ako štvrtá je zdôraznená sloboda jednotlivca.

Rozdiely v hodnotovom a mravnom videní európskeho spoločenstva a osobného záväzku človeka nie sú natoľko významné, aby zakladali fundamentálne rozdielne vnímanie kultúr starých a nových členských štátov.²⁰

¹⁵ Ide najmä o priebežné každoročné prieskumy EUROBAROMETROV, organizované vo všetkých členských štátoch EÚ na reprezentatívnych vzorkách k aktuálnym spoločným problémom únie. Výsledky prieskumov sú dostupné širokej verejnosti na stránke <http://ec.europa.eu/public.opinion/index.en.htm>

¹⁶ EUROBAROMETER 72. Verejná mienka v Európskej únii. Národná správa SR. Autor: Ivan Kuhn. Zdroj: (eb72-sk-sk-nat.pdf), s. 50.

¹⁷ STANDARD EB 73. Spring 2010. Pg. 3. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/public.opinion/index.en.htm>.

¹⁸ EUROBAROMETER 72. Verejná mienka v Európskej únii. Národná správa SR. Autor: Ivan Kuhn. Zdroj: (eb72-sk-sk-nat.pdf), s. 50.

¹⁹ STANDARD EB 73. Spring 2010. Pg. 3. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/public.opinion/index.en.htm>.

²⁰ EUROBAROMETER 69. Public Opinion in the European Union. First Results. March - May 2008. Publication: June 2008. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/public.opinion/index.en.htm> a tiež Eurobarometer 69. Verejná mienka v Európskej únii. Národná správa SR. Autor: Ivan Kuhn. Zdroj: (eb69-sk-nat.pdf), s. 38.

V demokratickej súčasnosti sa dostávame do situácií, prinášajúcich oslabenie sociálnych základov modernej triednej spoločnosti, nukleárnej rodiny, celkové zmeny života v jeho myšlienkových, životných a pracovných formách. Všeobecne sa s tým spája prítomnosť kultúrnych otrasov v živote jednotlivca, strata jeho životných istôt. Spolu s pádom minulého režimu sa veľa dovtedy aj formálne uznávaných ideí nutne muselo meniť.

Populácia Slovenska bola postavená pred situáciu spoločenského zlomu, kedy sa hľadali a osvojovali nové, zo západnej vyspelej spoločnosti dlhými obdobiami kultivované hodnoty a pravidlá spoluzitia. Niektoré hodnoty nebolo problémom prijať aj v našej kultúre. Mnohé, často dovtedy nekultivované spôsoby správania vo verejnom i občianskom živote, postavili ľudí pred voľbu ako ďalej. Museli sme sa rozhodnúť, či budeme akceptovať zásadnú zmenu modelu spoluzitia: namiesto konformného pritakávania začať rozvíjať a uplatňovať nové spôsoby komunikovania, hľadania riešení a riešenia situácií. Mnohým ľuďom nová situácia nevyhovuje. Aj z toho dôvodu v našej populácii možno nájsť veľa prejavov strachu a neistoty, súvisiacich s nutnosťou prebrať spoluzodpovednosť za vlastnú budúcnosť.

V postmodernom svete sa očakáva, že človek bude aktívny a pripravený obhajovať vlastné stanoviská, riešiť svoje problémy ako individuálna a aktívna osoba. Orientácia na úspech priniesla do našej spoločnosti konzumný spôsob života, snahu o dosiahnutie a rozmnoženie okamžitého blahobytu, bez ohľadu na životy budúcich generácií. V rebríčku hodnôt občanov SR zistených vo výskume v roku 2005 sa odrážajú všetky rozpory súčasnej doby. Občania na jednej strane akceptovali v maximálnom rozsahu nutnosť prebrať zodpovednosť za seba a udržať si osobnú dôstojnosť na úrovni porovnateľnej s ostatnými (s hodnotou súhlasilo 95,7 % opýtaných) a takisto vysoko preferovaným výrokom bolo „dnes sa treba postarať každý sám o seba a nespoliehať sa na druhých“ (súhlas na úrovni 89,7 % opýtaných). Na druhej strane stále občania očakávajú, že štát zabezpečí celkový rast životnej úrovne (84,2 % súhlasných odpovedí) a najmä, že sa štát postará o ich ochranu (s odpoveďou „povinnosťou štátu je zaistiť bezpečnosť občanov“ súhlasilo 95,7 % opýtaných). Individuálne snaženie ku kvalitatívnej premene života na Slovensku nepostačuje.

Dôstojný život súčasníkov limitujú obmedzené sociálne zdroje spoločnosti, produkujúce sociálne nerovnosti. Naši občania sú vysoko vnímaví na nástup razantnej sociálnej diferenciacie, čomu nasvedčuje vysoká preferencia hodnôt, vyjadrujúcich podporu druhým. Ide o súhlasné odpovede na výrok „malo by sa viac robiť v prospech starých a chudobných“ so súhlasom úrovni 90,5 % opýtaných. Z pohľadu občanov sa neočakáva len pomoc a záchrana poskytovaná cestou druhých, ale sú ochotní aj sami sa zapojiť do pomoci a podpory tým, ktorí to potrebujú. Ide o súhlasné vyjadrenia k nutnosti osobne prispieť k riešeniu problémov chudobných a sociálne odkázaných ľudí (odpoveď „človek by mal občas finančne pomôcť ľuďom, ktorí to potrebujú“ odsúhlasilo 86,1 % opýtaných, a tiež výrok „človek by mal robiť niečo v prospech ostatných ľudí, nie iba sám pre seba a svoju rodinu“ dosiahol súhlas na úrovni 85,7 %).

V postmodernom živote súčasníkov nadobúda prevahu konanie, ktoré má dočasný charakter. Občania vnímajú súčasnosť ako meniacu sa príliš rýchlo (súhlasná odpoveď 88,8 %). Výskum potvrdil, že občania rýchlym spoločensko-ekonomickým a politickým zmenám nie vždy porozumeli: hoci sa takmer tri štvrtiny občanov vyjadrili, že niekedy svetu okolo seba nerozumejú, zmeny v živote dokážu akceptovať (69 % opýtaných).

Oblasť, do ktorej nechcú občania Slovenska zmenu len tak „bezhlava“ púšťať, sa týka rodinného sveta. Výskum ukázal, že na rozdiel od toho, že naša verejnosť dokáže akceptovať vonkajšie zmeny, zároveň nemá snahu o podstatnú zmenu v rodinnom priestore, ktorý vníma ako priestor, za ktorý nesie plnú zodpovednosť tak po finančnej stránke (súhlasná odpoveď na úrovni 91,4 %), ako aj z hľadiska generačnej kontinuity a kultúrneho prežitia: zámer udržať rodinné zvyky a tradície (odsúhlasili na úrovni 90,2 %), občania sa chcú riadiť svojimi vlastnými skúsenosťami (súhlas 78,2 %), trvale sa opierať o vieru a náboženstvo (70,8 %), hoci reflektujú, že

Obraz o hodnotách populácie Slovenska je pomerne málo štruktúrovaný, medzi kľúčovými hodnotami sú hodnoty zdravia, udržanie osobnej dôstojnosti, zodpovednosti za vlastnú finančnú situáciu a situáciu svojej rodiny. Medzi dôležité hodnoty občania Slovenska zaraďujú aj pomoc a podporu tým, ktorí to potrebujú. Minimálne sa v preferenciách občanov objavuje odkázanosť na zabezpečenie každodenných potrieb zo strany štátu. V tomto kontexte je možné konštatovať, že došlo k významným zmenám v hodnotovom rebríčku občanov SR, ktoré sú adekvátne významným transformačným posunom v celej našej spoločnosti.

Ľudia prijali zásadnú celospoločenskú zmenu, v mnohom sa zmenili aj ich očakávania od novej spoločnosti, ale zásadnou zmenou je ich vlastná cesta, ktorou sú rozhodnutí ísť za svojimi cieľmi v každodennom zápase o prežitie.

Záver

V mapovaní aktuálnej situácie v konkrétnej spoločnosti je dôležitá schopnosť občanov reálne reflektovať zložité otázky jej fungovania a riadenia. Spoločenská nálada, odrážajúca sa vo verejnej mienke, sa priebežne mení v reakcii občanov na celospoločenské podmienky, udalosti, zmeny. Na Slovensku sa táto zmena uskutočňuje postupne.

Situácia vo verejnej mienke sa vyvíja spolu s prehľbovaním základov demokracie a občianskej spoločnosti a v súčasnosti sa podobne, ako v iných krajinách po ich transformácii z totalitných na demokratické, priblížila situácii vo vyspelých demokratických krajinách Európy. Spontánne sa hlas verejnosti na Slovensku ozýval najsilnejšie v 90-tych rokoch minulého storočia v súvislosti s prejavmi na politickej scéne; menej časté boli v našich podmienkach prejavy v podobe občianskych iniciatív, minimálne sa občania prejavovali cez protestné hnutia. Vývoj na Slovensku sa teda čoraz viac približuje kľúčovému trendu vývoja verejnej mienky vo vyspelých demokratických krajinách, kde sa verejná mienka z pozície aktívnej politickej sily posunula do pozície „diváckej“ verejnosti, mapujúcej dianie na politickej scéne a v spoločenskom živote. V tejto súvislosti možno hovoriť o spoločnej črte vývoja verejnej mienky v postkomunistických krajinách strednej Európy na prelome tisícročí. Ide tu o posun občanov ku kritičejším postojom, sprevádzaný silnejším pocitom sklamaní a nezáujmu o veci verejné.

Vývoj na Slovensku sa v mnohom podobá situácii v českej verejnosti, ktorú podľa Jungovej charakterizuje rast pocitov dezilúzie a bezmocnosti.²¹ Podobu slovenskej spoločnosti s českou možno nájsť aj vo vysvetlení Druláka, ktorý konštatuje, že český štát a spoločnosť sú už niekoľko rokov v hlbokej kríze, spôsobenej pochybnosťami takmer o všetkom a chýbajúcim konceptom verejného záujmu, ktorý by dával zmysel verejnému angažovaniu sa občanov a ukazoval smer ďalšieho pohybu spoločnosti. To má za následok absolútny nezáujem o verejné záležitosti a útek občanov do súkromia.²²

Sila hodnotových preferencií občanov Slovenska spočíva v uvedomení si nevyhnutnosti vziať trvalé zmeny na vedomie, prevziať zodpovednosť za svoj osud do vlastných rúk, pričom nezabúdať na hodnoty civilizovanej spoločnosti, ktorá dokáže solidarizovať so slabými.

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0280/11 „Prisťahovalectvo a politicko-ekonomická diverzifikácia“.

²¹ JUNGOVÁ, E. Vývoj českého veřejného mínění a jeho odraz v postojích vůči Evropě. In: Hrubec, M. (ed). *Demokracie, veřejnost a občanská společnost*. 2004. Praha, Filosofia, FÚ AV ČR, 2004. s. 253-264.

²² DRULÁK, P. 2012. *Politika nezájmu: Česko a Západ v krizi*. Praha: SLON, 2012. ISBN 978-80-7419-115-2.

Literatúra

- BAUMAN, Z. 2004. Individualizovaná spoločnosť. Praha : MLADÁ FRONTA, 2004. ISBN 80-204-1195-X.
- BOUDON, R. a kol. 2004. *Sociologický slovník*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0735-3
- BÚTOROVÁ, Z., GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2008. Verejná mienka. In KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. 2008. *Slovensko 2008. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2008, s. 254-295. ISBN 80-89345-15-1.
- BÚTOROVÁ, Z., GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2009. Slovensko očami verejnej mienky. In MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M., KOLLÁR, M. 2009. *Slovensko 2008. Trendy v kvalite demokracie*. Bratislava: IVO, 2009, s. 93-118. ISBN 80-89345-17-5.
- ČUKAN, K., ŠRÁMEK, E. 2013. *Verejná mienka (história, teória, výskum)*. Trnava: UCM Trnava, 2013. ISBN 978-80-8105-495-2.
- DRULÁK, P. 2012. *Politika nezájmu: Česko a Západ v krizi*. Praha: SLON, 2012. ISBN 978-80-7419-115-2.
- EUROBAROMETER 69. Public Opinion in the European Union. First Results. March - May 2008. Publication: June 2008. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public.opinion/index_en.htm a tiež Eurobarometer 69. Verejná mienka v Európskej únii. Národná správa SR. Autor: Ivan Kuhn. Zdroj: (eb69-sk-nat.pdf)
- EUROBAROMETER 72. Verejná mienka v Európskej únii. Národná správa SR. Autor: Ivan Kuhn. Zdroj: (eb72-sk-sk-nat.pdf).
- STANDARD EB 73. Spring 2010. Pg. 3. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public.opinion/index_en.htm.
- GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2004. Ako súčasné reformy vníma verejnosť? In: *Reformy a zodpovednosť: aktéri, dopady, komunikácia*. Bratislava : IVO, 2004, s. 103-116. ISBN 80-88935-65-2.
- JUNGOVÁ, E. 2004. Vývoj českého verejného mínění a jeho odraz v postojích vůči Evropě. In: Hrubec, M. (ed). *Demokracie, veřejnost a občanská společnost*. 2004. Praha, Filosofia, FÚ AV ČR, 2004. s. 253-264.
- MAJCHRÁK, J., STREČANSKÝ, B., BÚTORA, M. 2004. *Keď ľahostajnosť nie je odpoveď: príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu*. Bratislava: IVO, 2004. ISBN 80-88935-73-3.
- MÚLLER, K. 2004. Česká občanská společnost. Předpoklady a problémy. In HRUBEC, M. (ed.) *Demokracie, veřejnost a občanská společnost*. Praha: Filosofia, 2004, s. 233-251. ISBN 80-7007-211-3.
- Projekt Ideové zdroje a línie slovenskej politiky. 2003. 2003 SP 51/018 06 00/ 028 06 10. Ústav politických vied SAV, Bratislava.

Plávková, O. Verejná mienka o vývoji slovenskej spoločnosti do roku 2015. In *Studia politica slovacca*. - Bratislava : Ústav politických vied Slovenskej akadémie vied. ISSN 1337-8163, 2008, č. 2, s. 33-54.

ROŠKO, R. a kol. 1997. *Občan a transformácia*. Bratislava : SÚ SAV, 1997. ISBN 80-88544-16-4.

ŠTEFANČÍK, R. 2010. *Politické mládežnícke organizácie na Slovensku*. Bratislava: IUVENTA 2010. ISBN 978-80-8072-111-4.

VAŠEČKA, M. 2004. Občianska spoločnosť v teoretickej perspektíve. In: MAJCHRÁK, J., STREČANSKÝ, B., BÚTORA, M. *Keď ľahostajnosť nie je odpoveď: príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu*. Bratislava: IVO, 2004. ISBN 80-88935-73-3.

Kontakt

doc. PhDr. Oľga Plávková, CSc.

Katedra medzinárodných politických vzťahov

Fakulta medzinárodných vzťahov

Ekonomickej univerzity v Bratislave

Dolnozemska cesta 2

olga.plavkova@euba.sk

SELECTED ASPECTS OF THE PRESENTATION OF THE CZECH, HUNGARIAN AND POLISH EU COUNCIL PRESIDENCIES – RECOMMENDATIONS FOR SLOVAKIA

Michal Polgár

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Abstract

The communication of the key messages, the visual identity, media communication, and cultural presentation are the main tools for the communication of the rotating Presidencies of the EU Council. The aim of the paper is to assess specific approaches to the presentation of Czech, Hungarian and Polish EU Council Presidencies. The presents and gifts, the cultural program and the artistic installation at the Justus Lipsius building are analysed in order to synthesize recommendations for the upcoming Slovak Presidency in 2016. The paper is accompanied by photos illustrating the analysed aspects of the presentation in the annex.

Key words: EU, Council, Presidency, presentation, presents, gifts, communication, Justus Lipsius, Slovakia

Introduction

The rotating Presidency of the Council of the European Union used to be an important institutional arrangement for ensuring the internal functioning of the Union and a major point of contact for communication with third countries prior to the adoption of the Lisbon Treaty. The Treaty changed the rotating presidency's role. Politically it is irrelevant, however, it keeps some important functions in the creation of EU legislation, for the inter-institutional dialogue of the Union, it manages various agendas of the Council, its committees (COREPER) and the negotiations within these, and it also has some representative competences in the Union's external representation.

The presidency term allows the presiding Member to leave its footprint in the life of the Union, to increase its influence at the official level as well as to build informal contacts and sources of influence for its further better establishment within the Union.

The rotating Presidency is based on the principle of equality of Member States, i.e. this opportunity is granted to every Member State upon a list of future presiding countries that was prepared in 2007. The semestral periods, starting by 1-st January and 1-st July, are being held since the Rome Treaties entered into force in '50s and they are planned until 2020. The order of the countries on the list considers the past order of rotation and the criteria of size and geographical location in such a way that each Troika group contains one large, one medium-

sized and one small country (in the case of Slovakia the Troika is composed of the Netherlands, Slovakia and Malta).

The program of the presidency is coordinated within Troika, three presidencies consult their activities and cooperate to bring more coherence into negotiations on different EU policies and the action of the Union.

The Slovak Republic will assume the Presidency in the second semester of 2016 as a part of Troika with the Netherlands and Malta. This will be a unique opportunity to lead the Union, attract the attention of Member States and its citizens and also to project Slovakia via its culture and people.

Culture remains to be the one of few ways for EU Member State to differ from others. The cultural sector of the EU Member States is free of any communitarian legislation. As stipulated in the primary law, the Union shall contribute to the flowering of the cultures of the Member States, while respecting their national and regional diversity and at the same time bringing the common cultural heritage to the fore.

Action of the Union shall encourage cooperation between Members and with third countries and international organizations. Moreover, it shall take into account the cultural aspects and promote the cultural diversity of Member States. After all, any harmonization of the laws and regulations of the Member States shall be excluded.

It is vital for Slovakia, as one of the most open OECD economies and highly dependent on international economic relations, to project the country abroad in a positive light. Success in getting positive associations with the name (or brand) Slovakia can have positive externalities such as inflows of tourists, investors and global businesses. The foreign projection, which in Slovakia is also called unified/global/foreign presentation, has three main dimensions – political, economic and cultural.

The term of the Slovak Presidency of the EU Council in 2016 will be an opportunity to explore the non-harmonized potential of its cultural sector and to present the country in at least two of abovementioned dimensions. The political dimension of building a good reputation of Slovakia on the international scene and the cultural dimension via a comprehensive and attractive presentation of the country. The latter will be done through the top Slovak artists, art works and projects and other renowned personalities. Slovakia has an ambition to project itself as *grounded, diverse, vibrant* and *inventive*¹ country to get the attention of EU Members and also the EU partners.

The formal preparation of the Presidency was launched in the midst of 2012. Earlier in 2011 a coordinated approach to branding and foreign projection of Slovakia was initiated. Both actions are coordinated by the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic with broad political support and public discourse. Slovakia's ambition is to develop a modern and coordinated presentation of culture by culture which will culminate during the Presidency.

The Visegrad Four² partners of Slovakia successfully completed their rotating Presidencies in the past years, the Czech Republic in I/2009, Hungary in I/2011 and Poland in II/2011. Their experience may serve Slovakia as the primary source of inspiration and know-how to prepare responsibly for the Presidency, also for the cultural part of it.

The main aim of this article is, therefore, to analyse the reports, conclusions and lessons learned in part of the presentation, promotion, information and culture of the Czech, Hungarian and Polish Presidencies.

---

¹ "Slovensko, krajina s potenciálom - ideový koncept prezentácie Slovenska" (Ministerstvo zahraničných vecí SR, n.d.), [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_BD82C7173CD03576C1257B0B0042923A_SK/\\$File/SIovensko_krajina_s_potencialom_DEF.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_BD82C7173CD03576C1257B0B0042923A_SK/$File/SIovensko_krajina_s_potencialom_DEF.pdf).

² informal Central-European consultation and policy coordination platform with gaining attention and importance

The first part of this paper analyses the specific approaches of three V4 countries to their Presidencies' presents and gifts. Then, key official cultural events and visual presentation of the Presidency at the Justus Lipsius Building of the Council is assessed. Consequently, recommendations for the Slovak EU Council Presidency term in 2016 are given.

Presentation of the Czech, Hungarian and Polish Presidencies of the EU Council

Presents and gifts of the presidency

Presents, gifts and souvenirs are traditionally prepared by the Presidency in order to promote the Presidency as well as draw attention to some important aspects of the presiding country (its cultural, social, economic or natural wealth). They are handed to the participants of selected meetings of the Presidency. They are usually distributed during the informal meetings at home, during the formal meetings in Brussels and Luxembourg and at the embassies and cultural institutes.

Protocol presents and gifts are usually categorized and given to specific target groups (1. Gifts for VIPs- heads of states, prime ministers; 2. ministers and heads of delegations; 3. high-ranked delegates; 4. experts; 5. conference handouts etc.).

Souvenirs (promotional items) usually match the visual identity of the Presidency and are handed in higher quantities.

Traditionally scarves are given to women and ties to men accompanied by brooches or cufflinks. Moreover, some unique presents varying with every Presidency are prepared. It is also a tradition to prepare a commemorative coin and post stamp to celebrate the Presidency.

The protocol gifts of the *Czech Presidency* were given to the ministers during their informal meetings in the Czech Republic. The Presidency also organized extraordinary events (Summit EU-USA, Eastern Partnership Summit and EU-Japan, EU-Canada and EU-China summits) for which the protocol gifts were accompanied by another superior quality gifts.

Czech ties and scarves (see *Img. 1*) were designed especially for the Presidency by young designers that work under the label Sistersconspiracy. Their design was inspired by the logo of the Presidency. The materials were selected and details carefully elaborated so that the accessories were also wearable.

The promotional items of the Czech Presidency were selected so that they meet three criteria: of practicality, simplicity and possibility of applying the full-colour logo. There were pens, notebooks, notepads and lanyards for keys or mobile phones, USB disks, practical mugs or multi-purpose ecological linen bags among this category of gifts. (see *Img. 2*)

The Czech National bank issued a commemorative silver coin of 200 koruna in January 2009. The head of the coin featured 12 stars symbolising the European Union, compositions of heraldic animals, the state name, designation of the nominal value of the coin with an abbreviation of the monetary unit and the mark of the mint.

The back featured 12 stars symbolising the EU, the state flag of the Czech Republic, the inscription "CZECH PRESIDENCY OF THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION", mint year 2009 and the initials of the creator of the coin, Josef Oplištil. The coin was struck by Česká Mincovna in Jablonec nad Nisou. The text on the coin was in Czech and English language versions. (See *Img. 3*)

Moreover, the Czech postal service issued a postage stamp to commemorate the Czech Presidency (See *Img. 4*). It was accompanied by a commemorative envelope. The value of the stamp was 17 Czech koruna and more than one million of pieces were placed on the market.

The stamp was designed by the designer of the official logo of the Presidency in cooperation with other graphic designers and philatelists. The square stamp featured the logo and a map with the codes of the EU Member States. The stamp met the uniform visual style

of the Czech Presidency, it was colourful and playful, using high-quality Czech typography and reflected the Czech Republic's contemporary image.

The *gifts of the Hungarian Presidency* were designed and selected with regard to their practicality and economic modesty. They were to show important Hungarian achievements in science, its creativity and aesthetic sense. They were procured in a public procurement.

The protocol gifts were given to heads of state and government visiting Hungary. These VIP packages consisted of a pair of tea cup and saucer, a porcelain pin, a crimson (green tie) for gentlemen and a scarf for ladies plus an elegant laser pointer pen manufactured for the Presidency. The tea cup and saucer and the pin were manufactured exclusively for the Presidency by Herend Porcelain Manufactory, one of the world leading artisanal porcelain factories. (See *Img. 5*)

A box of Hungarian inventions was given to the ministers visiting Hungary for the informal meetings. This original box included Vitamin C candies, a dynamo torch, a ballpoint pen and a flash drive decorated with traditional Easter motives. Attached bilingual booklet which presented the inventors informed the done about the Hungarian ingenuity, moreover, the booklet was sealed by a holographic sticker, another Hungarian invention.

The third level of gifts designed for other state executives and professionals included symbolic souvenirs: a Rubik's Cube, a CD of Franz Liszt's selected works, pens and other promotional accessories. (See *Img. 6*)

All stationery used for the meetings such as folders, note blocks, exercise books and other items was also given away as souvenirs.

The central bank issued a HUF 3000 silver coin to honour the Presidency. The face of the coin symbolised the Hungarian state with the coat of arms and the inscription "Republic of Hungary" above it. The reverse side of the coin showed the symbols of the Hungarian Presidency and the tasks facing the Hungarian state.

The Parliament building appeared as a symbol of the democracy and the twelve stars symbolised EU. Both sides of the coin have three stripes, which correspond to the three colours of the Hungarian flag. The red for strength, the white for loyalty, while the green for hope. It was designed by Attila Rónay, the artist emphasized that when designing this coin, he tried to use new symbolisms to present the significance of the rotating Presidency for the Hungarian state.³ (See *Img. 7*)

The stamp that was issued in honour of the Presidency was meant to raise the awareness about the Hungarian Presidency. (See *Img. 8*)

The intention of the *Polish Presidency* was to use the presents to promote the Polish design, art and culture, and to help to establish a positive image of the Presidency and Poland. All the stuff was selected in a public procurement.

The official neckwear of the Polish Presidency (See *Img. 9*) was made from the highest-quality materials, the design and the production of was entrusted to professional suppliers with with long tailoring traditions. The gifts were manufactured by producers chosen in a succession of three procurement procedures conducted in June and August 2011. Total 25 000 silk ties and 9 000 silk scarves were procured.

The wooden spinning tops designed by Monika Wilczyńska (Smaga Projektanci) was a gift inspired by typical Polish toy which evokes pleasant memories of childhood and enjoys unwavering popularity. It symbolizes Polish women dancing in traditional costumes. The shape of the spinning top when revolving depicts a dancer in motion, portraying the richness of colours of Polish traditional regional. There were four different painted wooden tops traditionally manufactured. (See *Img. 10*)

Beza project designed Mleko & Miód (Milk and Honey) set inspired by the traditional phrase describing Poland as a land flowing with milk and honey. The design focused on the

---

³ "The Hungarian National Bank Issues Memorial Coin," accessed January 27, 2014, <http://www.eu2011.hu/news/hungarian-national-bank-issues-memorial-coin>.

potential of natural resources and the heritage of Poland, the ancient tradition of forest honey harvesting. Mleko & Miód was served in a highly modern manner, in a minimalist packaging. The set included a milk glass, a spoon, and a jar of honey with information about its contents. The glass featured a special thermal print which signaled the right temperature of milk (40°C) for honey not to lose its nutritional properties. (See Img. 11)

Among other presents the Polish Presidency also distributed silver cufflinks with banded flint and a leather briefcase for documents.

The Polish Ministry of Foreign Affairs in cooperation with the National Bank of Poland and the Polish Post collectable gold and silver coins with the logo of the Polish Presidency were issued (almost 10 000 pieces). Moreover, 2-zloty coins, postage stamps and postcards were issued for circulation with the logo of Polish Presidency.

Key cultural events

The cultural program and social activities of the Presidency form its integral part, they constitute an opportunity to raise the awareness about the presidency at home and contribute to the presentation of the country and its cultural potential abroad. Therefore, the programs are usually prepared for the national and the international level. Cultural programs and expositions are organized at home (opening and closing concerts or ceremonies), in Brussels (official kick-off meetings, concerts or balls, expositions and other kinds of performances at the premises of the EU institutions, in the Center for fine arts Bozar or at the Flagey Square) and in third countries.

The practice showed that inclusion of numerous cultural activities of broad variety of actors (Embassies, artists and ensembles, private companies, non-governmental organizations) into the official cultural program of the Presidency have a great potential of cultural diversity and can reach broader audience. Beforehand an agreement should be made between the organizing entity and the coordinator of the Presidency. Ministry of foreign affairs in cooperation with the ministry of culture are responsible for looking for synergies among the various actors and their activities.

The cultural activities of the Czech Presidency were prepared according to the “*Communication Concept of the Czech Presidency of the EU Council.*” The activities were presented and communicated to the masses through the media partnerships. Besides official events more than 500 cultural activities were organized in cooperation with Czech Centers (Czech national cultural institutes) or Embassies. These activities reported its connection to the Presidency and used its logo.

The opening event of the Czech Presidency „*We Match Europe*“ (*Sladíme Evropu*) took place on 7-th January 2009 in the Czech National Theatre. The music-dance program directed by brothers Forman was attended by EU and Czech high officials and was broadcasted by the Czech television.

The opening of the Presidency in Brussels happened on the occasion of the Czech Ball at the premises of Autoworld Museum by the end of January. The bilingually moderated program involved performances of both young Czech artists and renowned ensembles. Approximately 600 of personalities from the European and Czech circles participated at the ball. Czech wine was served during the ball.

The Hungarian Presidency was inaugurated by a creative audio-visual show and concerts under the name “*We are Europe*” on New Years’ Eve. The light show took place at Millenáris Square in Budapest, it was based on the story of Hungarian inventions.⁴ The programme represented the cultural diversity of Hungary and more than 5000 visitors

---

⁴ 3dvideomapping, “2011 FESTIVE OPENING OF THE HUNGARIAN EU COUNCIL PRESIDENCY / BUDAPEST,” *Bordos.ArtWorks*, accessed January 28, 2014, <http://3dvideomapping.wordpress.com/2012/02/17/2011-festive-opening-of-the-hungarian-eu-council-presidency-budapest/>.

attended the concerts of the best-known and most popular Hungarian jazz, pop and folk artists, as the official opening took place on several venues. Government officials were also present, and some parts of the event was broadcasted by the state television.⁵

More than a hundred of programs were closing the Hungarian Presidency by the end of June. The events that took place in Budapest were called “*Duna Party*”⁶ and the international event - Closing Concert took place at the Pariser Platz, in front of the Brandenburger Gate in Berlin.⁷

The promotion of Poland through culture was undertaken as a separate, major area of activity of the Presidency. From the organizational point of view the National Audiovisual Institute was responsible for the preparation and implementation of the national cultural programme while the preparation and implementation of the World Cultural Programme became the task of the Adam Mickiewicz Institute. The Ministry of Culture was responsible for coordinating and implementation of the program. A Programme Council for the Cultural Setting of the 2011 Polish Presidency of the EU Council was created to set guidelines and the main message.

The main message of the program „*Art for Social Change*“ was based on the conviction that culture today is an integral element of the social progress. It was meant to encourage the consumers and creators of art to embrace a creative attitude improving artistic and social awareness and embark on a critical reflection on culture and civilisation. The most important programs of the Polish Presidency took place in the cities that hosted high-level meetings.

The Inauguration of the Polish Presidency took place on July 1-st in Warsaw. Polish National Opera premiered the opera King Roger by Karol Szymanowski directed by David Pountney. Official addresses delivered by the Prime Minister of Poland and the Hungarian Prime Minister, the President of the European Commission, the President of the European Parliament and the President of the European Council opened the evening.

The inauguration day closed with the final concert „*Warsaw Talking*“ in Warsaw with Polish and foreign artists presenting the most popular Works of classical, film, and pop music. Both events were broadcasted by radio and television.

The World Cultural Programme of the Polish Presidency summed more than 400 events organised in 10 world capitals: Brussels, Berlin, London, Paris, Madrid, Moscow, Kyiv, Minsk, Tokyo, and Beijing. The programme was run by the Adam Mickiewicz Institute in collaboration with the Polish foreign missions, Polish Institutes, foreign partners, and Polish institutions of culture.⁸

Exposition at the Atrium of Justus Lipsius Building

The artistic figuration of the Presidency is one of the keys to its curiosity and memorability. Just similarly to the importance of the logo of the Presidency the artistic decoration of the premises used for the purpose of the official and unofficial meetings and negotiations contributes significantly to the visual identity of the whole effort of the presiding state.

There are two crucial venues for the visual identity of the Presidency in Brussels. The entrance hall of the Justus Lipsius building, the headquarters of the Council, is used to be decorated by the Presidencies with an artistic installation. Moreover, during the whole

---

⁵ “New Years’ Eve in the Name of Cultural Diversity,” accessed January 28, 2014, <http://www.eu2011.hu/news/new-years-eve-name-cultural-diversity>.

⁶ “Danube Party,” accessed January 28, 2014, <http://www.eu2011.hu/news/danube-party>.

⁷ “Presidency Comes to End by Brandenburg Gate,” accessed January 28, 2014, <http://www.eu2011.hu/news/presidency-comes-end-brandenburg-gate>.

⁸ “Polish Presidency of the Council of the European Union. Final Report - Preparations, Achievements, Conclusions.”

semester an exposition at, so called, the 50-th floor of this building takes place. The actual fifth floor of this building offers an opportunity to have a rest by having a refreshment at the cafeteria and is one of few places there that provides atmosphere for creative thinking.⁹

The purpose of the installations, decorations and expositions lies not only in the presentation of the Presidency but it also should enable the delegates to feel comfortable and create aesthetic spaces that inspire people for their important jobs and enable them to prepare for important decisions that are taken within those premises.

The Czech Presidency overtook the Presidency in a significant year for the Central-European new member states as they were celebrating the 5-th anniversary of their EU accession and the 20-th anniversary of the fall of the Iron Curtain. The decoration of the main hall of the Justus Lipsius building was entrusted to David Černý who was to ensemble works of 27 different authors from all over Europe to show its diversity and unity in one installation. The outcome of his efforts- oversized multimedia puzzle Entropa (See Img. 12), which represented stereotypes of all the EU member states in a very controversial light, resulted in its uninstalling in the midst of May 2009.

There was also a panel exposition commemorating the 20-th anniversary of the fall of the Iron Curtain and complementing the motto “*Europe without Barriers*” placed. The exposition showed the life behind the Iron Curtain. An original of “*vírník*,” a gyroplane, which was used to illegally emigrate to the West, formed part of the exhibition.

The 50-th floor of the building hosted a permanent exhibition during the whole course of the Presidency. The Presidency lounge, hallway and foyer were furnished by designer furniture and accessories. These mapped the main streams of the Czech art design accompanied by a photo exhibition.

The Hungarian Presidency laid a cultural history carpet of 202 square meters by the main entrance to the Justus Lipsius building. (See Img. 13) The carpet represented a timeline of cultural, historical and scientific symbols or images of Hungary: kings, ancient artefacts, excerpts from the encyclopaedia, the map of the region in 1848, the year of the “Spring of Nations,” when revolutions took place all across Europe.

This artistic piece also sparked some controversies about the nationalistic outlook of the Hungarian government. This exposition was complemented by a set of installations all around the building. There was a musical chair playing Liszt’s music in honour of the Liszt Year. There was also a reading grove where the visitors could read the works of Hungarian authors translated into foreign languages. A bookshelf was shaped as Rubik’s cube representing Hungarian innovation and newly upholstered antique seats featured the Hungarian tulip motif which also appeared on other souvenirs.¹⁰

Other rooms were decorated with Hungarian art works. The non-public parts of the building displayed a 2,8x2,8-meter Victor Vasarely painting, photos on the theme of water by young Hungarian photographers and a renaissance exhibition of the Petőfi Literature Museum.¹¹

The Polish Presidency based its visual identification during the Presidency on the furniture design and production tradition¹² Its aim was to provide the venues of the Polish Presidency in Poland and in Brussels with image-building furniture.

Polish young designers developed a system of artistic furniture with a coherent expression and variety of uses, configurable and allowing combination of individual elements

---

⁹ Maria Orlova, “25 Chairs. Council of Europe Cafe “Bar Europe“,” *MAJA Estonian Architectural Review*, March 17, 2005, <http://www.solness.ee/maja/?mid=131&id=308&p=1>.

¹⁰ “Presidency Decoration Highlights Hungarian Culture,” accessed February 1, 2014, <http://www.eu2011.hu/news/presidency-decoration-highlights-hungarian-culture>.

¹¹ “A Hungarian Walk in Brussels,” accessed February 1, 2014, <http://www.eu2011.hu/news/hungarian-walk-brussels>.

¹² Poland is the third-largest producer of furniture in Europe and the fourth in the world.

depending on the functional needs of the space. Natural and traditional Polish materials as beech wood and wool were used underscored by contemporary design and the use of modern industry.

A interface floor carpeting was laid at the entrance hall of the Justus Lipsius building. (See Img. 14) It was complemented by an interactive installation of Genotyp lamps. (See Img. 15)

Conclusion and Recommendations for the Presentation of the Slovak Presidency in 2016

The Slovak Presidency of the EU Council in the second semester of 2016 will be a unique opportunity to show the diplomatic and expert potential in carrying negotiations on different European agendas. However, the success of the Presidency is measured not only by the content of political and legislative achievements but also through the ability to present the country and its achievements in attractive, comprehensive and cost-effective way.

The Visegrad Four countries coordinate substantial parts of their EU activities and initiatives. The lessons learned of the former Czech, Hungarian and Polish Presidencies could also serve Slovakia as guidelines for its communication and presentation during the second semester of 2016.

In order to promote cultural, social, economic or natural wealth of the Presidency **presents and gifts** are distributed during the informal meetings at home and during the formal meetings of EU officials and EU member state representatives abroad.

Usually, various levels of gift packages are prepared. The highest level which includes the protocol gifts traditionally includes a neckwear- a scarf for ladies and a tie for gentlemen. Then several levels of presents for lower representatives are prepared and also souvenirs. All the gifts and souvenirs usually match the visual identity of the Presidency.

Previous presidencies run public procurements as well as for their design as for the realization. The final work was mostly carried by young designers and their designs were somehow inspired by the logo of the Presidency (colours, shapes, materials etc.). Wearability and practicability is another precondition of the design and the resultant product.

However the Presidencies declare the presents to meet economic modesty criteria, the protocol gifts are usually very carefully chosen and they are of certain value.

The presents are usually witnesses to special achievements of the country, its creativity, aesthetic sense. They promote national design, art and culture, and to help to establish a positive image of the country. They should bring pleasant memories and characterize the country.

Commemorative coin and stamp are issued by the institutional partners of the Presidencies – national banks and national post offices.

The **cultural program of the Presidency** is usually prepared for the national and the international audience. The Presidency have a great potential of cultural diversity and can reach broader audience. An agreement between the organizing entity and the coordinator of the Presidency should be made as not only the Presidency organizational unit responsible for the cultural presentation can produce cultural programs. National cultural institutes are usually involved. The Ministry of Culture finances and coordinates the program.

The opening event offers a place for high officials of the EU and the Presidency to present their key ideas on the occasion of a kick-off event, usually a music-dance program, broadcasted by national media.

Exposition at the Atrium of Justus Lipsius Building. The artistic figuration of the Presidency is one of the keys to its curiosity and memorability. Decoration of the premises used for the purpose of the official and unofficial meetings and negotiations contributes significantly to the visual identity of the whole effort of the presiding state. The decorations

and expositions in Justus Lipsius building of the Council serve for the presentation of the Presidency but also create comfortable environment for the delegations.

Different kinds of exposition commemorating anniversaries or showing important aspects of the presiding nation use to be installed at the main entrance and on the 5-th floor of the building. Every presidency tries to catch the attention of the Union media with a main installation at the entrance to the building, some of them generating controversies.

Annex

Img. 1: Official scarf and tie designed for the Czech EU Council Presidency by Sisterconspiracy (Source: <http://cargocollective.com/SISTERCONSPIRACY/Kravata-a-satek-pro-EU>)

Img. 2: Promotional items, Czech Presidency (Source: http://eu2009.cz/assets/czech-presidency/presidency-logo/promotional-gifts/practicke-predmety_6.jpg)

Img. 3: Commemorative coin of the Czech Presidency (Source: <http://eu2009.cz/scripts/detail.php?id=8033&newsid=7936&listid=11.html>)

Img. 4: Commemorative stamp of the Czech Presidency (Source: http://eu2009.cz/assets/czech-presidency/presidency-logo/promotional-gifts/znamka-predsednictvi_6.jpg)

Img. 5: Cufflinks, pin and cup with saucer of the VIP package of the Hungarian presidency (Source: Photos provided by the Hungarian Embassy in Bratislava)

Img. 6: Ties and scarves of the Hungarian Presidency, the Rubik's cube and the USB are also present (Source: Photos provided by the Hungarian Embassy in Bratislava)

Img. 7: Commemorative coin of the Hungarian presidency (Source: Photos provided by the Hungarian Embassy in Bratislava)

Img. 8: A sheet of the Hungarian Presidency stamp (Source: Photos provided by the Hungarian Embassy in Bratislava)

Img. 9: Ties and scarf of the Polish Presidency

Img. 10: Two of four different spinning tops of the Polish Presidency (Source: <http://housology.com/The-official-souvenirs-of-Polish-Presidency-of-the-EU-Council>)

Img. 11: Mleko & Miód from Beza project (Source: <http://housology.com/The-official-souvenirs-of-Polish-Presidency-of-the-EU-Council>)

Img. 12: David Černý's Entropa for the Czech Presidency
(Source: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/7/77/Entropa-rectangular.jpg>)

Img. 13: Hungarian carpet (Source: <http://www.eu2011.hu/news/hungarian-walk-brussels>)

Img. 14: Carpet – Polish Presidency (Source: <http://www.flickr.com/photos/seikinsou/6716229557/sizes/l/>)

Img. 15: Genotyp lamps complementing the Polish decoration (Source: <http://www.flickr.com/photos/seikinsou/6716237003/sizes/z/>)

Bibliography

3dvideomapping. “2011 FESTIVE OPENING OF THE HUNGARIAN EU COUNCIL PRESIDENCY / BUDAPEST.” *Bordos.ArtWorks*. Accessed January 28, 2014. <http://3dvideomapping.wordpress.com/2012/02/17/2011-festive-opening-of-the-hungarian-eu-council-presidency-budapest/>.

“A Hungarian Walk in Brussels.” Accessed February 1, 2014. <http://www.eu2011.hu/news/hungarian-walk-brussels>.

Bielawiec, Paweł. “W Poszukiwaniu Hasła Polskiej Prezydencji W UE.” *Polemika Studencka - salon24*, February 17, 2012. <http://polemikastudencka.salon24.pl/391813,w-poszukiwaniu-hasla-polskiej-prezydencji-w-ue>.

“Danube Party.” Accessed January 28, 2014. <http://www.eu2011.hu/news/danube-party>.

“Logo Prezydencji: Kolorowe Strzałki. ‘Alleluja I Do Przodu.’” Accessed December 14, 2013. <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/logo-prezydencji-kolorowe-strzalki-alleluja-i-do-przodu,170600.html>.

“Más Europa, plus d’Europe, Több Európa - More Europe.” Accessed December 14, 2013. <http://www.eu2011.hu/news/mas-europa-plus-d%E2%80%99europe-tobb-europa-more-europe>.

“Motto Předsednictví,” August 16, 2011. <http://eu2009.cz/cz/czech-presidency/presidency-motto/motto-predsednictvi-481/index.html>.

“New Years’ Eve in the Name of Cultural Diversity.” Accessed January 28, 2014. <http://www.eu2011.hu/news/new-years-eve-name-cultural-diversity>.

Orlova, Maria. “25 Chairs. Council of Europe Cafe “Bar Europe“.” *MAJA Estonian Architectural Review*, March 17, 2005. <http://www.solness.ee/maja/?mid=131&id=308&p=1>.

“Polish Presidency of the Council of the European Union. Final Report - Preparations, Achievements, Conclusions.” Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, April 2012. http://www.mf.gov.pl/en/c/document_library/get_file?uuid=bd7c8f63-bcc4-4353-bd27-65389fe95357&groupId=764034.

“Polska Objęła Przewodnictwo W Radzie Unii Europejskiej.” *PolskieRadio.pl*. Accessed December 14, 2013. <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/394646,Polska-objela-przewodnictwo-w-Radzie-Unii-Europejskiej>.

“Presidency Comes to End by Brandenburg Gate.” Accessed January 28, 2014. <http://www.eu2011.hu/news/presidency-comes-end-brandenburg-gate>.

“Presidency Decoration Highlights Hungarian Culture.” Accessed February 1, 2014. <http://www.eu2011.hu/news/presidency-decoration-highlights-hungarian-culture>.

“Six Months in the Service of a Stronger Europe - Overview of the Hungarian Presidency of the Council of the European Union,” n.d. <http://www.eu2011.hu/document/six-months-service-stronger-europe-overview-hungarian-presidency-council-european-union>.

“Slovensko, Krajina S Potenciálom - Ideový Koncept Prezentácie Slovenska.” Ministerstvo zahraničných vecí SR, n.d. [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_BD82C7173CD03576C1257B0B0042923A_SK/\\$File/Slovensko_krajina_s_potencialom_DEF.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_BD82C7173CD03576C1257B0B0042923A_SK/$File/Slovensko_krajina_s_potencialom_DEF.pdf).

“Stamp in Honour of the Presidency.” Accessed December 14, 2013. <http://www.eu2011.hu/news/stamp-honour-presidency>.

“The EU Motto,” n.d. <http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/motto/>.

“The Hungarian National Bank Issues Memorial Coin.” Accessed January 27, 2014. <http://www.eu2011.hu/news/hungarian-national-bank-issues-memorial-coin>.

Vida, Krisztina. “Evaluation of the First Hungarian EU Council Presidency.” *ARI - Real Instituto Elcano* no. 134 (September 27, 2011). http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari134-2011.

“Website of the Hungarian Presidency Officially Presented.” Accessed December 15, 2013. <http://www.eu2011.hu/news/website-hungarian-presidency-was-launched>.

Contact

Ing. Michal Polgár

Faculty of International Relations
University of Economics in Bratislava
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
Slovakia
michal.polgar@euba.sk

SUPPORT INSTRUMENTS OF POLISH EXPORTS TO EUROZONE

Agnieszka Puto, Helena Kościelniak

FACULTY OF MANAGEMENT
CZĘSTOCHOWA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Abstract

Nowadays, the internationalization processes are more and more noticeable in each sphere of life. Therefore, also trade between countries becomes more and more important. Export is currently the basic growth factor which helps Poland to overcome the economic slowdown. The pace of development of Polish exports depends on the pro-export policy, performed by the Polish economy, whose basic tools are financial and non-financial instruments of export promotion. The aim of the paper is the analysis of non-financial instruments of promoting Polish exports onto European markets and showing their significance for Polish exporters.

Keywords : export, internationalization of a business activity, support, support institutions

Abstract (Polish)

Współcześnie procesy internacjonalizacji są coraz silniej odczuwalne niemal w każdej sferze życia. W związku z tym także wymiana handlowa pomiędzy krajami nabiera coraz większego znaczenia. Eksport aktualnie jest podstawowym czynnikiem wzrostu, który pomaga Polsce pokonać spowolnienie gospodarcze. Tempo rozwoju polskiego eksportu uzależnione jest realizowanej przez polską gospodarkę polityki proeksportowej, której podstawowymi narzędziami są finansowe i pozafinansowe instrumenty wspierania eksportu. Celem artykułu jest analiza pozafinansowych instrumentów wspierania polskiego eksportu na rynki europejskie oraz przedstawienie ich istotności dla polskich eksporterów.

Keywords (Polish): eksport, internacjonalizacja działalności, wsparcie, instytucje wsparcia

Introduction

An active promotion policy is mostly applied by developed countries and many countries from the group of so called emerging markets as an element of pro-export strategy of economic development. Economic promotion, above all, includes two basic areas, which are export promotion and the promotion of FDI inflows. T

The element combining both areas are the activities in the form of macroeconomics promotion whose aim is to create the image of a country as a credible economic partner. Export promotion is frequently known as promotional and information support for export. On the one hand, it concentrates on supporting microeconomics promotion performed by the enterprises exporting on foreign markets. On the other hand, it focuses on providing possibly full information on foreign markets where enterprises operate or they wish to operate.

Creating the conditions for constant and long-term export development is regarded as one of the basic economic priorities constituting the driving force of the Polish economy and the provision of the cohesion of different activities for the benefit of development of Polish exports.

The situation of Polish exports

One of the main determinants of the position of a country in the globalizing world economy is its level of export activity. This activity allows enterprises to expand the scale of production and it is a stimulus for investment, product implementation of product and process innovations as well as modern marketing strategies and also other actions favorable for raising their competitiveness.

For most of the transition period export belonged to the basic engines of Poland's economic growth: it provided workplaces, it was the channel of infiltration of new technologies and management methods, it hampered the increase in the current account of balance of payments and foreign debt accumulation. This favorable condition lasted until 2006. The weakening of export activity with stable high growth rate of import negatively affected the pace of economic growth.

While the recent years have brought about the recovery in export, the ratio of the rate of growth in the volume of exports to the growth rate of GDP stood at almost three times lower than at the beginning of the last decade, though. Whereas in 2000-2003 the growth rate of exports on average accounted for 6.6 times of the growth rate of GDP, in 2010-2011 it was 2.5 times higher.

Polish exports is characterized by Eurocentrism. In 2012 76.1% of the deliveries exported from Poland went to the countries of the EU and only 9.6% to the countries of Central and Eastern Europe. The share of the developing countries amounted to only 8.1% and compared with the previous years it showed only a slight increase (6% in 2007).

Table 1. Geographical directions of Polish exports - 2012

Specification	2012						2011	2012
	mln ZŁ	mln USD	mln EUR	2011 = 100				
				zł	USD	EUR	%	
Export	603418,6	184660,6	143456,1	108,0	97,1	104,9	100,0	100,0
Developed countries	496379,2	151854,7	117973,5	105,4	94,6	102,4	84,3	82,3
including the EU	458980,0	140404,9	109080,0	105,3	94,5	102,3	78,0	76,1
including Eurozone ²	313319,7	95829,6	74445,2	103,7	93,1	100,7	54,1	51,9
Developing countries	48907,1	14983,2	11640,1	118,1	107,0	115,2	7,4	8,1
Countries of Central and Eastern Europe ³	58132,3	17822,7	13842,5	125,3	113,2	122,1	8,3	9,6

¹ Turnover with the countries of the EU includes: Austria, Belgium, Bulgaria, Czech Republic, Cyprus, Denmark, Estonia, Finland, France, Greece, Spain, The Netherlands, Ireland, Lithuania, Luxemburg, Latvia, Malta, Germany, Portugal, Slovakia, Slovenia, Sweden, Romania, Hungary, GB, Italy.

² Turnover with the countries of Eurozone includes: Austria, Belgium, Cyprus, Estonia, Finland, France, Greece, Spain, The Netherlands, Ireland, Luxemburg, Malta, Germany, Portugal, Slovakia, Slovenia, Italy.

³ Turnover with the countries of Central and Easter Europe includes: Albania, Belarus, Croatia, Moldavia, Russia and Ukraine.

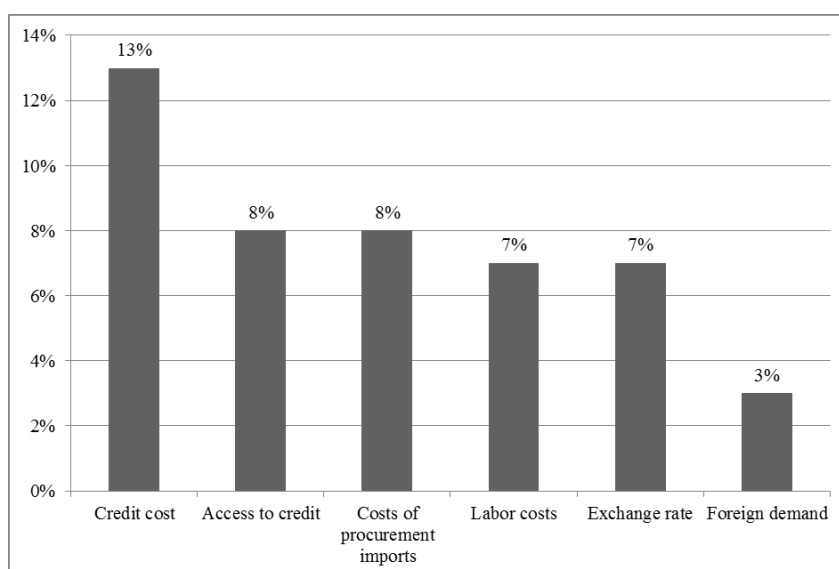
Source: *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny (Central Statistical Office), Warszawa, 2013-07-29

The concentration of Polish exports on the neighboring markets is confirmed by the results of the survey conducted by Institute for Market, Consumption and Business Cycles Research. In 2011 the single European market (UE-27) was the most important foreign selling market for as much as 82.1% of the respondents – the companies exporting from the processing industry¹.

¹ The survey of the exporters, IBRKK, 2011 [after:] *Strategia proeksportowego rozwoju gospodarki Polskiej*, Stowarzyszenie Eksporterów Polskich, Warszawa June 2012, pp. 7-8.

A serious problem for exporting companies – as in relation to the total number of Polish enterprises – are unfavorable conditions of running a business activity. The obstacles connected with over-regulation of the economy and inefficiency of public administration and the judiciary are frequently a greater impediment for the export activity than the problems typical of exporters and resulting from imperfection of the pro-export policy conducted in Poland.

Figure 2. The main barriers to export growth in 2011 (percentage of the respondents indicating strongly negative impact on export)

Source: The results of the survey conducted among the exporters by IMCBCR in 2011.

The survey conducted by Institute for Market, Consumption and Business Cycles Research among the entrepreneurs exporting from the processing industry shows that the exporters indicate the factors of a financial kind: high credit costs (13% of the indications), difficult access to credit (8%) and costs of the supply import (8%) as the most burdensome obstacles to export development. 7% of the respondents shows the exchange rate as the barrier to the export growth². It is worth mentioning that Polish National Bank assesses that the main problem of enterprises, connected with the exchange rate is not so much the level of exchange rate itself but its strong fluctuations, which bring about uncertainty as for the activity of a company and which generate high costs of hedging operations³.

Expectations of the exporters in the area of support for exports

The report *Plany i potrzeby przedsiębiorców sektora MSP w zakresie rozwoju eksportu i powiązań z zagranicznymi rynkami i partnerami handlowymi, w kontekście uruchomienia działania 6.1 PO IG "Paszport do eksportu"* (Plans and needs of the entrepreneurs of SME sector in the area of export development and links with foreign markets and trading partners in the context of undertaking the activities 6.1 of the Innovative Economy Operational Program "Passport to Export")⁴ shows that the exporters, above all, expect help in the area of

² *Strategia proeksportowego rozwoju gospodarki Polskiej*, Stowarzyszenie Eksporterów Polskich, Warszawa June 2012, pp. 7-8.

³ *Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w IV kwartale 2011 oraz prognoz koniunktury na I kwartał 2012*, Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny, Biuro Przedsiębiorstw, Gospodarstw Domowych i Rynków, Warszawa, January 2012.

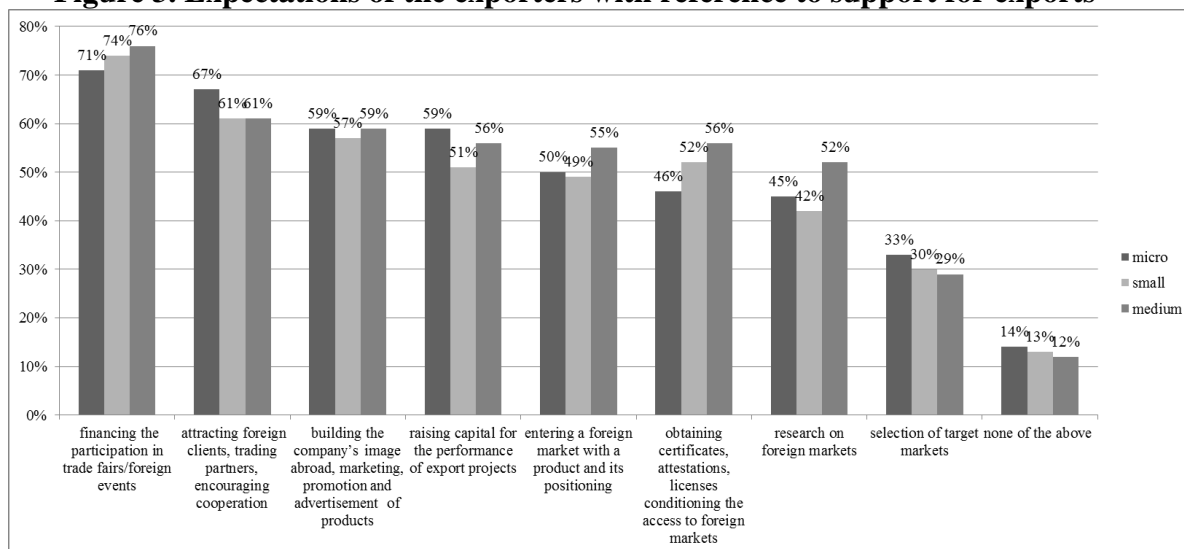
⁴ The report *Plany i potrzeby przedsiębiorców sektora MSP w zakresie rozwoju eksportu i powiązań z zagranicznymi rynkami i partnerami handlowymi, w kontekście uruchomienia działania 6.1 PO IG "Paszport do eksportu"* (Plans and needs of the

financing the participation in trade fairs/foreign events and, secondly, in the area of attracting foreign clients as well as in the field of promotion and marketing activities. Help in raising capital is particularly expected by small and medium enterprises. Support of the most specialized kind is the most popular with the largest enterprises from SME sector⁵.

The respondents state that the most desirable form of help is financing the participation in foreign exhibition events as exhibitors and, secondly, help in the area of searching for and selection of possible partners/clients and financing the participation in economic missions.

The remaining activities, and particularly the ones which refer to consultancy, i.e. consultancy in the area of the strategy of financing projects or consultancy in the field of creating image, are regarded as the most important ones only by a small number of the respondents.

Figure 3. Expectations of the exporters with reference to support for exports

Source: *Plans and needs of the entrepreneurs of SME sector in the area of export development and links with foreign markets...*

Further research confirms the Polish entrepreneurs' need for the activities supporting their export plans. The list of the activities desired from the State by the exporters is presented in the report *Polski eksport, polska ekspansja – oceny, bariery, oczekiwania (Polish exports, Polish expansion – assessment, barriers, expectations)*⁶ The activities include: creating political climate favorable for economic relations, recommendations and direct political support in specific projects, promotion of Poland, Polish companies and Polish products, well organized economic missions and support for the participation of Polish enterprises in trade fairs as well as granting preferential loans, financial tools and insurance products.

entrepreneurs of SME sector in the area of export development and links with foreign markets and trading partners in the context of undertaking the activities 6.1 of the Innovative Economy Operational Program "Passport to Export" developed at the request of Polish Agency for Enterprise Development by Policy & Action Group Uniconsult in the period of December 2008 – February 2009 shows the expectations of the entrepreneurs in the field of support for exports, Warszawa 2009.

⁵ Ibidem, pp. 6 i 7.

⁶ The report from the journalist survey on the conditions of the Polish exporters' activity and the Polish companies investing abroad while considering their expectations with reference to public administration / government agencies. The report available at http://k.wnp.pl/f/029/587/Raport_Polski_eksport.pdf (21.11.2013)

Polish pro-export policy – instruments of promotion

The system of supporting export, functioning in Poland, was established in the mid-nineties of the previous century but the solutions used in the framework of the above were the subject to periodical changes and correction connected with the international treaty obligations of Poland (recognition of the membership in WTO, OECD and EU), using EU funds to finance promotional support and also the adjustment of instruments to the changing conditions and needs of the exporters.

The basic tool of the pro-export policy are financial⁷ and non-financial (promotional) instruments for supporting export. The authors' attention – due to the complexity of the issues – is drawn to the essence and use of only non-financial pro-export instruments while leaving out the issues connected with the financial instruments to be discussed in separate publications.

To systematize and order a considerable number of available support instruments in the present paper, they have been discussed by means of the division of powers of the selected entities performing the tasks on export promotion.

The basic institution with general powers performing the tasks on economic promotion is the Ministry of Economy. It is responsible for creating a positive image of the Polish economy, development of economic cooperation with foreign countries, growth in Polish exports and the volume of foreign investment. It possesses the widest range of instruments for export support, it supervises the works of two agencies and it has a network of foreign establishments (Trade and Investment Promotion Sections at Embassies).

In the framework of the promotion of Polish economy, the Ministry applies, among others, the tools such as:

1. Complex trade promotion programs (support for the promotional activities of entrepreneurs from the selected branches which may become Polish export specialties).
2. Consultancy services for cooperating entrepreneurs and institutions (purchase of analyses, elaboration, legal opinions).
3. An interactive portal for entrepreneurs enabling them free access to economic information both on foreign markets and the domestic one.
4. General promotion programs (promotion of Polish economic branches at promotional events of a general kind - Expo, national exhibitions, Polish Days).
5. Financing the participation in trade promotional projects.
6. Financing the costs of obtaining export certificates.
7. Financing the costs of organization of promotional projects.
8. The prizes of the Minister of Economy for special achievements in the export activity.

The units subordinated to the Ministry of Economy, functioning in 44 countries in the world are Trade and Investment Promotion Sections. They perform tasks in the macro- and microeconomic field of the Polish economy. Micro-economic support addressed to Polish exporters is, most of all, of an information kind. There is offered the information on the

---

⁷ The official support for exports with the use of financial instruments is regulated by the principles adopted by Organization for Economic Co-operation and Development (OECD Consensus) and then incorporated into the Community law. They are to provide export lending while not disturbing the competitors so that the exporters compete with the price and quality of products, not the funding terms offered to the importers. International liabilities of Poland, resulting from the membership in OECD and the EU cause that the freedom in the field of creating and using the instruments of the financial business support is strongly constrained by the necessity of submission to the rules of the Consensus. The instruments of the financial business support include:

- insurances and export guarantees in Export Credit Insurance Corporation S.A. guaranteed by the Treasury;
- surety and guarantees from the National Credit Guarantee Fund for the implementation of export contracts;
- subsidies for interest on export credits (DOKE);
- export performance in the framework of government assistance for developing countries.

conditions of entry of the Polish exporters to a given market and help with organization of economic missions, study visits.

There are identified the barriers to and constraints on the access of Polish goods and services to a given market and there are taken appropriate investment activities in case of violation of international agreements. There are organized *matchmaking* meetings for the benefit of Polish enterprises and there is conducted the cooperation with the Polish business environment.

The sections possess a common Internet information service www.trade.gov.pl, where there is the information on the basic macro-economic and political data of the countries where Trade and Investment Promotion Sections operate, legal regulations on setting up a business and running a business activity, trade customs, the principles of movement within a country and other useful pieces of information essential for the exporters.

Another institution supporting export development is Polish Agency for Enterprise Development (PARP), whose aim is the participation in the performance of economic development programs, also in the field of support for export development. The Agency offers the following instruments in this field:

1. Information Center - Enterprise Europe Network, provides information services for entrepreneurs, seminars, conferences, there are developed and distributed offers of cooperation of the Polish companies.
2. An opportunity to use *Business Cooperation Database* of the European Commission, enabling finding a business partner in the countries where the centers of Enterprise Europe Network operate.
3. International institutional cooperation run by PARP is based on agreements concluded with foreign agencies operating for the benefit of entrepreneurship development.
4. Supporting entrepreneurs in the framework of the activity 6.1 of Innovative Economy Operational Program "Passport to Export". Entrepreneurs may benefit from financing (up to 80%) the preparation of the plan of export development. If a plan is verified positively, an entrepreneur may get further funding for its implementation. The participation in trade fairs and economic missions abroad may also be funded.

The majority of them operates constantly, they mostly refer to the organization of promotional projects and the participation in them.

Apart from the Ministry of Economy, an essential role in promoting exports is played by a range of other institutions, among which the most important ones include:

1. Polish Agency for Enterprise Development,
2. Economic Departments of Embassies and Consulate General of the Republic of Poland,
3. Institute for Market, Consumption and Business Cycles Research,
4. The Ministry of Agriculture and Rural Development,
5. Local government,
6. Polish Information and Foreign Investment Agency.

The use of instruments supporting exports by Polish entrepreneurs

Institute for Market, Consumption and Business Cycles Research periodically conducts the research among the exporters, concerning the use of promotional instruments supporting exports. The data for 2007, 2009 and 2011 is shown in the Table below.

Table 2. The use of promotional instruments supporting exports in 2007, 2009, 2011

Instrument	% of the companies using them		
	2007	2009	2011
Funding costs of participation in trade fairs and exhibitions abroad	30	23	12
Funding costs of participation in economic missions	15	12	9
Participation in the Program "Passport to Export"	-	6	5
Funding costs of international product certification	7	10	5
Funding costs of trade promotion projects	6	5	6
Information and promotional activity of the Polish diplomatic and commercial representation	-	12	10
Activities of regional centers of export development and promotion	-	12	11
Operation of Internet portals of export promotion	-	21	12
Funding costs of promotional publications	-	9	8
Funding costs of organization of seminars, conferences, displays	-	10	10
Applying for the prize of the Minister of Economy in competitions for exporters	12	14	11

Source: The results of the survey conducted among the exporters by IBRKK in 2007, 2009 and 2011.

Difficult access to funding costs of participation in trade fairs and exhibitions in the present conditions of the European funding (2007-2013) caused that the use of this instrument – for many years being definitely the most popular one among the exporters – has decreased. However, in 2011 it was still a promotional instrument which was relatively most frequently applied the same as using Internet portals for export promotion (12% of the respondents each).

In 2011 the following ones slightly went down: the share of the exporters declaring the use of services of regional centers of export development and promotion as well as applying for the prize of the Minister of Economy in competitions for exporters (11% each), using information and promotion support of Polish diplomatic or trade representations and opportunities to fund costs of organization of seminars, conferences and displays (10% each), and also the use of funding costs of participation in economic missions (9%) and funding costs of promotional publications (8%). Funding costs of performance of trade promotion projects (6% of the respondents) and funding costs of international product certification as well as opportunities to participate in the program Passport to Export (5% each) were used less frequently.

For the exporters with a low degree of specialization in export and the ones launching new products and/or entering new markets, an opportunity to use promotional instruments supporting export is of key importance. It is worth pinpointing that the interest in the instruments supporting export increases along with the size of an enterprise. However, the role of financial instruments increases at the expense of promotional instruments along with strengthening the market position by export companies.

Conclusions

Polish exporters expect the State, above all, to create the political climate favorable for economic relations, recommendations and direct political support for specific projects, promotion of Poland, Polish companies and Polish products, support for participation of companies in trade fairs as well as to provide preferential loans, financial tools and insurance products for exporters.

Bibliography

Badania ankietowe eksporterów, Instytut Badań rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2007, 2009, 2011.

Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w IV kwartale 2011 oraz prognoz koniunktury na I kwartał 2012, Narody Bank Polski, Instytut Ekonomiczny, Biuro Przedsiębiorstw, Gospodarstw Domowych i Rynków, Warszawa, styczeń 2012.

Raport pt. Plany i potrzeby przedsiębiorców sektora MSP w zakresie rozwoju eksportu i powiązań z zagranicznymi rynkami i partnerami handlowymi, w kontekście uruchomienia działania 6.1 PO IG „Paszport do eksportu, Warszawa 2009.

Raport z sondażu dziennikarskiego na temat warunków działania polskich eksporterów oraz polskich firm inwestujących za granicą z uwzględnieniem ich oczekiwań w stosunku do administracji państwowej/agend rządowych. Raport dostępny na stronie http://k.wnp.pl/f/029/587/Raport_Polski_eksport.pdf (21.11.2013)

Strategia proeksportowego rozwoju gospodarki Polskiej, Stowarzyszenie Eksporterów Polskich, Warszawa 2012.

Contact

Agnieszka Puto, Ph.D., Assistant Prof.

Department of Enterprise Management
Faculty of Management
Czestochowa University of Technology
Al. Armii Krajowej 36 b pok. 44
42-200 Częstochowa Poland
E-mail: agnieszkaputo@o2.pl

Helena Kościelniak, Ph.D., Associate Prof.

Department of Enterprise Management
Faculty of Management
Czestochowa University of Technology
Al. Armii Krajowej 19 b pok. 310
42-200 Częstochowa Poland
E-mail: helenak@zim.pcz.pl

TRESTANIE ZLOČINOV GENOCÍDY V MEDZINÁRODNOM PRÁVE

Klaudia Pytel'ová

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKEJ UNIVERZITY V BRATISLAVE

Abstrakt

Druhá svetová vojna predstavovala podstatný zlom v ponímaní jednotlivca, najmä v súvislosti so spáchanými zločinmi, a z toho dôvodu medzinárodné spoločenstvo jednak vymedzilo medzinárodnú zodpovednosť fyzických osôb, jednak zadefinovalo medzinárodné zločiny ako závažné porušenia dôležitých hodnôt, ktoré si vyžadujú ochranu medzinárodného práva.

Kľúčové slová: medzinárodné trestné právo, individuálna trestná zodpovednosť v medzinárodnom práve, genocída, zločiny proti ľudskosti.

Abstract

Second World War represented a significant breakthrough in understanding of the individual in international law, particularly in connection with committed atrocities, and therefore the international community defined the international responsibility of individuals, and also defined the international crimes as grave violations of important values that require protection of international law.

Key words: international criminal law, individual criminal responsibility in international law, genocide, crimes against humanity.

Úvod

Medzinárodné právo verejné upravuje najmä právne postavenie štátov. Individuálna medzinárodná trestná zodpovednosť bola zmluvne založená až po druhej svetovej vojne. Medzinárodný vojenský súd v Norimbergu a jeho štatút (následne aj tzv. norimberské princípy) znamenali prelom v medzinárodnom práve verejnom. Dovtedy boli medzinárodné vojnové zločiny len obyčajovou normou. "Norimberské právo v súvislosti s vojnovými zločinmi bolo ratifikované len 23 štátmi, ktoré podpísali Londýnsky dohovor a dnes zaväzuje celé medzinárodné spoločenstvo."¹

Zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny, zločin agresie a genocída v medzinárodnom práve predstavujú záväzok *erga omnes* a sú kogentnými normami - normami najvyššej právnej sily, od ktorých sa nie je možné odchyliť.

Genocída ako medzinárodný zločin bola vymedzená len ako jedna zo skutkových podstát zločinov proti ľudskosti, a to v Štatúte Medzinárodného vojenského tribunálu v Norimbergu.

Cieľom článku je poskytnúť medzinárodnoprávnu analýzu kogentných zločinov – genocídy v komparácii so zločinmi proti ľudskosti, a analyzovať jednotlivé medzinárodnoprávne inštitucionálne mechanizmy, ktoré vznikli za účelom trestania tohto medzinárodného zločinu.

---

¹ Mráz, S.: Zodpovednosť za porušenie práva pri ozbrojených konfliktoch, 2007, s. 7.

Genocída ako medzinárodný zločin

Genocída ako medzinárodný zločin vznikla po druhej svetovej vojne ako odpoveď na holokaust. V roku 1941 ju Winston Churchill nazval ako „zločin bez mena“, následne v roku 1944 názov „genocídium“ ako prvý použil Raphael Lemkin vo svojej práci².

Vecná jurisdikcia Medzinárodného vojenského tribunálu v Norimbergu³ však nezahŕňala samostatnú skutkovú podstatu genocídy.

Podľa Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č. 96(1) z roku 1946 je genocída „popieranie práva na existenciu celej skupiny ľudí, rovnako ako je vražda popretím práva na život individuálnej osoby.“⁴ Ide o zločin priamo namierený proti individuálnym obetiam, ktoré patria k určitej skupine, ktorá je jednoznačne definovaná na základe istých špecifických znakov.

Existuje jediná medzinárodná zmluva týkajúca sa iba genocídy, a tou je Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídiá⁵ (32/1955 Zb.), ktorý bol prijatý 9. 12. 1948 a do platnosti vstúpil v r. 1951. Inými zmluvnými inštrumentmi zaoberajúcimi sa nielen genocídou sú Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu (ďalej len ICTY), Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu (ďalej len ICTR) a Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu (ďalej len ICC). Definícia genocídy bola prevzatá z čl. II Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu genocídy (ďalej len DoGE).

Právna koncepcia genocídy zahŕňa konkrétnu skupinu „krutostí“ spáchaných s úmyslom zničiť skupinu. Napríklad väčšina zločinov, ktorých sa dopustil režim Pol Pot v Kambodži v rokoch 1975 – 78 sú trestné činy, ktoré nespádajú pod úzku definíciu medzinárodného zločinu genocídy. Avšak to, že nejaký skutok nie je genocídou neznamená, že nie je medzinárodným zločinom, pričom v zásade platí, že ak to nie je genocída – ide o zločin proti ľudskosti. Nevyhnutným prvkom tohto trestného činu, ktorý ho odlišuje od všetkých ostatných je „úmysel vyhladiť“.

Ak genocídu možno pripísať konaniu štátu, zakladá to zodpovednosť štátu za takéto konanie. V prípade Bosnianskej genocídy - Bosna obvinila Srbsko z porušenia Dohovoru o genocíde. Medzinárodný súdny dvor konštatoval, že „Dohovor ukladá štátom nielen povinnosť predchádzať a trestať genocídu, ale taktiež zdržať sa konania, ktoré zakladá trestný čin genocídy, pričom ide o záväzok podľa všeobecného medzinárodného práva“.⁶

Štandardná definícia genocídy sa nachádza v čl. II Dohovoru o genocíde a znie nasledovne:

Genocídou sa rozumie ktorýkoľvek z činov uvedených nižšie, spáchaných v úmysle zničiť úplne alebo čiastočne niektorú národnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu ako takú:

- a) usmrtenie príslušníkov takej skupiny;
- b) spôsobenie ťažkých ublížení na tele alebo duševných porúch členom takej skupiny;
- c) úmyselné uvedenie ktorejkoľvek skupiny do takých životných podmienok, ktoré majú privodiť jej úplné alebo čiastočné fyzické zničenie;
- d) opatrenie smerujúce k tomu, aby sa v takej skupine bránilo rodeniu detí;
- e) násilné prevádzanie detí z jednej skupiny do inej.⁷

² Raphael Lemkin: Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposals for Redress, Washington: Carnegie Endowment for World Peace, 1944.

³ Ďalej len Norimberský tribunál.

⁴ Pozri Rezolúciu Valného zhromaždenia OSN č. 96(1) z 11. decembra 1946.

⁵ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, adopted by Resolution 260 (III) A of the United Nations General Assembly on 9 December 1948. Dostupné na <http://www.hrweb.org/legal/genocide.html>.

⁶ Pozri Case concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) ICJ 26 February 2007 (Bosnian Genocide Case).

⁷ Pozri Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídiá (32/1955Zb.).

Genocída má veľa podobných znakov s trestným činom proti ľudskosti. Možno povedať, že genocída je jednou z foriem zločinov proti ľudskosti a ako je stanovené v čl. I DoGE môže byť spáchaná v čase mieru, ako aj vojny. Hlavný rozdiel spočíva v úmysle (nevyhnutný element) zničiť celú alebo časť určitej skupiny.

Trestný čin genocídy ochraňuje právo na prežitie určitej skupiny, a teda ľudskú rozmanitosť, kým trestný čin proti ľudskosti ochraňuje rozpoznateľnú skupinu alebo spoločenstvo osôb založených na politickom, rasovom, národnom, etnickom, kultúrnom, náboženskom, rodovom alebo inom základe pred diskrimináciou skôr ako elimináciou. „V prípade, ak perzekúcia eskaluje do extrémnej formy úmyselného a uváženého konania spôsobujúceho zničenie skupiny alebo časti, môže byť v konečnom dôsledku považovaná za genocídu.“⁸ Avšak, na rozdiel od zločinu proti ľudskosti, genocída explicitne neobsahuje žiadnu objektívnu požiadavku rozsahu. Pre trestný čin proti ľudskosti je to spojenie rozsiahleho alebo systematického útoku proti civilnému obyvateľstvu, a pri vojnových zločinoch k spáchaniu trestného činu musí dôjsť počas ozbrojeného konfliktu. V oboch spomínaných zločinoch je vymedzený element objektívnej okolnosti (objektívne existujúca situácia), kým s genocídou je spojený subjektívny *mens rea*⁹.

Je potrebné si uvedomiť, že Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídy neposkytuje ochranu všetkým skupinám osôb. Dohovor ochraňuje len *národnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu*. Existujú názory, že „iné skupiny“ môžu spadať pod pojem genocídy na základe obyčajového medzinárodného práva, alebo by dané skupiny mali byť rozsiahlejšie interpretované v rámci definície. V prípade *Akayesu*¹⁰ sa ICTR Trial Chamber vyjadril, že úmyslom signatárov DoGE bolo poskytnúť dohovorom ochranu stabilným a stálym skupinám osôb, skôr než len tým presne špecifikovaným. Týmto názorom sa neskôr zaoberala Vyšetrovacia komisia založená na žiadosť Bezpečnostnej rady OSN, ktorej cieľom bolo prešetriť porušenia medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv v Darfúre.¹¹ Komisia v správe uviedla, že „rozširujúca interpretácia je neoddeliteľnou súčasťou medzinárodného obyčajového práva“.¹² Zároveň sa Komisia vyjadrila, že zoznam skupín nie je kompletný, avšak rozšírenie nie je potvrdené prípadovým právom mimo prípadu *Akayesu*, ani štátnou praxou.

Vzhľadom na štyri skupiny exkluzívnych príjemcov ochrany, je zložité určiť presný význam každej spomenutej skupiny. ICTR sa v najznámejšom rozsudku pokúsil zdefinovať dané skupiny osôb. Národnou skupinou označujeme zoskupenie osôb, ktoré zdieľajú rovnaké právne puto založené na štátnom občianstve. Rasová skupina je charakterizovaná spoločnými dedičnými fyzickými znakmi často definovanými geografickým územím, bez ohľadu na jazykové, kultúrne, národné a náboženské faktory. Etnickou skupinou je skupina, ktorej členovia zdieľajú rovnaký jazyk alebo kultúru, pričom náboženská skupina zdieľa spoločnú vieru.

Objektívna stránka

Nie každé konanie spáchané s úmyslom zničiť skupinu alebo časť skupiny vedie k odsúdeniu za genocídu. Hoci všetky medzinárodné zločiny sú definované s odkazom na obeť v množnom čísle, skutkové podstaty zločinov¹³ vydané Medzinárodným trestným súdom (ďalej len ICC) určujú, že postačuje jedna obeť, ak relevantné konanie je spáchané s daným nevyhnutným úmyslom.

⁸ Kupreskić et al. ICTY.

⁹ Zločinný úmysel.

¹⁰ Pozri *Akayesu* ICTR.

¹¹ Rezolúcia OSN č. 1564 (2004) z 18. septembra 2004 – založená Generálnym tajomníkom na určenie či bola alebo nebola spáchaná genocída v Darfúre a na určenie páchatel'ov porušenia medzinárodného práva.

¹² Report of the International Commission of Inquiry on violations of international humanitarian law and human rights in Darfur UN Doc.S/2005/60.

¹³ Pozri Skutkové podstaty zločinov ICC.

Usmrtenie príslušníkov skupiny v rámci zločinu genocídy je v čl. 30 Rímskeho štatútu ICC stanovené ako nutne úmyselné, hoci nemusí ísť nevyhnutne o vopred premyslené konanie. Ak existuje pochybnosť o úmysle usmrtiť, postačí úmysel spôsobiť vážne poškodenie, na základe ktorého je možné trestne stíhať aj za genocídu – ako konanie smerujúce k usmrteniu.

Čl. II písm. b) DoGE kriminalizuje *spôsobenie ťažkých ublížení na tele alebo duševných porúch členom skupiny*. V prípade Eichman jeruzalemský District Court rozhodol, že ťažké ublíženie na zdraví alebo duševná porucha môžu byť zapríčinené zotročením, vyhladovaním, deportáciou a prenasledovaním a zadržiavaním osôb v getách, tranzitných kempoch a koncentračných táboroch v podmienkach, ktoré môžu spôsobiť ich poníženie, nedostatok ich základných ľudských práv viažucich sa k človeku ako ľudskej bytosti, neľudské zaobchádzanie a násilie¹⁴. ICTR v prípade Akayesu rozhodol, že sexuálne násilie a znásilnenie môže naplniť trestný čin genocídy (sexuálne násilie bolo integrálnou časťou genocídy v Rwande)¹⁵. ICC sa stotožňuje s týmto prístupom.

Úmyselné uvedenie ktorejkoľvek skupiny do takých životných podmienok, ktoré majú privodiť jej úplné alebo čiastočné fyzické zničenie zahŕňa metódy masakru, prostredníctvom ktorých páchatel' neusmrtí členov skupiny okamžite, ale vytvorené životné podmienky vedú k fyzickej deštrukcii až smrti¹⁶. ICC interpretuje termín „životné podmienky“ ako nedostatok zdrojov nevyhnutných na prežitie ako jedlo alebo lekárska starostlivosť alebo systematické vyhnanie z ich domovov¹⁷. Etnické čistky nemusia nutne naplniť zločin genocídy. V prípade Eichmann, jeruzalemský District Court označil nacistickú perzekúciu Židov ako účelovú a smerujúcu k ich vyhosteniu z Nemecka. Neskôr došlo k politickému rozhodnutiu, ktoré nariadilo ich zničenie. Eichmann bol zbavený obvinenia za genocídu, keďže súd pochyboval o tom, či pred rokom 1941 existoval úmysel vyhubiť Židov. V prípade Brdanin sa súd vyjadril, že existovala „dôsledná, premyslená a kriminálna stratégia na vyhladenie Bosny“, ale rozhodol, že zločiny boli spáchané s „úmyslom vyst'ahovania ľudí“¹⁸. Neexistoval žiaden dôkaz preukazujúci úmysel genocídy¹⁹.

Ustanovenie o *opatreniach smerujúcich k tomu, aby sa v skupine bránilo rodeniu detí* bolo do DoGE vložené po skúsenostiach z druhej svetovej vojny, kedy nacisti vykonávali nútenú sterilizáciu. Taktiež v prípade genocídy v Rwande dochádzalo k sexuálnemu mrzačeniu, sterilizácii, nútenej kontrole pôrodov, separácii pohlaví a zákazu manželstiev²⁰.

Posledným explicitne vymedzeným konaním je *násilné prevádzanie detí z jednej skupiny do inej*²¹. V ICC Elements of Crimes sú za deti označené tie osoby, ktorých vek je nižší ako 18 a termín „násilné“ nie je obmedzený len na fyzické násilie, ale môže zahŕňať aj hrozbu násilím alebo nátlak spôsobený obavou z násilia, vyhrážania, uväznenia, psychologického utlačania alebo zneužitia moci proti tejto osobe alebo inej osobe, alebo využitím výhody nátlakového prostredia²².

¹⁴ Pozri A-G Israel v. Eichmann (1968).

¹⁵ Pozri Akayesu ICTR.

¹⁶ Tamtiež.

¹⁷ Skutkové podstaty zločinov ICC, s. 3.

¹⁸ ICTY Brdanin.

¹⁹ Tamtiež.

²⁰ Akayesu ICTR. Dostupné na <http://www.un.org/ict/english/judgements/akayesu.html>

²¹ V prípade Bosnianskej genocídy, Bosna požadovala, aby násilné tehotenstvá boli považované ako táto forma genocídy, a teda, že znásilnenie bolo použité ako prostriedok ovplyvňovania demografickej bilancie, keďže deti narodené z násilných tehotenstiev nemožno považovať za súčasť chránenej skupiny a úmyslom páchatel'ov bolo previesť/násilne vnútiť nenarodené deti do skupiny Bosnianskych Srbov. ICJ rozhodol, že dôkazy nezakladajú žiadnu formu politiky násilných tehotenstiev, ani neexistoval žiaden úmysel prevádzania detí z chránenej skupiny do inej skupiny v zmysle čl. II písm. e) DoGE.

²² Pozri ICC Elements of Crimes.

Subjektívna stránka

Mentálne elementy genocídy nevyhnutne zahŕňajú úmysel spáchať vymedzené zakázané činy a úmysel týmto konaním spáchať genocídu. Ide o špeciálny zámer, ktorým chce páchatel' „úplne alebo čiastočne zničiť chránenú skupinu“, ktorým sa odlišuje genocída od iných medzinárodných zločinov. Tento špeciálny úmysel páchatel'a je možné rozdeliť na štyri aspekty, ktoré sú vzájomne prepojené a musia byť naplnené, aby došlo k spáchaniu daného trestného činu.

Prvým aspektom je zámer „zničiť“. Zničenie môže byť fyzické alebo biologické. Ďalšie spôsoby ako napríklad sociálna asimilácia skupiny do inej, alebo útok na kultúrne charakteristiky, ktoré dávajú skupine jej vlastnú identitu, sa nepovažujú za naplnenie zločinu genocídy, pokiaľ nie sú prepojené na fyzické alebo biologické zničenie. Napriek tomu, že v Rezolúcii 96(1) Valného zhromaždenia OSN je ustanovené, že genocída spočíva aj „vo veľkých stratách kultúrnych a iných prínosov reprezentovaných danou ľudskou skupinou“, kultúrne straty bez fyzického zničenia nemožno považovať za genocídu. Tento názor bol potvrdený aj ICJ v prípade Bosnianskej genocídy – „genocída je limitovaná na fyzické a biologické zničenie skupiny“²³.

Druhým aspektom je „úplne alebo čiastočne zničenie chránenej skupiny“. Geografické hľadisko je viditeľné na príklade genocídy v Rwande, kde Hutu kmeň chcel zničiť kmeň Tutsi len na území Rwandy (teda nie všade vo svete). Podľa ICJ, „je všeobecne akceptované, že genocída môže byť spáchaná aj na geograficky vymedzenom území“²⁴. V prípade Rwandy išlo o časť skupiny. Prípadové právo, ktoré bolo neskôr potvrdené ICJ, zakotvilo, že v prípadoch genocídy týkajúcej sa časti chránenej skupiny – musí ísť o podstatnú časť. Podstatná časť je určená ako tá, ktorá je dostatočne významná, aby jej strata ovplyvnila danú skupinu ako celok. V rozhodnutí v prípade Krštic, ICTY prezentoval ťažkosti, ktoré sú spojené s identifikovaním celku alebo podstatnej časti skupiny za účelom určenia či je prítomný špeciálny úmysel charakteristický pre genocídu. Odvolacia komora potvrdila pôvodný rozsudok, podľa ktorého boli bosnianski moslimovia určení ako celá chránená skupina a bosnianski moslimovia zo Srebrenice alebo bosnianski moslimovia z východnej Bosny boli považovaní ako časť chránenej skupiny²⁵. Odvolacia komora sa zároveň vyjadrila, že dôležitosť vybraných osôb (tých, ktorí sa stali obeťami) v rámci skupiny a ich počet predstavuje kľúčovú otázku, a teda, že je potrebné brať zreteľ tak na kvalitatívne ako aj kvantitatívne kritéria týkajúce sa časti chránenej skupiny. „Ak špecifická časť skupiny je typická pre celok, alebo je nevyhnutná na jej prežitie, potom ju je možné označiť ako podstatnú.“²⁶

Tretím aspektom je slovné spojenie „ako takú“. Išlo o kompromis pri vzniku DoGE, v rámci ktorého sa upustilo od explicitnej zmienky o motíve. Vo vzťahu k úmyslu genocídy je jasné, že existuje aj motív, pričom obeť tohto zločinu nie sú vyčleňované na základe ich individuálnej identity, ale ako členovia národných, etnických, rasových alebo náboženských skupín.

Štvrtým aspektom je „úmysel“. Na rozdiel od zločinu agresie, genocída nie je zločinom, ktorý je spáchaný len tými, ktorí vedú a plánujú boj za zničenie. Pri každom individuálnom páchatel'ovi genocídy je potrebné dokázať úmysel zničiť celú alebo časť chránenej skupiny, a to vykonaním niektorého zo zakázaných činov. Tento úmysel je odlišný od toho vymedzeného v čl. 30 Štatútu ICC. Tento článok ustanovuje, že osoba má úmysel, „ak v súvislosti s konaním sa táto osoba mieni zapojiť do konania, alebo ak v súvislosti s určitým následkom táto osoba mieni spôsobiť tento následok alebo si uvedomuje, že následok

²³ Pozri Bosnian Genocide Case ICJ.

²⁴ Tamtiež.

²⁵ Pozri Krštic ICTY.

²⁶ Tamtiež.

nastane pri bežnom priebehu vecí“.²⁷ „Článok 30 RS ICC sa neaplikuje na prípady genocídy, ale je možné ho aplikovať na iné formy zodpovednosti vo vzťahu ku genocíde.“²⁸

Priamy dôkaz o úmysle nemusí byť vždy dosiahnuteľný. V takýchto prípadoch môže súd dedukovať úmysel z nepriamych dôkazov zahŕňajúcich konanie a výpoveď páchatel'a. V prípade Seromba, obvinený kňaz nepriamo uznal, že ukázal vodičovi buldozéra najslabšie miesto kostola a nariadil mu ho zničiť. Odvolací orgán v spomínanom prípade uznal, že Seromba mal vedomosť o približne 1,500 členoch kmeňa Tutsi nachádzajúcich sa v kostole, a že zničenie kostola bude viesť k ich usmrteniu. Z toho dôvodu súd zároveň rozhodol, že Seromba mal požadovaný špeciálny úmysel a priamo sa podieľal na konaní genocídy.

Medzinárodné inštitucionalizované formy trestania zločinu genocídy

Medzinárodné trestné stíhanie možno datovať do 15 storočia. V roku 1474 Peter von Hagenbach vytvoril systém, ktorý možno označiť za právneho predchodcu súčasného mechanizmu medzinárodného trestného stíhania. Napriek tomu, že bol do značnej miery limitovaný, zahŕňal úpravu procesu, nadriadeného poriadku, sexuálnych deliktov, spolupráce pri získavaní dôkazov, súdneho sporu v rámci jurisdikcie súdu. Pred prvou svetovou vojnou bolo rozšírené „všeobecné presvedčenie civilizovaných národov, že určité činy, porušujúce medzinárodné právo, najmä pri vedení vojny, sú zavrhnuteľné a zasluhujú si potrestanie“.²⁹

Norimberský medzinárodný trestný tribunál

8. augusta 1945, štyri spojenecké štáty podpísali Londýnsku dohodu, ktorou bol založený Medzinárodný trestný tribunál v Norimbergu (ďalej len MTT). Londýnska charta bola ako štatút tohto tribunálu prílohou Dohody o stíhaní a potrestaní hlavných vojnových zločincov európskych zemí Osy (1945)³⁰. Devätnásť ďalších štátov neskôr pristúpilo k Charte MTT. Tribunál mal osem sudcov, štyroch hlavných sudcov a štyroch zástupcov. Každý z hlavných spojencov bol oprávnený vymenovať jedného hlavného prokurátora. Obhajobu mali na starosti v zásade nemeckí právnici.

Trestné činy spadajúce pod jurisdikciu Medzinárodného trestného tribunálu boli vymedzené v čl. 6 Charty MTT, a to nasledovne:

a) zločiny proti mieru: osnovanie, príprava, podnecovanie alebo podniknutie útočnej vojny alebo vojny porušujúcej medzinárodné zmluvy, dohody alebo záruky, alebo účasť na spoločnom pláne alebo spiknutí za účelom uskutočnenia ktoréhokoľvek z vyššie uvedených činov;

b) vojnové zločiny: porušenie zákonov vojny alebo vojnových zvyklostí. Medzi tieto porušenia patrí vražda, zlé nakladanie alebo deportácie civilného obyvateľstva z obsadeného územia alebo v jeho rámci na otrocké práce, alebo na akýkoľvek iný účel, vražda vojnových zajatcov alebo osôb na mori alebo zlé nakladanie s nimi, vraždenie rukojemníkov, plienenie verejného alebo súkromného majetku, svojvoľné ničenie miest a obcí, pustošenie neodôvodnené vojenskou nutnosťou a iné zločiny;

c) zločiny proti ľudskosti: a to vražda, vyhladzovanie, zotročovanie, deportácie alebo iné ukrutnosti spáchané proti civilnému obyvateľstvu pred vojnou alebo počas vojny,

²⁷ Pozri čl. 30 Rímskeho štatútu ICC.

²⁸ Cryer, R.: An Introduction to International Criminal Law and Procedure, 2010. s. 224

²⁹ Šturma, P.: Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva. 2002, s. 113.

³⁰ The Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis and the annexed Charter (1945).

alebo prenasledovanie z politických, rasových či náboženských príčin pri páchaní akéhokoľvek zločinu spadajúceho pod právomoc Tribunálu alebo v spojení s takýmto zločinom, bez ohľadu na to, či bolo porušené právo zeme, v ktorej boli zločiny spáchané.

Súdny proces začal 10. októbra 1945 v oficiálnom sídle v Berlíne. Štyri hlavné obvinenia boli založené na čl. 6 Charty MTT. Prvou obžalobou bolo celkové sprisahanie, druhá zahŕňala zločiny proti mieru, tretím obvinením bolo spáchanie vojnových zločinov a posledná obžaloba obsahovala zločiny proti ľudskosti.

Konečný súhrnný rozsudok³¹ tribunálu predstavoval významné impulzy smerujúce k doplneniu medzinárodného práva. Prínosom norimberského tribunálu bola predovšetkým formulácia najzávažnejších zločinov a zásad ich stíhania. Rozsudok sa v značnej miere zaoberal aj tvrdením obhajoby, že trestné stíhanie zločinov proti mieru bolo v rozpore so zásadou *nullum crimen sine lege*. Aj napriek faktu, že rozsudok prezentoval stanovisko, že Charta MTT bola záväzná, rovnako ako rozhodnutia tribunálu by mali byť aplikované, sa do detailu zaoberal aj analýzou predvojnového rozvoja medzinárodného práva v spojení s medzinárodným trestným súdnictvom. V rozsudku bolo vyjadrené presvedčenie, že daný pakt (aj napriek tomu, že nemal v úmysle založiť medzinárodnú trestnú zodpovednosť) spolu s množstvom nezáväzných medzinárodných prameňov sú medzinárodnou obvyčajou, ktorá kriminalizuje agresívnu vojnu. „Tribunál je založený na základoch pozitívneho medzinárodného práva, keď trvá na tom, že princíp *nullum crimen sine lege* nebol založený na absolútnom princípe v medzinárodnom práve.“³²

Charta Medzinárodného trestného tribunálu definovala zločiny proti mieru, vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti. Bola stanovená aj zásada, že úradné postavenie obvineného, aj keď bol hlavou štátu nie je okolnosťou zbavujúcou ho medzinárodnoprávnej zodpovednosti, aj napriek tomu, že požíva výsady a imunity hlavy štátu.

Princípy, ktoré vznikli v Norimbergu boli veľmi rýchlo potvrdené Valným zhromaždením OSN a zakotvené v rezolúcii. Najdôležitejšou skutočnosťou, ktorá bola zakotvená už v Charte MTT bola priama zodpovednosť individuálnych osôb. Hoci niektoré aspekty spojené s Tribunálom možno považovať za kontroverzné v medzinárodnom práve, iné naň mali veľký vplyv, špeciálne tvrdenie, že Háagske dohovory predstavujú medzinárodné obvyčajové právo.

Vytvorenie a činnosť Medzinárodného trestného tribunálu sa stali vzorom pre tieto medzinárodné dokumenty:

- Dohovor o genocíde (1948)
- Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948)
- Norimberské princípy (1950)
- Dohovor o nepremlčateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti (1968)
- Ženevský dohovor na ochranu obetí vojny (1949) a jeho dodatkové protokoly z roku 1977.³³

Norimberský a Tokijský tribunál boli až do 90tych rokov dvadsiateho storočia jedinými zriadenými medzinárodnými súdmi pre stíhanie a trestanie zločinov. Ku zmene došlo až po skončení studenej vojny a v súvislosti s vypuknutím násillia na Balkáne.

Medzinárodný trestný tribunál pre Juhosláviu

³¹ Rozsudky boli vynesené 1. októbra 1945. Pozri prílohu 2.

³² Nuremberg IMT: Judgment and Sentence, reprinted in (1947).

³³ Krošlák, D.: Norimberský trestný tribunál a jeho vplyv na tvorbu medzinárodného práva, 2009. S.8.

Na území bývalej Juhoslávie došlo ku krvavému vojnovému konfliktu, pre ktorý bolo príznačné rozsiahle porušovanie medzinárodného práva páchaného špeciálne proti civilnému obyvateľstvu, predovšetkým sexuálne delikty a vykonávanie etnických čistiek. Páchané zločiny vyvolali reakciu medzinárodného spoločenstva. Bezpečnostná rada v jeseni roku 1992 Rezolúciou BR OSN 780 (1992) vytvorila Komisiu na vyšetrenie obvinení z medzinárodných zločinov v Juhoslávii. Až po konzultáciách Generálneho tajomníka so štátmi smerovala požiadavka na vytvorenie trestného tribunálu ako súdneho orgánu, ktorý by mal právomoc trestne stíhať medzinárodné zločiny.

Bezpečnostná rada OSN 25.5.1993 prijala rezolúciou 827 (1993) štatút novovznikajúceho tribunálu. V rezolúcii boli vytýčené ciele Bezpečnostnej rady vo vzťahu k založeniu Medzinárodného tribunálu pre stíhanie osôb zodpovedných za vážne porušenia medzinárodného humanitárneho práva spáchaných na území bývalej Juhoslávie od roku 1991. Tribunál vznikol na základe právomoci Bezpečnostnej rady podľa kapitoly VII Charty OSN, ktorá oprávňuje BR k Akciám pri ohrození mieru, porušení mieru a útočných činoch v rámci medzinárodného spoločenstva, nakoľko BR má primárnu zodpovednosť za mier vo svete.

ICTY má jurisdikciu nad vojnovými zločinmi, zločinmi proti ľudskosti a zločinom genocídy spáchanými po 1. januári 1991 na území bývalej Juhoslávie³⁴. Článok 2 štatútu udeľuje tribunálu právomoc na stíhanie závažných porušení Ženevských dohovorov (ktoré sa aplikujú na medzinárodné ozbrojené konflikty), kým článok 3 poskytuje ICTY jurisdikciu nad nekompletným zoznamom porušení vojnových zákonov a obyčajov vojny. Tribunál v roku 1995 rozhodol, že dané ustanovenie zahŕňa vojnové zločiny spáchané v rámci tak medzinárodných ako aj vnútroštátnych ozbrojených konfliktov³⁵. Články 4 a 5 predstavujú potvrdenie jurisdikcie nad zločinom genocídy a zločinmi proti ľudskosti, pričom ICTY nemá oprávnenie na stíhanie činu agresie.

Článok 8 štatútu ICTY založil teritoriálnu a časovú jurisdikciu. Teritoriálna jurisdikcia sa vzťahuje na teritórium bývalej Socialistickej Federálnej Republiky Juhoslávie a časová právomoc má začiatok 1. januára 1991. Tribunál má v čl. 9 vymedzenú súbežnú jurisdikciu, na základe ktorej má prednosť pred národnými súdmi, a je im teda nadradený. Tento článok oprávňuje Tribunál, aby mohol požadovať podriadenie sa štátov pod jeho jurisdikciu.

Je potrebné poznamenať, že začiatok činnosti ICTY bol zložitý a „ťažkopádny“. Zvrat nastal až obvinením a procesom s Duškom Tadičom. Tadič v rámci svojej obhajoby vyhlásil, že Bezpečnostná rada OSN nemala právomoc na vytvorenie trestného tribunálu, ktorý by bol nadradený národným súdom, a z toho dôvodu nemá ICTY právomoc na stíhanie zločinov, z ktorých spáchania bol obvinený.

Z toho dôvodu sa Tribunál musel najprv vyrovnáť s otázkou legality svojho vlastného založenia, a teda v tej súvislosti s pôsobnosťou Bezpečnostnej rady. Vzhľadom na fakt, že formálne je ICTY subsidiárnym orgánom, teda nebolo prekvapením, že v Tadičovom prípade rozhodol o legalite svojho vlastného založenia.

Odvolocia komora na rozdiel od Súdnej komory prišla k záveru, že tribunál má oprávnenie určiť zákonnosť svojho vzniku. Rozhodla tak – na základe skutočnosti, že má „inherentné právo na vyjadrenie sa, keďže to súvisí s právnym výkonom jeho primárnej jurisdikcie nad trestnými prípadmi.“³⁶ Vzhľadom na pôsobnosť Bezpečnostnej rady sa Tribunál vyjadril, že bolo jasné, že BR OSN bola oprávnená pri jeho založení Kapitoulou VII Charty OSN, nakoľko v Juhoslávii v tom čase prebiehal ozbrojený konflikt³⁷. Rezolúcia 827 „vraj“ určila, že daný ozbrojený konflikt predstavuje ohrozenie mieru. Právomoc BR OSN založiť súdny orgán, Tribunál našiel v čl. 41 Charty OSN, hoci v ňom nie je výslovne stanovené, že Rada tak môže učiniť. Odvolacia komora to vysvetlila faktom, že daný zoznam

³⁴ Pozri čl. 1 a 8 Štatútu ICTY.

³⁵ Pozri Tadič ICTY.

³⁶ Pozri Tadič ICTY.

³⁷ Tamtiež.

nie je kompletný. Tribunál sa taktiež vyjadril k otázke či OSN jeho vytvorením porušila suverenitu Juhoslávie. ICTY určil, že k danému porušeniu nedošlo, vzhľadom na existenciu členstva Juhoslávie v OSN.

Napriek mnohým kontroverzným rozhodnutiam, možno konštatovať, že ICTY dosiahol množstvo výsledkov, ktoré mali veľký vplyv na medzinárodné právo. Najvýznamnejším prínosom bolo, že posilnenie pravidla práva vedie a viedlo k presadzovaniu zodpovednosti za spáchanie zločinov proti medzinárodnému právu.

Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu

V súvislosti s vytvorením Medzinárodného trestného tribunálu pre Juhosláviu pre európsky konflikt, po tom, čo činy v Afrike naplnili znaky genocídy, bolo nutné a vhodné vytvoriť obdobný tribunál pre stíhanie spáchaných medzinárodných zločinov. Na rozdiel od štatútu ICTY, štatút ICTR bol vypracovaný členskými štátmi Bezpečnostnej rady OSN, pričom legalita vzniku Tribunálu bola založená na Kapitole VII Charty OSN.

Medzinárodný trestný tribunál v Rwande má jurisdikciu nad vojnovými zločinními, zločinními proti ľudskosti a zločinom genocídy, pričom definície posledných dvoch spomenutých zločinov sú iné ako boli tie vymedzené v ICTY. Obzvlášť je potrebné upozorniť na definíciu zločinov proti ľudskosti, ktorá obsahuje požiadavku diskriminácie vo vzťahu ku všetkým formám daného zločinu³⁸ a jurisdikcia nad vojnovými zločinními je limitovaná na tie spáchané v rámci vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu. Jurisdikcia nad vymedzenými zločinními je obmedzená na tie, ktoré boli spáchané na území Rwandy, alebo tie, ktoré boli spáchané Rwandskými štátnymi príslušníkmi na území susediacich štátov, a to medzi 1. januárom a 31. decembrom 1994. ICTR, rovnako ako ICTY, má prednosť pred národnými súdmi.

Rovnako ako činnosť ICTY v začiatkoch, ICTR musel riešiť počiatočné problémy súvisiace s financiami, logistikou, technikou, korupciou a nedôveryhodnosťou. Zlom nastal až v máji 1998, kedy Jean Kambanda, ktorý predsedal vláde v čase genocídy, priznal vinu za zločiny genocídy. Bez ohľadu na jeho priznanie, ktoré znamenalo verejné uznanie, že ku genocíde došlo, bol odsúdený na doživotné väzenie³⁹. Prvý súdny proces skončil v septembri 1998, a to s uznaním Akayesu za vinného zo zločinu genocídy. Rozsudok bol výnimočný nielen kvôli tomu, že bola prvýkrát vyjadrená aplikácia Dohovoru o genocíde, ale aj tým, že obsahoval určenie sexuálnych deliktov, ktoré mohli byť formou *actus reus* genocídy.

Ďalší veľký problém nastal počas roku 1999, kedy došlo ku kolapsu vzťahov medzi Rwandou a Tribunálom v dôsledku rozhodnutia Odvolacej komory týkajúceho sa vyšetrovacej väzby Jean-Bosco Barayagwiza, jedného z mediálnych obhajcov genocídy, ktorým porušili jeho základné ľudské práva, a tým Tribunál musel využiť svoje inherentné právo na odmietnutie jurisdikcie nad ním (kvôli procesnému pochybeniu).⁴⁰ Rwanda reagovala veľmi pobúrene a rozviazala spoluprácu s Tribunálom. Odvolacia komora rýchlo preskúmala svoje rozhodnutie a rozhodla na základe predchádzajúceho podania obvinenia zo strany prokurátora, a tým ICTR obnovil výkon jurisdikcie nad Barayagwizom. Tým došlo k opätovnému zlepšeniu vzťahov medzi Rwandou a ICTR.

Medzinárodný trestný tribunál mal pozoruhodný úspech v odhaľovaní a dokazovaní viny vysoko postavených podozrivých. Hoci sa mu nepodarilo usvedčiť všetkých vodcov genocídy, mnoho civilných a vojnových páchatel'ov bolo trestne stíhaných alebo uznaných vinnými. V rozsudku k prípadu Akayesu, ICTR autoritatívne určil, že bola na území Rwandy spáchaná genocída. Tribunál taktiež ako ICTY prispel k rozvoju medzinárodného trestného práva, najmä v súvislosti s vymedzením sexuálnych foriem genocídy, rovnako aj vo vzťahu

---

³⁸ Pozri čl. 3 štatútu ICTR.

³⁹ Pozri Kambanda ICTR.

⁴⁰ Pozri Barayagwiza, ICTR.

zodpovednosti hlavných riadiacich pracovníkov masmédií za podnecovanie spáchania genocídy.

Medzinárodný trestný súd

Vznik stáleho medzinárodného trestného súdu s potenciálne svetovou jurisdikciou predstavoval jeden z najvýznamnejších vývojových krokov medzinárodného trestného práva. Je potrebné vyzdvihnúť skutočnosť, že štatútom ICC nebol založený len nový súdny orgán na vyšetrovanie a stíhanie medzinárodných zločinov, ale došlo tiež k vytvoreniu nového kódexu medzinárodného trestného práva.

Medzinárodný trestný súd, upravený a riadený Rímskym štatútom, je prvý zmluvne založený medzinárodný trestný súd, ktorého hlavnou úlohou je zaistiť účinné stíhanie a následné potrestanie páchatel'ov najzávažnejších zločinov, ktorými je dotknuté spoločenstvo ako celok, zločinov, ktoré ohrozujú mier, bezpečnosť a blaho sveta, a skončiť tak s beztrestnosťou páchatel'ov týchto zločinov, a prispieť tak k ich prevencii.⁴¹ Ide o stály súdny orgán, samostatnú medzinárodnú inštitúciu, ktorá nie je podriadená Organizácii spojených národov. Súd má jurisdikciu nad osobami za najzávažnejšie trestné činy vyvolávajúce medzinárodnú obavu, a tými sú genocída, zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny a agresia. Medzinárodný trestný súd predstavuje síce jedinečnú inštitúciu, ale najmä kvôli princípu komplementarity a v podstate malému počtu, ktoré prijali Štatút ICC môžeme konštatovať, že jeho činnosť nie je zatiaľ príliš významná.

Literatúra

AZUD, J. 2003. *Medzinárodné právo*. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003. ISBN 80 -224-0753-4.

BASSIOUNI, Ch.M. 2004. *Introduction to International Criminal Law*. New York: Transnational Publisher, 2004. 9781571052865.

BROWNLIE, I. 2002. *Principles of Public International law*. New York: Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-876298-4.

CRYER, R. et al. 2010. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-521-13581-8.

ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. 2003. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-57-2.

EL ZEIDY, M. 2008. *The Principle of Komplementarity in International Criminal Law*. The Hague: Martinus Nijhoff Publisher, 2008. 324 s.

EVANS, M.D. 2006. *International Law*. New York: Oxford University Press, 2006. ISBN 0-19-928270-6.

KLUČKA, J. 2008. *Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť)*. Bratislava: Iura Edition 2008. ISBN 978-80-8078-219-1.

---

⁴¹ Pozri Preambulu RS ICC.

MRÁZ, S. 2007. *Medzinárodné právo verejné*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2007. ISBN 978-80-8083-451-7.

MRÁZ, S. 2004. Vojnové zločiny (1.časť). In: *Medzinárodné vzťahy*, 2004, vol. 2, no. 2, s. 24-32.

NOUWEN, S. 2006. 'Hybrid courts' The hybrid category of a new type of international crimes courts. In: *Utrecht Law Review*, 2006, vol. 2., no. 2, s. 190 – 214.

PIPEK, J. 2003. Jurisdikce Mezinárodního trestního soudu a princip ne bis in idem. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 2, s. 1255-1266.

ŠTURMA, P. 1999. Význam přijetí Statutu Mezinárodního trestního soudu. *Právní rozhledy*, 1999, č. 1, s. 8-14.

TALLGREN, I. 2002. The Sensibility and Sense of International Criminal Law. In: 2002, s. 562.

Štatút Medzinárodného trestného tribunálu v Norimbergu (Charter of IMT). Dostupné na <http://avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp>.

Affirmation of the Principles of International Law Recognized by the Charter of the Nuremberg Tribunal, G.A. Res. 95(1), UN Doc. A/236 (1946).

Štatút ICTY Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu.

Štatút ICTR Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu.

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, adopted by Resolution 260 (III) A of the United Nations General Assembly on 9 December 1948. Dostupné na <http://www.hrweb.org/legal/genocide.html>.

Rezolúcia OSN č. 1564 (2004) z 18. septembra 2004 – založená Generálnym tajomníkom na určenie či bola alebo nebola spáchaná genocída v Darfúre a na určenie páchatel'ov porušenia medzinárodného práva.

Rozsudok Súdneho tribunálu pre Rwandu zo dňa 2.9.1998, *The Prosecutor versus Jean-Paul Akayesu*, Case No. ICTR-96-4-T.

US v. Masuda and others (the Jaluit Atoll Case) I LRTWC.

Rozsudok Tadič ICTY, CC/PIO/190-E. Dostupné na <http://www.icty.org/sid/7537>.

Rozsudok Bosnian Genocide Case ICJ.

Kupreskič et al. ICTY.

Report of the International Commission of Inquiry on violations of international humanitarian law and human rights in Darfur UN Doc.S/2005/60.

Kontakt**JUDr. Klaudia Pytel'ová, PhD.**

Katedra medzinárodného práva

Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

klaudia.pytelova@euba.sk

PROBLÉM KALKULÁCIÍ A ICH REÁLNEHO VYČÍSLENIA

Milan Ralbovský

FAKULTA MANAGEMENTU
UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE.

Abstrakt

Jedným z najdôležitejších problémov ekonomickej s najmä finančnej vedy je kvalitné kvantifikovanie nákladov, cien, a s nimi spojeného peňažného vyjadrovania indikátorov. v ekonomických systémoch. Cieľom príspevku je zaujať stanovisko k tejto problematike.

Kľúčové slová: Ekonomia, financie, náklady, ceny, peniaze, peňažné vzťahy, kalkulácie, peňažné operácie, rozdeľovacie procesy, funkcie, hodnota, moc, indikátory, ľudské konanie, vzácnosť, objektívna a subjektívna spravodlivosť, zisk, strata.

Abstract

One of the most important problems of the economy and particularly of the theory of the financing is quality of the cost and price calculation and monetary expression of indication in economical systems. The aim of this paper is to take up an attitude towards this problem.

Key words: economy, finance, cost, price, money, monetary relations, cost and price calculations, monetary operations, distribution processes, value, power, indication, objective and subjective equity, profit, loss.

Problém kalkulací a ich reálneho vyčíslenia.

Kalkulácia, v najširšom zmysle sa chápe ako akýkoľvek výpočet, ako kvantifikácia ekonomickej kategórie a jej účinkov v ekonomickom vývoji. V trhovom peňažnom hospodárstve ide o kvantifikáciu v peňažnom vyjadrení.

Takéto široké pojmové chápanie kalkulácii, predkladám preto, aby sme sa zamysleli nad hlbším historicko - logickým posudzovaním, problémov kvantifikácií, vo všeobecnosti pri výskume, v ekonomickej a najmä finančnej vede. V súčasnosti na to vplyva, akútne sa prejavujúci problém hospodárskej praxe. Ide predovšetkým o spravodlivejšie pôsobenie rozdeľovacej funkcie financií, nie len u nás, ale v celosvetovom hospodársko spoločenskom vývoji. Dlhodobá sa prehlbujúca sa dôchodková a majetková nerovnosť vyvoláva nadväzujúce vážne spoločenské nebezpečenstvá a v mnohých krajinách nepokoje.

O aktuálnosti problému svedčí aj to, že v odbornej literatúre sa v súčasnosti upriamuje pozornosť, na renováciu myslenia rakúskej ekonomickej školy, z prvej polovice dvadsiateho storočia. ktoré už vtedy vyvolali diskusie. ktoré sa prenášajú aj do súčasnosti. (Ide najmä o myšlienky L. von Misesa, v časopise Archiv für Socialwissenschaften: Ekonomická kalkulácia v soc. štáte). Mises je predstaviteľom liberalistickej teórie. Základom Misesovej

predstavy je prepojenosť kategórii tovarovej výroby so súkromným vlastníctvom. Bez súkromného vlastníctva, podľa Misesa nie sú možné kalkulácie v peňažných jednotkách, čiže nedajú sa porovnávať, ani náklady, ani výsledky výroby a nedá sa zistiť, ktorá výroba je pre spoločnosť efektívna a ktorá nie je.

Problém racionality ekonomickej kalkulácie bol pretraktúvaný ako o tom bola zmienka, už v prvej polovici XX-teho stor. K diskusii o tejto problematike prispeli významní ekonómovia v rozličných prácach najmä: F.A. von Hayek; J.A. Scumpeter; L. Robins; O Lange; M. Dobb; H.D. Dickinson; A.P. Lerner, M. Friedman, ale podnetné sú aj ďalšie štúdie, Z našich ekonómov, niektoré štúdie R. Brišku, najmä v čas. Hospodárstvo a právo, IV/1936-1937 č.7-8; Plánovanie v kapitalizme ale aj v čas. Hospodárske rozhľady v 30-iatych rokoch min. stor.

V súčasnosti aktualizujú túto tému španielske odborné pramene J. Huerta de Sotu a i. Vychádzajú najmä z analýz F.A. von Hayeka, a Milтона Friedmana, ktorí nadväzovali na tieto myšlienky, ktoré sa prejavujú aj pri osnovách ekonomického prúdu myslenia a terapie Chicágskej školy.

Soto vo svojich záveroch dospel k názoru, „že medzi teoretikmi o ekonomickej kalkulácii nenašiel dostatočné argumenty, (týkajúce sa socialistickej ekonomickej kalkulácie), ktoré by mali schopnosť „uspokojivo reagovať na výzvu formulovanú Misesom a Hayekom. Po prvé, autori väčšinou neboli schopní porozumieť skutočnému významu tejto výzvy. Pohybovali sa v kontexte neoklasicko-walrasianskej paradigmy a používali také analytické inštrumentárium, ktoré im do značnej miery sťažovalo identifikovať skutočné problémy, ktoré vznikajú v systéme, v ktorom neexistuje súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov a sloboda podnikania.“

„Po druhé, odbočka k problémom statiky (a zároveň dôsledok predchádzajúceho javu) zabránila vyhodnotiť a podrobne analyzovať, v čom sú reálne problémy a ich podstata. Vytvoril sa „falošný“ pocit, že tieto problémy boli „teoreticky vyriešené“. Pre toto všetko skutočná Misesová a Hayeková výzva zostala nezodpovedaná a nie je vyriešená dodnes, hoci sa realizovali rozličné línie výskumu, tak v oblasti -porovnávaných systémov - ako v oblasti teórie- reformy socialistickej systémov- a rozvoji planometrie, a prakticky s úplnou neznalosťou teoretických problémov, ktoré analyzovali Mises a Hayek počas celej diskusie.“ To vo veľkej miere prispelo k sterilnosti a krachu všetkých týchto línií výskumu. „

Súčasne Soto uvádza že „V tejto diskusii hrajú dôležitú úlohu spolu s čoraz početnejšou skupinou západných ekonómov aj tí ktorí boli doteraz najuznávanejšími teoretikmi (v býv.) v socialistickej krajínach. Dúfame, že ak výskum v oblasti dejín ekonomického myslenia bude takto pokračovať ďalej o pár rokov sa dospeje k všeobecnému konsenzu o nutnosti zmeniť hodnotenie a závery, ktoré až doteraz prevládali.“^{1/}

Pri rozvíjaní a uskutočňovaní techniky kalkulácii, sa podľa môjho názoru, dosiahli určité úspechy, ktoré možno hodnotiť najmä so zameraním na metódu ABC kalkulácií a FTP kalkulácii. To je však progres technického riešenia, vychádzajúci z úrovne poznania stavu nákladového a manažérskeho účtovníctva.

Soto v uvedenej práci, sa však kriticky zameriava na hodnotenie reálnosti kvality v kvantite údajov v širšom makroekonomickom zmysle. Aplikuje to síce len na jeden smer ekonomického myslenia a na kvantifikácie s nim spájané. Týmto sa ale nastoľuje problém podstatných prvkov v reálnosti údajov, ktoré majú vyjadrovať kvantifikovateľné veličiny, vo všeobecnom ponímaní prúdov ekonomického myslenia.

Teórie kalkulácie, v širokom zmysle, ako kvantitatívne vyjadrenie ekonomických kategórií, len v určitom ekonomickom smere myslenia, ktoré rozvíja Soto vychádza z chápania podnikania, vo veľmi širokom zmysle ako každého ľudského konania. „V tomto kontexte možno tvrdiť, že podniká každý človek, ktorý koná tak, aby zmenil prítomnosť a v budúcnosti dosiahol svoje ciele.“

Napriek široko koncipovanej definícii podnikania Soto argumentuje , že zodpovedá pojmu podnikania, ktorý v rozlične prepracovávanej podobe sa študuje v predmete ekonomia.

Argumentuje tiež tým, že to „zodpovedá pôvodnému etymologickému vysvetľovaniu významu tohto pojmu.“ Zdôvodňuje to vysvetľovaním španielskeho výrazu empresa ako aj francúzskeho a anglického výrazu entrepreneur. Tieto pojmy „pochádzajú z etymologického latinského slovesa in prehendo-endi- ensum, ktoré znamená objavovať ,vidieť, vnímať, uvedomovať si (niečo), chytiť, polapiť, čiže konať“^{2/}

Keďže ide o ľudské konanie, Soto vysvetľuje aj chápanie tohto pojmu:

„ Ľudské konanie je každé úmyselné a účelové správanie sa alebo činnosť. „ (s. 39.cit.)

Súčasne odporúča a považuje za nutné pre pochopenie tohto pojmu, štúdium ekonomického diela Ludwiga von Misesa nazvaného Human Action: A Treatise on Economics; (3.vyd.,Henry Regnery Company, Chicago 1966, s. 11až 29 a 251až 256.) „ Každý človek sa svojim konaním snaží dosiahnuť určité stanovené ciele, ktoré sú pre neho žiaduce a majú pre neho význam. Hodnota je subjektívne hodnotenie, ktoré konajúci pripisuje svojmu cieľu.

Prostriedok je všetko to čo konajúci subjektívne považuje za primerané a vhodné na dosiahnutie cieľa. Úžitok vyjadruje subjektívne ocenenie, ktoré konajúci pripisuje prostriedku podľa hodnoty cieľa, o ktorom verí, že mu takýto prostriedok umožní dosiahnuť.“(s. 39 cit.)

V tomto zmysle poukazuje na potrebu definovať (vedu o ekonomickej kvantifikácii), ako „vedu o ľudskom konaní, ovplyvňovanom vzácnosťou“ chápanou ako názor , ktorý je pleonazmom, (hromadením synonym). Pretože predpokladom každého ľudského konania je vzácnosť.

Uvádza, že „Každé ľudské konanie vždy prebieha v čase, nie však v deterministickom, newtonovskom, fyzickom, alebo analogickom, ale v jeho subjektívnom ponímaní teda tak , ako je subjektívne pociťovaný a prežívaný konajúcim, v kontexte každého činu“.

Podľa tohto „subjektívneho ponímania času, konajúci pociťuje a prežíva jeho plynutie tak, ako koná, teda keď v zhode s už vysvetleným pojmom podnikania tvorí, objavuje, alebo jednoducho si uvedomuje nové ciele a prostriedky .

V mysli konajúceho tak neustále dochádza k akejsi fúzii skúsenosti z minulosti, ktoré sa ukladajú v pamäti ich súčasného a tvorivého premietania do budúcnosti vo forme predstáv, alebo očakávaní. Do budúcnosti, ktorá nikdy nie je vopred daná, ale ktorú si konajúci predstavuje, tvorí a krok za krokom realizuje.“(s. 41 cit.)^{3/}

Vychádza sa z toho, že budúcnosť je vždy neistá ...“ v tom zmysle ,že sa ešte len stane a a konajúci má o nej iba určité myšlienky, predstavy , alebo očakávania o ktorých dúfa , že ich uskutoční svojim osobným konaním a interakciou s inými konajúcimi ľuďmi.

Okrem toho budúcnosť je otvorená všetkým tvorivým schopnostiam človeka. každý konajúci človek tak čelí budúcnosti s nevyvratiteľnou neistotou ktorú je možné zmenšiť vďaka vlastnému a cudziemu inštitúciami zaužívanému správaniu“ (s. 41).

Život potvrdzuje, že aj inštitúcie sa menia a mení sa aj zaužívané správanie a mení sa aj vôľa a tým aj motivovaný cieľ. Čiže týmto sa aj koncepcie môžu odkláňať a aj odkláňajú od pôvodne sledovaného cieľa.

Soto uvádza že „ ak pritom (subjekt) koná a podniká prezieravo, ale ktorú (rozumej budúcnosť) nebude schopný eliminovať úplne“.

Ďalej uvádza že: „Otvorenosť a neohraničenosť neistoty spôsobuje, že na oblasť ľudského konania nie sú použiteľné tradičné pojmy objektívnej a subjektívnej pravdepodobnosti ako ani bayesiánska koncepcia vypracovaná pre poslednú z nich.

Je to tak nielen preto, že dokonca nie sú známe ani všetky možné varianty, alebo prípady , ale aj preto, že konajúci disponuje iba určitými subjektívnymi predstavami, alebo

presvedčeniami. (Mises ich nazýva _pravdepodobnosťami- jedinečných javov, alebo udalostí.) ktoré, keď sa upravia , alebo rozširujú , majú tendenciu prekvapivo meniť , teda radikálne a nekonvergentne celú -mapu- jeho predstáv a poznatkov. Takto konajúci neustále objavuje, úplne nové situácie, ktoré si predtým nebol schopný dokonca ani len predstaviť.“ (s.41-42 cit.a/)

Náklady chápe ako subjektívny pojem. „ Vždy, keď si konajúci uvedomí, že si želá určitý cieľ a objaví a vyberie si určité prostriedky na jeho dosiahnutie , sa súčasne vzdáva možnosti dosiahnuť iné ciele, ktoré pre neho majú ex ante menšiu hodnotu a v dosiahnutí ktorých verí za alternatívneho použitia tých istých prostriedkov, ktorými disponuje.“

Podľa môjho názoru môže sa to premietat' v pravdivom zmysle subjektívneho konania, ale treba si uvedomiť, že sa to deje v určitých podmienkach.

Sato uvádza že „ pojem náklady sa bude používať na označenie subjektívnej hodnoty, ktorú pripisuje konajúci, cieľom ktorých sa vzdáva, keď sa rozhodne konať určitým konkrétnym spôsobom. To znamená, aj vzdanie sa a obetovanie inej príležitosti. Hodnota, ktorú pripisuje konajúci tomu čoho sa vzdáva , sú jeho náklady, ktoré sú zo svojej podstaty , výsledkom hodnotenia , odhadu, alebo jednoducho subjektívneho úsudku.(s.43). 4/a,b

V podstate, každý človek koná , lebo subjektívne uznáva , že jeho cieľ má pre neho vyššiu hodnotu ako náklady, o ktorých predpokladá, že ich vynaloží preto, že si želá dosiahnuť podnikateľský zisk. (V širšom zmysle je to zisk z konania ; je to dosiahnutie nárastu uspokojenia -pokles nespokojnosti-; je to rozdiel medzi vyššou hodnotou , ktorá sa priraduje k dosiahnutému výsledku a nižšou hodnotou, ktorá sa priraduje obeti , s ktorou sa tento výsledok dosiahol.“ (s.43 cit.)

Zisk je teda prínosom získaným z ľudského konania a je motiváciou na to aby človek konal „ V ďalšom poukazuje na to, že každé konanie vždy obsahuje výsostne kreatívnu podnikateľskú zložku, ktorá si nevyžaduje žiadne náklady a ktorá je presne to, čo nám v širšom slova zmysle umožnilo identifikovať zhodu ponímaní ľudského konania a podnikania.“ (s. 43-44. cit.)

Pri tom sa odvoláva na to, že“ ekonómia nie je teóriou o voľbe alebo o rozhodovaní, (ex ante vždy racionálnom už z jeho definície), ale teóriou o spoločenských procesoch koordinácie , ktoré nezávisle na racionálnom charaktere všetkých v nich zahrnutých rozhodnutí, budú môcť byť viac, alebo menej upravené podľa dôvtipu preukázaného pri výkone podnikania jednotlivými konajúcimi.“ (s. 44 cit.)5/a

V súvislosti s tým tvrdí, že „Ľudské konanie je z definície vždy racionálne v tom zmysle, ex ante konajúci vždy hľadá prostriedky , ktoré považuje za najvhodnejšie na dosiahnutie cieľov , ktoré uznáva za hodné jeho úsilia“(s.44 cit.)

Podľa Sotu je to zlučiteľné aj s tým, „že konajúci ex post zistí, že sa dopustil podnikateľského omylu teda, že vykázal podnikateľskú stratu tým, že si zvolil určité ciele , alebo prostriedky, bez toho , aby si uvedomil, že pre neho existujú iné, ktoré mali vyššiu hodnotu.“

Vonkajší pozorovateľ, podľa jeho názoru, „ nikdy nemôže objektívne označiť za iracionálne nejaké konanie , vzhľadom na zásadne subjektívnu povahu cieľov, nákladov a prostriedkov. Preto môžeme v ekonómii tvrdiť, že ľudské konanie je nereducovateľný predpoklad v zmysle, že ide o pojem axiomatického (zásadného, prijímaného bez ďalších dôkazov) čiže typu, na ktorý nie je na mieste odkazovať žiadny iný pojem , ani ho viac vysvetľovať. Axiomatická povaha ľudského konania je na druhej strane zjavná, keďže jeho kritika , alebo spochybňovanie znamená upadnúť do neriešiteľného logického rozporu, keďže každá kritika si vyžaduje konanie , teda ľudské konanie aby bola zavŕšená.“ (s 44 cit.d);5/b.

Život nás podľa môjho názoru dostatočne poučuje, že každé ľudské konanie má prvky nedokonalosti. Má ich aj proces ustáľovania nákladov a cien. Bez ohľadu na konanie subjektu, inštitúcie a systém v ktorom subjekty konajú, resp. kde sa zúčastňuje ľudský faktor.

Problémy by boli jednoduchšie ak by sa ekonomické rozhodovanie , a konanie mohlo sústrediť len na kvantitatívne rozhodnutie týkajúce sa menšieho, alebo väčšieho množstva produktov , alebo služieb. Spravidla, však ide o rozhodovanie aj o sortimente, o parametroch kvality, o možnosti a dostupnosti rozličných technológií; väzieb medzi výrobnými prostriedkami a ich parametrami navzájom ; vo väzbe na spotrebné predmety, vo väzbe na využívanie surovín, materiálov, ale aj možnosti využívania porovnateľného ekvivalentu pri výmenných vzťahoch, v nadväznosti na ich kúpnu silu a v neposlednom rade, o posudzovanie možností a potreby zapájania pracovných síl do výrobných procesov, a rešpektovaní dôstojnosti človeka v týchto procesoch.

Ukazuje sa , že konania , ktorými sa uskutočňujú uvedené procesy sa prejavujú vo vzťahoch medzi ľuďmi a to nielen hmotných a peňažných vzťahoch, ale v celom komplexe spoločenských vzťahov. Tieto vzťahy sú vzájomne podmienené a prepojené.

Diskusie v tejto oblasti nadväzujú na Walrasov a Pareto model ekonomickej rovnováhy . Tieto sú podnetné aj preto, lebo prihliadajú na ekonomický systém v monopolných podmienkach a tým nastoľujú aj problém súčasných ekonomických a v konečných dôsledkoch spoločenských vzťahov, so zreteľom na najnovší vývoj, súvisiaci so súperením multinacionálnych korporácií, na ich mocenské postavenie a na ich pôsobenie so zreteľom na mocenské štruktúry v jednotlivých štátoch.

Hospodársko spoločenský vývoj, v súčasnej jeho etape a prehľbujúce sa krízové javy, a ich terapia uplatňovaná šokovou doktrínou spôsobili mnoho utrpenia. Napriek tomu táto terapia nepriniesla žiaduci posum ani v teórii ani praxi. Napriek tomu je pre teóriu a pre spoločenskú prax podnetná, lebo nastoľuje potrebu orientácie na synergetický efekt a jeho využívanie. Je to vážna výzva, zanedbávanie ktorej je spojené s ďalšími vplyvmi umožňujúcimi prehľbovanie krízových javov.

Ustúpenie od zlatého štandardu v menovej stratégii jednotlivých štátov; koncentrácia štátov v menovej zóne; problémy pri zladovaní menovej politiky s fiškálnou politikou; jednostranné mocenské tlaky; a ďalšie aktuálne vývojové tendencie, vytvárajú nové kvality peňažných vzťahov. Tieto nastoľujú aj nové problémy v oblasti posudzovania kalkulácií.

Kvantita peňazí je spätá s ich kvalitou. Prejavuje sa to v ich kúpnej sile, ako aj v subjektívnom hodnotení peňazí, ale aj pri ich harmonizácii. Súvisí to s posudzovaním aj ďalších meradiel, pri využívaní peňazí a pri ich pôsobení v dimenziách času, miesta, priestoru a jeho rozsahu, v potrebách ich objemu, ale aj spoločenského nazerania , morálky , práva , psychológie, mentality, ale aj politických, najmä mocenských prúdov. Každá úprava vyplývajúca z uplatňovania či už priamych, alebo nepriamych nástrojov v menovej stratégii a politike ovplyvňuje rovnováhu, a má vplyv na ponuku a dopyt.

Túto rovnováhu ovplyvní aj každá zmena ceny základných surovín a materiálov, (Napríklad opatrenia OPEC a i.) a tým aj nákladov posudzovaných v kalkulačných procesoch a to si treba v ďalšom posudzovaní uvedenej problematiky uvedomiť.

Vlastníctvo a spôsob jeho uplatňovania, v súvislosti s manažmentom v podnikateľskej sfére, je problémom, ktorý súvisí s posudzovaním uvedenej problematiky v širšom meradle. Vplyvy križujúcich sa záujmov medzi jednotlivými subjektmi navzájom a vo vzťahu k mocenským záujmom sa v ňom zvyrazňujú.

Čiastočne sa pre riešenie týchto problémov črtajú teoretické výsledky súvisiace s možnosťami dôslednejšieho využívania nominálnej úrokovej miery.. Vyžaduje si to však aj v teórii dôslednejšie vyjasniť kvantifikácie vyplývajúce z vplyvu očakávanej inflácie; prisudzovania prémie za udržovanie likvidity; prémie za riziká; požiadaviek rešpektovania slobody, ochrany života, eliminovania vazalskej renty ale aj ďalšie vplyvy.

Vážne omyly vládnych štruktúr v dvadsiatom storočí, ktoré vyplývajú z pošliapania pravdy týmito štruktúrami v ich ideológiach a najmä pri nerešpektovaní práva iných ľudí, národov a ich odlišností; v chápaní slobody len v sebe láske a v sebeckých záujmoch, a znásobovania nespravodlivosti ďalšími nespravodlivosťami, by mali byť mementom, aj pre

vedecké ustanovizne a ušľachtilosť pri rozvíjaní vedy pre všeobecné dobro. Kataklyzmy tragických vojen 1914 až 1945 a ich pokračovania v rozličných podobách najmä v revolúciách prakticky do súčasnosti, s neznámou perspektívou do budúcnosti, sú významným mementom aj pre ekonomickú vedu. Či si to priznáme, alebo nie, svoj pôvod majú aj vo vákuu poznávania kvantifikácii, ale aj v nerešpektovaní prístupu pre ich poznávanie. umožnené diktátom kapitálového konta. Paradoxne uplatňovanom pri nepresnej znalosti kalkulácií a tým aj jeho obsahovej náplni.

Záver

Záverom možno konštatovať že súčasné rozpory v spoločnosti v celosvetovom meradle, ktoré sú sprevádzané na jednej strane nezamestnanosťou a nevyužívaním kapacít a na druhej strane nedostatkom pri uspokojovaní základných ľudských potrieb; ďalej prehlbujúcou sa situáciou v ktorej obrat peňazí sa vzdáľuje od pohybu reálnych produktov keď narastá obchodovanie s kontraktmi, sú ďalším mementom pre spresňovanie kalkulácií a kvalitnejšiu kvantifikáciu ekonomických procesov. Podľa môjho názoru zvýrazňujú potrebu orientácie výskumu a praxe skvalitňovania kalkulácií pri upriamení pozornosti, predovšetkým na dosahovanie synergetického efektu, v ďalšom hospodársko- spoločenskom vývoji, bez akýchkoľvek premís.

Literatúra

Odkazy

- 1/ Jesús Huerta de Soto: Socialismo, cálculo económico y función empresarial. Madrid. Union empresarial Madrid. 2010. (Slov. prekl. 2012; s.319-320).
- 2/ Odvoláva sa na prácu: Bert F. Hoselitz, „The Early History of Entrepreneurial Theory“ v Explorations in Entrepreneurial History č.3, č.4, 15. apr. 1951 s. 193-220. Španielska verzia v kap. 9 od J.P. Spenglera a W.R. Allena, El pensamiento económico de Aristóteles a Marshall, Edit. Tecnos, Madrid 1971.
- 3/ Soto :cit. str.39- 41.
- 4/ a/ Soto: cit.str 41-43.

b/ Soto v cit. práci sa odvoláva na : L.S.E. Essays on Cost vyd. J.M.Bachman a G.F. Thrilby New York University Press, New York 1981 s. 14-15.
- 5/ a/.Soto: cit. s.43-44.

b/ Ide o sporné tvrdenie, pri ktorom sa Soto odvoláva na F.A Hayeka: The Sensory Order, The University of Chicago Press, pretlač Midway, Chicago 1976 s.184-191°; a M.N. Rothbard. Individualism and the Philosophy of Social Sciences,Cato Institute, San Francisco 1980, s 5-10.

Kontakt**prof. Ing. Milan Ralbovský, PhD.**

Katedra ekonomie a financií

Fakulta Managementu

Univerzity Komenského v Bratislave

GENÉZA PODNESTERSKÉHO KONFLIKTU¹

Leonid Raneta

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAKOV
EKONOMICKEJ UNIVERZITY V BRATISLAVE

Abstrakt

Podnesterský konflikt, podobne ako všetky nevyriešené konflikty postsovietskeho priestoru, má historické korene a súvislosti. Analýza ktorých je podľa nás potrebná pre pochopenie predpokladov, ktoré viedli k vzniku tejto problematickej situácie.

Kľúčové slova: Podnesterský konflikt, Moldavská republika, historický kontext, ekonomická situácia

Abstract

Transnistrian conflict, like all conflicts unresolved post-Soviet space, has historical roots and context. The analysis which we believe is necessary for an understanding of the assumptions that led to the emergence of this problematic situation.

Key words: Transnistrian conflict, the Republic of Moldova, historical context, economic situation

Úvod

Podnesterský konflikt predstavuje jednu z epizód prebiehajúceho rozpadu marxistického politicko-ekonomického projektu ZSSR. Narušenie vertikálnych riadiacich vzťahov v politickej oblasti zväzu viedlo k problémom nielen medzi centrom a zväzovými republikami ale aj v intraregionálnych vzťahov, čo s kolapsom ekonomiky bezpodmienečne vytváralo pôdu pre vznik protirečí, separatizmu ako na zväzovej úrovni tak aj na úrovni národnostných republík. Tieto odstredivé tendencie (zväzové aj regionálne) väčšinou mali v pozadí aj historický kontext.

Historický kontext

Väčšina územia súčasnej Moldavskej republiky, historicky známa ako Besarábia, bola od roku 1812 súčasťou cárskeho Ruska. Zmenu štátoprávneho usporiadania tejto oblasti iniciovali udalosti spojené s mocenským prevratom v Petrohrade v novembri 1917. Po uzatvorení Brest-Litovského mieru so Sovietskym Ruskom v marci 1918 a Bukureštského mieru s Rumunskom v máji 1918 pripadla Besarábia do sféry vplyvu Centrálnych mocností. Po ich porážke a kapitulácii v novembri 1918 sa Besarábia stala jedným z dejísk občianskej vojny a bojov za nezávislosť na území bývalej Ruskej cárskej ríše.

V roku 1919 sa sovietsky režim na tomto území neúspešne pokúsil vytvoriť

---

¹ Príspevok bol spracovaný za finančnej podpory z grantu VEGA Č. 1/1326/12.

Besarabskú sovietsku socialistickú republiku a v Kišiňove dočasne pôsobila rada ľudových komisárov pod vedením I.N. Krivorukova.

Na území Besarábie si taktiež robila nároky Ukrajinská národná republika na čele s S. Petľjurom, rovnako ako aj ruské politické hnutia opozičné voči sovietskemu režimu, ktoré boli v tomto regióne predstavované generálom A.I. Denikinom.

Obrázok Mapy Besarábie a Moldavskej republiky

Mapa 1 Basarabia a R.A.S.S.M. (1924-1940)

Mapa 2 Moldavska republika (po 1991)

Prameň: 1. Moldova noasta. Dostupné na internete: <http://www.moldovanoastra.md/pic_lib/1097508085.jpg>.

2. Centrálna spravodajská služba USA. World faktbook. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>.

V dôsledku vtedajšieho vojensko-politického vývoja však Besarábia pripadla Rumunsku, ktoré toto územie získalo so súhlasom Dohodových mocností. Na základe rumunského etnického pôvodu miestneho obyvateľstva ho pričlenilo k svojmu regiónu Moldavsko.² Sovietska vláda neuznala pripojenie Besarábie k Rumunsku a toto územie si nárokovala počas celého obdobia medzi Prvou a Druhou svetovou vojnou.

V roku 1924 bola na území súčasnej Podnesterkej oblasti a niekoľkých susediacich ukrajinských rajónov vytvorená Moldavská autonómna sovietska socialistická republika s hlavným mestom v Balte (v súčasnosti Ukrajina). V roku 1929 bolo hlavné mesto Tiraspol (v súčasnosti medzinárodne neuznávaná Podnesterká Moldavská republika).

Besarábia sa stala súčasťou ZSSR po uzatvorení paktu Molotov — Ribbentrop v auguste 1939. Tajné dodatkové protokoly ako aj následná sovietsko-nemecká zmluva o hraniciach a spolupráci zo septembra 1939 vymedzili sféry vplyvu medzi oboma mocnosťami v strednej a východnej Európe. Na základe týchto dohôd Sovietsky zväz v júni 1940 ultimatívne vyzval Rumunsko na odstúpenie Besarábie.³

V auguste 1940 bola na území Besarábie vytvorená Moldavská sovietska socialistická republika. Dovtedy existujúca Moldavská autonómna sovietska socialistická republika bola na základe politického rozhodnutia rozdelená, a ako samostatný administratívny celok zanikla. Jej západná časť (Podnesterká oblasť) bola pričlenená k Moldavskej SSR a východná časť (ukrajinské rajóny) ostali súčasťou Ukrajinskej SSR.

Počas vojnového obdobia Druhej svetovej vojny bola Besarábia pripojená k Rumunsku až do roku 1944. Po prechode frontu bolo na tomto území obnovené fungovanie Moldavskej SSR. Po zvrhnutí režimu generála I. Antonescu v auguste 1944 a po prechode Rumunsku na stranu Spojencov sa vláda v Bukurešti vzdala nárokov na toto územie.⁴

Po skončení Druhej svetovej vojny sa Moldavská SSR vyvíjala ako integrálna súčasť Sovietskeho zväzu a tamojšia situácia bola ovplyvňovaná viacerými faktormi. V Moldavskej SSR došlo k vytvoreniu klasického sovietskeho systému na báze prepojenia stranického a štátneho aparátu. Pri určitej miere zjednodušenia je možné charakterizovať tieto faktory ako „proces sovietyzácie“, ktorý v prípade Moldavskej SSR viedol k zmene sociálnej štruktúry obyvateľstva a ovplyvnil jeho etno-kultúrnu a politickú identitu.⁵

V období rokov 1945 – 1985 sa počas dvoch generácií zmenšil rozdiel medzi moldavsko-rumunsko-jazyčnou časťou (pôvodná Besarábia) a rusko-ukrajinsko-jazyčnou časťou (Podnesterká oblasť) Moldavskej SSR.

Kolektivizácia poľnohospodárskej výroby a sovietsky spôsob industrializácie spôsobili, že sa zmenilo etnické zloženie obyvateľstva. Tento trend bol markantný obzvlášť v mestách Moldavskej SSR, do ktorých sa napríklad sťahovali štátni úradníci, pracovníci premiestňovaných univerzít (na zvyšovanie vedeckej a vzdelanostnej úrovne), odborní pracovníci a kvalifikovaní robotníci z veľkých ruských a ukrajinských miest. V porovnaní s tým vidiek ostával zväčša moldavsko-rumunsko-jazyčný a tamojšie rurálne obyvateľstvo malo menšiu mieru sociálnej mobility a nižšiu úroveň vzdelania. Sovietsky model modernizácie sa prejavil najmä v hlavnom meste Kišiňov a v Podnesterku, v ktorých sa industrializácia a urbanizácia realizovala v podstatne väčšej miere ako vo zvyšku Moldavskej SSR.

V roku 1985 sa generálnym tajomníkom Ústredného výboru Komunistickej strany Sovietskeho zväzu stal Michail Gorbačov, ktorý začal sériu ekonomických a politických

² VÝSKUMNÉ CENTRUM SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI PRE ZAHRANIČNÚ POLITIKU: *Možnosti zefektívnenia spolupráce EÚ s Moldavskom v politickej, ekonomickej a bezpečnostnej oblasti*, Bratislava marec 2007

³ MEL'JUCHOV, M.: *Osvoboditelnyj pochod Stalina*, vyd. Jauza-Eksmo, Moskva 2006

⁴ GIURESCU, D.: *Romania in the Second World War*, The Journal of Military History, číslo: 1 2001, Society for Military History, Lexington

⁵ MAKSYMUK, J.: *Moldova – Transdniester Conflict Was Long On the Making*, Radio Free Europe – Radio Liberty, Prague 2006

reforiem známych ako „perestrojka a glasnosť“. Reformy sa postupom času preniesli z centrálnych stranických a štátnych orgánov aj na úroveň zväzových republík. Na tejto úrovni vyvolali široké spektrum procesov, ktoré boli v rovnakej miere determinované ako miestnymi špecifikami tak aj ďalším vývojom v Moskve.

V prípade Moldavskej SSR sa vývoj v rokoch 1986 – 1989 prejavil v podobe polarizácie republikovej straníckej nomenklatúry a v podobe politickej aktivizácie predstaviteľov moldavsko-rumunsko-jazyčného obyvateľstva.

Pod vplyvom medzinárodných udalostí (koniec 80. rokov) sa začala po prvýkrát otvorene diskutovať otázka eventuálneho oddelenia Moldavskej SSR od Sovietskeho zväzu. V tejto atmosfére sa v Moldavskej SSR vo februári 1990 uskutočnili prvé slobodné voľby, ktoré znamenali víťazstvo predstaviteľov „Ľudového frontu“ Moldavska. Toto hnutie podporovalo nezávislosť a zjednocovalo liberálnych demokratov presadzujúcich koncepciu individuálnej moldavskej identity a štátnosti a radikálnych nacionalistov, podporujúcich koncepciu zjednotenia s Rumunskom.

Výsledok volieb (1990) znamenal odstavenie Komunistickej strany Moldavska od moci a viedol k aktivizácii miestnej straníckej nomenklatúry v Podnesterskej oblasti. Jej predstavitelia definitívne stratili svoj dovtedajší vplyv na republikové orgány v Kišiňove a zároveň si uvedomili, že v prípade oddelenia Moldavskej SSR od Sovietskeho zväzu môžu prísť aj o mocenské postavenie vo svojom domácom regióne. Na udržanie svojej pozície využili obavy rusko-ukrajinsko-jazyčného obyvateľstva Podnesterskej oblasti z vývoja v moldavsko-rumunsko-jazyčných oblastiach Moldavskej SSR. To sa prejavilo aj vo voľbách vo februári 1990, keď v Podnesterskej oblasti väčšinu mandátov získali práve predstavitelia miestnej straníckej nomenklatúry.

V auguste 1990 sa v Podnesterskej oblasti uskutočnilo referendum a na základe jeho výsledkov bola 2.9.1990 vyhlásená *Podnesterská moldavská sovietska socialistická republika (PMSSR)* s hlavným mestom v Tiraspole. Okrem toho II. zjazd Ľudových zástupcov Podnesterskej oblasti zvolil Najvyšší sovietsky PMSSR a za predsedu jeho prezídia menoval I.N. Smirnova. V septembri 1990 bola v Zväzovej republike Moldavsko (nový názov Moldavskej SSR) vytvorená funkcia prezidenta, do ktorej bol menovaný bývalý predseda Najvyššieho sovietskeho M. Snegur. Nový prezident a ďalší predstavitelia ústredných orgánov v Kišiňove označili zjazd za neústavný a jeho rozhodnutie o vytvorení PMSSR za neplatné.

V novembri 1990 došlo k prvému vážnemu ozbrojenému incidentu v meste Dubossary medzi príslušníkmi moldavskej polície a tzv. podnesterskými dobrovoľníkmi, pri ktorom zahynuli 3 osoby a 16 bolo zranených. Na eskaláciu napätia zareagovali aj centrálné orgány Sovietskeho zväzu, ktoré dovtedy venovali vývoju v tejto oblasti len okrajovú pozornosť.

V roku 1991 sa vnútropolitická kríza v Sovietskom zväze dostala do *svojej* záverečnej etapy, čo sa prejavilo aj na vývoji v Moldavsku. V marci 1991 sa uskutočnilo celozväzové referendum o zachovaní Sovietskeho zväzu ako federatívneho štátu. Moldavské ústredné orgány rozhodli o neuskutočnení tohto referenda na území republiky a naopak miestne orgány Podnesterskej oblasti toto referendum vo svojom regióne zorganizovali.

K vyvrcholeniu krízy došlo v auguste 1991, keď sa v Moskve uskutočnil neúspešný pokus konzervatívneho krídla Komunistickej strany Sovietskeho zväzu o mocenský prevrat. V reakcii na vývoj v Moskve vyhlasuje moldavský parlament samostatnosť Moldavskej republiky. Súčasťou deklarácie o nezávislosti je aj anulovanie politických a právnych dôsledkov paktu Molotov – Ribbentrop z roku 1939.

Pripojenie k Sovietskemu zväzu a vytvorenie Moldavskej SSR v roku 1940 je označené „za nezákonný akt bez reálnej právnej opory“. Tieto formulácie boli následne využité podnesterskými politickými elitami ako argument v prospech odtrhnutia ich oblasti od zvyšku Moldavska, pretože pred rokom 1940 bola Podnesterská oblasť súčasťou Sovietskeho

zväzu a nie Rumunsku.⁶

Hektický politický vývoj vedie v nasledujúcich mesiacoch k definitívnemu zániku Sovietskeho zväzu. V septembri 1991 uskutočňuje Moldavsko prvé praktické kroky na ceste k plnej nezávislosti a medzinárodno-právnej suverenite, medzi ktoré patrí aj požiadavka na stiahnutie jednotiek sovietskej armády rozmiestnených na jej území. Paralelne s tým sa aktivizujú aj miestne orgány v Podnesterskej oblasti.

V roku 1992 došlo k prvým bojom medzi moldavskou políciou a podnesterskou gardou v meste Dubossary a v marci 1992 pokračovali miestne boje pozdĺž administratívnej hranice medzi podnesterskými oblasťami a zvyškom Moldavska. Následne sa jednotky ministerstva vnútra a polície neúspešne pokúsili získať kontrolu nad podnesterskými oblasťami.

Dňa 3.4.1992 sa v Kišiňove stretli ministri zahraničných vecí Moldavska, Ruskej federácie, Ukrajiny a Rumunsku, ktorí za prítomnosti podnesterskej delegácie rokovali o zastavení bojov. Spoločne prijali „Deklaráciu o Podnestersku“, ktorá príslušníkom ozbrojených síl Ruskej federácie udelila mandát mierových síl v zóne konfliktu.⁷

Zastavenie konfliktu bolo vykonané na pôde SNŠ (Spoločenstvo nezávislých štátov), pri aktívnej účasti Ruskej federácie, Ukrajiny a Rumunsku. Počas stretnutia v Kyjeve bola prijatá „Deklarácia“ (marec 1992), ktorá zdôrazňovala, že celistvosť Moldavskej republiky je základným pilierom stability a mieru v regióne.

Hospodárske aktivity boli do značnej miery postihnuté existenciou podnesterkého konfliktu, a to vo všetkých oblastiach ekonomiky: buď to obchod, priemysel, investície alebo kvalitatívna a kvantitatívna štruktúra hospodárstiev oboch regiónov.

Ozbrojený konflikt spôsobil úpadok hospodárstva (len v roku 1992 HDP poklesol o 29%), straty na ľudských životoch (približne 1100 mŕtvych 3500 zranených)⁸ a odchod utečencov (viac než 70 tis. utečencov). Ekonomický pokles vyvolaný ozbrojeným konfliktom výrazne zasiahol také odvetvia, ako je priemyselná výroba (o 27% v 1992) a doprava (o 51% v 1992). Po kvalitatívnej stránke sa ekonomika „celého“ Moldavska v dôsledku konfliktu zmenila:

- I. z „exporto-orientovanej priemyselno-agrarnej ekonomiky“ (v roku 1989 priemysel predstavoval 60% produkcie, 90%⁹ sa exportovalo);
- II. na importo-orientovanú s výrazne menšou priemyselnou súčasťou (import predstavuje 83 %¹⁰ podiel na HDP v Moldavsku a 158% v Podnestersku, zároveň podiel priemyslu v Moldavsku predstavuje 15%¹¹).

---

⁶ PMR: *PMR sovereignty in international law*, Pridnestrovskaja Moldavskaia Respublika <http://pridnestrovie.net/legalbasis.html>

⁷ VÝSKUMNÉ CENTRUM SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI PRE ZAHRANIČNÚ POLITIKU: *Možnosti zefektívnenia spolupráce EÚ s Moldavskom v politickej, ekonomickej a bezpečnostnej oblasti*, Bratislava marec 2007

⁸ THE WHITE BOOK OF THE PMR (Pridnestrovian Moldovan Republic). Moskva, REGNUM, 2006, s. 26, 164.

⁹ ROZHODNUTIE VLÁDY MD Č. 533: „*On the Concept of Industrial Policy of the Republic of Moldova for years 1996-2000*“, MO No. 074, 04.11.1996, p. 7.

¹⁰ ŠTATISTICKÝ ÚRAD MOLDAVSKEJ REPUBLIKY: *Štatistická ročenka 2008*, ISBN 978-9975-9786-8-2

¹¹ tamtiež

Namiesto záveru

Vznik štátnosti Moldavskej republiky v roku 1991 bol spojený s negatívnymi udalosťami spojenými s rozpadom Sovietskeho zväzu, problémami s podnesterským konfliktom a následnou ekonomickou krízou, ktorej dôsledky podľa nás sú neprekonané dodnes. Výskum preukázal, že kríza „celej“ moldavskej ekonomiky, vrátane podnesterského regiónu, je prítomná vo všetkých sektoroch a sférach života spoločnosti, a bezprostredne sa odráža na postavení Moldavskej republiky ako subjektu svetového hospodárstva.

Výskum preukázal, že o pretrvávajúcom krízovom stave hovoria makroekonomické ukazovatele, ako napríklad:

- ✓ hrubý domáci produkt (v roku 2008 úroveň HDP Moldavska je o 30 % nižšia než v roku 1991, v prípade Podnesterska úroveň HDP je o viac než 50 % nižšia), zároveň Moldavsko sa nachádza na 135. mieste vo svete podľa úrovne HDP/p.c.;
- ✓ kvalitatívne ukazovatele (napríklad sektorová štruktúra HDP, ktorá poukazuje na totálnu dezindustrializáciu ekonomiky);
- ✓ ukazovatele kvality života obyvateľstva (spotreba hlavných potravín, ako sú: mäso, mlieko a múčne výrobky je o takmer 50 % nižšia než v roku 1991);
- ✓ demografické ukazovatele (Moldavská republika je spomedzi 20 štátov s najrýchlejšie degradujúcim počtom obyvateľstva), zároveň priemerná dĺžka života predstavuje len 68 rokov;
- ✓ ukazovatele masovej migrácie pracovnej sily (Moldavsko je lídrom vo svete podľa objemu prítoku remitencií od pracovných migrantov na jedného obyvateľa);
- ✓ index ľudského rozvoja (HDI), podľa ktorého Moldavsko obsadzuje len 111. miesto vo svete;
- ✓ index ekonomickej slobody (Index of Economic Freedom), podľa ktorého Moldavsko obsadzuje len 120. miesto vo svete.

Literatúra

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku: Možnosti zefektívnenia spolupráce EÚ s Moldavskom v politickej, ekonomickej a bezpečnostnej oblasti, Bratislava marec 2007

Centrálna spravodajská služba USA. World factbook. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>.

Meľťuchov, M.: Osvoboditeľný pochod Stalina, vyd. Jauza-Eksmo, Moskva 2006

Giurescu, D.: Romania in the Second World War, The Journal of Military History, číslo: 1 2001, Society for Military History, Lexington

Maksymiuk, J.: Moldova – Transdniester Conflict Was Long On the Making, Radio Free Europe – Radio Liberty, Prague 2006

PMR: PMR sovereignty in international law, Pridnestrovskaja Moldavskaia Respublika <http://pridnestrovie.net/legalbasis.html>

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku: Možnosti zefektívnenia spolupráce EÚ s Moldavskom v politickej, ekonomickej a bezpečnostnej oblasti, Bratislava marec 2007

The White Book of the PMR (Pridnestrovian Moldovan Republic). Moskva, REGNUM, 2006, s. 26, 164.

Rozhodnutie vlády MD Č. 533: „On the Concept of Industrial Policy of the Republic of Moldova for years 1996-2000”, MO No. 074, 04.11.1996, p. 7.

Štatistický úrad Moldavskej republiky: Štatistická ročenka 2008, ISBN 978-9975-9786-8-2

Kontakt

Ing. Leonid Raneta, PhD.

Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie

Fakulta medzinárodných vzťahov

Ekonomickej univerzity v Bratislave

leonid.raneta@euba.sk

ANALÝZA POTENCIÁLU PREZENTÁCIE ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV PROSTREDNÍCTVOM ČINNOSTÍ MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ V PODMIENKACH SR¹

Monika Satková, Nina Galanská

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Abstrakt

Analýza potenciálu prezentácie OSN prostredníctvom činnosti MVO v podmienkach SR doteraz na Slovensku ešte nebola vypracovaná. Hlavným cieľom analýzy bolo najmä vytvorenie analytickej štúdie o súčasnom stave propagácie hodnôt a cieľov OSN na území SR, druhým, čiastkovým cieľom analýzy bolo identifikovať a zmapovať činnosť MVO s aktivitami a projektmi z oblastí priorit OSN. Tretím cieľom bolo navrhnúť súbor opatrení vedúcich k posilneniu spolupráce medzi MZVaEZ SR a identifikovanými MVO v oblasti prehlbovania povedomia laickej aj odbornej verejnosti v SR o činnosti, hodnotách a cieľoch OSN.

Kľúčové slová: OSN, činnosť mimovládnych organizácií, ciele OSN, mimovládne organizácie

Abstract

Analysis of the presentation potential of the United Nations through the activities of NGOs in Slovakia has not been developed so far. The main objective of the analysis was to create an analytical study on the current state of promotion of the values and goals of the United Nations in Slovakia. Furthermore, the second objective of the analysis was to identify and map the activities of NGOs with activities and projects belonging to the priority areas of the United Nations. The third objective was to propose a set of actions leading to the strengthening of cooperation between Ministry of Foreign and European Affairs and identified NGOs concerning the values and objectives of UN.

Key words: United Nations, activities of NGOs, non-governmental organizations, UN objectives

V období mesiacov august-december 2013 bola Slovenskou asociáciou pre OSN vypracovaná analýza potenciálu prezentácie OSN prostredníctvom činnosti MVO v podmienkach SR. Analýza prebiehala v nasledovných krokoch:

1. Klasifikácia MVO;
2. Identifikácia prioritných oblastí pôsobenia;
3. Identifikácia relevantných MVO (registrované na MV SR do 1.12.);
4. Oslovenie MVO aktívnych v identifikovanej oblasti;
5. Vyhodnotenie dát.

---

¹ Tento projekt bol podporený z prostriedkov Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky ako projekt Slovenskej asociácie pre Organizáciu spojených národov pod názvom „Analýza potenciálu prezentácie OSN prostredníctvom činnosti MVO v podmienkach SR.“

Klasifikácia MVO

Vznik, právne postavenie a činnosť mimovládnych organizácií v SR je právne vymedzená Občianskym zákonníkom č. 47/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, zákonom č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov, zákonom č. 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov, zákonom č. 34/2002 Z.z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov a zákonom č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v ČSSR v znení neskorších predpisov.

Zákon v podmienkach Slovenskej republiky neuvádza definíciu mimovládnej organizácie a ani nevymedzuje jednotný termín „mimovládna organizácia“. V praxi a vo verejnej správe termín mimovládna organizácia označuje široké spektrum organizácií. Vychádzame preto zo zjednocujúcej definície podľa Mračkovej² a Ondruška³, kde mimovládne organizácie majú formálnu štruktúru, súkromný „neštátny“ charakter, nemajú za cieľ vytvárať zisk, ktorý by sa mal rozdeliť pre ich majiteľov, sú nezávislé a fungujú na samosprávnom princípe a majú spravídla dobrovoľnícky charakter. Podľa Ondruška⁴ ďalej nemajú náboženský ani politický charakter.

Zoznam právnických osôb, ktoré nie sú založené za účelom podnikania a sú registrované na Ministerstve vnútra SR, je vedený na portáli Organizácie pre informatiku verejnej správy (ďalej len IVeS), ktorého obsahovým správcom je MV SR. IVeS eviduje občianske združenia, záujmové združenia právnických osôb, združenia obcí, neinvestičné fondy, neziskové organizácie, strany, spoločenstvá vlastníkov bytov a nebytových priestorov, organizácie s medzinárodným prvkom a nadácie. Na základe vyššie uvedenej definície MVO sme ako relevantné formy právnických osôb evidovaných na portáli IVeS pre účely tejto analýzy identifikovali nasledovné: nadácie, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, občianske združenia a organizácie s medzinárodným prvkom.

Záujmové združenia právnických osôb, združenia obcí, strany, spoločenstvá vlastníkov bytov a nebytových priestorov nespĺňajú definíciu MVO (aj keď v prípade záujmových združení právnických osôb ide o polemizovanú tému), a preto neboli predmetom analýzy.

Neinvestičné fondy svojím charakterom spĺňajú definíciu MVO, avšak do analýzy sme ich nezahrnuli z dôvodu ich primárneho zriadenia za účelom združovania peňažných prostriedkov určených na všeobecne prospešný účel⁵.

Identifikácia prioritných oblastí pôsobenia

Na identifikáciu relevantných MVO sme určili rozhodujúce oblasti pôsobenia MVO, ktorých výber bol podmienený ich zhodou alebo prienikom s pôsobením OSN. Hlavné oblasti pôsobenia OSN sme špecifikovali na základe Charty OSN. V podmienkach SR neexistuje jednotná kategorizácia oblastí pôsobenia MVO.

V registri IVeS sa pri každej forme MVO oblasti pôsobenia (účely) špecifikujú rôznorodo. Z tohto dôvodu sme pri každej forme MVO určovali prienik a/alebo zhodu s pôsobením OSN osobitne. Spoločnými kategóriami účelov pre všetky formy MVO pri identifikácii prienikov s pôsobením OSN boli rozvoj demokracie, vzdelávanie, životné prostredie, ľudské práva, deti, vysokoškolská mládež, ekológia, duchovné a kultúrne hodnoty, výskum a vývoj a študentské, ženské, filozofické, humanitné, environmentálne, sociálne

² MRAČKOVÁ, A. – VLAŠIČOVÁ, J. 2009. *Manažment organizácie*. Bratislava: Liga za duševné zdravie, 2009. 47 s.

³ ONDRUŠEK, D. 1998. Čo sú to neziskové organizácie. In: *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava: Peter Prekop Print Production. 1998. 199 s.

⁴ Ibid.

⁵ §2, čl. 1, zákona 147/1997 Z.z.

témy. V rámci uvedených oblastí sme určili nasledovné kategórie účelu pri jednotlivých formách MVO: v neziskových organizáciách ide o účely Doplnkové vzdelávanie detí a mládeže; Humanitná starostlivosť; Ochrana ľudských práv a základných slobôd; Rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt; Služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti; Tvorba a ochrana ŽP a ochrana zdravia obyvateľstva; Tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia kultúrnych hodnôt; Vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry; Výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby. V občianskych združeniach ide o oblasti činnosti: humanitné; životné prostredie; sociálne, opatrovateľské; rozvoj demokracie; vzdelávacie; vysokoškolská mládež, vysokoškolské, študentské, ženské, ľudské práva.

V nadáciách sme definovali nasledovné oblasti: detské; ekológia; filozofické; humanita, charita; kultúrne; mládežnícke; rozvoj demokracie; veda; vysokoškolské, ľudské práva.

Väčšina organizácií pokrývala širšiu škálu oblastí pôsobenia, predovšetkým neziskové organizácie a nadácie, čo spôsobilo multiplikačný efekt počtu jednotlivých organizácií v jednotlivých kategóriách a oblastiach pôsobenia. Organizácie s medzinárodným prvkom nemajú definované oblasti pôsobenia (účel) a súčasne sú zaradené formálne do registrov nadácií, neziskových organizácií a občianskych združení.

Identifikácia relevantných MVO

Na základe registra IVEs zúženého identifikovanými jednotlivými oblasťami činnosti/účelu MVO (pozri vyššie) sme vytvorili databázu relevantných MVO. Ohraničením výberu relevantných MVO bolo:

1. Nachádzajú sa v registri IVEs, t.j. k 1.12.2013 boli registrované na MV SR
2. Účel/činnosť MVO spadá pod identifikované oblasti pôsobenia
3. Sú aktívne, t.j. k 1.12.2013 nie sú v likvidácii
4. Majú existujúcu webstránku/Facebook
5. Sú dostupné kontaktné údaje, t.j. je zverejnená minimálne e-mailová adresa

Celkovo sme do databázy vybrali 142 občianskych združení, 26 nadácií, 42 neziskových organizácií a 1 organizáciu s medzinárodným prvkom, spolu 211 MVO.

Oslovenie MVO aktívnych v identifikovanej oblasti

Identifikované potenciálne organizácie sme oslovili prostredníctvom štandardizovaného e-mailu, ktorého súčasťou bol aj vytvorený elektronický dotazník. Dotazník obsahoval viaceré formy otázok, zatvorené ako aj polouzavreté.

Zo zatvorených otázok boli použité formy otázok ako dichotomická ponuka a viacnásobný výber, prevažovali však polouzavreté otázky viacnásobného výberu. Dotazník bol vytvorený s cieľom dosiahnutia prehľadnosti získaných dát. Z toho dôvodu sme do dotazníku zaradili 7 otázok zameraných na opis organizácie a jej aktivít a aktuálne a možné prepojenie s OSN. Počet oslovených MVO bol 211.

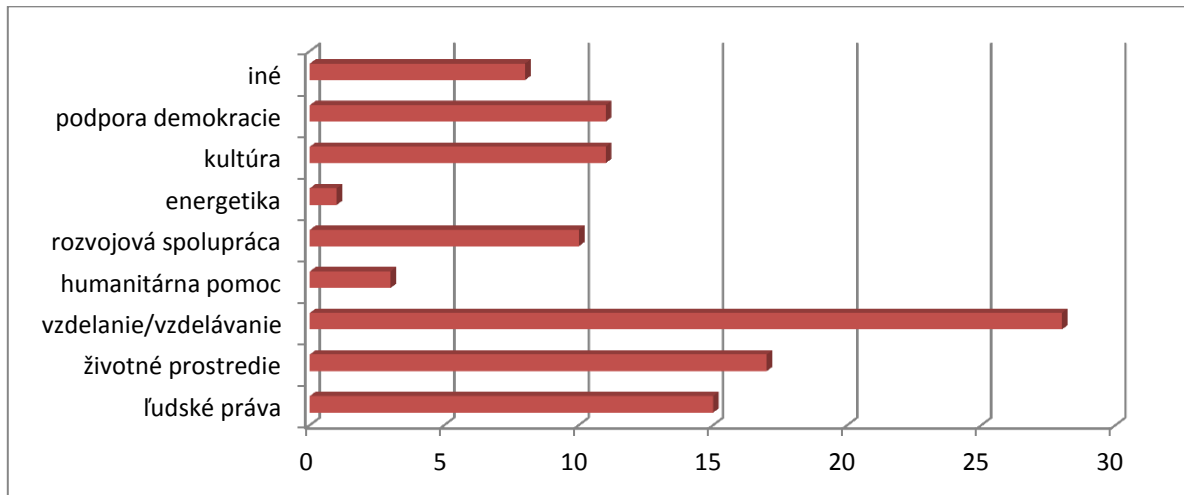
Vyhodnotenie dát

Z 211 oslovených MVO nám dotazník vyplnilo 44 (20,8 % miera návratnosti dotazníkov) z toho 29 občianskych združení (20,4% miera návratnosti), 11 neziskových organizácií (26,2% miera návratnosti) a 4 nadácie (15,4% miera návratnosti). Odpovede na dotazníkové otázky č. 1 až 3 majú vzhľadom na možnosť viacnásobného výberu kumulovaný charakter. Tieto odpovede zodpovedajú nižšie uvedeným grafom č. 1 až 3.

Dotazník

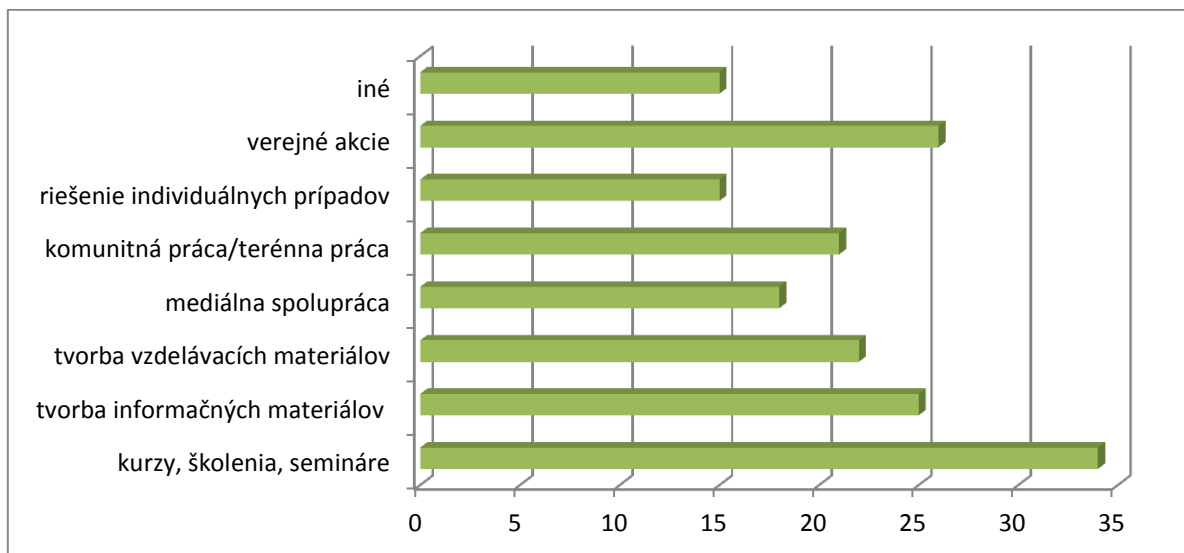
Hlavné oblasti pôsobenia MVO, ktoré odpovedali na dotazník, boli: vzdelanie/vzdelávanie (27%), životné prostredie (16%) a ľudské práva (14%), (Pozri graf č. 1).

Graf č. 1 – oblasť pôsobenia MVO

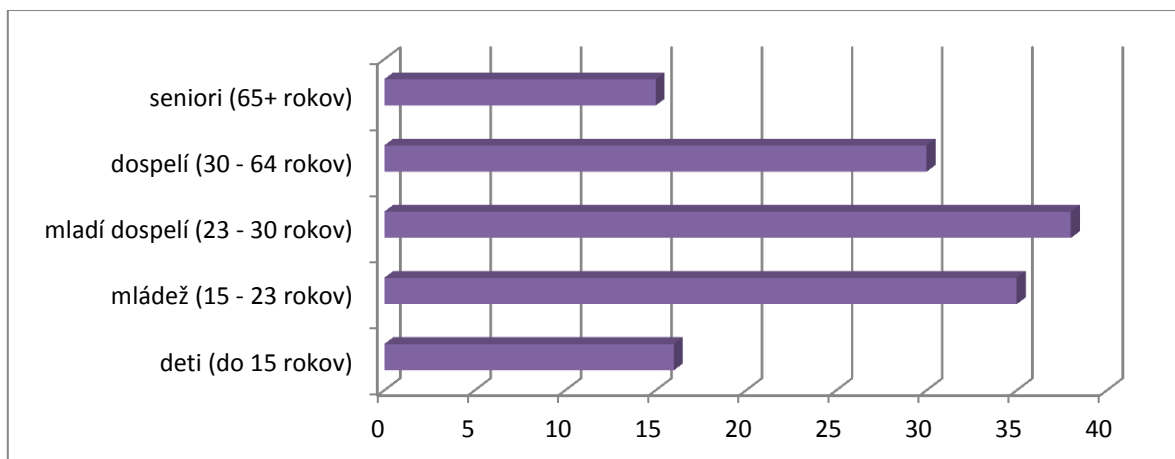
Medzi hlavné aktivity, ktoré MVO už vykonávajú, patrili: kurzy, školenia a semináre (19%), verejné akcie (15%) a tvorba informačných materiálov (14%) (Pozri Graf č. 2).

Graf č.2 – aktivity MVO

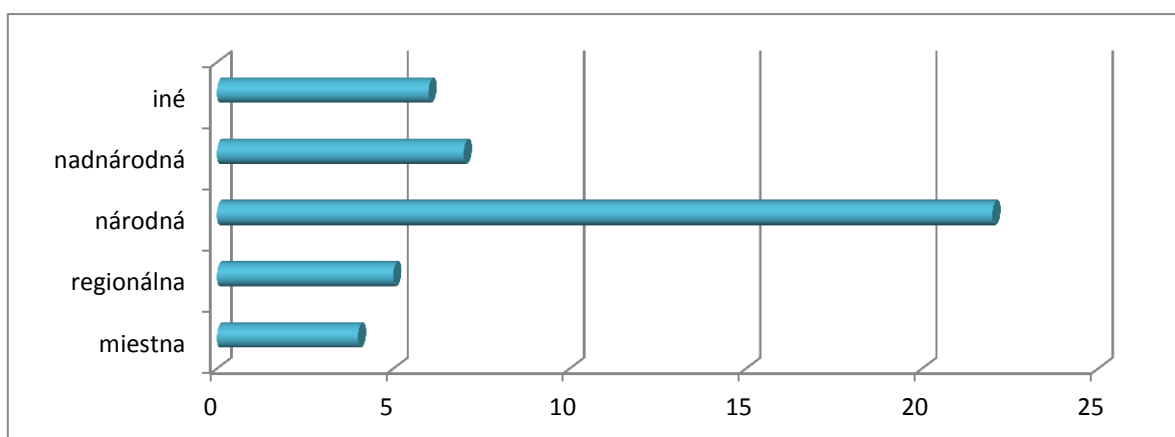
MVO sa v rámci svojich aktivít zameriavali najmä na nasledujúce vekové skupiny: mladých dospelých vo veku 23 – 30 rokov (28%), mládež vo veku 15 – 23 rokov (26%) a dospelých vo veku 30 – 64 rokov (22%). Deťom do 15 rokov a seniorom nad 65 rokov sa venovalo 12% respektíve 11% MVO (pozri Graf č. 3).

Graf č. 3 – cieľová skupina aktivít MVO

Polovica MVO pritom pôsobí na národnej úrovni (50%). Zo zvyšných úrovní nasledovala nadnárodná (16%). 14% MVO uviedlo v rámci kategórie „iné“ úrovne, uviedlo, že ich úroveň vykonávania aktivít závisí od typu aktivity a väčšinou sa potom jednalo o MVO, ktoré sú v závislosti od typu aktivity činné na všetkých spomínaných úrovniach – od miestnej až po regionálnu (pozri Graf č. 4).

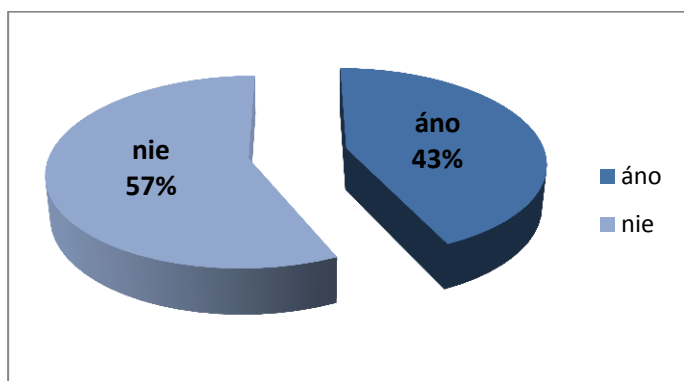
Graf č. 4 – úroveň pôsobenia MVO

Väčšina MVO pritom v minulosti nespolupracovala ani nevyvíjala aktivity v spolupráci/koordinácii s OSN a jej agentúrami (pozri Graf č. 5).

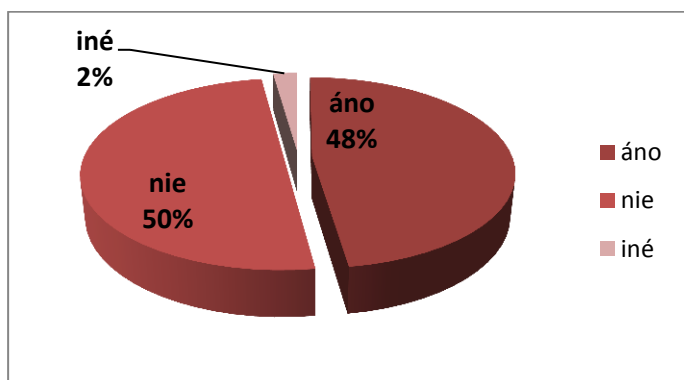

Graf č. 5 – predchádzajúce spolupráca MVO s OSN a jej agentúrami

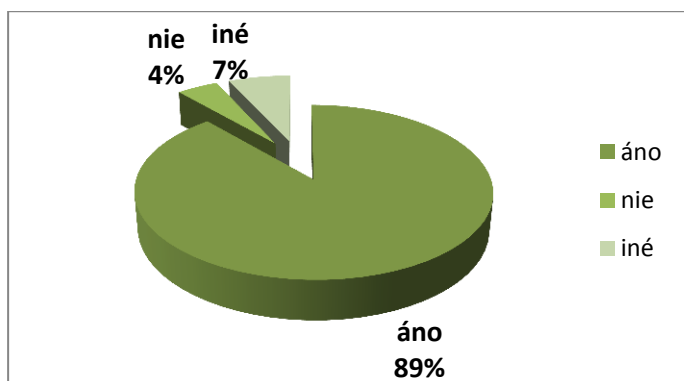
Vo svojich dokumentoch a aktivitách na OSN a jej aktivity odkazuje 48% MVO, pričom jedna z odpovedajúcich MVO vo svojich dokumentoch a aktivitách na OSN neodkazuje, avšak organizovala už spoločnú aktivitu s jednou z agentúr OSN (pozri Graf č. 6).

Graf č.6 – prepojenie s OSN v dokumentoch alebo aktivitách MVO

Na otázku „Viete si predstaviť možnosť prezentácie OSN vo Vašich aktivitách?“ 89% MVO odpovedalo kladne, 5% záporne a v prípade 7% MVO by možnosť prezentácie OSN závisela od bližšie špecifikovaných podmienok spolupráce.

Graf č. 7 – vôľa prezentácie OSN prostredníctvom aktivít MVO

MVO smerom k MZVaEZ

Samotná návratnosť dotazníkov značí existenciu záujmu o spoluprácu pri prezentácii OSN čo sa potvrdilo aj nízkym percentom negatívnych odpovedí na potenciál spolupráce pri prezentácii OSN v budúcnosti. Keďže najviac MVO, ktoré vyjadrili záujem spolupracovať pri prezentácii OSN, sa venuje oblastiam vzdelania a vzdelávania, životnému prostrediu a ľudským právam, odporúčame aby sa budúca spolupráca zameriavala práve na MVO činné v týchto oblastiach.

V budúcnosti by bolo vhodné uvažovať nad takými aktivitami spolupráce, ktoré už oslovené MVO, ktoré prejavili záujem o spoluprácu, vykonávajú. Predovšetkým ide o kurzy, školenia a semináre, a teda vzdelávacie aktivity a verejné akcie. Tvorba materiálov (vzdelávacích a informačných) má najvyšší potenciál úspešnej prezentácie OSN, pretože kumulovanie tvorí až 27% aktivít respondujúcich MVO. Vzhľadom na zameranie respondujúcich MVO najmä na skupiny obyvateľstva vo veku 15 až 64 rokov, bude vhodné prispôbiť formu prezentácie týmto cieľovým skupinám.

MZVaEZ smerom k MVO

MZVaEZ sa vzhľadom na existujúci potenciál a know-how MVO pri príprave materiálov, školení, verejných akcií môže aj aktívne zapojiť do navrhovania možných aktivít MVO smerovaných na prezentáciu OSN, jej cieľov a činnosti. Grantové schémy na prioritné témy OSN smerujúce zo strany MZVaEZ môžu byť veľmi efektívnym nástrojom pri podpore činnosti MVO na národnej úrovni.

Príprava národných pozícií (stanoviská, výročné správy, a pod.) pre procesy v rámci OSN (UNHCR, UNFCCC, UNESCO, UNICEF, IAEA), do ktorých je SR zapojená, môže využiť potenciál MVO pre prierezovú spoluprácu naprieč sektormi a relevantnými štátnymi orgánmi zodpovednými za realizáciu jednotlivých konvencií a dohôd pod hlavičkou OSN. MZVaEZ v tomto procese môže zohrávať úlohu hlavného koordinátora.

Literatúra

MRAČKOVÁ, A. – VLAŠIČOVÁ, J. 2009. *Manažment organizácie*. Bratislava: Liga za duševné zdravie, 2009. 47s. ISBN 978-80-970123-4-2.

ONDRUŠEK, D. 1998. Čo sú to neziskové organizácie. In: *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava: Peter Prekop Print Production. 1998. 199 s. ISBN 80-967890-5-8.

ORGANIZÁCIA PRE INFORMATIKU VEREJNEJ SPRÁVY. Register IVEs [online]. Dostupné na internete: <<http://www.ives.sk/registre/start.do>>.

Občiansky zákonník č. 47/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 34/2002 Z.z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v ČSSR v znení neskorších predpisov.

Kontakt

Monika Satková, Ing. Mgr.

Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
monika.satkova@euba.sk

Nina Galanská, Ing.

Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
nina.galanska@euba.sk

PROCES GLOBÁLNEJ ROVNOVÁHY Z AMERICKÉJ PERSPEKTIVY

Chalotorn Sinproh

FACULTY OF INTERNATIONAL RELATIONS
UNIVERSITY OF ECONOMICS IN BRATISLAVA

Abstrakt

Globálny rebalancing bol hlavnou témou medzinárodnej hospodárskej politiky USA od začiatku Obamovej administratívy. Cieľom tohto príspevku je zhodnotenie a zameranie sa na relevantné otázky, s ktorými sa stretávajú globálne ekonomické nerovnováhy z pohľadu krajín Spojených štátov. Spojené štáty musia znížiť ich deficit bežného účtu. Tu sa nám naskytuje otázka, ako sa to USA chystá urobiť. Významný proces vyvažovania je štrukturálna úprava americkej ekonomickej aktivity. Hoci známky oživenia v USA zostávajú výrazne pod štandardom, deficit bežného účtu USA sa dostal zhruba na polovicu oproti predkrízovej úrovni, asi na 3% HDP. Bez zohľadnenia procesu rebalancingu, neudržateľnosť tohto problému bude stále vyvolávať obavy z rozšírenia globálnych rizík.

Kľúčové slová: Globálne nerovnováhy, Deficit bežného účtu, Proces globálnej rovnováhy, Plány strednodobej fiškálnej konsolidácie, Verejné dlhy USA

Abstract

Global rebalancing has been a major theme of U.S. international economic policy since the beginning of the Obama Administration. The aim of this contribution is to assess and focus on certain issues encountering the global economic imbalances from the U.S. perspective. The United States must reduce their current account deficit. Thus, it is derived to a question how the U.S is going to do. A significant process of rebalancing is the structural adjustment of U.S. economic activity. Although the sign of US recovery remains distinctly subpar, deficit roughly halved relative to pre-crisis levels, to about 3% of GDP. Without considering the rebalancing process, the unsustainability of this pressing concern will still raise some fears of increased global risks.

Key Words

Global imbalances, Current Account Deficit, Rebalancing process, medium-term fiscal consolidation, The US public debt

JEL Classification Numbers: F2, F32, F42, E62

Introduction

The large and persistent external imbalances in the global economy that have developed over the past decade remain a point of concern to policymakers. Practically, The US authorities had already outlined their strategy for rebalancing the American economy at the G20 summit in Pittsburgh. Policy-makers want future growth to be based more on exports and investment in equipment and software rather than on private consumption and investment in housing.

By starting of a National Export Initiative (NEI) in 2010, Obama's administration was to double exports of goods and services in nominal terms over the next five years. American firms were the first to offshore their production. The high rate of corporation tax in the United States, which stood at 35 %¹ in 2012, compared to an average of 22.6 % in the euro area and 24.43 % (KPMG, 2013.) for global average, for example. This can be a factor that may reduce business investment in U.S.

Many products are designed in the United States and manufactured abroad. Offshoring led to erosion of industrial production facilities and impaired export capability. The Economic Report of the President considers a key factor in the domestic rebalancing of economic growth² is the establishment of new, *stricter regulations for the financial sector*, which can prevent a new financial crisis. Thus, "Wall Street Reform and Consumer Protection Act" was adopted to clarify the main provisions of creating an agency in charge of consumer protection in the financial sector³.

Global rebalancing is an important component of strengthening global demand. Throughout 2001 a spotlight of consultations among G20 Finance Ministers under the Framework for Strong, Sustainable and Balanced Growth and the related Mutual Assessment Process (MAP) was reducing these imbalances. The Framework's goal was to help ensure a more balanced global economy that was less prone to crisis. The imbalances have declined during the current economic downturn.

In 2010, the Obama administration unveiled its strategy on public finances up to the year 2020. According to the OECD Economic Outlook No. 92, total public debt is likely to grow from 102 % of GDP in 2012 to 114 % in 2014 (OECD, 2012).

The G20 Summit in Cannes on 4 November 2011 agreed on The Cannes Action Plan for Growth and Jobs, which will comprise some concrete policy commitments towards such corrective action. G20 leaders have addressed short-term vulnerabilities and strengthen medium-term foundations for growth.

Credible medium-term fiscal consolidation plan should be put in place

Conforming to the statement of New York Fed President⁴ (2012), it is critical that the United States put in place a credible program of medium-term fiscal consolidation that addresses their sizeable and growing structural deficits. Thus, the implementation of credible medium-term fiscal consolidation plans remains significant in several developed economies. Fiscal policy should be correctly calibrated to be as growth-friendly as possible.

The federal budget deficit narrowed to 7.0 percent of GDP (1.1 trillion USD) in fiscal year 2012 from 8.7 percent of GDP in 2011 (IMF Fiscal Monitor, 2012). Having described that, a political compromise will be sought to stay away from this "fiscal cliff". According to the *Managing Director's Global Policy Agenda* IMFC, the abrupt priority is to lift the debt ceiling and handle the fiscal cliff in the United States, while developing an appropriately ambitious medium-term fiscal consolidation plan.

---

¹ Federal corporate income tax applies to bands of taxable income at rates between 15% and 35%. Branch profits tax imposes additional 30% tax on foreign corporations engaged in U.S. trade or business. Alternative minimum tax also imposed, calculated on separate tax base at rate of 20% (certain credits may reduce tax). AMT due to extent corporation's tentative minimum tax exceeds its regular tax. Separate taxes levied at state and municipal levels.

² such as the very easy credit terms

³ Volcker Rule was originally proposed by American economist and former United States Federal Reserve Chairman Paul Volcker to restrict United States banks from making certain kinds of speculative investments that do not benefit their customers.

⁴ William Dudley, New York Fed President, is a permanent voter on the Fed's policy-setting committee and is among the core of more dovish members pushing aggressive action to ratchet down the high U.S. unemployment rate of 8.3 percent.

Medium-term consolidation must comprise the prerequisite tool of long-term spending as a reform of entitlements, but requires also increase revenue, given the comparatively low tax ratio and the size of the deficit. The United States should promptly define a reasonable consolidation path to avoid the “fiscal cliff.”⁵ Last year 2012 it was impossible to reach the conclusion over how to close the fiscal deficit over the medium term (Agence France-Presse, 2012).As a result, the actual agreement reached earlier this year 2013 pending for a credible medium- to long-term fiscal plan that would reduce the U.S. deficits unless raising taxes would have crunched household spending from January 1, 2013.The effects of the fiscal cliff would see US GDP drop between 4% and 6% .The U.S could be almost undoubtedly put back into recession.

By resolving the fiscal cliff, raising the debt ceiling, and advancing a comprehensive plan to guarantee fiscal sustainability are critical (Shanmugaratnam,T, 2012).Overall, the IMF did stress the risk of an excessive fiscal tightening in the United States at the end of 2012, calling attention to US policymakers to achieve credible medium term fiscal consolidation while still supporting growth (Deputy Prime Minister and Treasurer, 2012).

Reducing public debt

Being aware of the debt levels of a nation is a main perspective of the economy. The share of U.S. Public debt held by foreign government has risen steadily. Between 1978 and 2012 total debt in the U.S. grew from 719 billion USD to 56 trillion USD, a 7,688% increase (Mountifield, 2012). Due to the shock in 2008, US government debt was accelerated to bail out the banks and to provide the stimulus to the economy. Debt reached 104 percent of GDP in 2009 (Chantrill, C.2012).

High levels of government debt have a considerable economic cost, which features cost for weak economic growth (developed countries) and weak economic growth added high inflation (emerging economies).

Deficits are tougher to get rid of than they are to incur. That's particularly true in the United States, where spending cuts and tax increases are very hard to enact, and spending increases and tax cuts virtually enact themselves. According to OECD (2011), US gross debt also grew higher, reaching 80% of GDP in 2009, but remaining slightly below the OECD average.

Figure 4United States debt summary, 2011- 2013

Public debt (2013)	16,797,828,899,086.80
Public debt as % of GDP(2011)	73.20%
Public debt per person (2013)	53217.75
Population (2013)	315,643,320
Total annual debt change (2011)	14.10%

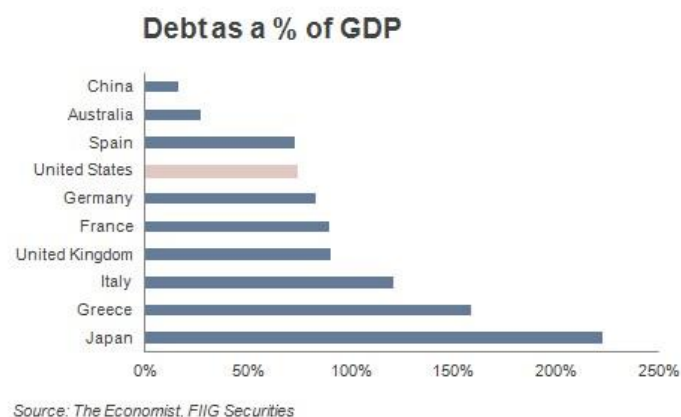
Source: Author’s calculation data based on The Economist, 2011 and april 2013

As illustrated by US debt continues to grow, In 2011 it grew at 14.1% (Figure 1), so any spending cuts or tax increases have to first stop the growth in debt before the government can consider actually beginning to pay the debt down. At some point, US debt continues to grow both on an absolute level and as a % of GDP see Figure 2.

---

⁵ The fiscal cliff is a combination of spending cuts and tax increases which come into effect at the beginning of 2013 included in the Budget Control Act. The term ‘fiscal cliff’ was coined by US Federal Reserve Chairman Ben Bernanke to describe the likely effects of the Budget Control Act.

Figure 2 World debt comparison (as a % of GDP)

In comparison with other nations, which are among the countries in the 100% club, the United States tends to put the U.S. debt-to-GDP ratio at 73%, based on marketable securities held by the public (Reddy, S., 2012). The United States must tighten fiscal policy.

Hence the United States must eliminate or at least sharply reduce its large trade deficit to accelerate growth and restore full employment. The consequences of a U.S. debt default (2011), a default would cause interest rate hikes and stock market falls across the world. This could direct to a drop in American demand for Chinese imports if China major capital losses would be resulted by such default. Even more it could shrink the value of China's dollar-denominated assets, and direct to relative appreciation of the yuan (stimulate a depreciation of dollar).

Today, the United States most closely follows this debt-reduction path through Fiscal Policy Assumptions. US households have reduced their debt relative to disposable income by 15 percentage points, more than in any other country. Furthermore, public debt has reached its highest level—80 percent of GDP in the second quarter of 2011.

The next phase of deleveraging will require difficult political choices. At this point, they could reach sustainable debt levels in two years or so.

Structural reforms

The U.S. financial system is large and highly diversified, but the 80 % share of credit market assets held outside of depository institutions. Currently, the financial sector in the US contributes to about 20% of national output, with the manufacturing sector contributing to only 10% (IMF Fiscal Monitor, 2012). Besides, the United States' national economy has become more and more reliant on imports of foreign capital and goods, which has kept up both excessive mass consumption and high government spending. Are structural reforms in place? The U.S. might encourage growth by investing in infrastructure and workforce skills, streamlining regulatory approvals for business investment, and simplifying the corporate tax code.

During last five years, the financial sector stays put with the broadest global sector, averaging about 20% of the MSCI World Index (MSCI, 2012). Then following biggest sector, representing only 12 % of that index at the end of 2011, is technology (MSCI. 2012). Finance sector played a key role in creating current imbalances, and will be a catalyst and conduit for global rebalancing.

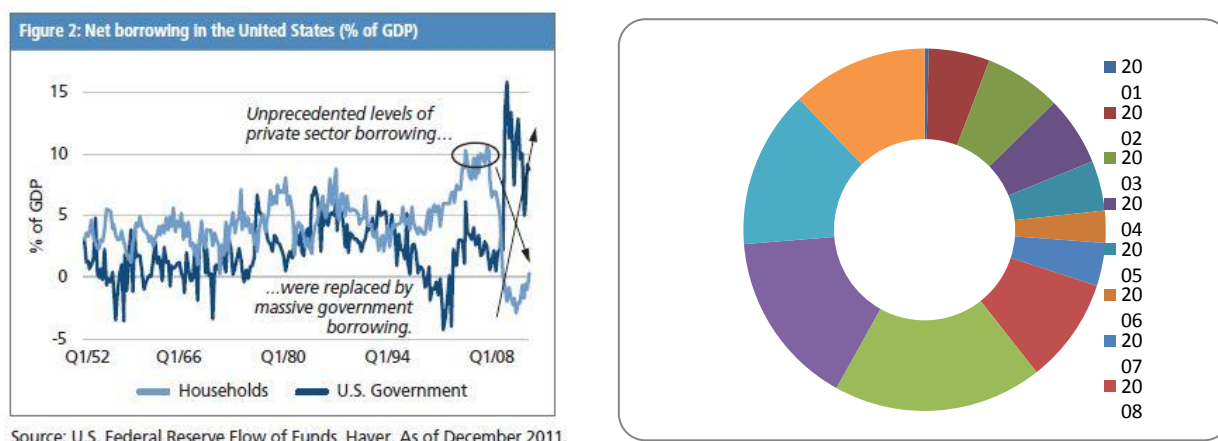
A reallocation by global investors away from developed country assets into emerging markets facilitates both global economic and portfolio rebalancing. In 2010, Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act was introduced. This law will crack down on the big banks, protect consumers, and bring greater economic security to families and small businesses across our country.

The Act includes a great extent of provision within 4 objectives (PWC, 2012):

- 1) Enhancing regulation of critical markets, including regulation of securitization markets;
- 2) Strengthening supervision to reduce systemic risk and by closing gaps and loopholes in the regulatory regime;
- 3) Improving the resolution regime for systemically important financial firms;
- 4) Improving protection for consumers and investors through the creation of a consumer financial protection agency.

The existence of global imbalances was essentially generated by finance. US Investment inflows from abroad were recycled by U.S. financial institutions into historically unprecedented volumes of cheap credit to U.S. households (Figure 3), supporting excess consumption and a ballooning of the U.S. trade deficit.

Figure 3 Net Borrowing in the United States (% of GDP)

Source : Author's calculation based on U.S. Federal Reserve Flow of Fund,Haver, 2011 and IMF WEO Oct 2012

A shared interest in financial reform and stability is in the hand of China and the United State. Both countries realized that, in an increasingly interconnected global financial system, it is crucial that those dominant economies develop both the depth and the quality of international standards. In the United States, It acted to strengthen financial regulation after the crisis and enacted the Dodd-Frank Act⁶, which implements many of these G-20 reforms. A few of the key areas of G-20 concern the United States in corresponding with financial sector reforms as shadow banking bank, capital standards and resolution(IIP Digital Secretary of State, 2012).

⁶ The Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act (Pub.L. 111-203, H.R. 4173) was signed into federal law by President Barack Obama on July 21, 2010. It is An act to promote the financial stability of the United States by improving accountability and transparency in the financial system, to end "too big to fail", to protect the American taxpayer by ending bailouts, to protect consumers from abusive financial services practices, and for other purposes.

According to Centre for American Progress, the five concrete and success points of Dodd-Frank financial reform can make U.S. economy even stronger. Specifically, here are five ways financial reform has strengthened the US markets (Erickson, J. et al., 2012): (i) A consumer watchdog is now on the beat;(ii) Every financial institution now must play by the rules;(iii) Increased capital requirements are now in place;(iv) A new resolution authority for failing financial institutions now exists (v) New rules will help rein in executive compensation.

Due to the current account constellations depend on domestic and foreign economic conditions. Partly for this reason, the corresponding of both change in investment-saving space and change in net capital inflows or outflows must escort with any change in the domestic saving-investment gap in the rest of the world. It seems that any reform affecting saving or investment will possibly change the position of current account individually too. The structural reform can simply affect current account, investment and saving throughout their impact on macroeconomic conditions such as expenditures and productivity growth or public revenues (OECD, 2011), but also more straight at: *i*) product market liberalisation temporarily boosts investment and weakens the current account; *ii*) financial market deregulation may lower the saving rate; *iii*) stricter employment protection with lower saving rates;*iv*) higher social spending (in particular on health care).

Such mentioned reform that affects external current account position has either demand or supply side effects, whose balance relies on the framework conditions and the types of reforms implemented. Likewise, financial market reform to improve enforcement would have a positive effect on innovation and investment in new enterprises (Luiz de Mello a Padoan, C.P., 2010). Other policies of structural reforms are boosting private saving in debtor countries. For example, US personal income tax further to a consumption base would have an influence on the current account. However, structural reforms will spend some time to generate growth and ongoing efforts at structural reform and fiscal consolidation should help improve financial stability, lower public debt over the medium term, spur growth, and contribute to strengthen market confidence (IMF, 2012). Fiscal tightening should be executed in a manner that makes public finances growth friendly and efficient.

Increase competitiveness of the US economy

By 2000 the United States was the largest global economy, with one of the top economy wide productivity levels borne by leading global companies in a wide array of industries. By many measures, at the opening of the 21st century America was seen as the world's most competitive economy.

As the 21st century approached, the United States has become less internationally competitive as its private sector regulations have grown more onerous. This partly reflects the much faster growth of countries such as China, India, and Central and Eastern Europe. Incomes stagnated and job growth slowed. Other countries became better educated. A survey in the World Economic Forum's Global Competitiveness Report, the United States ranked first among seventeen OECD countries for its climate for innovation in 2005 but had slipped into a tie for third by 2011. This slide might show a decline in U.S. global competitiveness because innovation is linked to technological change, "which is a major contributor to productivity growth." This indicates that a respondent in the United States was significantly more likely to consider relocating business activities abroad.

Furthermore, Oxholm (2012) also commented on the American regulatory environment that the load of regulation on the private sector has grown in the United States relative to other OECD countries, at least since 2005 (Istrate, Emilia, 2012). US regulations, particularly in product and labor markets, damage productivity performance." And productivity performance is very much tied to American international competitiveness.

During 2000 - 2007, US multinationals' record on eight sectors⁷ justified all the productivity growth and closely 70 percent of the increases in value added in the US private sector⁸. US multinational companies contribute unfairly to private sector real GDP growth (or value added) and labor productivity. While China's economy reached at a 9.6 % of GDP, US real GDP rose at a 2.9 percent compound annual growth rate from 1995 through 2008 (Jonathan Cummings,J. et al., 2010).

The connection between competition and innovation shows higher levels of competitive intensity produce stronger gains in productivity as businesses innovate to maintain and gain market share. These reactions to competitive pressures help describe the pattern of contributions made by US multinationals during economic expansions and recessions over the past two decades.

According to World Economic Forum (WEF) 2012–2013, the United States took the No.1 spot at the Global Competitiveness Index during 2008–2009, but now ranks seventh place. The United States carries on the drop that started a couple years ago. Many rising and unaddressed weaknesses have worsened the US ranking in recent years, even though a lot of structural features continue to make its economy very productive.

Figure 4 Top 10 in overall Index rankings, 2012 vs. 2011

COUNTRY/ECONOMY	2012 RANK	2011 RANK	2012 SCORE (1-7)	CHANGE IN SCORE
Hong Kong SAR	1	1	5.31	+0.15
United States	2	2	5.27	+0.12
United Kingdom	3	3	5.21	+0.21
Singapore	4	4	5.10	+0.14
Australia	5	5	5.01	+0.08
Canada	6	6	5.00	+0.14
Japan	7	8	4.90	+0.19
Switzerland	8	9	4.78	+0.15
Netherlands	9	7	4.73	+0.02
Sweden	10	11	4.71	+0.20

Source: The Global Competitiveness Report 2012–2013

This is consistent with the view that the Figure 4 provides only a snapshot of where financial systems currently are carrying on the long recovery process. The United States places 2nd overall for the second consecutive year. The United States keeps on dominating its 1st rank in both financial markets and non-banking financial services. It holds the top position across a number of financial intermediation-related subpillars, including: insurance, securitization, foreign exchange markets, and derivatives markets. Nonetheless, the United States remains comparatively weak in terms of factors, policies, and institutions.

Financial stability continues to be the area of greatest weakness for them. However, From a U.S. perspective US didn't change relatively, but it's simply that others are moving quickly. If the U.S. controls its debt and reforms its tax structure, it still can enhance its competitiveness.

According to the economist 'The World In 2013 print edition' (Porter, M. a Rivkin, Jan 2012), author picked some progresses from eight strategic priorities which would be

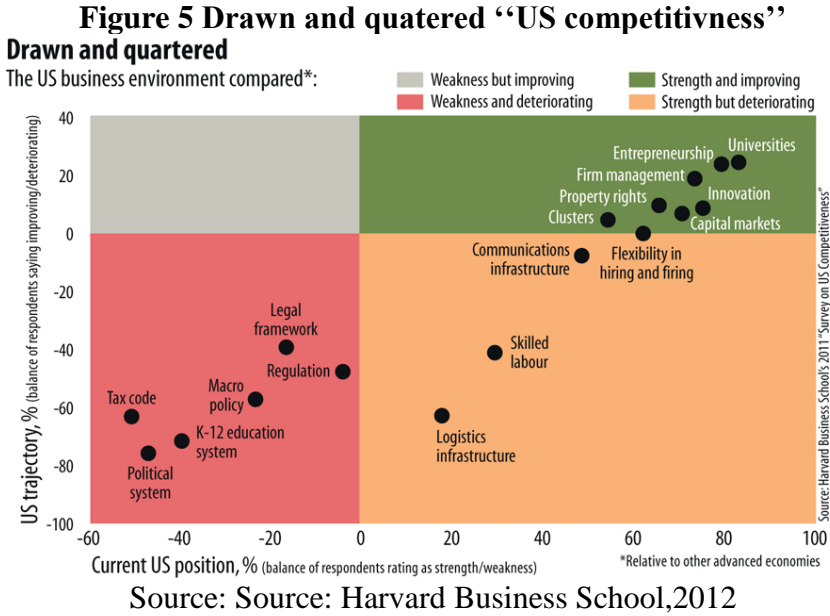
⁷ Manufacturing, information, Professional services, retailing, mining and resource products, finance, wholesale trade, and utilities

⁸ Consistent North American Industry Classification System (NAICS)-based industry information is available starting in the 1999 benchmark survey. Furthermore, real value added can be computed only at the industry level from 2000 to 2007 because of data requirements for the appropriate chain-weighted calculation.

transformational to America’s economic prospects and relevant to addressing on global imbalances. The first, it is to create an international taxation system for American multinationals. It refers to *Tax Reform to Promote American Competitiveness*⁹ which seeks to enhance American competitiveness, promote investment, and support growth of American exports. Secondly, it is enact a multi-year programme to improve logistical, communications and energy infrastructure. The third, it creates a sustainable federal budget and less spending. *Where do the roots of U.S. competitiveness problem lie?*

In today’s global economy, the productivity is a key to assess how U.S. competitiveness performs on the world stage of economy. Taking to account of many problems in the United States, either large fiscal deficit or low savings,

The U.S. still stands on the top of global competitiveness and still has the world’s largest and deepest financial markets. It is no question why the U.S. still attracts many foreign investments and highlights that its domestic investment rate exceeds its low savings rate. Remarkably, the United States remained the safe haven and borrowed at the lowest interest rates in its history.

To dig deeper, America’s tax code, political system, K-12 education system, macroeconomic policies, legal framework, regulations, infrastructure, and workforce skills are as the greatest current or emerging weaknesses in the U.S. business environment. So, competitiveness requires a business environment that enables businesses and workers to be highly productive over the long run. The Figure 5 shows the United States Competitiveness Project.

The big challenges, in the bottom two quadrants, require immediate action. The U.S. competitive position in the world has eroded because of past failures to invest in such areas as research, infrastructure, manufacturing and education in science, technology, engineering and mathematics (STEM subjects) and prioritizes them in order to reach a constrained budgetary environment. Particularly, it calls for simplifying the corporate tax code, improving coordination of manufacturing programs, increasing spectrum for wireless communications, and extending the research and development tax credit.

⁹ Chapter 5: International Trade and Finance. In Economic Report of the President (2012)

Notwithstanding, US government might not be able to solve all the problems facing its country. Even those problems are likely to stem from public policy, business still plays a major role in creating but at least what it can do is to some of them.

Exports have become a key driver of America's economic recovery, accounting for nearly half of U.S. economic growth since mid-2009. The reason for this is simple. Business has to be a feature of the solution to America's competitiveness problem. The more American companies export, and the more they produce, the more workers they need. And that means jobs. That is how US government ensures that U.S. companies compete and win in the global economy and create new American jobs.

Conclusion

Having mentioned the several ways of U.S rebalancing process, the results remain that the collapse in consumption has dramatically changed the composition of America's economy. A huge increase in private saving has been offset by a leap in the budget deficit. For the U.S. , there are five fundamental processes that seem to tackle macroeconomic imbalances and restore the economic growth which are:

1. the financial sector restructuring
2. Credible medium-term fiscal consolidation plan
3. Reducing public debt
4. implementing structural reforms
5. increase competitiveness of the US economy.

As the result of American efforts, The US saving rate is also expected to reach at 13.10 % of GDP, while it was underlined its improvement from the time of being in the financial crisis at 11.10 % GDP .Meanwhile in the United States, although the ratio of domestic investment has remained at around 20%, the current account deficit as a percentage of GDP climbed to 4.7% and 3.11 by 2008 and 2012 respectively, reflecting a fall in the domestic savings ratio.

The US investment rate soared to 16.20 % of GDP in 2012, in comparison to 14.70 % of GDP in 2009. This gradual improvement of U.S. investment and savings seems to show the good signal for its real GDP at rate 2.2 %, compared with – 0.3% of GDP in 2008. Hence, process of global rebalancing in the United States has been working out since the Obama Administration overtook his office.

Bibliography

Agence France-Presse.2012. IMF warns U.S. 'fiscal cliff' would set back world economy. [online].New York Raw Story Media,2012. [cit. 2013-01-16].Dostupné na internete : <http://www.rawstory.com/rs/2012/10/08/imf-warns-u-s-fiscal-cliff-would-set-back-world-economy/>

Chantrill, C.2012. US Government Debt in Recent Decades. . [online]. Washington DC : usgovernmentspending.com ,.2012. 1p. [cit. 2013.01. 16] Dostupné na internete: http://www.usgovernmentdebt.us/recent_debt

Deputy Prime Minister and Treasurer .2012 IMF World Economic Outlook - July 2012 updateIMF World Economic Outlook - July 2012 update [online]. Canberra : Deputy Prime Minister and Treasurer,.2012. No.063. 1p. [cit. 2013.01. 16] Dostupné na internete: <http://www.treasurer.gov.au/wmsDisplayDocs.aspx?doc=pressreleases/2012/063.htm&pageID=003&min=wms&Year=&DocType=0>

Erickson, J. et al.2012.Dodd-Frank Financial Reform After 2 Years. [online]. Washington, DC: Center For American Progress, 2012. 17 p. [cit. 2013.01.20] Dostupné na internete:<http://www.americanprogress.org/issues/regulation/report/2012/07/20/11910/dodd-frank-financial-reform-after-2-years/>

IIP Digital Secretary of State. 2012.*Treasury Official on Financial Sector Reform in U.S., China.*In Remarks of Assistant Secretary for International Markets and Development Marisa Lago at the 2012 Caixin Summit [online]. Beijing: Secretary of State, 2012. 1 p. [cit. 2013.01.20] Dostupné na internete: <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/texttrans/2012/11/20121124139083.html#axzz2HsPxE5pj>

IMF Fiscal Monitor .2012. *Taking Stock A Progress Report on Fiscal Adjustment.* In Fiscal Monitor Oct 2012 : Growth Resuming, Dangers Remain. [online]. Washington, DC : IMF, 115 p.[cit.23-09-2012]. Available on internet[online].: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2012/02/pdf/fm1202.pdf>

IMF.2012.IMF Executive Board Discussion of the Outlook, September 2012 .[online].

Washington DC: International Monetary Fund,.2012. p.173-174 [cit. 2013.01. 20] Dostupné na internete: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/pdf/annex.pdf>

Istrate, Emilia.2012. The 2012 Long Game for the U.S. Economy is Competitiveness.[online]. Washington, DC: the Brookings Institution,2012. 1 p [cit. 2013.01. 20] Dostupné na internete:<http://www.brookings.edu/blogs/the-avenue/posts/2012/09/06-economy-competitiveness-istrate>

KPMG .2013. Corporate tax rates table. [online]. London: KPMG International Cooperative ("KPMG International") 2013 [cit. 2013.01.13] Dostupné na internete:<http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/corporate-tax-rates-table.aspx>

Luiz de Mello a Padoan, C.P.,2010. *Promoting potential growth: The role of structural reform*. In Economics Department Working Papers. [online]. Paris: OECD ,2010.No. 793.28 p[cit. 2013-01-22].Dostupné na internete :<http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=eco/wkp%282010%2949>

Mountifield, Ben.2012.From Boom To Bust: How Credit Shaped The Past And How It Will Shape The Future. [online]. New York : seekingalpha.com,,2012. 1p. [cit. 2013.01. 16] Dostupné na internete: <http://seekingalpha.com/article/836421-from-boom-to-bust-how-credit-shaped-the-past-and-how-it-will-shape-the-future>

MSCI.2012. The MSCI World Index. [online]. New York: The Wall Street Journal (WSJ) ,2012. 2 p. [cit. 2013.01.19] Dostupné na internete: http://www.msci.com/resources/factsheets/index_fact_sheet/msci-world-index.pdf

OECD.2011. *Going for Growth* .[online]. Paris: OECD ,2011.241 p[cit. 2013-01-12].Dostupné na internete : http://www.taxwatch.org.au/ssl/CMS/files/cms/207_OECD%20-%20Economic%20reform%20-%20full.pdf ISSN 1813-2723

OECD.2012.Government debt General government gross financial liabilities as a percentage of GDP.[online]. Paris: OECD ,2011.241 p[cit. 2013-01-12].Dostupné na internete :http://www.oecd-ilibrary.org/economics/government-debt_gov-debt-table-en

Oxholm, Ted.2012. Have Increased Regulations Made the U.S. Less Competitive? .[online].

Philadelphia: University of Pennsylvania Law School,,2012. 1 p [cit. 2013.01. 20] Dostupné na internete: <https://www.law.upenn.edu/blogs/regblog/2012/10/10-oxholm-mercatus-study.html>

Porter, M. a Rivkin, Jan.2012. An eight-point plan to restore American competitiveness [online]. Washington DC:The Economist., 2012.3p [cit. 2013.01. 08] Dostupné na internete:<http://www.economist.com/news/21566902-eight-point-plan-restore-american-competitiveness-what-washington-must-do-now/print>

PWC.2012.The G20 –Will Financial Regulation Reform Truly Go Global. . [online]. London: PricewaterhouseCoopers PWC,2012. 7 p. [cit. 2013.01.19] Dostupné na internete: <http://www.pwc.com/us/en/financial-services/regulatory-services/washington-regulatory-update/assets/G20-Country-FinReg-Progress-Seoul-Summit.pdf>

Reddy, S.2012 .Is There Hope for High-Debt Economies? [online]. New York: The Wall Street Journal (WSJ) ,2012. [cit. 2013.01.13] Dostupné na internete:<http://blogs.wsj.com/economics/2012/09/27/is-there-hope-for-high-debt-economies/>

Shanmugaratnam,T.2012. Communiqué of the Twenty-Sixth Meeting of the International Financial and Monetary Committee. [online]. Washington DC: International Monetary Fund,,2012. 1p. [cit. 2013.01. 16] Dostupné na internete: <http://www.imf.org/external/np/cm/2012/101312.htm>

Contact**Chalotorn Sinproh**

Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy

Faculty Of International Relations

University of Economics in Bratislava

Dolnozemska cesta 1/b 852 35 Bratislava 5

Slovak Republic

E-mail : chalotorn.sinproh@euba.sk

Ing.

MANAGING REVERSE LOGISTICS IN POLISH COMPANIES

Beata Skowron-Grabowska

FACULTY OF MANAGEMENT
CZĘSTOCHOWA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Abstract

The paper presents main characteristics of reverse logistics in the distribution that allows for a reduction of quantity of waste. Recycling is becoming a standard method of distribution waste reduction and organizations show a growing interest in implementation of the practice in their business activities. At present as the costs of waste removal grow, new legal requirements get binding and the customers expectations still rise, there are good reasons for widening and coordinating efforts to reduce waste in the distribution and in the entire enterprise. The paper identifies the main groups of factors, processes and dimensions of reverse distributional system. The paper also presents the main statistics related to waste generation and recycling in Poland and scans the leading reverse logistics programs that are used in Sweden.

Keywords :reverse logistics, recycling, segregation, company

Abstract

W pracy przedstawiono charakterystykę procesów logistyki odwrotnej wraz z systemami dystrybucji, które umożliwiają redukcję ilości odpadów. Recykling powoli staje się standardem w procesie redukcji odpadów ponieważ zwiększa się zainteresowanie nim w większości przedsiębiorstw. W chwili obecnej koszty usuwania odpadów rosną, zaostrzyły się wymagania prawne, a oczekiwania klientów rosną, istnieje podstawa do rozszerzenia oraz koordynacji wysiłków na rzecz redukcji odpadów w systemie dystrybucji oraz w całym przedsiębiorstwie. W pracy wskazano na czynniki, procesy i wymiary logistyki dystrybucji. Zaprezentowano także analizę wielkości odpadów produkowanych w Polsce oraz poziom recyklingu.

Keywords :logistyka odwrotna, recycling, segregacja, przedsiębiorstwo

Introduction

The processes that function in the enterprise and within its environment should operate effectively so that logistics procedures of the characteristic product forward and reverse flows enable the organization to achieve competitive advantage. This objective requires agreement on cooperation standards at the beginning of the joint activity as well as planning and performance according to the accepted rules later on. Reverse logistics is quickly becoming a competitive must in view of the customers' rising demand for more

liberal return policy or for wider buying options (for instance if the product is not sold, the first seller gets it back).

Shorter product life cycles lead to increasing number of returns. Retail and individual customers do not want to keep old models or products past their sell-by dates on stock.¹ Other reasons for returning are product damage post sale, improper transport, product losses, or stricter regulations on recycling.

Reverse logistic processes

Reverse logistics can be described as processes reverse to logistics. The basic form of reverse logistics can be identified as a product recycling process. In the literature reverse logistics is claimed to be “the process of retrieving the product from the end consumer for the purposes of capturing value or proper disposal”².

At present depending of business type, this kind of logistics may be associated with different approaches. Retailers say that reverse logistics is a way products are returned from consumers to suppliers. The producers in turn generally claim that reverse logistics is a way damaged or exploited products come back to them.³

Generally reverse logistics is a sequence of events related to collecting, transport and neutralization of defective or exploited products together with an appropriate flow of information in the distribution system. Most organizations limit recycling to production of utilizable materials and applying products derived from recyclable materials. Recycling itself is, however, a more complex problem; it engages four components⁴:

1. Reception of recyclable material from units generating waste,
2. Sorting and processing utilizable material to produce so called secondary materials as opposed to primary materials,
3. Application of secondary materials in manufacturing new products,
4. Wholesale or retail distribution of recycled products.

Receipt of utilizable material is the first and the most important step in the recycling process; it engages waste selection, waste collection and waste transport to the proper processing destinations. Waste sorting and waste processing should be done in special places because of high cost of the processes. Applications of recyclable materials can vary from simple assembling carried out on the spot of waste collection to highly sophisticated processes in technologically advanced companies. Secondary exploitation of recycled materials reduces primary resource consumption and diminishes operational costs of the enterprise. Secondary resources are often cheaper than the primary ones. Reverse logistics may be the answer to improving the environmental impact by better material use.⁵

---

¹ R. G. Richey, H. Chen, S. E. Genchev, P. J. Daugherty, Developing effective reverse logistics programs, *Industrial Marketing Management* 34 (2005) 830– 840, p. 831

² C. Prahinski, C. Kocabasoglu, Empirical research opportunities in reverse supply chains, *Omega* 34 (2006) 519 – 532, p. 521

³ D. W. Krumwiede, Ch. Sheu, A model for reverse logistics entry by third-party providers, *Omega* 30 (2002) 325 – 333, p. 326

⁴ S. K. Srivastava, R. K. Srivastava, Managing product returns for reverse logistics, *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management* Vol. 36 No. 7, 2006, pp. 524-546, p. 527-528

⁵ K. McIntyre, Delivering sustainability through supply chain management, [in:] *Global Logistics. New Directions in Supply Chain Management*, Ed. by Donald Waters, Kogan Page, London 2007, p. 247

Distribution of products manufactured of exploited materials is a key element to the success of the organization engaged in reverse logistics processes. Based on the traditional outside distributional systems, the organization works hard on developments of a proper product flow. Increase in product returns has pushed organizations towards formalization of reverse logistics processes in the recent years. The formalization relates to other forms of procedures or instructions or other forms of communication in a written form.⁶

Reverse logistics represents something beyond standards. Formulation of a formal return policy should establish a product return practice and a way not to fall out of the distribution system standards. There is a problem of attitude there, however. Returns are never accepted in the same manner. Formalization of the rules of decision-taking should be a continuation of determining when products should be neutralized, when they should be returned to the distribution centre, when sold on the secondary market etc.

The most cost effective solutions are orderings based on the waste type, return motivation, dollar exchange rate, market demand for recycled products and other important aspects. The formalization program of the reverse logistics is positively related to performance as defined by⁷:

a) cost efficiency

b) process efficiency

c) operational efficiency.

The flows in reverse logistics are classified into three groups as regards the nature of returns: production returns (surpluses), distribution systems returns (inadequate product for the customer's needs, or a defective product) and market returns (complete exploitation of a product).⁸

Management complexity of damaged or fully exploited products, maintaining product efficiency and product servicing along with recycling put reverse logistics on peculiar position in all enterprises.⁹ Product returning process and product recycling are complex processes due to diversified channels of reversed distribution and individual returns of small quantities, which increase recycling costs.¹⁰ There is a limited number of channels for utilizing returned products; one of the possibilities is a distribution channel in which both new and utilizable products are exploited. An alternative solution is outsourcing a special broker, specializing in capturing damaged products or surpluses in a given industry.¹¹

At present stage organizations face the problems of reverse product flows. Retailers return products because of an in-transport damage, a seasonal product, the use-by date

---

⁶ R. G. Richey, H. Chen, S. E. Genchev, P. J. Daugherty, Developing effective reverse logistics programs, *Industrial Marketing Management* 34 (2005) 830– 840, p. 831

⁷ R. G. Richey, H. Chen, S. E. Genchev, P. J. Daugherty, Developing effective reverse logistics programs, *Industrial Marketing Management* 34 (2005) 830– 840, p. 832

⁸ S. Kot, M. Starostka-Patyk, *Theory of End-of-Use Products Management within Reverse Logistics*, in: *Production and Services Processes in Enterprises*. Ed. by Lucjan Kurzak, Wyd. WZ PCz, Częstochowa 2006, p. 152

⁹ P. M. Reyes, L. M. Medea. Improving Reverse Supply Chain Operational Performance: A Transshipment Application Study for Not-for-Profit Organizations, *The Journal of Supply Chain Management: A Global Review of Purchasing and Supply* Copyright & February 2006, by the Institute for Supply Management, Inc, Elsevier, p. 41

¹⁰ H. Min, H.-J. Ko, The dynamic design of a reverse logistics network from the perspective of third-party logistics service providers, *International Journal of Production Economics* 113 (2008) 176–192, p. 177

¹¹ C. Prahinski, C. Kocabasoglu, Empirical research opportunities in reverse supply chains, *Omega* 34 (2006) 519 – 532, p. 522

expiration, too high inventories or business termination. Customers return products, because they do not meet requirements, they do not function properly or do not function at all.¹²

The recycling programs of the production waste are basically enforced by the growing numbers of legal regulations. An important component of this program development is the will to obtain maximum control of the quality of recycled products. Reverse logistics programs in the distribution system support generation of value added by accepting defective products.¹³

In business practice implementation of reverse logistics reducing or recycling the distribution waste or waste of other processes may lead to creation of value added.¹⁴ Additional value may also be obtained from return of packaging for re-use or neutralization¹⁵.

In reverse logistics we distinguish factors, processes and dimensions that contribute to logistics support.¹⁶ The factors that support reverse logistics can be classified into three groups; the processes, however, due to their status and possibility of configurations are classified into five groups. The resources in processes such as machines, transport facilities, warehouses or human resources can be exploited both in logistic and reverse logistic processes.¹⁷

The factors that

support reverse logistics are the following:

1. Reverse logistics in the enterprise and on the market:¹⁸
  - input and output barriers,
  - competitive sector environment,
  - capacity and availability of infrastructure,
  - concentration level of business units on the market,
  - access to capital,
  - market development,
  - changes on the logistics services market;
2. Trends impacting reverse logistic functioning in the enterprise
  - increased demand for logistics services, especially recycling services,
  - increased individualism for logistic services, including recycling services and return handling,
  - increased complexity of logistic services including recycling,
  - presence of complementary e-commerce
  - shorter product life cycle leading to necessity of developing product return programs,
  - increased professionalism of reversed and recycling logistics,

---

¹² R. S. Tibben-Lembke, Life after death: reverse logistics and product life cycle, *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management* Vol. 32 No. 3, 2002, pp. 223-244, p. 225

¹³ D. J. Bowersox, D. J. Closs, M. B. Cooper, *Supply chain logistics management*, Published by McGraw-Hill, New York 2002, p. 166

¹⁴ S. K. Srivastava, Network design for reverse logistics, *Omega* 36 (2008) 535 – 548, s. 538

¹⁵ A. Rushton, P. Croucher, P. Baker, *The handbook of Logistics and Distribution Management*, KOGAN PAGE, London 2006, p. 72

¹⁶ J. Grabara, S. Kot, Theoretical Frames for Designing Reverse Logistics Processes, *Review of General Management* Vol.9 nr 12009 (55-61), p. 60

¹⁷ M. V. de la Fuente, L. Ros, M. Cardos, Integrating Forward and Reverse Supply Chains: Application to a metal-mechanic company, *International Journal of Production Economics* 111 (2008) 782–792, p. 787

¹⁸ Based on E. Przybylska, Czynniki wpływające na wybór form współdziałania przedsiębiorstw logistycznych z usługobiorcami, w: *Organizacja i zarządzanie, kwartalnik naukowy nr 2*, Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice 2008, p. 116

3. relations between the organization, its customers and cooperating partners;
  - cooperation with finance institutions,
  - cooperation with retailers in return programming,
  - relationships network with customers in return programming,
  - profits in collaboration with business units and total synergy effect,
  - close cooperation with research units.

In addition to the three groups of factors that determine activities in reverse logistics one should identify processes that support implementation of reverse logistic programming. They are as follows: demand management, distribution management, client's response management and customer relationship management.¹⁹

Components of each process can be configured in many ways. For instance in demand management, selection of data in demand forecast and demand analysis can be modified. In the area of reverse distribution, the supporting component is the transportation of recycled materials. In the third and fourth sectors the supporting components are the customer complaints management and customers' activities monitoring and analysis. In addition to factors and processes that support reverse logistics we should add the problem of dimension or scale that characterizes reverse logistics.

We can identify quantitative components of scale such as: number of returned products, returning time, returning quality, complexity of returned products and related recycling complexity.²⁰ Each of those components of reverse logistics have a specific impact on the total effect.

Apart from factors supporting reverse logistics there are nine barriers mentioned in the literature, which can stop development of good programs. These barriers are explained as follows²¹:

1. Lack of information and technological systems.
2. Problems with product quality.
3. Company Policy.
4. Resistance to change to reverse logistics.
5. Lack of appropriate performance metrics.
6. Lack of training and education.
7. Financial constraints.
8. Lack of awareness about reverse logistics.
9. Reluctance of the support of dealers, distributors, and retailers.

The lack of the importance of the reverse logistics programs and the management inattention are related to the policies followed by the enterprises and may cause many disturbances in functioning

Recycling program in distribution companies

The objective of reverse logistics in the distribution system is to minimize product damage and maximize number of products in a package and to fully exploit the volume of the containers used in transportation. Distribution systems are usually perceived as mechanisms of product delivery onto the market. A different distribution system is needed

---

¹⁹ M. V. de la Fuente, L. Ros, M. Cardos, Integrating Forward and Reverse Supply Chains: Application to a metal-mechanic company, *International Journal of Production Economics* 111 (2008) 782–792, p. 788

²⁰ S. K. Srivastava, Network design for reverse logistics, *Omega* 36 (2008) 535 – 548, p. 538

²¹ V. Ravi, R. Shankar, Analysis of interactions among the barriers of reverse logistics, *Technological Forecasting & Social Change* 72 (2005) 1011–1029, p. 1014

when an organization initiates an overall waste recycling program, a program that offers effective means of transport of utilizable material to companies that sort and process waste or to other final recyclable material users.

Most organizations at least partially outsource waste collection, processing and production, transport or utilization of other waste unfit for secondary exploitation to private recycling companies. In case the processes are performed by internal units, expertise of reverse logistics officers in designing adequate material reverse distribution systems is needed. Many organizations choose to implement recycling programs and product recycling to reduce operating costs, meet the customers' requirements and secure a good market brand.²² Reduction of operational costs is not the only advantage of recycling programs. Additionally recycling:²³

- saves primary natural resources,
- reduces energy consumption of various sources,
- reduces need of waste storing and neutralization,
- reduces glass-house gasses emission into the atmosphere,
- improves competitive position on the market,
- intensifies efforts to keep balance in the natural environment.

The great diversity of recycling advantages translates into development of various recycling programs. Every business organization should dispose an adequate environmental strategy in its development. Organizations that have applied a recycling distinguish 8 phases of its implementation²⁴:

Phase 1. Auditing waste stream

Most waste of the distribution system is utilizable. Limitation comes from the quantity of the generated waste and distance from the market. To estimate recycling performability we need data and information on the type of the utilizable waste, its quantity and the frequency of waste generation.

To guarantee that the analysis is correct the data should be collected for a period of over a year and each significant deviation in waste generation should be investigated. Waste generation may rise dramatically when stock inventories are carried out and decrease when production starts falling out. There are chances for finding market for extreme quantities of distribution waste, for instance after stock inventories, if the organization is prepared for such deviations.

Auditing waste stream (and possible recycling) may engage every department in the organization: offices, eating facilities and production. A wide scale program may end in scale profits in the context of fittings ordering, service contracting or negotiations with final market participants.

Phase 2. Waste and cost management practices

To correctly estimate the impact of the recycling program on organization's finances we need a clear picture of currently binding waste and costs management practices. The basic research in this area should concern employees' habits in places where waste is

---

²² Sh. M. Ordoobadi, Outsourcing reverse logistics and remanufacturing functions: a conceptual strategic model, Management Research News, Vol. 32 No. 9, 2009 pp. 831-845, p. 833

²³ H. Brdulak, K. Michniewska, Zielona logistyka, ekologiczność, zrównoważony rozwój w logistyce, Logistyka nr 4/2009 (lipiec-sierpień), p. 15

²⁴ Process of introduction of recycling program was conducted on the base: R. Kopicki, M. J. Berg, L. Legg, Reuse and recycling - reverse logistics opportunities, Council of Logistics Management, Oak Brook, IL (United States) 1993, p. 135-138

collected or moved inside the enterprise; one should examine time spent on waste collecting, procurement of waste containers or waste crushing devices; it is worth knowing what are the leasing or credit rates and the frequency of waste collection. It is also very important to correlate the real quantity of the removed waste with waste removal management costs. For instance if the payment rates relate to waste collection twice a week, it should be verified whether containers are really full before the collection rather than debate whether the rates for full containers are really worth the money.

Phase 3. Recycling objectives and financial possibilities

Recycling programs make it possible to obtain material economic profits such as: diminished costs of waste removal or additional revenues from sale of recycled material; the programs bring about also immaterial profits such as: protection of environmental resources, or better image of the organization in society.

Relative significance of those profits will have an impact on the shape the recycling projects. Programs that focus on increased revenues, or on avoidance of loss, will engage smaller quantities of utilizable waste than programs that aim at obtaining immaterial values. Only waste, the quantity of which is very significant, or waste whose concentration coefficient is also significant and/or waste possessing high internal quality justifies increased labor costs, investments in equipment or transportation to the market.

Phase 4. Market search for utilized waste

The key factors in evaluating and designing recycling programs are the price offered for utilizable materials on the market and the distance to the buyers. Organizations located in the zones of high paying rates and with access to main sea ports have the best market for their recyclable waste.

High paying rates increase potential savings linked with absence of necessary waste removal, which means that it is more economic to utilize more waste even if transported at greater distance. Access to the sea ports is also important because greater part of demand for utilizable material comes from beyond the ocean. To evaluate correctly the potential market for the recyclable waste from a given enterprise, the organization should carry out a survey among the local waste producers, waste management companies, scrap metal traders and suppliers of recycled products. National resources may contain other data bases as well; the company interested should also search through waste sales, newspapers or Internet.

Phase 5. Support of independent recycling companies

Because of the fragmented structure of waste utilization, organizations that are interested in recycling of their varying quantities of waste must count on their own transport and must find the market for at least some of their waste also on their own. Waste collection costs are often very high, and companies offering recycling services are fewer than the waste collection suppliers so designing effective waste collection routes is problematic, especially if waste is diversified in quality.

When choosing a recycling independent company it is worth considering the following factors:

- the price difference between what is paid to the organizations generating waste by the waste collecting companies for utilization and the money paid for the utilizable waste by the final users. The difference reflects transportation costs and sometimes processing costs. If the company recycling company offers also waste collecting service, the difference is even greater;

- The cost of meeting the producer's requirements. The labor cost, the cost of containers, or storing devices and the cost of other equipment required by the producer can be very high indeed (see phase 7);
- Independent companies' access to the market. Because independent recycling companies process significant quantities of waste, they may have access to the markets closed to small producers of utilized waste.

Phase 6. Constant customers as remedy for the changing market.

Recycling markets change very rapidly, which pushes the producers of utilizable waste toward a policy of changing their suppliers or adapting different methods of waste processing or looking for buyers on their own. Production of utilizable waste in constant amounts and of good quality can be a safe fence against bad market situations; producers avoid sporadic suppliers or suppliers who have problems with their waste quality.

Phase 7. Designing waste collection and segregation procedures

Utilizable waste collection and segregation procedures must outbalance employees' discomfort, programming cost and potential revenues. Well collected and segregated utilizable waste, which is not polluted usually obtains highest price on the market. Production of such waste, however, requires additional investment into containers and similar devices. Some produces require that the waste should be left loose, some that it should be bound. Recyclable waste diversity together with the complexity of producers' preferences makes waste market research in the area of great importance (See Phase 4).

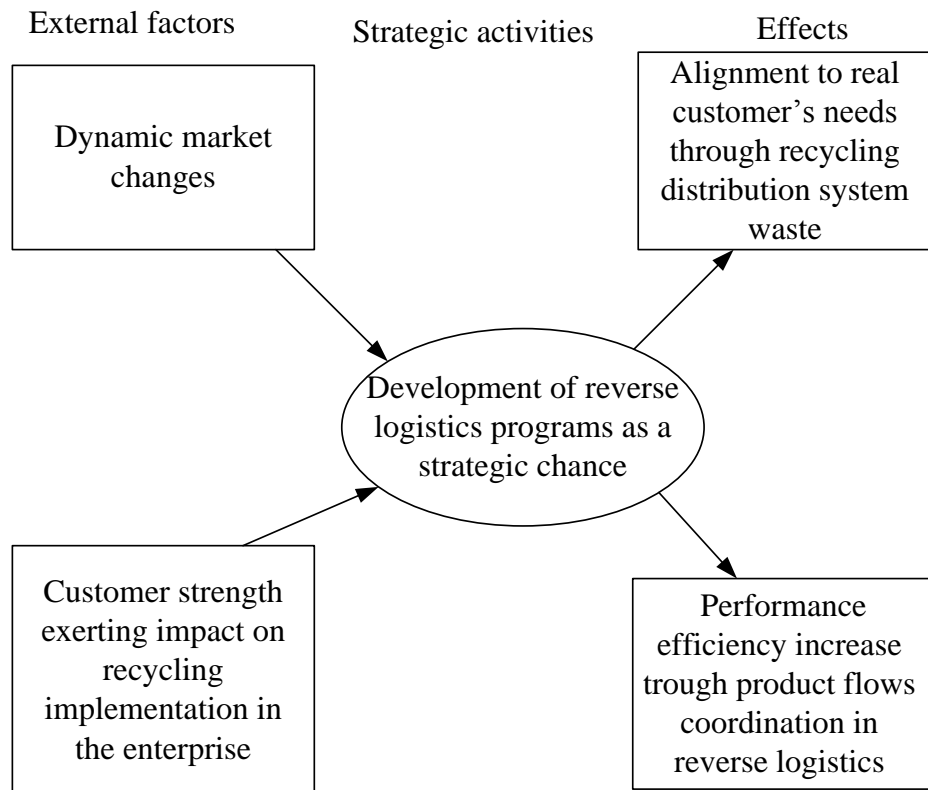
A recycling program designed not to cause much additional discomfort for the employees should aim at minimization of segregation effort, which practically means locating the recyclable waste containers on the work positions. The participation rate will rise and the pollution index will fall if the programs tell the workers to segregate waste for a few categories only. The workers should be able to reach the recycling containers without breaking their normal working routine. Most recycling programs solve the problem by leaving the containers on work positions asking the cleaners to put the segregated waste away into one place.

Profits of waste segregation can be appropriately valued by comparing the transportation costs of unsegregated material with transportation costs of segregated material and the operational costs of waste exploitation plus investment costs of the segregating machines. Because of high labor costs engaged in the operation of the segregating equipment it may turn out that the most profitable business is to segregate only specific types of waste.

Phase 8. Effects control of recycling program implementation

After the recycling program has begun it is very important to monitor its implementation. Monitoring program should examine the quantity and weight of each utilized material, the costs the organization has suffered and the profits it has gained as well as the and the pollution indexes. It is desired that the program is compatible with environment protection regulations binding the organization. Some enterprises publish the monitoring results of the recycling program implementation every month on the scoreboards or in the employees' bulletins.

The effects of recycling program implementation vary in the distribution system. Figure 3 shows two most important effects related to external factors.

Figure 3. Effects of reverse logistics program implementation
Source: author's own elaboration

Figure 3. shows how dynamic market changes translate onto the performance improvement of organization's activities through a proper coordination of product flows in reverse logistics. Better coordination may have an impact on the application of an adequate return policy in the distribution system. Reverse logistic programs may be implemented both in liberal or restrictive policies.²⁵

Return policy is related to the difficulties present in the process of product returning. A more liberal policy of returning means that it is easy to get an authorization of the return, or sometimes the authorization is not needed at all. The liberal return policy may have a beneficial impact on the organization's global development as well as on the level of customer satisfaction.²⁶ For instance, many retail catalogue sellers allow the customers to return everything they buy. The intention is to overcome real or imaginary discomfort in catalogue selling – absence of the possibility of trying clothes on or trying the products. Catalogue customers are willing to buy, however, because they know there is no risk in buying as they may return the products and get the money back. In the context of business to business the catalogue sellers offer even a purchase guarantee.

The restrictive policy requires collecting purchase documentation to authorize return. This is meant to prevent customers taking advantage of organization's liberalism and buy unnecessary products and return them without any important reason. This movement towards more restrictive policy, however, has been moderated and at present decisive majority of organizations accept more liberal return policy.

²⁵ R. G. Richey, H. Chen, S. E. Genchev, P. J. Daugherty, Developing effective reverse logistics programs, *Industrial Marketing Management* 34 (2005) 830– 840, p. 833

²⁶ Ch. W. Autry, Formalization of reverse logistics programs: A strategy for managing liberalized returns, *Industrial Marketing Management* 34 (2005) 749– 757, p. 751

Additionally reduction of waste through recycling programs diminishes total waste management costs and create a new source of revenue by selling materials for secondary use.

Recycling and reverse logistics in Polish companies

At present in Poland there are two forms of waste neutralization: waste storing and waste recycling. In a well managed enterprise waste storing is the final solution and minimization of waste generation and maximization of waste reuse are the strategic priorities. If for various reasons there are small chances of reduction waste generation, it is necessary to make efforts to minimize the waste's influence on the environment. The trend to store waste as a method of utilization is changing due to a growing environmental awareness of the society and the policy of the European Union in this area.

In Poland the waste generated in the distribution system is also significant, but there are no statistical data related to its quantities. Table 1 presents basic information concerning waste generated by business organizations and physical persons in the country in years 2000 to 2008. The waste is classified into communal waste and other also production waste.

Table 1. Waste generated in years 2000 – 2008 in thousand tons

Specification:	2000	2005	2006	2007	2008
	w thousands tons				
Total waste:	137710	133956	133340	134497	124974
from which:					
Waste (without communal waste)	125484	124602	123463	124414	114938
Communal waste <i>a</i>		12169	12235	12264	12195

a estimated values

Source: www.stat.gov.pl Ochrona Środowiska Environment 2009, Wyd. GUS, Warszawa 2009, p. 342

When analyzing the data in Table 1 one can observe a systematic decrease of waste generation over the last nine years. The trend is noticeable specially in the category of other waste, which means that most industrial producers tend to reduce waste generation. Table 2 shows Polish business organizations utilizing waste in percentages.

Table 2. Percentages of utilized waste generated in years 2000 through 2008

Specification:	2000	2005	2006	2007	2008
Enterprises generating waste	1393	1573	1686	1822	1794
Enterprises utilizing waste:	1290	1402	1507	1640	1595
Percentages of utilized waste					
5,0% and less	14	25	28	29	15
5,1-10,0	17	16	20	25	21
10,1-25,0	27	35	31	30	41
25,1-50,0	92	70	75	83	68
50,1-70,0	112	75	85	94	84
70,1-80,0	93	67	64	54	65
80,1-90,0	145	136	125	121	111
90,1-95,0	123	90	97	84	102
95,1% and more	667	888	982	1120	1088

Source: www.stat.gov.pl Ochrona Środowiska Environment 2009, Wyd. GUS, Warszawa 2009, p. 342.

The trend that we can observe when examining the data in Table 2 is the growing number of enterprises utilizing 95% of generated waste. In 2008 that number was 1088

against the total 1794 of business organizations.. Another observation refers to the number 180 of year 2005 of enterprises which never recycle any waste; this number does not change across the whole period under examination.

Implementation of the recycling programs in the distribution systems of business units is important for the image the customer forms of the organization. Waste utilization in the enterprise improves its competitive position on the market. Table 3. presents percentages of neutralized waste in Polish enterprises in years 2000 through 2008.

Table 3. Percentages of neutralized waste in Polish enterprises in years 2000 through 2008.

Specification:	2000	2005	2006	2007	2008
Enterprises generating waste	1393	1573	1686	1822	1794
Enterprises neutralizing waste:	805	622	640	634	625
Percentages of neutralized waste					
5,0% and less	224	123	131	135	150
5,1-10,0	107	73	74	65	63
10,1-20,0	121	80	70	65	77
20,1-30,0	66	43	46	36	32
30,1% and more	287	303	319	333	303

Source: www.stat.gov.pl Ochrona Środowiska Environment 2009, Wyd. GUS, Warszawa 2009, p. 342

From data in Table 3. we can observe a significant decrease of number of organizations neutralizing waste since 2000 through 2008 by 180 at the simultaneous increase of the total number of enterprises by 401. The explanation is a complex one. The most frequent reason is the rising costs of waste neutralization in the enterprise.

Conclusions

Reverse logistics as a competence of logistics management has a great impact on the product flows and information flows in reverse direction to the normal logistic processes. Performance efficiency of reverse logistics depends on the nature of factors, processes and dimensions related to it. An additional element is the applied return policy.

Implementation of waste reduction programs, or programs of secondary exploitation or recycling of distributional waste brings about definite effects for the organization, especially, a better image among the customers and naturally a better competing position on the market. At the same time reduction or reuse of packages diminish the overall operational costs for the enterprise. Recycling or waste secondary exploitation create new developmental possibilities in all business activities.

Bibliography

Autry Ch. W., Formalization of reverse logistics programs: A strategy for managing liberalized returns, *Industrial Marketing Management* 34 (2005) 749– 757

- Bendkowski J., Węgierek M., Logistyka Odpadów. Procesy logistyczne w gospodarce odpadami, Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice 2002
- Bowersox D. J., Closs D. J., Cooper M. B., Supply chain logistics management, Published by McGraw-Hill, New York 2002
- Brdulak H., Michniewska K., Zielona logistyka, ekologiczność, zrównoważony rozwój w logistyce, Logistyka nr 4/2009
- Fuente M. V. de la, Ros L., Cardos M., Integrating Forward and Reverse Supply Chains: Application to a metal-mechanic company, International Journal of Production Economics 111 (2008) 782–792
- Fulconis F., Saglietto L., Pache G., Strategy dynamics in the logistics industry: a transactional center perspective, Management Decision, Vol. 45 No. 1, 2007 Emerald Group Publishing Limited, pp. 104-117
- Genchev S. E., Reverse logistics program design: A company study, Business Horizons (2009) 52, 139—148
- Grabara J., Kot S., Theoretical Frames for Designing Reverse Logistics Processes, Review of General Management Vol.9 nr 12/2009 (55-61)
- Kopicki R., Berg M. J., Legg L., Reuse and recycling - reverse logistics opportunities, Council of Logistics Management, Oak Brook, IL (United States) 1993
- Kot S., Starostka-Patyk M., Theory of End-of-Use Products Management within Reverse Logistics, in: Production and Services Processes in Enterprises. Ed. by Lucjan Kurzak, Wyd. WZ PCz, Częstochowa 2006
- Krumwiede D. W., Sheu Ch., A model for reverse logistics entry by third-party providers, Omega 30 (2002) 325 – 333
- McIntyre K., Delivering sustainability through supply chain management, [in:] Global Logistics. New Directions in Supply Chain Management, Ed. by Donald Waters, Kogan Page, London 2007
- Min H., Ko H.-J., The dynamic design of a reverse logistics network from the perspective of third-party logistics service providers, International Journal of Production Economics 113 (2008) 176–192
- Ordoobadi Sh. M., Outsourcing reverse logistics and remanufacturing functions: a conceptual strategic model, Management Research News, Vol. 32 No. 9, 2009 pp. 831-845
- Prahinska C., Kocabasoglu C., Empirical research opportunities in reverse supply chains, Omega 34 (2006) 519 – 532
- Przybylska E., Czynniki wpływające na wybór form współdziałania przedsiębiorstw logistycznych z usługobiorcami, w: Organizacja i zarządzanie, kwartalnik naukowy nr 2, Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice 2008

Ravi V., Shankar R., Analysis of interactions among the barriers of reverse logistics, *Technological Forecasting & Social Change* 72 (2005) 1011–1029

Reyes P. M., Medea L. M., Improving Reverse Supply Chain Operational Performance: A Transshipment Application Study for Not-for-Profit Organizations, *The Journal of Supply Chain Management: A Global Review of Purchasing and Supply* Copyright & February 2006, by the Institute for Supply Management

Richey R. G., Chen H., Genchev S. E., Daugherty P. J., Developing effective reverse logistics programs, *Industrial Marketing Management* 34 (2005) 830– 840

Rushton A., Croucher P., Baker P., *The handbook of Logistics and Distribution Management*, KOGAN PAGE, London 2006

Srivastava S. K., Srivastava R. K., Managing product returns for reverse logistics, *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management* Vol. 36 No. 7, 2006, pp. 524-546

Srivastava S. K., Network design for reverse logistics, *Omega* 36 (2008) 535 – 548
Tibben-Lembke R. S., Life after death: reverse logistics and product life cycle, *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management* Vol. 32 No. 3, 2002, pp. 223-244

Vigede C., The Baltic Region. The Sweden Logistics Centre., May 2003 Focus Journal of the Institute of Logistics and Transport UK

Waters D., *Logistics. An Introduction to Supply Chain Management*, Wyd. Palgrave Macmillan, Nowy Jork 2003

Wu H.-J., Dunn S. C., Environmentally responsible logistics systems, *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, Vol. 25 No. 2, 1995, pp. 20-38. © MCB University Press

www.stat.gov.pl *Ochrona Środowiska Environment 2009, Wyd. GUS, Warszawa 2009*

Contact

Beata Skowron-Grabowska, Ph.D., Associate Prof.

Department of Enterprise Management

Faculty of Management

Czestochowa University of Technology

Al. Armii Krajowej 19 b pok. 311

42-200 Czestochowa Poland

E-mail: beatas@zim.pcz.pl

VYHLIADKY GLOBALIZÁCIE NA BLÍZKOM VÝCHODE*

(Globalizácia a medzinárodná politika na Blízkom východe)

Karol R. Sorby

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV
EKONOMICKEJ UNIVERZITY V BRATISLAVE

Abstrakt

Po ukončení studenej vojny, ale najmä po udalostiach 11. septembra 2001, sa regionálna politika v arabských štátoch Blízkeho východu a severnej Afriky výrazne zmenila a rozšírila sa tak, že zahŕňa nielen oblasť Stredného východu (Irán, Afganistan a Pakistan), ale aj oblasť okolo Kaspického mora. Tento širší Blízky a Stredný východ určite zostane centrom globálnej stratégie na niekoľko desaťročí, lebo sa údajne črtá nová strategická mapa, podľa ktorej táto oblasť zostáva „objektom vznikajúceho medzinárodného systému, ktorého budúce kontúry ešte nie sú zreteľné“.¹

Kľúčové slová: politický islám v období studenej vojny; koniec studenej vojny a rozpad bipolárneho sveta; masívny nástup globalizácie; reakcie na globalizáciu a s ňou spojenú liberalizáciu.

Abstract

In the aftermath of the Cold War and after the events of 11 September 2001, the regional politics in the Arab states of the Near East and North Africa have changed substantially, and widened the strategic arena of the traditional Near East (Iran, Afghanistan and Pakistan), to incorporate the Caspian region as well. This greater Middle East will remain the heart of global strategy for some decades, for a new strategic map is said to be emerging that assures that the Middle East will remain a prize in an emerging international system whose future contours are not yet clear.

Key words: political Islam during the Cold War; the end of the Cold War and break-up of the bipolar world; massive globalization wave world-wide; reaction to the globalization and the liberal thought.

Vyššie štyridsať rokov po druhej svetovej vojne bol systém medzinárodných vzťahov ovládaný bipolaritou, ktorá sa prejavovala ako studená vojna medzi dvoma ideologicky protikladnými táborami. Mnohé rozdiely medzi národmi a štátmi boli zahrnuté do globálneho geopolitického zápasu medzi USA a ZSSR.

Rozdiely zaodeté do ideologickej terminológie potláčali kultúrne a politické aspekty problémov. Supervermoci ponúkli svetu svoje systémy na prijatie a napodobňovanie ďalším štátom a ten kto vstúpil do spoločenstva s jedným táborom automaticky sa ocitol v postavení

---

*Tento príspevok bol vypracovaný v rámci grantového projektu VEGA-1/1009/11 na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave „Medzikultúrne vzťahy a sociálny kapitál“

¹ KEMP, Geoffrey – HARKAVY, Robert E. *Strategic Geography and the Changing Middle East*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 1997, s. 349.

nepriateľa štátov druhého tábora.

Pád berlínskeho múru a železnej opony a následný rozpad „svetovej socialistickej sústavy“ a Sovietskeho zväzu, znamenal aj koniec bipolárneho systému studenej vojny, založeného na ideologicky determinovanom nezmieriteľnom veľmocenskom súperení. Toto súperenie navyše produkovalo regionálne a lokálne konflikty takmer na celom svete alebo už prebiehajúce konflikty ďalej živilo a predlžovalo.² Po skončení studenej vojny došlo k prehodnocovaniu medzinárodných vzťahov. Hoci v istých súvislostiach sa zdalo, že nastáva fáza zblížovania národov, v iných oblastiach sa začali od seba vzdďaľovať.

Globalizácia sa stala prevládajúcou črtou novej epochy, ale druhou stránkou tohto trendu sa stalo vyzdvihovanie domácej kultúry a tradícií, najmä vo forme etnicity a náboženstva. Najmä kultúra musela dávať odpovede na nástoľčivé otázky ľuďí, ktorí v rýchlo meniacom sa svete hľadajú odpovede na otázky kto sú, kým chcú byť a kam smerujú spoločnosti, v ktorých žijú.

V rámci úvah o kultúre dochádzalo k ujasňovaniu si názorov na chápanie podobností a rozdielov novej etapy a uvedomovaniu si vlastného miesta vo svete. Kultúry definujú vnútorné a vonkajšie hranice spoločenstiev tým, že zdôrazňujú hodnotu kultúrneho dedičstva a jeho jedinečnosť.

Významným kultúrnym prejavom vo svete po skončení studenej vojny sa stalo prehodnocovanie hraníc na základe náboženského vyznania. Na konci dvadsiateho storočia, keď sa hovorilo o kultúrnej identite, najčastejšie sa spomínali náboženské hodnoty, ktoré tlmočili ich kazatelia. Počas studenej vojny boli reformné hnutia v isláme v rámci globálneho americko-sovietskeho zápasu odsúvané na vedľajšiu koľaj. Po vojne sa konfrontácia na tomto fronte znova rozohrela. Kultúrna obroda tak začala predstavovať hlavnú prekážku liberalizmu a získala tak osobitnú dôležitosť.

Islám je najväčším kultúrnym zoskupením, ktoré má takmer jeden a pol miliardy vyznáčov a jeho územie sa rozprestiera od západu Afriky až po juhovýchodnú Áziu. Islám je na medzinárodnej scéne alternatívou, ktorá poskytuje úplne odlišnú morálnu a politickú víziu sveta ako ponúka globálne dominantný Západ.

Mnohí západní autori zaoberajúci sa touto problematikou, zvykli hľadiť na islám ako na zdroj zaostalosti a neistoty a viacerí sa nezdráhali označiť ho za „bezpečnostnú hrozbu“, na ktorú treba reagovať „inváziou, ovládnutím alebo bombardovaním“.³ Na Západe mnohí s obľubou označujú iných za zaostalých a sami seba za vzor pokroku, takže priestor na diskusiu a spoluprácu medzi nimi a predstaviteľmi islámu bol veľmi obmedzený. Z toho dôvodu sa vzťahy medzi Západom a islámskym svetom hneď po skončení studenej vojny začali zhoršovať.

Víťazstvo v studenej vojne vyvolalo na Západe vlnu nadšenia a sebadôvery. Koniec studenej vojny urobil z liberalizmu globálny vzor, ktorý sa mal stať poslednou etapou politického a spoločenského vývoja. Liberalizmus doviedol ľudskú spoločnosť na koniec svojho rozvoja a v tomto zmysle sú dejiny vlastne na konci.⁴

Francis Fukuyama uznáva, že liberalizmus má svoje úskalía, ale tie považuje za nepatrné v porovnaní s alternatívami. Pre väčšinu ľuďí liberalizmus načrtol systém najvhodnejší pre napĺňanie najnútornejších želaní ľudstva na materiálny blahobyť a rovnosť uznania. Slobodná spoločnosť pozdvihla práva jednotlivca do doteraz nepoznaných výšok. Liberalizmus bol predstavený aj ako historické víťazstvo „moderných prírodných vied“,⁵ ako

² TOMEŠ, Jiří. „Války po rozpadu bipolárního světa – tendence a příčiny“. In: TOMEŠ, Jiří, FESTA, David a NOVOTNÝ, Josef (eds.). *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007, s. 77.

³ AGNEW, John – CORBRIDGE, Stuart. *Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy*. London: Routledge, 1995, s. 48-49.

⁴ FUKUYAMA, Francis. *The End of History and the Last Man*. London: Penguin Books, 1992, s. 46.

⁵ Tamže, s. XV.

system, ktorý najlepšie riadi hospodársky a technický pokrok. Fukuyama pripustil, že liberáli ešte majú pred sebou prekážky a poukázal hlavne na obnovené národné a náboženské výzvy. Vytýčil čiaru medzi dvoma svetmi: jedným, ktorý už dosiahol méty liberálneho modernizmu a druhým, ktorý zaostáva. Oba svety žijú vedľa seba, ale každý sa riadi inými vnútornými pravidlami.

Popredné západné mocnosti musia viesť politiku z pozície sily, aby zvládli problémy prichádzajúce zo zaostalých štátov. Fukuyama považuje Blízky a Stredný východ za model zaostávajúceho regiónu, ktorý obišla globálna vlna liberálnych reforiem,⁶ pretože ropné bohatstvo zmiernilo tlaky na nutnosť zavádzania zmien.

Fukuyama uznal, že liberalizmus splnil ľudské túžby v oblasti materiálnej, ale nie v duchovnej. Mnohí ľudia vyšli zo studenej vojny nie s pohľadom na liberálnu budúcnosť, ale s pohľadom späť, aby objavili minulosť, o ktorú ich obral komunizmus, a tak sa na mnohých miestach objavovala národná a náboženská obroda. Ľudia západný liberalizmus spájali s aroganciou, nezodpovedným individualizmom, uvoľnenou morálkou a jeho kapitalistický model odsúdili ako vykorisťovateľský a morálne prehnitý. Nový pesimizmus sa najlepšie odrazil v diskusii, ktorú rozpútal Samiel Huntington. Tvrdil, že je chybou považovať liberálny systém za niečo viac ako za pokračovanie nadvlády Západu a vyjadril názor, že svetovú politiku ovládnu kultúrne a civilizačné rozdiely. Podľa neho koniec studenej vojny zahájil novú éru v dejinách a medzinárodnú scénu ovládli štyri pretínajúce sa trendy. Prvým je relatívny úpadok Západu; druhým je rozmach ázijského hospodárstva a týka sa najmä vzostupu Číny; tretím je islámsky svet prechádzajúci populačnou explóziou a s tým spojenou obrodou islámu; štvrtým trendom je globalizácia, spojená s rozširovaním nadnárodných tokov obchodu, informácií a obyvateľstva. Súbeh všetkých štyroch trendov v novej ére vytvára svet civilizácií a to si vyžaduje nové prístupy.

V globálnom zápase o vplyv, kde sa deliaca čiara nachádza ešte medzi Západom a zvyškom sveta, najväčším súperom západnej hegemonie sú dve iné civilizácie: čínska a islámska. Úsilie Západu šíriť svoje liberálne hodnoty sú nimi väčšinou vnímané ako imperialistická politika.⁷ Na Západe je rozšírený názor, že liberálne hodnoty sú univerzálne, ale západný individualizmus, sekularizmus, pluralizmus, demokracia a ľudské práva, majú len obmedzený ohlas vo väčšine východných kultúr. Civilizačné rozdiely sú mimoriadne hlboké a týkajú sa boha a človeka, muža a ženy, jednotlivca a štátu a chápania práva, vrchnosti, povinnosti a spravodlivosti a vo východných spoločnostiach sa vyvíjali po stáročia. Čo sa týka islámu, predstava, že znamená hrozbu pre európsku a západnú civilizáciu nie je nová.

Cieľom tohto príspevku nie je teoretická analýza globalizácie, ale jej dopad na spoločnosti na Blízkom a Strednom východe. Ide o región významný tak strategicky ako aj svojím nerastným bohatstvom (ropa, plyn). Toto bohatstvo však paradoxne väčšine obyvateľov regiónu neprinieslo vytúžený blahobyť, ale útlak, vojny, útrapy a biedu. Ak má globalizácia prospievať všetkým, nesmie sa riadiť pravidlom, že „silnejší berie všetko“ a nesmie sa stať finančným imperializmom. Ukazuje sa, že pred svetom je zložitejšia cesta k stabilite, ako sa predpokladalo na začiatku 90. rokov 20. stor. Zdá sa, že by malo dôjsť k nejakej celosvetovej dohode, ale Európa v nej ešte stále hľadá svoje miesto. Vojenské riešenia konfliktov nedosiahli očakávaný výsledok, a tak bude treba nájsť účinnejšie spôsoby na riešenia problémov doby. Otázky spojené s globalizáciou sú už od konca studenej vojny frekventovanou témou odborných aj populárnych diskusií, lebo globalizácia predstavuje neúprosnú fázu vývoja, v rámci ktorej nadnárodná hospodárska integrácia začína ovládať svet, ktorého základným prvkom bol štát.

Viacerí odborníci prezentovali názor, že prekonať priepasť ktorá delí krajiny Blízkeho a Stredného východu od prosperity, si vyžiada hospodársku premenu podobnú tej, ktorou

⁶ Tamže, s. 43-44.

⁷ HUNTINGTON, Samuel. *The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order*. New York: Touchstone, 1996, s. 66.

prešli bývalé socialistické krajiny strednej a východnej Európy. Skutočnosť v uplynulých dvoch desaťročiach však naznačuje, že napriek výraznému tlaku globalizácie, reakcia na ňu v jednotlivých krajinách je podmienená hospodárskou situáciou, ku ktorej na Blízkom a Strednom východe pristupujú aj regionálne geopolitické faktory. Na globalizáciu sa hľadí ako na dynamický a neprerušovaný proces rýchlych zmien, ktorý vyrovnáva rozdiely, skracuje čas a priestor, ale zároveň rozdeľuje regióny, národné štáty a komunity. Ide o silu, ktorá sa dokáže v rovnakom čase dotknúť každého jednotlivca na planéte, ovplyvňovať územnú integritu štátov a ktorú možno využívať, ale nie vždy ovládať.

V súvislosti s problémami globalizácie na Blízkom a Strednom východe neslobodno strácať zo zreteľa hospodárske súvislosti. Táto oblasť má mnoho hlbokých spoločenských, hospodárskych a politických problémov vyplývajúcich z globalizácie a geopolitickej zraniteľnosti regiónu, do ktorého prenikajú a ovplyvňujú zahraničné mocnosti. Ako uvádza známy americký autor, za posledné storočia „celý svet prešiel otrasom a bol sformovaný Západom, ale nikde neboli politické rozmery tejto zmeny dôkladnejšie a dôslednejšie ako na Blízkom východe“.⁸ Vzťahy regiónu so Západom sa ďalej skomplikovali po 11. septembri 2001 a po Američanmi zavedených nových pravidlách demokratizácie spoločnosti a vojny proti terorizmu.

Globalizácia odhalila hospodársku slabosť regiónu a pre regionálnych vodcov znamenala vážnu hrozbu pokiaľ ide o hľadanie fungujúcej stratégie pre účinnú konkurenciu na súčasnom globalizovanom trhu.⁹ Zasiahla však aj do základov spoločnosti, lebo otriasla kultúrnymi a náboženskými normami, napr. postavením žien v spoločnosti. Globalizácia postihla aj *etatistické* režimy regiónu. Všetky štáty regiónu, či ide o republiky alebo monarchie a sú označované ako „pokrokové“ alebo „konzervatívne“, si osvojili zvláštnu formu politickej ekonómie, v ktorej štát sa stal ústrednou silou ovládajúcou spoločnosť, nie iba vďaka donucovacím prostriedkom, ktoré má v rukách, ale aj vďaka rozsiahlej hospodárskej moci, ako vlastník základných priemyselných odvetví, zdroj všetkých veľkých investícií a poskytovateľ základných služieb.¹⁰ Týmto spôsobom štáty Blízkeho a Stredného východu vzali na seba tú úlohu, ktorú buržoázia v Európe hrala v období priemyselnej revolúcie.

Vďaka rýchlej akumulácii daní a poplatkov od šesťdesiatych rokov, štát začal dôkladne napodobňovať buržoáziu a v mnohých muslimských spoločnostiach pomaly nahrádzal tradičnú buržoáznu vrstvu. Tým sa štát vo viac ako tucte krajín regiónu stal najväčším zamestnávateľom a hlavným hráčom v politickej aréne a monopolizoval si politickú moc. Vznikla „štátna buržoázia“, ktorá posilňovala svoju politickú moc prostredníctvom byrokracie a ozbrojených síl. Podľa Halíma Barakáta „namiesto ochrany tradičnej veľkiburžoázie sa štát vo viacerých arabských krajinách stal nástrojom jej likvidácie.“¹¹ V rámci toho istého procesu sa štát stal novou dominantnou spoločenskou silou a získal aj nezávislé moci nad občianskou spoločnosťou. Váhy sa naklonili v prospech stavovského štátu.

Globalizácia, podnietená na začiatku 21. storočia americkou administratívou, sa stala priamou hrozbou pre takýto štát ovládajúci občiansku spoločnosť. V rámci presadzovania reforiem na Blízkom a Strednom východe americký prezident G. W. Bush vyhlasoval, že veľká časť regiónu sa dlhodobo zmieta vo víre tyranie, zúfalstva a radikalizmu, a preto udržanie mieru si žiada zmenu podmienok, ktoré sú živnou pôdou pre šírenie extrémizmu

⁸ BROWN, L. Carl. *International Politics of the Middle East: Old Rules, Dangerous Games*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1984, s. 4.

⁹ HENRY, Clement M. „The Clash of Globalizations in the Middle East“. In: FAWCETT, Louise (ed.). *International Relations of the Middle East*. Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 105-129.

¹⁰ SHARABI, Hisham. *Neopatriarchy: A Theory of Distorted Change in Arab Society*. Oxford: Oxford University Press, 1988, s. 60.

¹¹ BARAKAT, Halim. *The Arab World: Society, Culture, and the State*. Berkeley, Ca.: University of California Press, 1993, s. 60.

a terorizmu. Keď diktatúra ovláda politický život krajiny a niet priestoru pre normálnu opozíciu, dissent je zahnaný do ilegality a siaha po extrémnych alternatívach. Na odvedenie pozornosti od sociálnych a hospodárskych neúspechov, autoritárski vládcovia obviňujú iné krajiny a iné etniká a vyvolávajú nenávisť, ktorá vedie k násiliu. Hospodársky rozvoj si žiada nové myslenie, vlády s väčšinovou podporou a právny štát. Navyše, žiaden pokrok nemožno dosiahnuť, ak je z rozhodovacieho procesu v spoločnosti vyradená tá časť, ktorú tvoria ženy. V súvislosti s presadzovaním reforiem prezident USA odporúčal odstraňovanie toho, na čo odborníci a aktivisti v regióne poukazovali už dlhé roky, že obyvatelia arabských krajín sú bezmocní, lebo sú vyradení z politického života.¹²

Podľa západných odborníkov globalizácia, napriek všetkým úskaliam, môže poskytnúť cestu z neradostnej prítomnosti, na ktorú poukazujú ekonomické rozborý. Globalizácia by mohla byť križovatkou možnosti pre región Blízkeho východu presadzovaním posilňovania úlohy jednotlivca v spoločnosti a integrácie žien. Na to je potrebné oslabenie štátnej kontroly nad hospodárskou činnosťou. Nazíh Ajjúbí opatrne naznačil, že „to, čo v posledných rokoch naklonilo váhy smerom k demokracii, bola vzrastajúca globalizácia a jednoznačná ideologická hegemonia Západu po rozpade socialistických režimov vo východnej Európe“.¹³ Ten istý autor zároveň upozorňuje, že demokratizácia prostredníctvom globalizácie nie je na Blízkom východe nevyhnutná a že nebude ľahké odstrániť v spoločnosti vzťah medzi ľuďmi vplyvnými a ľuďmi od nich závislými a nahradiť ju štátom, ktorý vyrába a rozdeľuje.¹⁴

Nezávislá domáca buržoázia, ktorá mocnie v tieni štátu sa môže prejaviť ako vrstva nedostatočne presadzujúca záujmy občianskej spoločnosti, lebo jej prosperita bude naďalej závislá od štátu, ktorý – aj keď je poskytnutá iba v obmedzenej forme – ju chráni voči cudzej konkurencii. Na druhej strane kompradorská buržoázia spojená so štátom môže hľadať cesty na využitie globalizácie a amerického tlaku na oslabenie štátneho sektoru, pokiaľ bude jej obchodná činnosť zameraná na medzinárodné trhy, ale nebude schopná nastoliť zmeny v hospodárskom systéme štátu. A tak spoločenskou silou pripravenou a čakajúcou na prevzatie svojej úlohy sú islamisti, ktorí za svojho potenciálneho spojenca považujú utláčanú tradičnú strednú vrstvu na celom Blízkom a Strednom východe.

V Iráne spojenectvo medzi strednou vrstvou a radikálnou časťou náboženských kruhov vytvorilo v roku 1979 nezastaviteľnú revolučnú silu. Takéto spojenectvo môže byť v inej krajine menej zreteľné, ale rovnako možné a jeho sila sa skrýva pod povrchom štátu. Takéto spojenectvo aj keď spravidla nie je namierené proti kapitalistickému hospodárskemu systému, býva väčšinou zásadne antiglobalistické. Ďalšou ojedinelou výzvou, ktorej čelí Blízky východ zostáva otázka, ako sa tákáto sila postaví k výzve emancipácie žien v liberalizovanejšom spoločenskom a politickom prostredí.

Záver

Je možné zdĺhavo diskutovať o rozličných alternatívach, ktoré čakajú Blízky a Stredný východ i o tých, ktoré si predstavuje Západ. Nehovorí sa, žiaľ, o tej alternatíve, ktorá by mohla uvoľniť energiu regiónu a nasmerovať ho na cestu rozvoja. Tou je vyriešenie už takmer storočného arabsko-izraelského konfliktu, pretože všetok pohyb dopredu, ktorý vytvára globalizácia, na Blízkom východe marí skutočnosť, že budúcnosť je neustále prenasledovaná

¹² Z prejavu prezidenta. In: „President Discusses War on Terror“. Speech delivered at the National Defense University, Washington, DC, 8 March 2005.

¹³ AJJÚBÍ, Nazíh N.: *Over-stating the Arab State: Politics and Society in the Middle East*. London: I. B. Tauris, 1995, s. 402.

¹⁴ AJJÚBÍ, Nazíh N.: *Over-stating the Arab State: Politics and Society in the Middle East*. London: I. B. Tauris, 1995, s. 414.

minulosťou. Miestne rovnako ako zahraničné mocnosti nesú zodpovednosť za zložitú situáciu v regióne a musia sa podieľať na odstránení záťaže sprevádzanej násilím a neistotou. Bez nastolenia spravodlivého a trvalého mieru v arabsko-izraelskom konflikte bude vplyv globalizácie na rozhodujúce sily formujúce región, naďalej len okrajový. Globalizáciu už v regióne nepochybne cítiť, ale ešte nedokázala región zmeniť.

Mnohí pozorovatelia považujú neschopnosť globalizácie zásadne zmeniť blízkovýchodný subsystém za najhorší scenár, ktorý v regióne treba zmeniť, aj keby to bolo za cenu ponechania tam ozbrojených síl USA. Ukazuje sa, že štáty regiónu by mali nájsť mechanizmus na vyrovnanie destabilizujúcej sily globalizácie, ale doteraz sa ešte nenašlo prijateľné riešenie a neukazuje sa ani pre blízku budúcnosť.

Literatúra

AGNEW, John – CORBRIDGE, Stuart. *Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy*. London: Routledge, 1995.

AJJÚBÍ, Nazih N. *Over-stating the Arab State: Politics and Society in the Middle East*. London: I. B. Tauris, 1995.

BARAKAT, Halim. *The Arab World: Society, Culture, and the State*. Berkeley, Ca.: University of California Press, 1993.

BARNETT, Michael. *Dialogues in Arab Politics: Negotiations in Regional Order*. New York: Columbia University Press 1998.

BROWN, L. Carl. *International Politics of the Middle East: Old Rules, Dangerous Games*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1984.

FAWCETT, Louise (ed.). *International Relations of the Middle East*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

FUKUYAMA, Francis. *The End of History and the Last Man*. London: Penguin Books, 1992.

HUNTINGTON, Samuel. *The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order*. New York: Touchstone, 1996.

KEMP, Geoffrey – HARKAVY, Robert E. *Strategic Geography and the Changing Middle East*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 1997.

SELA, Avram. *The Decline of the Arab-Israeli Conflict: Middle East Politics and the Quest for Regional Order*. Albany: Sunny Press, 1997.

SHARABI, Hisham. *Neopatriarchy: A Theory of Distorted Change in Arab Society*. Oxford: Oxford University Press, 1988.

TOMEŠ, Jiří – FESTA, David – NOVOTNÝ, Josef (eds.). *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007.

WENDT, Alexander. *Social Theory of International Politics*. New York: Cambridge University Press, 1999.

Kontakt

doc. PhDr. Karol R. Sorby, DrSc., mim. prof.

Katedra medzinárodných politických vzťahov

Fakulta medzinárodných vzťahov

Ekonomickej univerzity v Bratislave

karol.sorby@euba.sk

EKONOMICKÁ DIMENZIA REGIONÁLNEJ POLITIKY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Paulína Stachová, Marián Šuplata

FAKULTA MANAGEMENTU
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Abstrakt

V rámci Slovenskej republiky existujú značné disparity v ekonomickej úrovni jednotlivých regiónov. Cieľom príspevku je - v prvom rade stručne priblížiť chápanie regionálnej politiky v kontexte vybraných ekonomických teórií. Následne, v kontexte regionálnej politiky, sa osobitne zamerať za analýzu rozdielov v regionálnom ekonomickom vývoji v rámci Slovenskej republiky. Nakoniec, prostredníctvom analýzy základných makroekonomických premenných poukázať na ekonomickú dimenziu regionálnych rozdielov v podmienkach SR.

Kľúčové slová: regionálna politika, NUTS, Slovenská republika, hrubý domáci produkt (HDP), miera nezamestnanosti, priame zahraničné investície (PZI)

Abstract

Within the Slovak Republic, there are significant disparities between the economic levels of regions. The purpose of the paper is threefold. Firstly, to make brief general introduction of regional policy development, using selected economic theories. Secondly, we aim to focus on analysis of the differences in regional economic development in the Slovak Republic, within the context of regional policy. Finally, through analysis of fundamental macroeconomic variables, we focus on the Slovak Republic's economic dimension of regional disparities.

Key words: Regional policy, NUTS, Slovak Republic, Gross Domestic Product (GDP), Unemployment Rate, Foreign direct investment (FDI)

Úvod - základná terminológia

Pojem regionálna politika označuje ciele a opatrenia, smerujúce k znižovaniu rozdielov v sociálno-ekonomickom rozvoji regiónov. Pod týmto pojmom môžeme tiež rozumieť opatrenia, ktorých cieľom je podporovať regionálny rozvoj a napomáhať vyrovnávať rozdiely medzi jednotlivými územnými celkami (regiónmi). Opatrenia môžu zahŕňať napríklad tvorbu, či rekonštrukciu infraštruktúry, miest a jej častí, výrobných zariadení apod.

Regionálna politika, ktorej cieľom je regionálny rozvoj, je vlastne úsilie vynakladané zo strany štátu na znižovanie regionálnych disparít podporujúc ekonomické aktivity priamo v regiónoch. Je zjavné, že rozdiely medzi rozvinutými krajinami nie sú vo všeobecnosti také

veľké, ako rozdiely medzi regiónmi vo vnútri individuálnej krajiny ako takej. Zameranie na regióny je veľmi dôležité, pretože práve a jedine v nich je možné dosiahnuť reálny rozvoj, zvýšiť ich prosperitu, zlepšiť na seba nadväzujúce makroekonomické premenné (najmä miera nezamestnanosti, miera rastu HDP, miera rastu cien), a tak zlepšiť výkonnosť ekonomiky na celonárodnej úrovni. Tieto výsledky nie je možné dosiahnuť hneď na úrovni celonárodnej, alebo dokonca medzinárodnej, ale práve vďaka čiastkovým úspechom na úrovni regiónov prosperuje aj hospodárstvo ako celok. Napriek tomu je pozornosť ekonómov, politikov, či dokonca medzinárodných organizácií veľakrát upriamená práve na národný rast (ku ktorému môže prispievať len niekoľko rozvinutých a rastúcich regiónov) a len malá pozornosť smeruje na úroveň regiónov.

Vo všeobecnosti sa základné ciele regionálnej politiky týkajú nasledovných oblastí:

- Zabezpečenie rozvoja regiónov a ich častí;
- Znižovanie ekonomických a sociálnych disparít;
- Zmierňovanie dopadov územných disparít, resp. regionálnych rozdielov;
- Podpora rozvojových a inovačných aktivít, ktoré zvyšujú lepšiu efektívnosť vynakladaných zdrojov;
- Podpora vyššej konkurencieschopnosti regiónov a ich častí.

Objektom regionálnej politiky je región, resp. jeho časti. Je potrebné zdôrazniť, že vznik regiónov je historickým výsledkom prejavov moci panovníkov s cieľom ohraničenia ich „sfér vplyvu“, nie priamo vyjadrenej slobodnej vôle ich obyvateľov. Vo svojej podstate ide teda o teritóriá, ktoré vznikli na základe konkrétnych politicko-mocenských záujmov. K radikálnej zmene uvedených princípov neprispela ani historická genéza politicko-spoločenských systémov.

Regióny môžeme členiť rôzne z viacerých hľadísk a zohľadňujúc rôzne kritériá. Regionálna politika Európskej únie člení regióny na tzv. nomenklatúrne teritoriálne štatistické jednotky (NUTS) nasledovne:

- **NUTS 1** – regionálna úroveň (v rámci EÚ ide o 98 regiónov) – napríklad Slovenská republika.
- **NUTS 2** – regionálna úroveň (v rámci EÚ ide o 273 regiónov) – v prípade Slovenska ide o Bratislavský, Západoslovenský, Stredoslovenský a Východoslovenský kraj.
- **NUTS 3** – regionálna úroveň (v rámci EÚ ide o 1315 regiónov)¹ – v prípade Slovenska ide o 8 krajov: Banskobystrický, Bratislavský, Košický, Nitriansky, Trenčiansky, Trnavský, Prešovský, Žilinský.
- **NUTS 4** – lokálna úroveň – v prípade Slovenska ide o 79 okresov;
- **NUTS 5** – lokálna úroveň – v prípade Slovenska ide o 2878 municipalít.

Slovenská republika je od roku 1996 členená na osem krajov, ktoré, žiaľ, nerešpektujú hranice prirodzených regiónov.² Toto členenie bolo vymedzené zákonom č. 221/1996 Z.z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky, dosiaľ niekoľkokrát novelizovaným. Vykonávacím predpisom tohto zákona je nariadenie vlády č. 258/1996 Z.z.,

¹ Údaje pre Európsku úniu sú prepočítané zo štatistík EUROSTATU, dostupné na:

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_CLS_DLD&StrNom=NUTS_33&StrLanguageCode=EN

² Bližšie sa tomu venuje napríklad Dušan Sloboda vo svojej štúdií *Slovensko a regionálne rozdiely* z roku 2006. Rozdelenie Slovenskej republiky bolo a stále je považované za nie celkom správne, s ohľadom na prirodzené hranice a vývoj jednotlivých regiónov. V roku 2005 na to, popri predstaviteľoch niekoľkých vtedajších žúp, poukázal aj Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika (pozri: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?381>).

ktorým sa vydáva Zoznam obcí a vojenských obvodov tvoriacich jednotlivé okresy v znení neskorších predpisov. Práve tieto právne predpisy „rozdelili“ Slovensko na 8 krajov a 79 okresov, zahŕňajúcich 2922 obcí (základné územné členenie SR je v Tabuľke č. 1). Okresy ako územná a správna jednotka však v dnešnom chápaní stratili svoj dovtedajší význam. Územnému a správne členeniu sa venuje aj neskorší zákon č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov.³

Tabuľka č. 1 *Základné územné členenie Slovenskej republiky*

NUTS 1 / územie celej krajiny	NUTS 2 / oblasť	NUTS 3 / kraj	okres (počet)
Slovenská republika	Bratislavský kraj	Bratislavský kraj	8
	Západné Slovensko	Trnavský kraj	7
		Trenčiansky kraj	9
		Nitriansky kraj	7
	Stredné Slovensko	Žilinský kraj	11
		Banskobystrický kraj	13
	Východné Slovensko	Prešovský kraj	13
		Košický kraj	11

Zdroj: Vlastné spracovanie vychádzajúc z Vyhlášky ŠÚ SR z 19. júla 2004, ktorou sa vydáva klasifikácia štatistických územných jednotiek.

Základné európske nomenklatúrne teritoriálne členenie do troch úrovní zohľadňuje počet obyvateľov v jednotlivých oblastiach. Charakteristika veľkosti populácie je vyjadrená v Tabuľke č. 2.

Tabuľka č. 2 *Nomenklatúrne teritoriálne členenie zohľadňujúce veľkosť populácie*

Klasifikácia regiónu	Najmenej obyvateľov	Najviac obyvateľov
NUTS 1	3 milióny	7 miliónov
NUTS 2	800 tisíc	3 milióny
NUTS 3	150 tisíc	800 tisíc

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov EUROSTAT, 2013.

Chápanie regionálnej politiky v kontexte ekonomických teórií

Od sformulovania konceptu klasickej ekonomickej školy⁴, zaznamenali ekonomické teórie dôležitú genézu, ktorá významne ovplyvňovala aj regionálny rozvoj v Európe a vo svete, aj keď pojem „regionálna politika“ sa explicitne začal uplatňovať až v prvej polovici 20. storočia. Z pohľadu chápania úlohy štátu v riadení národného hospodárstva, možno zjednodušene povedať, že ekonomická teória a prax vyústila do dvoch hlavných prúdov chápania ekonómie a teda aj regionálnej politiky:

³ Sumárne informácie z tejto oblasti sa nachádzajú napríklad na stránke Únie miest Slovenska: http://www.unia-miest.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=600175&id=1094&p1=1266

⁴ Hlavným predstaviteľom klasickej ekonomickej školy bol Adam Smith, ktorý v roku 1776 publikoval svoje dielo Pojednanie o podstate a pôvode bohatstva národov (skrátene Bohatstvo národov).

– **liberálny prúd** - podľa ktorého trhovú mechanizmus má samoregulačnú schopnosť a požaduje minimalizáciu štátnych zásahov do ekonomiky, pretože ich v princípe považuje za nežiaduce;

- **intervencionistický prúd** – ktorý zdôrazňuje potrebu štátnych, resp. nadnárodných zásahov do ekonomiky.

Z tohto pohľadu má aktívna realizácia regionálnej politiky opodstatnenie iba v druhom prípade, pretože liberálny prístup intervencionistické opatrenia v regionálnej politike chápe v podstate ako „deformáciu trhu“ (pre trh nežiaducimi) politickými vplyvmi. V praxi sa najčastejšie uplatňuje prístup zmiešaný, ktorý je kombináciou liberálneho a intervencionistického prístupu a je uplatňovaný ako kompromisné riešenie.

Viacerí autori sa zhodujú v zdôvodnení, prečo sú zásahy do regionálnej politiky nutné. Napríklad Fürst (1976), Richardson (1978), Klaus a Schleicher (1983) Schätzl (1986), Vanhove a Klaassen (1987), Armstrong a Taylor 1993, Maier a Tödtling (1998); Buček, Rehák, Tvrdoň (2010) sa zhodujú na troch skupinách dôvodov:

- **Ekonomické** – predpokladajú, že trh nie je schopný zabezpečiť rovnomerné a efektívne prerozdelenie zdrojov v priestore a preto sú potrebné korekcie vo forme intervencií (viď hore intervencionistický a liberálny prístup)
- **Sociálne** – vychádzajú z predpokladu, že trh nie je schopný vytvoriť podmienky pre vyrovnaný regionálny a sociálny rozvoj, obdobné príjmy, resp. dôchodky, životné podmienky apod.
- **Ekologické** – sú založené na predpoklade, že v dôsledku ekonomických aktivít v regióne prichádza v ňom k zvyšovaniu záťaže a rizika poškodzovania životného prostredia.

Z uvedených troch dôvodov existencia regionálnej politiky predpokladá zabezpečovanie väčšej vyrovnanosti vo všetkých troch oblastiach – teda rovnomernejšie prerozdelenie zdrojov medzi regiónmi, rovnomernejší sociálny rozvoj a predpoklady pre životné podmienky a rovnomernejšiu záťaž na životné prostredie.

Regionálna politika môže byť pri tom orientovaná na vonkajšie (tzv. exogénne) ekonomické zdroje, vnútorné (tzv. endogénne) ekonomické zdroje, prípadne na kombináciu ich využitia. Zapájanie rôznych zdrojov, ktoré môžu prispieť k rozvoju je dôležité, aby bolo možné podporiť čo najviac oblastí, ktoré sú pre rozvoj regiónov dôležité. Najvýznamnejšie faktory rozvoja regiónov sú zhrnuté v Tabuľke č. 3.

Tabuľka č. 3 *Hlavné faktory rozvoja regiónov*

Endogénne faktory	Exogénne faktory
Prírodný a geografický kapitál	Stratégia a politika regionálneho rozvoja
Technická infraštruktúra	Regulačné nástroje (dotácie, subvencie)
Obyvateľstvo	Zahraničné investície
Sociálna infraštruktúra	Ekonomická sila štátu
Hospodárstvo	Nadregionálna technická infraštruktúra

Samosprávny manažment	Politický systém
Medzisektorová spolupráca a partnerstvá	Etika a morálka

Zdroj: Habánik – Koišová (2011).

Nástroje regionálnej politiky

V rámci realizácie regionálnej politiky má štát niekoľko možností. K dispozícii má prostriedky od poskytovania poradenských a informačných služieb (pomerne slabý nástroj rozvoja), cez poskytovanie investičných stimulov v rôznej podobe (napr. dotácie, daňové prázdny, úľavy, subvencie, ktoré sa spájajú so stredne veľkou intervenčnou silou), až po priame budovanie novej infraštruktúry (vyššia intervenčná sila), prípadne udeľovanie povolení, resp. zákazov zo strany štátu (rôzne štátne súhlasy, stavebné povolenia a pod., ktorým sa pripisuje najvyššia intervenčná sila).

Ekonomická dimenzia regionálnych rozdielov v Slovenskej republike

Medzi jednotlivými krajinami v rámci SR existujú značné rozdiely, ktoré sú v istej miere dané základnými historickými danosťami, geografickými podmienkami (tabuľka č. 4), ako aj doterajším ekonomickým smerovaním. Tradičných majoritných zamestnávateľov v mikroregiónoch začali postupom času nahrádzať početnejšie podniky financované domácim, či zahraničným kapitálom. Avšak aj dnes je výrazná citlivosť regiónov na hospodársku situáciu najväčších zamestnávateľov.

Z pohľadu geografických kritérií, je rozlohou najväčším Banskobystrický kraj, ktorý je však v počte obyvateľov až na piatom mieste. Z hľadiska počtu obyvateľov je na prvom mieste Prešovský kraj, s druhou najväčšou rozlohou. Bratislavský kraj je rozlohou logicky najmenší, keď zahŕňa práve len územie hlavného mesta a jeho blízkeho okolia.

Tabuľka č. 4 Základná charakteristika vývoja krajov SR

Kraj	Rozloha, km ²	Obyvateľstvo (2011)	Obyvateľstvo (2000)
Bratislavský	2 053	603 234	617 129
Trnavský	4 147	554 765	551 296
Trenčiansky	4 502	594 320	609 031
Nitriansky	6 344	689 938	715 282
Žilinský	6 809	688 948	693 349
Banskobystrický	9 454	660 560	662 263
Prešovský	8 974	814 706	786 078
Košický	6 755	791 914	766 251
SR spolu	49 037	5 398 384	5 400 679

*podiel obyvateľov bývajúcich v mestách na celkovom počte obyvateľov

Zdroj: Vlastné spracovanie vychádzajúc z informácií ŠÚ SR. *Všeobecné charakteristiky (Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny)*. [on-line] [cit. 5.10.2013] Dostupné z: <
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=2213>>

Z hľadiska ekonomickej aktivity regiónov sú dostupné regionálne štatistiky ohľadom vývoja hrubého domáceho produktu (HDP) nateraz dostupné len po rok 2010⁵. Hrubý domáci produkt SR sa v priebehu pätnástich rokov viac ako strojnásobil.

Z dostupných údajov (tabuľka č. 5) je však zrejmé, že jednotlivé regióny prispeli k celkovému nárastu rôznou mierou. Spomedzi ôsmich slovenských krajov sa siedmim podarilo viac ako strojnásobiť svoj HDP (Bratislavský a Trnavský kraj dokonca zvýšili HDP na úrovni viac ako 3,5 násobku hodnoty z roku 1995). Banskobystrický za ostatnými zaostal, keď jeho produkcia meraná HDP narástla o niečo menej ako trojnásobok hodnoty z roku 1995.

Tabuľka č. 5 *Regionálny hrubý domáci produkt v EUR v bežných cenách*

Kraj	1995		2000		2010	
	mil. EUR	podiel na SR %	mil. EUR	podiel na SR %	mil. EUR	podiel na SR %
Bratislavský	4 760,691	24,7	7 725,906	24,8	18 297	27,78
Trnavský	2 162,924	11,2	3 346,710	10,74	7 666	11,64
Trenčiansky	2 051,399	10,6	3 313,911	10,64	6 435	9,77
Nitriansky	2 205,431	11,4	3 582,187	11,5	7 105	10,79
Žilinský	1 997,821	10,3	3 275,192	10,51	7 500	11,39
Banskobystrický	1 979,234	10,3	3 175,975	10,2	5 857	8,89
Prešovský	1 784,361	9,2	2 761,090	8,86	5 546	8,42
Košický	2 366,942	12,3	3 970,825	12,75	7 464	11,33
SR spolu	19 308,803	100,0	31 151,796	100,0	61 547,069	100,00

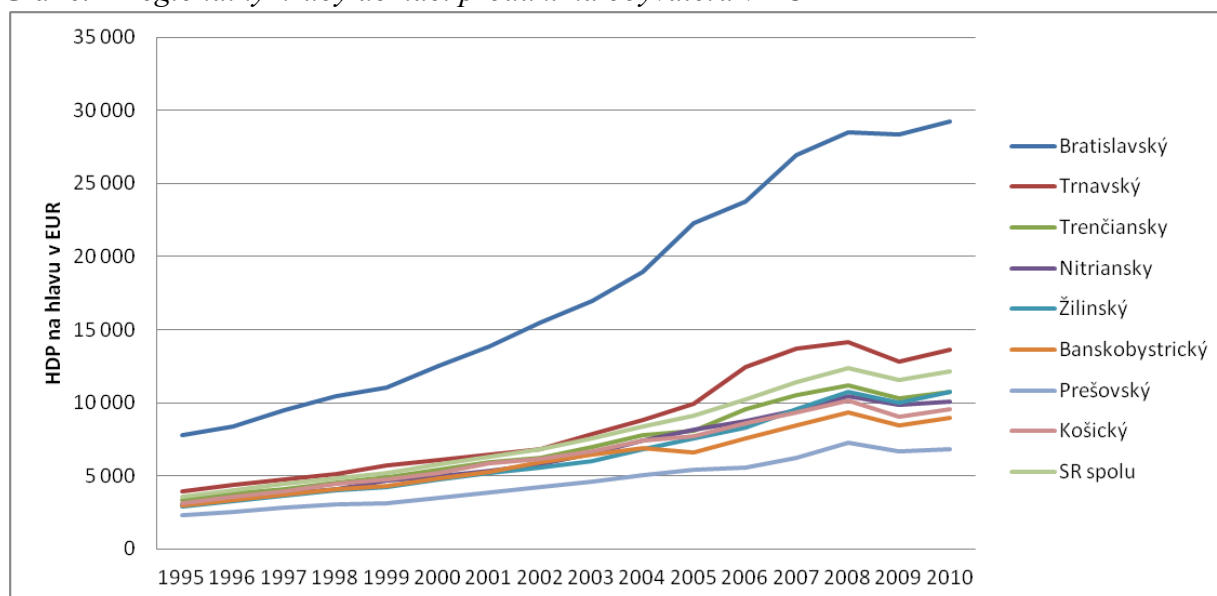
Zdroj: Vlastné spracovanie vychádzajúc z informácií ŠÚ SR. *Hrubý domáci produkt* (Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny). [on-line] [cit. 5.10.2013] Dostupné z: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=1804>>

Vývoj regionálneho HDP na obyvateľa jasne ukazuje, že rozdiely medzi slovenskými krajmi sa neustále zväčšujú (pozri graf č.1). Úroveň HDP na obyvateľa je v Bratislavskom kraji aktuálne takmer 2,5 násobok celoslovenského priemeru.

Nad slovenským priemerom sa ešte nachádza kraj Trnavský, ostatné kraje sú pod touto úrovňou, pričom najhoršie je na tom Prešovský kraj (v roku 2010 HDP na obyvateľa dosiahol len 56,56 % slovenskej úrovne), nasledovaný krajom Banskobystrickým (73,97 %).

⁵ k 1.12.2013

Graf č. 1 Regionálny hrubý domáci produkt na obyvateľa v EUR

Zdroj: Vlastné spracovanie vychádzajúc z údajov dostupných na: ŠÚ SR. *Hrubý domáci produkt* (Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny). [on-line] [cit. 5.10.2013] Dostupné z: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=1804>>

Priame zahraničné investície (PZI) zohrávajú významnú úlohu v rozvoji slovenských regiónov. Od samého začiatku sa však vyznačujú regionálnou nerovnomernosťou. Viac ako polovica PZI sa sústreďuje v ekonomicky najvyspelejšom Bratislavskom kraji. Zvyšné PZI sú roztrúsené po Slovensku s koncentráciou okolo väčších miest (Košice, Banská Bystrica, Trnava, Trenčín a pod.). Predkrízový rok 2007 bol pre Slovenskú republiku rekordne úspešný, keď sa dosiahol hospodársky rast až na úrovni 10,3 %, pod čo sa výraznou mierou podpísal práve aj prílev priamych zahraničných investícií. Investície jednoznačne prispeli k poklesu miery nezamestnanosti, ako celoslovenskej, tak aj v jednotlivých regiónoch, či rastu životnej úrovne a spotreby zo strany domácností.

Zahraničných investorov na Slovensko lákala pomerne lacná a pritom kvalifikovaná pracovná sila a výhodné daňové podmienky, ako aj pripravovaný vstup SR do eurozóny. Zahraničné investície však smerovali najmä do odvetví automobilového a elektrotechnického priemyslu, hlavných slovenských exportných odvetví. Kríza, ktorá sa začala prejavovať v roku 2008 a naplno prepukla v roku 2009 na to poukázala, keď v dôsledku nedostatočného zahraničného odbytu začala v týchto a na ne nadväzujúcich odvetviach klesať produkcia a zamestnanosť, teda rásť nezamestnanosť.

Údaje o vývoji nezamestnanosti sú zosumarizované v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č. 6 *Vývoj nezamestnanosti podľa výberového zisťovania pracovných síl*

Kraj/Miera nezamestnanosti %	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bratislavský	6	7,4	7,2	8,3	8,6	6,9	8,2	5,2
Trnavský	11,8	12,3	16,4	18	16,1	13,2	12,5	10,4
Trenčiansky	7,7	11,4	15	13,4	11,3	9,2	8,6	8,1
Nitriansky	12,1	17,8	20,8	23,1	23,8	23,4	20,3	17,8
Žilinský	10,5	15,9	18,5	18,9	17,3	17,2	17,5	15,2
Banskobystrický	15,6	21,1	21,9	22,4	25,2	23,8	26,6	23,8
Prešovský	16,4	19,1	22,1	22,7	20,1	20,4	22,9	21,5
Košický	18,7	23,1	25,6	24,8	24,1	23	25,2	24,7
SR spolu	12,5	16,2	18,6	19,2	18,5	17,4	18,1	16,2
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Bratislavský	4,3	4,2	3,6	4,7	6,1	5,7	5,6	
Trnavský	8,8	6,5	6,2	9,1	12	10,6	11,4	
Trenčiansky	7,1	5,7	4,7	7,3	10,2	8,7	9	
Nitriansky	13,2	10,7	8,8	13	15,4	12,5	13,3	
Žilinský	11,8	10,1	7,7	10,6	14,5	14,3	14,3	
Banskobystrický	21,1	20	18,2	18,8	18,6	17,5	18	
Prešovský	18,1	13,8	13	16,2	18,6	17,8	18,3	
Košický	20,3	15,9	13,5	15,5	18,3	19,6	19,7	
SR spolu	13,3	11	9,6	12,1	14,4	13,6	14	

Zdroj: Vlastné spracovanie vychádzajúc z údajov dostupných na: ŠÚ SR. *Nezamestnanosť – meraná prostredníctvom metodiky VZPS* (Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny). [on-line] [cit. 5.10.2013] Dostupné z: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=1801>>

Je zrejmé, že Slovenská republika čelila v doterajšej histórii obdobiam s vysokou mierou nezamestnanosti. Po roku 1998 nastalo v hospodárskej politike SR niekoľko zmien vedúcich k liberalizácii ekonomiky a zlepšovaniu podnikateľského prostredia, čo postupne viedlo aj k zvyšovaniu prílevu priamych zahraničných investícií. Tento však dosiaľ nikdy nebol rovnomerne rozložený medzi krajinami ani v čase. Podiel jednotlivých krajov na príleve PZI je zhrnutý v tabuľke č. 7.

Tabuľka č. 7 *Podiel prílevu priamych zahraničných investícií v jednotlivých krajinách SR*

Členenie podľa krajov	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Bratislavský kraj	44,9	54,8	61,3	83,8	92	79,9	65,1
Trnavský kraj	8,6	12,7	1	2,5	1,9	3,5	12,1
Trenčiansky kraj	10,7	13	0,2	0,9	1,2	8,7	6,7
Nitriansky kraj	3,9	2,9	0,8	4,8	0,6	3,9	0,4
Žilinský kraj	15,5	6,1	5,6	2,4	3,5	2	7

Banskobystrický kraj	3,6	0,8	0,5	5,7	0,2	0,3	2,6
Prešovský kraj	2,2	3,7	0,5	1,3	0,1	0,1	3,2
Košický kraj	10,5	5,9	30	-1,4	0,5	1,6	3
	2005	2006	2007*	2009	2010	2011	2012
Bratislavský kraj	33,2	73,5	67,7	73,7	73,4	67,6	-34,9
Trnavský kraj	3,1	2,9	2,3	7,6	8,2	7,0	23,3
Trenčiansky kraj	15,1	4,2	23,4	1,7	4,4	4,7	-29,4
Nitriansky kraj	2,9	1,8	1,6	12,5	-15,5	4,0	71,2
Žilinský kraj	32,2	13,6	11	-7,2	18,3	6,6	-4,9
Banskobystrický kraj	5,3	1,5	-2,9	7,7	-1,7	2,5	-3,0
Prešovský kraj	0,7	0,7	-5,5	1	2,2	1,0	6,3
Košický kraj	7,6	1,8	2,3	3	10,7	6,6	71,4

*Údaje o regionálnom členení prílevu PZI pre rok 2008 nie sú dostupné.

Zdroj: NBS. *Priame zahraničné investície*. [on-line] [cit. 15.10.2013] Dostupné z: <<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>

SARIO. *PZI – prílev, odlev*. [on-line] [cit. 15.10.2013] Dostupné z: <<http://www.sario.sk/?pzi-prilev-odlev>>

Z údajov je zrejmé, že najvyšší prílev priamych zahraničných investícií smeruje do Bratislavského kraja. Ostatné kraje čelili vyššiemu podielu PZI len v období príchodu významných zahraničných investorov (napr. Žilinský kraj v rokoch 2005 a 2006 vďaka príchodu KIA Motors Slovakia). Prešovský a Banskobystrický kraj majú dlhodobo najnižší prílev PZI.

Je zjavné, že PZI sa koncentrujú v rozvinutých regiónoch, s fungujúcou infraštruktúrou, dostatkom kvalifikovaných pracovných síl a potenciálom ďalšieho rozvoja. Menej rozvinuté regióny takýmito výhodami nedisponujú, prípadne len v malej miere. Logicky majú v oblasti kooperácie so zahraničnými investormi aj historicky menšie skúsenosti. Snaha v poslednom období smeruje k prepájaniu veľkých podnikov s vnútorným regionálnym priemyslom, t.j. malými a strednými slovenskými podnikmi. Multiplikačné efekty takejto spolupráce majú dôležitý vplyv na regionálny rozvoj.

Záver

Ekonomická výkonnosť regiónov sa veľmi líši s ohľadom na kombináciu navzájom úzko prepojených faktorov, akými sú napríklad geografická poloha, demografia, špecializácia, produktivita, dostupnosť fyzického a ľudského kapitálu, rozvinutosť infraštruktúry, či inovačné kapacity. Z uvedeného je zrejmé, že neexistuje jednotná jednoduchá cesta pre všetky regióny, ktorá by ich dovedla k rovnocennému, primeranému a udržateľnému hospodárskemu rastu. Rôzne regióny si jednoznačne vyžadujú rozdielny prístup k ich rozvoju, pričom rôzne typy regiónov môžu dosahovať v rovnakom období rovnaké miery rastu. Jednoznačne platí, že možnosť rastu existuje v každom jednom regióne, závisí však od toho, ako je región schopný mobilizovať svoje aktíva, aby rastový potenciál využil naplno.

Literatúra

BUČEK, M. Regionálna ekonómia a politika. 2010. Iura edition, Bratislava. 269 s. ISBN 978-80-8078-362-4.

BLAKELY EJ. Planning local economic development: theory and practice. 2nd edn, Sage Publications, Thousand Oaks, Canada.

BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D. Teorie regionálního rozvoje. 2002. Univerzita Karlova, Karolinum, Praha. 211 s. ISBN 80-246-0384-5.

KOŽIAK, R. Zmierňovanie regionálnych disparít prostredníctvom regionálnej politiky. 2008. Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. 138 s. ISBN 978-80-8083-573-6.

MAIER, G. – TÖDTLING, F. Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika. 1998. Elita, Bratislava. 313 s. ISBN 80-8044-049-2.

TVRDOŇ, J. – HAMALOVÁ, M. – ŽÁRSKA, E. 1995. Regionálny rozvoj. Bratislava, Ekonóm. 180 s. ISBN 80-225-0671-0.

STEJSKAL, J. - KOVÁRNÍK, J. 2009. Portál, Praha, 212 s. ISBN 978-80-7367-588-2.

VÝROSTOVÁ E. Regionálna ekonomika a rozvoj. 2010. Iura edition, Bratislava. 352 s. ISBN 978-80-8078-361-7.

HABÁNIK, J. – KOIŠOVÁ E. *Regionálna ekonomika a politika*. Bratislava: Sprint, 2011. 175 s. ISBN 978-80-89393-55-8.

NBS. *Priame zahraničné investície*. [on-line] [cit. 15.10.2013] Dostupné z: <<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>

SARIO. *PZI – prílev, odlev*. [on-line] [cit. 15.10.2013] Dostupné z: <http://www.sario.sk/?pzi-prilev-odlev>

ŠÚ SR. *Hrubý domáci produkt (Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny)*. [on-line] [cit. 5.10.2013] Dostupné z: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=1804>>

ŠÚ SR. *Nezamestnanosť – meraná prostredníctvom metodiky VZPS (Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny)*. [on-line] [cit. 5.10.2013] Dostupné z: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=1801>>

ŠÚ SR. *Všeobecné charakteristiky (Ukazovatele ekonomického vývoja za regióny)*. [on-line] [cit. 5.10.2013] Dostupné z: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=2213>>

Vyhláška ŠÚ SR z 19. júla 2004, ktorou sa vydáva klasifikácia štatistických územných jednotiek.

Kontakt**PhDr. Paulína Stachová, PhD.**

Katedra ekonómie a financií
Fakulta managementu
Univerzita Komenského v Bratislave
Odbojárov 10
820 05 Bratislava
Slovenská republika
paulina.stachova@fm.uniba.sk

PhDr. Marián Šuplata, PhD.

Katedra ekonómie a financií
Fakulta managementu
Univerzita Komenského v Bratislave
Odbojárov 10
820 05 Bratislava
Slovenská republika

**Zborník príspevkov
zo 14. medzinárodnej vedeckej konferencie
Medzinárodné vzťahy 2013
*Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky***

Počet strán: 851

ISBN 978-80-225-3802-2

© Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska 1/b
852 35 Bratislava